

B. 259/79

1

Počasni diplom I. reda, Beč 1882. — Srebrna kolajna u Trstu 1882. — Diplom
priznanja, Prag 1883. — Počasni diplom, Bruselj (Belgija) 1888. — Počasni
diplom, Osijek 1889. — Velika milenijska kolajna, Budimpešta 1896.

HRVATSKA PČELA

ORGAN

HRVATSKO-SLAVONSKOGA PČELARSKOGA DRUŠTVA

U OSIJEKU

I PODRUŽNICA U VALPOVU, VINKOVcima I BIZOVCU.

Ovomu je društvu pokroviteljem:

PREUZV. GOSP. DR. TEODOR GROF PEJACSEVICH,
c. i kr komornik, vitez reda sv. Stjepana, vlastelin u Našicama.

XXIX. TEČAJ 1909.

UREDNIK: **BOGDAN PENJIĆ.**

B. 259.

Izdanje
„Hrvatsko-slavonskoĝa pčelarskoĝa društva“
u Osijeku.

SADRŽAJ

Broj 1. i 2. (str. 1.—16.)

- Hrvatskim pčelarima. (Bogdan Penjić.)
 Dvije tri iz prošlogodišnje prakse. (I. Novaković, poljo-
 djelac i pčelar.)
 Kako se uništavaju pčelinje uši? (Bogdan Penjić.)
 Više matica nosilica u jednoj košnici. (Milan pl. Mereković.)
 Posjet pčelarskih izložba i sletova českoslavenskih pčelara
 u Pragu i Kromjerižu god. 1908. (Sa 3 slike.)
 (Eugen Kamenar.)
 Upliv pčelarske škole na razvoj pčelarstva. (Predavanje
 Đure pl. Ilića.)
 Razne vijesti: Odlikovanje. — Pčelarstvo u Hrvatskoj. —
 Pčelarski pododbor. — Društvena pčelarska sveča-
 nost kod moravskih pčelara.
 Oglas uredništva, glede nabave rojeva. — Oglas A. J.
 Wagnera, glede umjetnoga saća. — Od uredništva:
 Našim pretplatnicima!

Broj 3. (str. 17.—24.)

- Josip Kebrle. Biografija sa 2 Slike. (Eugen Kamenar.)
 Mjesec travanj. (Bogdan Penjić.)
 Neki važniji poslovi oko rojenja. (Ivan Kiš iz Koritne.)
 Posjet pčelarskih izložba i sletova českoslavenskih pčelara
 u Pragu i Kromjerižu god. 1908. (Sa 1 slikom.)
 Nastavak. (Eugen Kamenar.)
 Upliv pčelarske škole na razvoj pčelarstva. Nastavak.
 (Đuro pl. Ilić.)
 Oglas uredništva, glede nabave rojeva. — Oglas A. J.
 Wagnera, glede umjetnog saća.

Broj 4. (str. 25.—32.)

- Pčelar i mjesec svibanj. (Bogdan Penjić.)
 Pčelinjak manastira Jazka. (Sa 1 slikom.) (Eug. Kamenar.)
 Upliv pčelarske škole na razvoj pčelarstva. Nastavak
 (Đuro pl. Ilić.)
 Posjet pčelarskih izložba i sletova českoslavenskih pče-
 lara u Pragu i u Kromjerižu g. 1908. Svršetak.
 (Eugen Kamenar.)
 Griža kod pčela. Po dru. St. Hilbertu. (Prof. Gejza
 Krnic.)
 Razne vijesti: Valjan predlog u upravnom odboru imovne
 općine. — Pčelarski tečaj u Dalmaciji. — Poziv
 odbora kongresa hrv. i srp. pčelara.
 Oglas A. J. Wagnera, glede umjetnoga saća. — Oglas
 Vj. Grginčevića, glede prodaje košnica. — Oglas
 St. Holika, rav. učitelja, glede umjet. saća.

Broj 5. (str. 33.—40.)

- Rojenje kod pčela. (Bogdan Penjić.)
 Pozna li pčela svoga gospodara? Po Gründigu. (Lj. Sorlini.)
 Griža kod pčela. Po dru. St. Hilbertu. Svršetak. (Prof.
 Gejza Krnic.)
 Umjetni rojevi. (Bogdan Penjić.)
 Pčelarska izložba u Rumi.
 Razne vijesti: Česko pčelarstvo. (Sa 1 slikom.) — Kako
 se štiti krov pojedince postavljenih košnica od ne-
 pogode vremena? — Nastaju sušne godine. —
 Temeljno načelo za početnike. — Najveći pčelac
 na svijetu. — Važnost i korist meda. — Svaki bi
 pčelar morao imati svoj vlastiti pčelar. časopis. —

Čudnovate biline. — Oplodnja matica. — Sredstvo za ukroćenje pčela.

Oglas uredništva, glede proljetnoga meda. — Poziv na redovitu glavnu skupštinu hrv.-slav. gospodarskog društva u Zagrebu.

Broj 6. (str. 41. — 48.)

Dvije tri praktične za početnike u naprednom pčelarstvu (Bogdan Penjić.)

Kako se postupa sa rojevima, kada se oni sami za rojenja spoje? (Bogdan Penjić.)

Grabež kod pčela. (Bogdan Penjić.)

Važna biljka za pčelinju pašu. (prof. Gejza Krnic.)

Dopis iz Starih Jankovaca. (F. Stieglmajer.)

Razne vijesti: Poziv na česku zemaljsku izložbu u Blanskom god. 1909. — Blansko i okolica. (Sa 3 slike.)

Književnost: Pčela i njezin uzgoj. (E. Kamenar.)

Oglas uredništva, glede vrcanoga meda. — Oglas Benjamina Kamenara, glede umjetnoga saća. — Oglas glede prodaje napućenih amerikanaka.

Broj 7. i 8. (str. 49. — 64.)

O medu (Bogdan Penjić.)

Svojstva meda. (Gustoća, boja, miris i tek.) (Bogdan Penjić.)

XVII glavna skupština pčelarskog društva u Vukovaru (Sa 2 slike.)

Trulež legla. (prof. Gejza Krnic.)

O pčelarenju u Podgorju Velebita. (Dr. Miroslav Hirc.)

Kako se čuva i razašilje med?

Ne nazadujmo! (B — c.)

Mjeseci: Kolovoz i rujan. (Bogdan Penjić.)

Razne vijesti: Pošumavska izložba i skup českih pčelara u Klatovima u Českoj. — Zemaljski kongres hrv. i srp. pčelara — Poziv na bugarsku pčelarsku izložbu i pčelar. skup. u Sofiji.

Književnost: »Gospodarska smotra«

Oglas uredništva, glede vrcanoga meda. — Oglas Benjamina Kamenara, glede umjetnoga saća. Oglas kranjske pčelarske zadruge u Ilirskoj Bistrici.

Broj 9. (str. 65. — 72.)

Omamljivanje pčelaca. (Bogdan Penjić.)

Uzimljivanje pčela u položenim košnicama. (I Novaković.)

Medni liker. (Uredništvo.)

Kongres hrvatskih i srpskih pčelara. (E. Kamenar.)

Razne vijesti: Pčelinjak S. Ivezića u Mošćanici kod Sarajeva, Bosna (Sa 1 slikom.)

Književnost: »Voćarstvo« (B. Penjić) »Veleizdajnici« (Bogdan.)

Oglas uredništva, glede vrcanoga meda.

Broj 10. (str. 73. — 80.)

Poziv k XXVIII. glavnoj skupštini na dan 28. studenoga 1909.

Trulež legla. (Predavanje M. Barača pri kongresnom zasjedanju 30. kolovoza 1909. u »Rumi.)

Koja sredstva stoje pčelaru na raspolaganje, da poluči što bolji uspjeh u pčelarstvu. (Kongresno predavanje Mate Vohalskoga.)

Dvije, tri sa pčelarskog kongresa iz Rume. (Ig. Novaković.)

Pčelinjak Jos. Čizeka u Českoj (Sa 1 slikom) (E. Kamenar.)

Razne vijesti: Matica ubola. — Zakon o truležu legla u Irskoj.

Pčelarstvo u Alžiru. — Pčelarstvo u Holandiji.

Suncokret kao lječiva biljka.

Otporuka. — Ispravak.

Broj 11. i 12. (str. 81. — 92.)

Pčelarska izložba u Rumi. (Bogdan Penjić.)

Pčelarstvo u primorskom Krašu bivše Vojne Krajine. (Kvirin Broz.)

Šta nam mora biti poznato, da postignemo uspjeh u pčelarstvu. (Milan Martinović.)

Kako ćemo med što bolje unovčiti. (Ivan Kiš.)

Razne vijesti: Umirovljenje i odlikovanje. — XXVIII. glavna skupština hrv.-slav. pčelarskoga društva u Osijeku. — Pčelarska odlikovanja. — Hrvatskim pčelarima na znanje. — Pozor pčelari.

Oglasi: Zahvala. — Od uredništva.

Fali broj, 9, 10, 11, 12.

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelin itd. itd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranâ). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za pet-pismeni redak 16 fil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 1. i 2.

U OSIJEKU, za mjesec siječanj i veljaču 1909.

Tečaj XXIX.

Hrvatskim pčelarima.

Ovo nekoliko redaka posvećujem svim hrvatskim pčelarima i prijateljima naprednoga pčelarstva, željom, da se ozbiljno uvaži i u korist našega naprednoga pčelarstva provede.

Razgovarajući sa pčelarima po Hrvatskoj i Slavoniji, naslušao sam se raznih tužaljaka: jedni se tuže na slabu pašu, drugi na sistem džirzonaka, treći opet, da im pčelci preko zime stradavaju, a najviše njih se tuže, da ne mogu prodati dobiveni med.

Po mom mnijenju nije niti jedan od ovih prigovora posve opravdan, jer se svemu tomu može pomoći, samo treba ozbiljnog i složnog rada.

Kolikoput je već u »Hrvatskoj Pčeli« bilo vrlo zgodnih naputaka, kako treba popravljati pčelinju pašu.

Podizanjem voćarstva znatno se upliva na pčelinju pašu, ali uz to ima i mnogo drugog kulturnog bilja, kao repica, fačelija itd., a da i ne spominjem razne livadne i šumske biline, koje obilno mede. Budu li se dakle pčelari jednoga kraja složili, pa nastojali, da se po koje jutro zemljišta posije takovim kulturnim biljkama, koje su poznate kao medonosne, prestati će tužaljka na slabu pašu. I u gorskim vinorodnim prijedjelima naći će se dosta prostora, koji nije sposoban za vinovu lozu ili koju drugu kulturnu biljku, ali za to može uspijevati bagrem (accacia), koja daje dobro kolje za vinograd, ali i izvrnu pašu za našu pčelicu. U cijelom hrvatskom Primorju treba nastojati, da se očuva kuš i majčina dušica, pa će i tamo biti pčelinje paše u izobilju.

Tužba na sistem džirzonaka ponajmanje je opravdana. Gdje je dovoljno paše, a vrijeme ugodi, napredovati će pčelci, rabio pčelar koji mu drago sistem džirzonaka.

U tom je pogledu kod nas najveća rak-rana ta, što skoro svaki drugi pčelar rabi drugu vrst

džirzonaka, pa su tako i okvirci u njima raznih dimenzija. Koliko takova raznolikost okviraca smeta kod poslovanja ne treba mi opisivati, jer to svaki iole napredni pčelar dobro znade. Ako već ne možemo danas po cijeloj Hrvatskoj i Slavoniji sprovesti neku jednoličnost kod džirzonaka, to bi se barem moglo provesti u pojedinim kotariima, ili barem u pojedinim općinama, pa bi si tako barem oni najbliži susjedi pčelari mogli za potrebe ispomoći. Pozornost pčelara moram svratiti osobito na točnu izradbu džirzonke. Pčela je kao graditeljica svoga saća vrlo točna i upravo pedantna, a ta njezina preciznost zahtijeva, da i ulište džirzonke bude na milimetre točno udešeno. Razmaci između okviraca, kao i razmaci između ovih i stijena džirzonke, moraju biti točno prema propisu udešeni. Ako su ti razmaci preveliki, pčela će ih ispuniti suvišnom gradnjom, koja samo smeta pri poslovanju i na štetu je samoga pčelara, a ako su opet razmaci premaleni tako, da se krozanj ni pčele provući ne mogu, zaleći će se u njima metilj i uništiti pčelca. Bio daklem sistem džirzonke koji mu drago, glavno je, da bude ulište u džirzonci posve točno i prema propisu udešeno. Što se pako tiče praktičnosti pojedinih sistema džirzonaka, jer i o tom zavisi laglje i uspješnije poslovanje, bilo je već dosta govora u »Hrv. Pčeli«, a i opet ću drugom zgodom reći svoju.

Uzimljivanje pčelaca je upravo remek-djelo svakoga pčelara. Pčelari, koji se tuže, da im svake zime izgine mnogo pčelaca, to su šepRTLje koji misle, da su sve učinili, ako su svoje pčelce dobro zatrpali slamom, kudeljom ili starim vrećama. Jak pčelac, koji ima dobru zdravu maticu i dovoljno zalihe meda, odoljeti će najcičoj zimi, pa ma ga i ne zatrpavao. Svaki dakle pčelar dužan je već prije uzimljenja, tamo mjeseca rujna, a prema klimatskim odnošajima i okolnostima i ranije, pozorno svakog pčelca dobro pregledati i osvjedočiti se o stanju matice i o dovoljnoj zalihi poklopčenoga meda. Je li koji pčelac, možda uslijed rojenja ili s kojeg drugog razloga, zaostao u pripremi dovoljne zimske zaire, treba ga već početkom kolovoza u što većim porcijama hraniti, da uzinogne nanešeni med u stanicama još za vremena poklopiti. Nepoklopčen med u stanicama može preko zime ukisnuti, a od takvoga meda

pčelac rado oboli na griži. Oni pčelari, koji se oslanjaju na zimsko hranjenje, nisu pčelari, nego krvnici svojih pčelaca. Zimi trebaju pčelci samo mira i što više mira.

Uzimljujte dakle samo jake pčelce i nastojte, da svaki pčelac uđe u zimu sa dobrom i mladom oplođenom maticom, a kad sine proljeće, nagraditi će Vam se ta briga stotruko.

Konačno moram svoje reći o unovčenju pčelinjih proizvoda. Ako i priznati moram, da nam u tom pogledu još mnogo manjka, to ipak opažavam i u tom pitanju, da nastaju bolja vremena. Već prije više godina obratilo se je na hrvatsko-slavonsko pčelarsko društvo u Osijeku jedna velika trgovačka tvrtka iz Pariza i izjavila se pripravnom sklopiti trajan ugovor sa društvom, u pogledu preuzimanja vrcanoga meda, ako se ovo društvo može obvezati, da će svake godine moći sakupiti najmanje 100 metr. centi čistoga vrcanoga meda. Svaki će lahko uvidjeti, da se ovo naše društvo, — koje ne raspolaže skoro nikakvim novčanim sredstvima i komu nije svrha trgovačka, nego lih podučavajuća, — nije moglo upustiti u takova poduzeća. Javnosti je tada bilo nabačeno pitanje, nebi li se moglo u nas kreirati kakav konzorcijum bogatijih ljudi, koji bi uz druge svoje poslove htjeli preuzimati vrcani med od pojedinih naših pčelara, pa ga tako eksportirati, ali to je ostao glas vapijućega u pustinji. Međutim uslijed najnovijih tužaljka, obratio sam se ja tečajem prošle godine na više strana, nebi li pronašao vanjske tvrtke, koje bi se htjele upustiti u preuzimanje manjeg kvantuma vrcanoga meda i donekle sam i uspio. Za buduće ravnanje upozorujem za sada sve naše pčelare na ove tvrtke:

Tvrtka Rudolf Richter, Aussig, Schönpriesenerstrasse Nr. 83., preuzimlje svaku količinu meda, samo zahtijeva, da se ponude stave na njemačkom jeziku.

Pod konac prošle godine dne 10. prosinca piše mi moravska agrarna i industrijalna banka sljedeće:

Wir ersuchen höfl. uns ihre alleräusserste bemusterte Honig-Offerte zukommen zu lassen. Indem wir bemerken, dass wir nur für reine, tadellose Ware Interesse haben, zeichnen wir

itd. Adresa ove tvrtke: Mährische Agrar- und Industrie-Bank zu Brünn (Moravska).

Početkom siječnja t. g. obratio se ovamo neki Petar Vinay iz Trsta, po svoj prilici agenat i traži muštre od meda uz oznaku cijene. Njegova je adresa ova: Peter Vinay 132 Roiano Triest.

Budem li i u buduće saznao još za kojeg kupca, oglasiti ću to u „Hrv. Pčeli“, ali sve

naše pčelare molim, da budu što realniji i da razašilju samo lijepu i čistu robu. Ujedno molim svakog, da o uspjehu ili neuspjehu svoje prodaje izvijesti uredništvo „Hrv. Pčele“ u Osijeku III. U nadi da sam i ovom raspravicom doprineo koje zrnice u probit našega naprednoga pčelarstva, želim svima što bolji uspjeh u pčelarstvu budućega ljeta.

Bogdan.

Dvije tri iz prošlogodišnje prakse.

(Priopćio Ignjat Novaković, poljodjelac i pčelar.)

Mislao sam, da sam već sve pčelinje tajne iskusio i nadmudrio, ali bezmatičnosti još nikako krajeva pohvatati ne mogu. Svake ih godine sve više biva i uvijek se ponješto nova dogodi, čemu po dojakosnjem znanju pomoći nema.

Od četrdeset i tri prošlogodišnja pčelca (s' rojevima) bilo ih je do deset bezmataka i svaki je gotovo drugčiji izgled imao, a prema tomu bio je i drukčije čudi, prema dovođenju matice, ili zrelog matičnjaka i t. d. Običnim sam bezmatcima prvim i najprimitivnijim pokusom pomogao, a sa bezmatcima, u kojima se trutovnjača htjela pojaviti, ili se već pojavila, puno je teže išlo i više sam truda imao, nu i te sam nekoga na neki način izliječio i u red doveo. Ali u jednom bezmatku ne bijaše ni nadrimatice ni njenog grbastog legla, a ipak sam se njime većma napatio i najedio, nego li sa svim drugima. Nakon tri nedjelje, po izlasku prvenca, pregledao sam tog pčelca, jer sam htio da vidim, je li mu mlada matica oplođena i je li otpočela nesenjem jaja. Kod pregledanja našao sam, umjesto oplođene, tri mlade neoplođene matice u tom pčelcu, pa ni pčele, ni one same, ni jedna ni jednoj ništa ne će. Da to odmah izliječim i pčelca što prije u red dovedem, sve tri sam matice odstranio i oma oplođenu dodao, ali ju pčele ubiše i to treći, četvrti dan, kada je već otpočela nesenjem jaja. Poslije ove ubijene matice, ovaj je beznatak od njenoga legla oma izvukao matičnjake i druge matice odgojio, ali i opet kao i prije bilo ih je više, a pčele im svima prepuštaju vladu. Ovo me je tako ozlovoljilo, da u malo što tog bezmatka nisam utušio sumporom, nu ipak predomislio sam se da i ove, kao i prijašnje, sa oplođenom maticom zamijenim samo da si pčelac što prije zametne leglo. Kada sam to i po drugi put učinio, primio je dodanu maticu i ovaj beznatak, ali je dotle sa društvom tako oslabio,

da sam ga morao pojačavati sa poklopljenim leglom iz drugih sanduka. Imao sam dva čudnovata bezmatka i od onih u kojima se je pojavila trutovnjača sa njenim grbastim leglom. Kada sam ih pronašao kao bezmatke sa grbastim leglom, odmah sam to po mojem prokušanom načinu zaprečio i dodao im oplođene matice u kavez. Čim su dodane matice iz kaveza popuštane, ovi su ih bezmatci uništili, i tako sam ih onda ostavio, misleći šta ću i kako ću s' njima, jer mi najmlađe pričuvne matice ne bijahu još oplođene. Kada sam ih kroz nekoliko dana opet ponovno revidirao, našao sam druge matice u oba pomenuta bezmatka i to jedna je baš otpočela nesenjem jaja, a i druga je također kroz par dana nesla prava oplođena jaja. Ovo je također nekakova nova iznimka, koja mi se još nije dogodila, te joj se i danas čudim, šta je i kako je. Ja si to ne mogu drukčije protumačiti, nego li da su se ove matice pribile ovim bezmatcima iz onih pčelaca, koji su u taj par svoje suvišne matice ubijali i protjerivali. Jedan mi je beznatak opet i pokraj trutovnjače primio dodanu oplođenu maticu odmah, a trutovnjača je dročkala svoja jaja, doklegod matičino leglo nije preovladalo u saću. Kao što se vidi imao sam toliko i to raznolikih bezmataka i sve sam ih — nekog na neki način — izliječio, i spasio od propasti. I zla vremena čovjeka ozlovoljavaju, ali bezmatičnost je pčelaru pravi otrov.

Blago prostim pčelarima (košničarima), kad nemaju bezmataka — jer gdje god koga poslije rojenja zapitam, imaš li bezmataka? — dobijem odgovor: „nemam fala Bogu.“ Ovi ne znaju bezmatke pronaći, pa misle da toga i nema. Prosti pčelari ne poznaju bezmataka, doklegod se ne ometilje i sasvim ne propanu, pa ni onda ne kažu da su to bezmatci bili, nego vele: „oslabile su, pa su se ometiljile.“ Dabogme da su oslabile, ali zbog toga, što

nisu imale matice, da im množi društvo, a ne zbog rojenja, uroka i tako dalje, kao što oni misle.

Najsigurniji „moj“ način, kako o dodavanju oplođenih matrica i zrelih matičnjaka, tako i o liječenju grabstoga legla i iskorenjivanju trutovnjača (nadrimateca) slijediti će drugom zgodom. Što je negda pisano, da se

trutovnjača iskoreni, kada se takovi bezmatak van pčelinjaka istrese na zemlju i time prisili da cijeli roj mora doletjeti u svoju košnicu, koja se odmah u pčelinjak povrti, i na isto mjesto postavi, to je puka lakrdija i drugo ništa.

U Markušici, prosinca 1908.

Kako se uništavaju pčelinje uši?

oradi sličnih rasprava od prošle godine, stiglo je uredništvu više pitanja glede pčelinje uši, pa ćemo za to ovdje u kratko opet koju reći o tim nametnicima.

Prema istraživanju Peréza, Balinta i Losya sakupljaju se uši pod jesen na matici, pa sjedeć na njoj otimaju joj hranu, koju joj pčele pružaju. Matica tako mora gladovati, pa često uslijed slabosti, radi gladi, preko zime umre. Ima slučajeva, da pojedini pčelci, ako su jako napadnuti pčelinjom uš, napuste u jesen svoju košnicu, pa se izroje.

Dokazano je, da pčelinja uš žive mlade, odnosno posve zrele ličinke rađa. Ove se ličinke nalaze na podu košnice, pa ako ih pčele ne iznesu iz košnice, razvije se nakon 13 dana iz svake ličinke uš, koja kao takova istom prelazi na pčelu, a od pčele pod jesen na maticu. Prema tomu si možemo lahko protumačiti, zašto se kod jakih pčelaca vrlo rijetko pojavljuje uš. Jak pčelac ne trpi smeća na podu košnice, pa ako je k tomu još pod košnice ravan sa letom, to će jaki pčelac tim laglje sav mulj i smeće sa poda odstraniti, a tim naravno odstranjuje i sve ličinke, koje se nalaze na podu. Slabi pčelci nemaju dovoljno radnika, pa se ne mogu tako lahko riješiti smeća, u kom se pčelinje uši sve to više množe. Slabi pčelci pako nastaju samo uslijed neplodne ili prestarice matice, ili pako, ako im se matica izgubi. Takovi su slabiji tada prava domovina pčelinje uši i ova se silno množi.

Što dakle ima učiniti pčelar sa takovim ušljivim pčelcima?

Svakako je prvo, da se odstrani uzrok, radi kojeg se je mogla uš toli silno umnožiti. Ako je pčelac slab, treba ga pojačavati; nema li dobre matice, treba ovu boljom i plodnijom zamijeniti. Prema jeseni znade biti kasnih slabih rojeva sa lijepo razvijenim mladim maticama, pa takovi se rojevi mogu upotrebiti za pojačavanje slabica i za izmjenu prestarih i neplodnih matrica. Ako li je pako ušljiva matica još nešto vrijedna, treba ju staviti u posebni kavez i zadimiti, pa će uši popadati s'nje, a kada smo je riješili ušiju, vratimo ju opet pčelcu. U isto doba moramo i pčelca zadimiti, a na pod košnice staviti bijeli papir, na koji će, uslijed dima, popadati uši. Ako je potrebno, treba to opetovati, dok se uši ne unište, ali dotičnog pčelca valja svakako pojačati bilo zrelim leglom ili kasnim rojem. Opreznosti radi treba maticu, koju smo radi ušljivosti nakadili dimom, prije nego ju povratimo pčelcu, malo namazati medom, ili pako zadržati ju još jedan dan u kavezu, dok se duha od dima izgubi.

Konačno i opet naglasiti moramo, da je proti ušljivosti pčelaca najbolje i najjednostavnije sredstvo ipak samo čistoća i jakost pčelaca. Ne trpi dakle u svom pčelinjaku nikada bezmatičnih pčelaca niti pčelaca sa prestarom ili jalovom maticom, pak češće počisti pod od košnice, da ne bude dolje raznoga smeća.

B.

Više matrica nosilica u jednoj košnici.

amerikanskim novinama „Gleanings in Bee Culture“ izašlo je ove godine više članaka pod gornjim naslovom. Radi važnosti same stvari, koja bi s vremenom mogla proizvesti potpuni preokret u današnjem načinu pčelarenja, donosim ev o cijeli jedan članak, da se i čitaocima „Hrv. pčele“

pruži prilika upoznati se sa novim istraživanjima velikih američkih pčelara, a možda bi to bio poticaj gdje-kojemu našem pčelaru, da i sam pokuša, te iz uspjeha svojih pokusa i opažanja doprinese koje zrnice u rješenu ovoga, po mom sudu, vanredno važnoga pitanja. Mnogo očiju mnogo vidi.

Članak glasi:

U američkim pčelarskim novinama raspravlja se od neko doba o tome, kako bi se moglo u jednoj košnici istodobno držati više matice nosilica nerazdijeljenih jedna od druge. Jedan od najznatnijih američkih pčelara E. W. Alexander u Delausionu, N. Y., izvađao je u toj stvari mnoge pokuse, te piše o tome ovo:

Potpunim zadovoljstvom mogu reći, da je naš trud napokon okrunjen uspjehom. Posvemašnjom sigurnošću možemo sada neograničeni broj matice dodati jednomu pčelcu, koji ima maticu nosilicu, te se nahodi u normalnom stanju.

Bez ikakvih pripomena hoću sada da opišem novu metodu, kako se dodaje više matice nosilica jednomu pčelcu, a da se ne razdijele jedna od druge rešetkom.

Ponajprije se priredi mala košnica, nešto od 12—15 cm. u kvadrat, na jednom kraju sa školjom od kojih 1 1/2 cm. promjera. Ta se školja začepi. Iza toga odstrani se jedan dio obadviju strana i otvor se prevuče mrežom od žice poradi zračenja. To mi zovemo košićem uvađačem. Zatim se čovjek zaputi s tim košićem i običnim kavezom za matice k pčelcu, kojemu se ima dodati izabrana matica, ili više njih, odstrani saće i postavi maticu bez pčela u kavez. Istodobno uspe se koje 1/2 litre pčela iz pčelca u košić uvađač, koji se zatvori, a sve saće iz košnice odstrani. Saće se pohrani u bilo kojem pčelcu do drugoga dana. Pčelac, koji je sada ostao bez legla, napuni se saćem, koje imade nešto meda, ali nikakva legla. Pčelac se prepusti samu sebi sve do pred sunčani zalaz, jer će se onda pokazati nemir pčela poradi gubitka matice i legla. Sada se odnese košić sa pčelama, kao i matica u prostoriju za spremanje meda, ali se ne postave jedno kraj drugoga. Pčele u košiću opaziti će naskoro, da nema matice i to će živahnim nemirom pokazati.

Kad su preko pet sati zatvorene bile, priredi se nešto topla, razređena meda, koji se naliže u plitku posudu, a unj postavi košić uvađač s jednom stranom tako, da pčele lako mogu do meda kroz mrežu od žice, a da se njime ne uprljaju. One se ostave u tom položaju dotle, dok nije čovjek siguran, da se je svaka pčela u košiću posve nasisala meda, onda se košić lako udari, čep sa školje se odstrani (sjeti se, da su bile pčele preko pet sati u košiću zatvorene) i pusti se unutra koliki te volja broj matice, a među njima i vlastita njihova matica. Sada se postave natrag na med i ondje se ostave do sunčanoga zalaza. Iza toga ponesi košić uvađač s njegovim pčelama i maticama košnici, kojoj si ujutro

oduzeo pčele i maticu, postavi ga na jednu stranu i hrani pčelca, koliko može pojesti. Onda odstrani nekoliko satova i ulij unutra nešto meda, s kojim su pčele u košnici hranjene bile. Nešto od toga meda izlije se po saću i po pčelama tako, da je sve mokro od meda. Sada se odstrani poklopac košića uvađača i on se postavi u košnici duž saća. Košnica se zatvori poklopcem i ujutro će sve pčele i matice biti na saću, a neke matice početi sa nesenjem jaja. Sada se može pčelcu povratiti leglo, koje mu je dan prije oduzeto, ili se pusti saće zaleći jajima, što će pet matice u tri do četiri dana učiniti. I to je sve.

Sada imamo pčelca sa leglom, starom njegovom maticom i sa toliko drugih matice, koliko smo joj dodali. Nikada nije bila kod toga postupka nijedna matica opkoljena, niti napadnuta.

Svi mi znamo, da koješta, što se kod dodavanja matice slabim pčelcima za dobre paše može upotrebiti, kod jakih pčelaca i za slabe paše napustiti mora, pa zato smo i izvađali sve naše pokuse s jačim pčelcima za vrijeme oskudnije paše i obično sa pčelcima, koji su kod naših pokusa razne matice poubijali. Broj matice, koje smo kod naših prvih pokusa žrtvovali, čini nam se razmjerno velikim, osobito jer smo uslijed križanja najratobornije i za naše pokuse najnesposobnije pčelce izabrali. Nu te matice morale su se rastati sa svojim životom, da spase druge, pa zato nisu bile bez koristi žrtvovane. Odakle sada uspjeh toga postupka? Ponajprije otuda, što su pčele bile nekoliko sati bez matice i bez legla. Zatim je mali dio pčelca bio zatvoren u posebnoj posudi i više sati hranjen medom, prije nego što su mu dodane tuđe matice. A onda su bile matice i pčele dosta dugo zajedno zatvorene, da dobiju isti miris, prije nego što će se dodati pčelcu.

Neke potankosti kod toga postupka ne smije se pustiti s vida. Ponajprije mora se naglasiti, da se mora dovoljno pčela usuti u košić uvađač, da maticama mogu dati miris pčelca. Onda je prije dodavanja matice bio pčelac više sati bezmatičan i bez legla, a pčele su i u košiću uvađaču i u košnici bile hranjene, koliko su samo nasisati mogle. Ja držim, da su pčele, kao i ljudi, s punim želudcem mnogo dobroćudnije.

Ako se ovi propisi brižno izvedu, onda kod dodavanja matice ne će biti nikada gubitka, a pčelac će biti manje od 12 sati bezmatičan.

Kad mi uzimamo matice iz naših košića za uzgajanje matice ili od naših pčelaca, da ih opisanim načinom dodamo kojemu pčelcu, tada metnemo nekoliko

njih u veći kavez i nikada nismo opazili, da bi se međusobno poklale. Nu brižno pazimo na to, da snjima i pčele ne dospiju u kavez. Čovjek bi mislio, da je bolje odstraniti čep sa školje košića, da iz njega u noći pčele izaći mogu, nego li da se odstrani poklopac. Ali tako se ne smije raditi. Gdje koje pčele i matice mogle bi ostati u košiću do drugoga dana i kad bi se onda spojile sa pčelcem, čije su se pčele nahranile medom i s kojim se je već nekoliko matica spojilo, mogle bi sada te još pri-došle matice učiniti pobunu.

Slušajte najtočnije ove propise, pa ne ćete od stotine matica ni jedne izgubiti. Nu kod toga se ne smije ništa zanemariti.

Ali koje koristi nastaju od toga, što je više matica u jednoj košnici?

Ponajprije moramo upozoriti, da brzo dođemo do pčelca puna legla. Nadalje nismo nikada opazili, da se je u pčelca, koji ima dvije ili više matica, pobudio nagon za rojenjem. Zatim je taj postupak što se pomisliti dade najjednostavniji put za odstranjenje nevaljanih matica. Novu maticu možemo već imati u košnici, prije nego je stara odstranjena i obadvije će zajedno u slozi nesti jaja. Dogodice nađemo pčelca, koji je izgubio maticu i čiji su sati tako puni peludi, da su malo ne bez vrijednosti. U tom slučaju puste se odozgora u košnicu iza nekoliko mlazova dima dvije, ili tri nosilice matice i čovjek je upravo iznenađen, kad vidi, kako su brzo satovi napunjeni ličinkama i poklopljenim leglom. I na-skoro, kad je leglo izašlo, ukazati će se taj pčelac naj-jachim u čitavom pčelinjaku. Ja ne vidim razloga, zašto ne bismo veću množinu kasno izležanih matica mogli prezimiti, da ih za rano pomnožanje u proljeću imademo u pripravi. Kad bi se suviše matice u jakim pčelcima preko zime isto tako sigurno držati mogle, kao u ljetu, tada bi to sigurno bio znamenit napredak u modernom pčelarstvu.

Ja sam nakan, da pokušam buduće zime prezimiti nekoliko suvišnih matica u jakim pčelcima. U istinu vidim već mnoge prednosti, koje će nam taj novi pravac naprotiv stare metode donijeti. Nadaje se misao, da će, ako je više matica u jednom pčelcu, svaka za sebe odijeljeno načiniti svoj krug legla, ali tomu nije tako. Čini se, da one sve zajedno rade, jer u središtu započinu i onda leglo na sve strane proširuju. Nedavno sam otvorio jednu košnicu, koja je imala devet matica. Četiri su bile na jednom satu, tri na jednoj strani i dvije od njih su već započele nesti jaja. Druga jedna košnica, kojoj su bile pred četiri dana dodane četiri matice,

imala je od 9 satova sedam zaleženih jajima i to tako potpuno, kako nisam još nikada vidio.

O daljnjem uspjehu, koga je Alexander imao sa uvađanjem više matica u jednu košnicu, piše on ovo:

Upravo sam pregledao nekoliko pčelaca, u kojima je preko ljeta bilo zaposleno više matica, ali sam u svakoj košnici našao samo jednu maticu. To isto doživio sam prošle godine sa dva pokusna pčelca. Čini se, da ovdje nalazimo na neki otpor, te je teško razumjeti, zašto su matice od 1. svibnja do neko 20. listopada živile u slozi, kako je to u istinu i bilo, a onda se međusobno poklale. Ja si to mogu protumačiti samo na ovaj način: Kad je matica već oko mjesec dana prestala sa nesenjem jaja, postala je tanja i okretnija, poput neoplođene matice. Veća okretnost, kako se čini, prije će ju skloniti na boj s drugim maticama, tek što se s kojom sastane. Ako je tome tako, kako se čini, da naš pokus potvrđuje, onda ćemo morati matice odijeliti rešetkom, kad se paša primakne svome kraju. Ja držim, da radilice nemaju nikakva posla kod klanja matica, kad su već jednom sretno u košnicu uvedene. Tomu dijelu naše metode moramo u buduće posvetiti osobitu pažnju. Poslije svih gubitaka od proljeća i ljeta bavimo se sada time, ali će još trebati mnogo vremena, dok nađemo put, kako ćemo prezimiti sve matice slobodne u jednoj košnici.

Tako Alexander o svojim pokusima i opažanjima. Sve američke pčelarske novine počele su se odmah baviti tom novom metodom, a najviše članaka su obje-danile „Gleanings“. I to je tako išlo pro i kontra.

Poslije tih mnogih članaka o pluralitetu matice (t. j. više od jedne matice u jednoj košnici), koji su izašli u „Gleanings in Bee Culture“ saželi su izdavači tih novina rezultate i diskusije, koja je vrlo uzburkala američke i francuske pčelare, u jedno i došli do ovih zaključaka:

1. Više od dvije matice u jednoj košnici rijetko su kada od potrebe ili poželjne, i to uopće nije niti provedivo. Što je više matica, to je stvar zakučastija.
2. Sistem dvaju ili više matica u jednoj košnici ne može se obično uporabiti bez rešetke.
3. Poslije glavne paše ne stane obično, izuzev rijetke iznimke, svih matica do jedne jedine.
4. Dočim se sistem sa više od dvaju matica neda pravo provesti, čini se da je uporaba dviju matica po tvrdnji kompetentnih pčelara u stanovitim okolnostima korisna.
5. Sve košnice nisu prikladne za uporabu pluralnoga sistema.

6. Sistem dviju matica iziskuje više vještine u baratanju sa pčelcima, nego li sistem sa jednom maticom.

7. Zato početnici neka tako dugo čekaju s'uporabom toga sistema, dok veterani u pčelarstvu ne skupe potrebna iskustva.

8. Svi veterani, koji imaju za to potrebite spreme, neka prokušaju taj pluralni sistem.

Taj sistem sa više matica u jednoj košnici potječe od poznatoga američkoga pčelara Alexandra, koji je o pčelarstvu postavio ove nove zásade:

1. Svaka košnica može imati neograničeni broj matica, koje se kreću slobodno i jaja nesu.

2. Pčele one košnice, u kojoj ima više dobrih matica nosilica, rade s neopisivom marljivošću.

3. Takova vrst pčelaca ne roji se nikada.

Medjutim, kako dalje javljaju pčelarske novine, iznašli su Amerikanci već i način, kako da više matica u jednoj košnici i prezimu, a to je ovako:

U jednu širu bocu postavi se u chloroform namočena spužva, velika kao orah, boca se začepi s komadićem platna i pusti da tri minute stoji. Sada se

pohvataju matice, svaka se zatvori u kavez i nahrani sa kapljom meda. Kavez se priveže na konac i na jedan tren spusti u bocu, a čim je matica omamljena, izvuče se napolje. Onda se matica izvadi iz kaveza, uhvati se palcem i kažiprstom lijeve ruke i lako joj se stisne šiljak zatke. Chloroform prouzroči grčevito stezanje, žalac izađe napolje, te se može lako škaricama odrezati. Matica će se, nije li predugo bila izvržena chloroformnim parama, u brzo početi opet kretati. Dvije takve matice metnute su u jednu košnicu i uzdržale se bez ikakve štete preko cijele zime.

Eto, kako daleko idu Amerikanci. Kako su u mnogočemu prestigli Europejce, tako i u pčelarstvu. Danas bismo već mogli mirno ustvrditi, da su najbolji pčelari, u čemu im mnogo pomaže njihova vrst košnica, koja je apsolutno najpraktičnija. Dok mi smišljamo košnice i nadmudrivamo se u sitnicama, povadajući se, u svemu za Nijemcima, oni koracaju napred i postizavaju neočekivane uspjehe. Čemu lutamo? Zašto od reda ne prihvaćamo ono, što je najbolje? Nego o tome drugom zgodom.

Milan pl. Mareković.

Posjet pčelarskih izložba i sletova českoslavenskih pčelara u Pragu i Kromjeřížu god. 1908.

(Referiše Eugen Kamenar, ravnatelj realne gimnazije u Vukovaru.)

Napredna naša česka braća odlikuju se izvanredno na svakome području općeg napretka, bilo racionalnog pčelarstva, bilo obrta i trgovine, bilo na polju naučnome, tako da im možemo gotovo sa pravom zavidjeti. Dok se mi jugoslavenski pčelari, nakon duljeg razmišljanja, iza više godina odlučimo prirediti jedva jednu pčelarsku izložbu, koja nam se često puta i zbog nepredviđenih razloga još izjalovi, pa je žurno odgodimo na neizvjesno vrijeme, evo nam uzorom, česke braće, gdje oni svake godine kraj svojih jalovih pčelarskih godina prirede barem po jednu pčelarsku izložbu, naizmjenice jedne godine u Českoj, druge godine u Moravskoj, a gdje koje godine i po nekoliko ovakih manjih pčelarskih izložba. Prošle godine (1908.) prirediše česki pčelari pače tri pčelarske izložbe, za koje se može odmah reći, da je jedna bila ljepša od druge, pa su si s njima i opet Česi osvijetlali lice.

Kao što je već i našim hrvatskim pčelarima poznato, povodom proslave 60-godišnjice slavne i sretne vladavine našega vladara, premilostivoga kralja i cara

Franje Josipa I., priređena je po trgovačko-obrtnoj komori českoj u Pragu o. g. t. zv. „jubilarna gospodarsko-obrtna izložba“ uz koju je vrlo agilno i odlično zemaljsko centralno pčelarsko društvo za kraljevinu Česku (utemeljeno god. 1872.) priredilo u posebnom ukusnom arhitektonskom paviljonu posebnu jubilaru pčelarsku izložbu.

Druga je česka pčelarska izložba bila također i. g. (1908.) priređena od svake pohvale vrijednoga pčelarskog društva u Kromjeřížu (Kremsier) u Moravskoj, također uz jubilaru gospodarsko-obrtnu izložbu, koja je otvorena koncem lipnja, a ona pražka već polovicom svibnja. Obje su trajale do konca rujna.

Treća je česka pčelarska izložba bila okružna, udešena od novo utemeljenog pčelarskog društva u Ledči nad rijekom Sazovom, spojenom također sa gospodarskom izložbom pod pokroviteljstvom česke ministara Drag. Praška od 6. do 10. rujna 1908.

Ovakim se izložbama najbolje vidi opći napredak racionalnog i modernog pčelarstva, konzumenti pčelarskog proizvoda imaju bolju svezu sa izložiteljima, vide se tu najnovije i najpodesnije pčelarske uredbe, da se

što više može izvući koristi i od ove, inače poetičke grane narodnog gospodarstva. Njima si usvajamo praksu, poduprtu teorijom.

A. Pčelarska izložba u Pragu.

(Sl. 1. 2. 3.)

Ova je bila u posebnom vlastitom društvenom paviljonu u sredini ogromne te cijele trgovačko-obrtne izložbe, te se ova pčelarska izložba ma i samostalna, gubila u tom moru inih izložbenih paviljona. Pčelarski paviljon, čiju sliku našim (sl. 1.) velevrijednim čitaocima ovdje pokazujemo, bio je pun pčelarskih izložaka. Dakako, da u nj nijesu stali svi pčelarski izložci, pa su unutar bili predmeti upravo prenatrpani i stisnuti i to dosta nepregledno; šteta, da nije paviljon bio veći, jer je i onako stajao više hiljadarka krunica. Cijela je pčelarska izložba inače bila vanredno lijepa, uspjela, te je označivala prekrasan i baš ogroman napredak na pčelarskom polju. Šteta, što nijesu bile i pčele i sve košnice na jednom mjestu, nego je, za čudo, bilo i tu koješta rastrkano slično, kao i na našoj zadnjoj pčelarskoj izložbi u Zagrebu god. 1906. I u Pragu smo morali trčati, dok smo našli žive pčele i sve ostale predmete, spadajuće na pčelarstvo. Nu zacijelo bio je poseban važan razlog (valjda novčani) zašto baš sve ne bijaše na okupu.

Između premnogih prekrasnih zgrada bio je baš ovaj pčelarski paviljon jedan od najljepših, 10 m dugačak a 7 m širok, zemaljskim zastavama iskićen i arhitektoničkim i vitkim tornjićima, iznutra tapetiran bijelo-zelenom tkaninom. Posjetioci prozvaše ga ne uzalud slatkim paviljonom, te ga od svih najviše i najradije posjećivahu, te baš radi njega morati će se pčelarstvo širiti. Unutar paviljona mogao si se dobrano osvjedočiti, da je česko pčelarstvo koraknulo prilično unaprijed sa duhom vremena, jer sijaset raznih pčelarskih alata, raznih diagrama, pregleda sjemenja medonosnih bilina, slike neprijatelja pčela i zbiraka sjemenja medonosnih bilina, lijepe fotografije raznih raskošno sagrađenih pčelinjaka i košnica, pčelinji preparati, anatomija pčele i matice, ogromna pčelarska literatura i strukovni časopisi; svega

je tu bilo na izbor i na pretek. A što tek da kažemo o silnim bocama mednog vina, mednih likera, kolača, pa ni razne fine ljekovite medene kapljice i ocat od meda nije tu manjkao. Med u svim oblicima i bojama bijaše u prekrasnim i raskošnim bocama lijepo poredan i to od najtamnijeg šumskog meda do svjetlovedenog našeg bačko-srijemskog. Prvaci-pčelari česki takmili se ovdje, tko će koga nadmašiti, uz njih i cijela društva. A što tek, kada se je u kušaoni od lijepih mladih pčelarica ponudila dobra, odstojala medica (t. z. česka medovina), koja nije zaostala niza najboljim skupim šampanjcem, tu se nijesi baš mogao suzdržati, a da ponudu objeručke ne primiš i ne nagradiš obilnim bakišem. Nije čudo, da si gledajući ove raznolike i krute i tekuće slatkosti, čuo po češće usklik: »ah, baš ću odsada uvijek uzimati

na zajutak samo med sa maslom!« Od medenih kolača bili su izloženi i sve moguće igracke, lutke, konji, vojnici i kolica. Kolika li veselja i uživanja ovdje za posjećujuću dječicu — te buduće mlade pčelare? Pače nije tu manjkala ni medena torta. Moram i tu zamjeriti, da je na cijeloj izložbi bilo razmjerno prama ostalim toli brojnim pčelarskim izložcima ipak premalo meda izloženo — inače već obična karakteristika českih pčelarskih izložba. Pisac ovih redaka izložio je također nekoliko boca na-

Slika 1.

šega svijetlog srijemskog meda uz više lijepih ljevanih figura od žutog voska. Za stalno, da su česka braća i opet imala jalovu godinu za med, što ih ali ipak nije smetalo, da se iskažu i opet ovom u cjelini prekrasnom izložbom, te da njome obodre i mnogobrojne nepčelare na pčelarenje!

Kud i kamo više od meda bijaše izloženih pre-raznovrsnih tipova košnica i ulova, koji su imali isto tako brojnih posmatrača. Pred pčelarskim paviljonom u dva reda i okolo njega zatim između živih pčelaca bijaše poredano preko 72 košnice osim brojnih hvataljka za rojeve i malih košnica za odgoj oplemenjenih matice.

Česki pčelari sve više počimlju pčelariti sa amerikankama, samo što su ih preraznoliko prema svojim okolnostima i podneblju preudesili i to sa širokoniskim

okvirima. Bijaše tu zato izloženo i nekoliko prelaznih sistema od stublika na ležeće (t. zv. ležane), a dosta malo bijaše već starinskih stublika. Iz svega se vidi osobita volja, ljubav i marljivost za pčelu i za pčelarenje od marljivih českih pčelara.

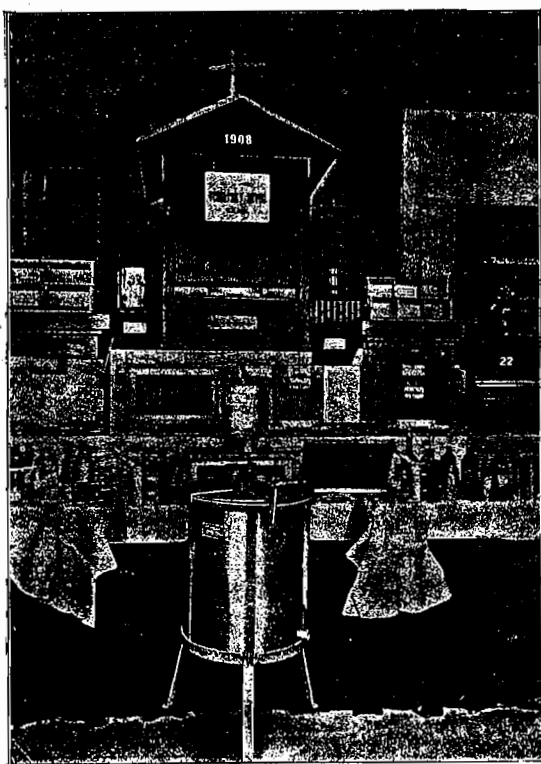
Od najzanimivijih košnica dopala nam se skupina ležećih (ležana) ravn. učitelja Vaclava Vlčka iz Blska sa širokoniskim okvirima, silnom slamom obloženih, a postavljenih na okretnom stalku. Okretanjem ovih košnica može se izvaditi okvir meda čas s jedne čas s druge strane. Radi ugodne toplote, koja vlada uslijed gustog

slamnatog poklopca unutar ove košnice zastalno da pčele valjda osobito s proljeća dobro i brzo napreduju. Cijena ovoj zgodnoj skupini od 60 K nije bila po iskazu tamošnjih pčelara pretjerana. Zgodna je bila elegantna košnica stolara Rajtora i to stublika sa okvirima, postavljenim kao u našoj amerikanci sa posebnim letom proti miševima ili tudicama u cijeni od 30 K. Njemu nasuprot stajale čvrsta, osobito lijepo nakićena, sa strane šašem obložena stublika za 18 K. Lijepi je bio rastavljeni ul sa predvorjem, izum šumara Čejke, jer mu se dade svaki okvir bez poteškoće i zveketa izvaditi, a služi ujedno i kao stijena košnice, te se preporuča početnicima — pčelarima, ma da zauzima više prostora. Zanimiva bijaše

slamnata stublika ratara Toulca sa zatvorenim letom proti miševima, dok je 10 rupica ostavio pčelicama za prolaz. Košnica ležeća dvojka učitelja Hanuša iz Debre sa zajedničkim krovom i podom, a sa gibljivim okvirima uz dvije pregrade za suživanje ili proširivanje plodišta a nad njima opet 2 medišta, općenito se je dopala, jer da je prikladna za valjano prezimljenje, a s proljeća osjećaju se pčele u snagi sve do prve paše. Lagana košnica (ležan) dvojka samo za 26 K bijaše svojnom stolara i ujedno pčelara Stjepanka iz Solnice. Okvirci se turaju unutra a pristupni su odotrag plodište

se može po volji raširiti i dobro uzimiti. Pčele su zimi iznad sebe, te se međusobno dobro griju. Osobito je mnogo narudžbi imao već na izložbi vješt košničarski stolar Jos. Tynek iz Mjelnika, izlažući amerikanku dvojku sustava Hlineckoga, poštarskog nadoficijala u Mjelniku. Inače čuvenoga českoga pčelara i pčelarskog književnika. Njegove su amerikanke košnice vanredno po Českoj raširene, te ćemo i sliku tih košnica jedanputa našim čitaocima po mogućnosti predočiti, jer su zaista zgodne za pčelarenje po Českoj. Čemu je najbolji dokaz i taj, što je tvorac njihov g. Tynek, morao već u izložbi izvesti

pločicu sa oglasom, da će sve daljne narudžbe na izradbu ove košnice obaviti istom do godine, pošto mu je za ovu godinu toliko već narudžbi stiglo, da im zasada ne može više udovoljiti. Prikladan je bio ležan lisnača Vijećeslava Skřivana na 2 etaže za 4 pčelca, svako sa 12 normalnih českih cijelih okviraca u plodištu uz isto toliko u medištu. Ova je košnica već za se čitavi pčelinjak jednog malog pčelara, jer imade u zadnjem dijelu posebnu komoricu za sačuvanje sitnog pčelarskog oruđa, može se inače razložiti na 8 dijelova i zato zgodno prenašati sa jednog mjesta na drugo. Preporuča se pčelarima, koji nemaju u svome vrtu ili dvorištu na pretek mjesta. Na to je bilo više lijepih košnica, sašivenih iz

Slika 2.

slame, dobro naoružanih, da stanovnicima ne bude baš nimalo zima. Samouk Fr. Sejček predočuje 4 takove slamnate košnice na 3 etaže sa predvorjem. Ravnajući učitelj Pecanek iz Brezove izložio je točno izrađeni Kanitzov koš sa 2 vijenca. Isti izlaže i zgodno oruđe za pravljenje takovih slamnatih okruglih košnica poput prstena i za stojane i za ležeće. Zanimiva bijaše košnica motrionica na 3 etaže dekana i zač. kanonika Fr. Seywaltera, zatim dvije male košnice u obliku vile kao ukras za cvjetni vrt. Ne manje zgodna bijaše amerikanka gosp. Nemca na okretajućem se stalku, da se

pčelama dade smjer leta po volji sa okvircima ili u obliku lisnače ili uzduž na leto ili kako česki pčelari zgodno vele „na toplu građu“. Priznati česki pčelar g. Jaroslav Žurek c. kr. nadgeometar u Blatnoj izlaže popravljenu amerikanku sa gibljivim prozorčićima sa gibljivim podom i okvircima na cinkovim nosilama. Za ove košnice i Nemcovu i Žurkovu zanimalo se je mnogo pčelara, dok si je nekoliko prisutnih Rusa žurno nacrtalo njima pravilo i točno si ih opisivalo. Male košničice gosp. Mrazka i Hromadka su načičkane okrasom, pristale bi prije u salon nego li na pčelinjak. Najveću kolekciju raznih košničarskih tipova, izložio je čuveni „prvi česki pčelarski zavod u Kolči“ sve po izbor i košnica i svih mogućih pčelarskih oruđa i pčelarskih potreboća. Bijaše dakako još više i inih izložitelja košnica, nu prostor nam ne dozvoljuje sve tu navađati.

Na drugome mjestu u zakutnom zakloništu bijahu izloženi živci pčelci. Među njima bijahu zanimive dvije velike motrionice g. Juranke, koje su malne neprestance po vaš dan imale marljivih posjetioća, među kojima je bilo napadno mnogo ženskih, koje bi rada vidjeti maticu i inače pčelin život. Šteta, da ju vlasnik g. Juranka nije bojom označio. Gosp. Sykora izložio je košnicu, lijepu kapelicu, sličnu onoj na svetom českom briježuljku Ržip, napućenu također živim pčelcem.

Premda je cijela izložba bila prilično ukusna i lijepa, bilo bi mnogo ljepše bivalo, da su svi predmeti izloženi po skupinama, košnice neka su napose, isto tako oruđe, medeni proizvodi, književnost itd., jerbo, ako je sve to ispremješano, kao što je ovdje imao gdjekoji izložitelj, onda je opći priegled strogomu motriocu dosta otegoćen. Kada je bila prije 7 godina po vukovarskom pčelarskom društvu priređena naša I. samostalna zemaljska pčelarska izložba u Hrvatskoj i Slavoniji i to u Vukovaru, općenito se je ona najviše stoga dopala, što je sve bilo pregledno i napose odijeljeno.

B. Pčelarski slet kao XXV. československih pčelara u Pragu

otpočeo je već u predveče, dne 5. kolovoza u restauraciji društva «Meštanska beseda» (po prilici što naša građanska čitaonica), gdje se je sakupio cvijet československih pčelara i to iz Češke, Moravske i Šlezije. U međusobnom upoznavanju i veselici brzo je proteklo veče u vrlo ugodnoj zabavi.

Sutradan, 6. kolovoza 1908. počelo je raspravljanje u ogromnoj koncertnoj dvorani u izložbi, gdje je bilo na 600 pčelarskih učestnika sakupljeno kao znak, da je česko pčelarstvo ojačalo ne samo množinom nego i uzajamnom organizacijom općeg uspjeha i napretka. Bilo je tu zastupanih i inih slavenskih pčelara, čime se je najbolje manifestirala sloga braće pčelara. Ako po-

važivimo, da je českih pokrajinskih pčelarskih društava 190 sa 8000 članova, onda je jasno, da ova velika četa pčelara mora napredovati i sve više oplemenjivati ovu još dosta zanemarivanu granu narodnog gospodarstva, jer se pčelarstvo ne smije više smatrati samo kao neka ig-

Slika 3

račka ili šport, nego baš kao izvor posebne privrede, ogranak spadajući na gospodarstvo, jer ono imade važnost kulturnu i idejalnu.

U predsjedništvu ovoga sleta vidjeli smo: predsjednika zemalj. centralnog pčelarskog društva za kraljevinu Česku kanonika Jos Kebrlea uz potpredsjednika zemlj. central. pčelar. društva za markgrofiju Moravsku župnika Fr. Adamca, naše stare drage znance, zatim potpredsjednika českog pčelar. društva zemalj. Alb. Velflika, profesora česke tehnike, predsjednika pčelar. izložbenog odbora Jar. Jirsu, zastupnika trgovačke komore, elektrotehničara Križika, zastupnika zemalj. poljoprivrednog vijeća ces. kr. savjetnika Dra. Viškovskoga, zastupnika grada stotornjegov Praga gradskog senatora Seyda, nar. zastupnika agrarne stranke Švehla, uz pet novinara raznih praških dnevnika.

Nakon što je predsjednik preč. g. Kebrle pozdravio sve prisutne, izrazivši osobito veselje i zadovoljstvo nad tolikim brojem pčelarskih učenika, osobito je oduševljeno pozdravio strane pčelarske izaslanike, pročitao je brojne pozdrave, među njima i hrvatske i srpske. Na to je cesarski savjetnik Dr. K. Viškovsky u ime zem. poljoprivrednog vijeća za kraljevinu Česku i u ime česke agrarne stranke pozdravio cijeli ovaj pčelarski zbor, istaknuvši, da nije pčelarstvo samo ogrankom dobitka, nego gospodarska grana, koja ima veliku moralnu i etičku cijenu. Ako ini ogranci nose i milijune, to pčelarstvo ima daleko veći i moralni izražaj, jer nosi utjehu i mir poljodjelcu u njegovom teškom gospodarskom boju, jer je baš pčelarstvo spasilo već mnogoga nesretnika od njegove propasti n. pr. od pijanstva i kartanja a uvelo ga u krilo spasa — plemenitoga pčelarenja. Osim toga opažamo svo to više da je pčelarstvo most, koji spaja sve ostale staleže sa ratarskim. Nadovezuje, kako pčelari imaju sto briga i borba, da se dovinu zakona i javnih propisa proti patvorinama pčelarskih proizvoda i da će zemal. poljoprivredno vijeće dragovoljno podupirati svaku želju i procvat pčelarstva. — Dakako, da je ovaj pozdravni govor bio sa velikim oduševljenjem od svih pozdravljen.

Iza toga otpočeo je niz velezanimivih predavanja, od kojih ćemo samo nješta najzanimivijega i za nas u kratko spomenuti.

Pisac ovog referata, kano pčelarski izaslanik iz Hrvatske i Slavonije bijaše odlikovan, da je bio već prije zamoljen, da ovdje drži pčelarsko predavanje i to na hrvatskom jeziku. On bijaše prvi predavač. Dragovoljno se je tome odazvao sa temom: Kako će si pčelar osigurati što veću korist od pčelarstva i «O načinu i povijesti pčelarstva u Hrvatskoj i Slavoniji». Predavanje bilo je burno pozdravljeno i javno se jednoglasno zahtjevalo, da ga isti predavač prevede na česki i što prije uvrsti u časopis «Česky Včelář».

Naravno da je on već u uvodu svoga predavanja izručio pozdrav od jugoslavenskih pčelara, naročito od kongresa hrv. i srp. pčelara i zahvalio se je českim pčelarima na ljubavi, što prama nama iskazuju već time, što od nekoliko godina unatrag, šalju svoje delegate i na naša pčelarska kongresna zasijedanja i time uzgajaju uzajamnost slavenskih pčelara.

Iza toga je progovorio putujući pčelarski učitelj gosp. K. Pazourek, ravajući učitelj u Česticima: „O hranjenju pčela, napose o umjetnom saću.“ Ovaj inače daleko priznati pčelar počeo je svoje

zanimivo predavanje sa geslom: „želiš li uzimati, moraš i davati“. On veli dalje, pčelar mora u više navrata pčeli pomagati, te je u njezinom poslu svemožno podupirati, ako želi od nje postići što veći dobitak. Poput ostalih domaćih i inih životinja, što ih čovjek hrani, otkazana je i naša pčelica često puta na ovako brižljivo hranjenje osobito u Českoj. On razlikuje prihranjivanje „od nužde“ i „špekulativno prihranjivanje“. Ono prvo (od nužde) zbiva se ili na jesen u svrhu valjanog uzimljenja ili s proljeća, kada pčelar nije posve siguran, da li mu pčelac ima još dovoljno hrane, a ne može se zbog neprestane studene nepogode vremena osvjedočiti o njegovome stanju. Zimi hrane svoje pčele samo nerazumni i nevješti pčelari, takovi neka se uopće ne bave pčelarenjem. Lako se prihranjuje sa gotovim medenim saćem, u tu svrhu već od prije sačuvanim, nemamo li ovakovog, onda uzмимо vrcanog meda ili pako „granulatom“ (ovo je neki zrnkasti slador sličan sitnoj riži) pomješanim sa malo meda i vinske ili četrunove kiseline, da se pretvori u invertni šećer, tome se doda samo malčice salicilne kiseline, kao sredstvo proti pčelinjim bolestima. Pčele se mogu prihranjivati i šećerom-kandisom, pomješanim sa vodom t. j. na 1 kilogram šećera ili granulata metne se pol litre vode. Ovo se pol sata kuha, pjena se kupi i na to se mlaka rastopina dađe pčelama i to on daje u posebnoj boči u posebnu spremu, učvršćenu na strop košnice. Ovakim prihranjivanjem dopunjena zaliha pčelinje hrane za zimu mora se, veli predavač, najkasnije do polovice rujna posvršavati, da si pčele odnešenu hranu priuđese za zimu, te je i zaklope, jer se nepoklopljene zalihe zimi ohlade i ukisnu, te je pčele ne će da uživaju, jer su im pače pogibeljne. Spekulativno se pčelac prihranjuje s proljeća, kada ogrozd cvate i hrast se sazeleni i može trajati sve do paše i to na 1 kilogram šećera daje se 1 litra vode uz malko meda ili i bez njega, tim se matica ujedno draži na marljivije leženje. Budući pako, da ovo prihranjivanje kod nevještoga pčelara nanaša više štete nego li koristi, ne preporuča se ono, nego da se ovo istom obavi iza glavne paše, dakle u srpnju pa sve do polovice kolovoza. Tu matica marljivo leže, a nastalo leglo brine se, da je s proljeća pčelac jak, što je za pčelara-medara najvažnije. Pošto je dakle ovako prihranjivanje veoma tegotno i još katkada pogibeljno, našlo se je bolje sredstvo a to je: umjetno hranidbeno saće. Ovo se pravi iz šećerovoga brašna, meda sa nešto vodom, razređene vinske kiseline, nekoliko kapljica salicilove kiseline. Ova se smjesa valjano izmiješa, te se u nju još doda nešto brašna sa bjelanjkom jajeta

uz nešto u obliku praška fosforatnih i vapnovitih tvari. To se sve dobro pomiješa i stavi u posudu i u lonac, u kojemu vruća voda vrije. Ova se smjesa neprestano miješa i kuha, dok nije dovoljno gusta, na to se izlije u posebne kalupe oblika umjetnog saća. Samo se u te ploče umjetnog hranivog saća među još i žice, da se ploča još prije uporabe od pčela ne prelomi. Ovakovim se saćem prihranjuju pčele i s proljeća, samo im se mora pružiti i dovoljno vode, da si mogu hranivu ploču bolje izrabiti. Ako pčele, za koje ne znamo kako stoje, nuždu ne trpe, onda ni ne diraju ovih ploča, inače navaljuju odmah na prednju stranu okrenutu unutar košnice. Ovo je predavanje pobudilo znatnu važnost, te se o njoj pavela i diskusija, u kojoj su sudjelovali dvorski savjetnik Dr. Velflik i pčelarski prvak ravn. učitelj Jakš.

Treće je predavanje držao glasoviti česki pčelar Jos. Kržemen: «O sredstvima oko širenja i unapređivanja pčelogojstva u Českoj.» — Nakon što je zanimivi predavač opširno progovorio, kako se je pčelarstvo od najstarijih vremena postepeno sve više usavršavalo, a pod vladanjem velikih austrijskih vladara Leopolda I., Karla VI. i Marije Terezije osobito cvalo, te je ova zadnja čuvena carica izdala 8. travnja 1775. poznati patent za zaštitu pčelarstva, orisao je i bivšu pčelarsku školu u bečkom Belvederu, nakon koje se je sve većma proširilo pčelarstvo i po Českoj i po Moravskoj, te se za pravo od onda datira pčelogojstvo. U novije doba vanrednu brigu oko pčelarskog širenja vode tri zemalj. centralna pčelarska društva u Českoj, Moravskoj i u Šleskoj uz njihove putujuće i strukovne učitelje. Njihovom desnicom jesu postaje za oplodnju i motrenje pčela, kojih je svrha, da izručuju što plemenitije, uzgojene pčelinje matice. Uz teoretička predavanja koristi českim pčelarima i njihova već dosta bogata pčelarska literatura uz tri strukovna časopisa: «Čečky Včelar», «Praktičky radce» (praktički pčelarski savjetnik) «Moravska pčela,» od kojih se samo prvi list štampa u 8.500 primjeraka. Naveda dalje, kako bi trebala sva pčelar. društva gojiti što veću uzajamnost, pa se što češće posjećivati i širiti što većma pčelarsku praksu, te naš obični narod što više upućivati na čitanje pčelarskih djela i časopisa i na posjet pčelar. izložba, na kojih neka se izlažu samo najprikladniji i najjeftiniji pčelar. predmeti i proizvodi, da nam se obični građanin ne preplaši od prevelikih izdataka; bolje je uvijek, da je na izložbi malo, ali valjanih predmeta. Neka se priređuju i pokrajinske izložbe za pouku najbliže okolice, ne samo zemaljske izložbe. Na izložbama neka se sve, što je nužno

posjetnicima i neupućenima valjano pokaže i protumači. Za med i njegovu uporabu u kućanstvu neka se napišu i rašire posebni listovi letaci (Flugblatt). Uz izložbu neka je pri ruci i čitaonica sa časopisima i inim pčelarskim spisima. Pčelarstvo neka se osobito proširi u ratarski i vrtlarski stališ, jer ovomu čine pčele oplodnjom njihovih bilina vanrednu korist. Družimo se i sa društvima za poljepšavanje mjesta pomoću uzgajanja korisnih stabala. Ova godina kao proslava 60-godišnjice našega uzvišenoga vladara i kralja je osobito podesna za svečanosti stablove, da se naime prazna mjesta na poljima, uz poljske puteve i gole stijene što više zasade medonosnim drvećem s biljem uz to, da se u svakom vrtu osnuje pčelinjak. Pčelarski sletovi i zborovi podupiru također znatno unapređivanje pčelarstva, ter su baš česki pčelari prvi pozvali sve slavenske pčelare na opću pčelarsku uzajamnost, kojoj se evo svake godine obilno odazivaju Moravci, Šlezaci, Hrvati, Srbi, Rusini, Poljaci, Bugari, uz to je i česki pčelar. časopis po svim slavenskim zemljama raširen. — Uz postojeće već pčelarske tečajeve, koji prilično napreduju, imadu se još osnovati i strogo znanstveni tečajevi za posmatranje anatomije, fiziologije, te biologije pčelinje. Takovim kurzistima neka se podijele državni i zemaljski stipendiji. Pčelarska nauka neka se što više popularizira, zato bi moralo svako pčelarsko društvo imati i neku knjižnicu sa pčelarskim djelima i časopisima ne samo domaćim već i inojezičnim. Svaka škola neka drži barem domaće pčelarske novine. U Českoj neka se osnuje što prije pčelarski muzej, jer u postojećem već českom narodopisnom muzeju pčelarski odjel nije više dostatan. Mi bi se, veli česki predavač dalje, trebali ugledati u Sjeveroameričku Uniju. U Washingtonu je državni zavod sa uzor-pčelinjakom sa svim mogućim pomagalicama, kojim upravlja poseban pčelarski prednjak uz 4 sile, a na svenčilištu u Filadelfiji je entomolog Philipps upravo vještakom pčelarstva. U Antingtonu je znanstvena istražna postaja. Vlada izdaje u potporu pčelarstva upravo ogromne svote, stvara pčelinjake sa najljepšom vrsti pčela. A tko još nezna, da je švicarsko pčelarstvo pod vodstvom Kramera na prvom stupnju cijele Evrope. I Njemačka podupire pčelarska društva znatnim potporama i knjižnicama; u Erlangenu imadu posebnu biološko-znanstvenu postaju, gdje se uz državnu potporu drže godišnje 3 praktička pčelarska tečaja. — Svoje dosta dugačko zanimivo predavanje završio je predlogom, da mu ovaj českoslavenski pčelarski zbor primi ove rezolucije:

1.) Neka se u Českoj, Moravskoj i Šleskoj osnuju što prije državne pčelarske škole sa uzor-pčelinjacima i svim oruđem. 2.) Pčelarska nauka neka se obučava na pučkim, srednjim i visokim školama, naročito na preparandijama i klerikatima, te u gospodarskim i ratarskim školama. 3.) U čitanke za pučke i građanske škole neka se od strukovnjaka napišu članci za ljubav oko pčele i pčelarenja. 4.) Visoke škole i gospodarske neka imaju posebne docente. 5.) Razvoj pčelarstva neka se podupire običnim i znanstvenim tečajevima uz zemaljsku i državnu potporu. 6.) Uz putujuće učitelje neka se namjesti i po dva zemaljska učitelja u svojstvu pčelarskih nadzornika. 7.) Porez (đumruk) na inozemski med neka se povisi, a patvorine neka se što strožije po zakonu kazne. Sve su ove rezolucije oduševljeno primljene uz dodatak gospodarskog ravnatelja Martinovskoga, koji još predlaže, da se po primjeru njemačkog poljoprivrednog vijeća i u isto takovo česko vijeće primi po jedan član českoga zemalj. central. pčelarskog udruženja, ne samo kao delegat već kao pravi član odbornik.

Niz ovih predavanja završio je priznati nestor českih pčelara jubilarni učitelj u miru Vjekoslav Thuma popularnim predavanjem: „Zanimivi pojavi iz života pčelinje države“. Ovime je upoznao i nepčelare поближе, koja je svrha matice, pčele-radilice i truta u pčelinjoj zadrugi. Vrstan ovaj predavač nagrađen je najbolje time, što su mu predavanje uvrstili novine „Narodni Listy“ u nedjeljnom broju kao prilog. Ovaj se česki veliki dnevnik štampa u 40.000 primjeraka. Okolo 2 sata završio je predsjednik ovog veoma dobro uspjelog pčelarskog sleta zasijedanje posebnim pozdravom, na što je slijedio zajednički ručak u istoj dvorani, koji se je odlikovao ma da bijaše priređen u izložbi i jeftinoćom (od koverta samo 3 K), obiljem i dobrotom, a ne kao kod nas, gdje uz sporu posluhu dobiješ za skupi novac lošu hranu. Istog dana popodne bijaše zajedničko pregledavanje lijepe pčelarske izložbe i proglašenje odlikovanih izlazičelja, zatim zajedničko slikanje. Ovu uspješnu sliku imali su učesnici još isti dan kod zajedničke večere, priređene također u izložbi, u svojim rukama, a sutradan bijaše uvrštena u časopisu „Trgovački vjesnik“ uz opis ovoga pčelarskog sleta.

Sutradan, dne 7. kolovoza 1908. obdržavalo je česko zem. centr. pčelarsko društvo svoju godišnju

glavnu skupštinu sa običnim već dnevnim redom kao što je i kod naših skupština. Ovom prilikom bijaše pisac ovih redaka uz burno oduševljenje jednoglasno izabran začasnim članom ovoga velikoga odličnoga društva, radi zasluga oko uzajamnosti slavenskih pčelara. Isti dan na večer bio je koncerat.

Treći dan ovog pčelarskog zasijedanja dne 8. kolovoza 1908. bijaše određen za posjet glasovitog vinorodnog kraja u Mjelniku i pregledanje tamošnjeg pčelarskog društva i pčelinjaka čuvenog pčelara M. Hlineckoga. Izlet ovaj bijaše na posebnom parobrodu po Vltavi, trajao je doduše cijeli dan, jer je bio vodostaj rijeke Vltave premali, stoga vožnja spora nu veoma zanimiva radi vožnje. Kako je Vltava mjestimice plitka, tako da ne bi parobrod mogao naprijed, da nijesu tu posebni kanali udešeni, koji se za 7—8 minuta napune na 25 m. vodom sa kojom se istodobno po potrebi spušta i diže cijeli parobrod. Ovaj put je već radi ove vožnje zanimiv. Takovih splava (česki „ždimadla“) imade do Mjelnika na Vltavi pet, ter se prema tomu i svaki parobrod mora 5 puta spuštati i dizati u istom kanalu, gdje je za to vrijeme zatvoren kao u nekom kotlu.

Prema tomu smije se proglasiti koli ova pčelarska izložba, toli i ovaj pčelarski slet za veoma uspješni, pa českim pčelarima srdačno čestitamo na ovom prekrasnom uspjehu.

C. Pčelarska izložba u Kromjerižu.

Ako je neka izložba ukusno, lijepo i brižljivo uređena, ma i u čednijem razmjeru, ona nas može koječim iznenaditi. Takova je bila jubilara gospodarsko-obrtna izložba pod pokroviteljstvom Njeg. ces. kr. Visosti nadvojvode Franje Ferdinanda sa posebnim pčelarskim odjelom u Kromjerižu u Moravskoj, obdržavana tečajem mjeseca srpnja i kolovoza 1908. Ako još nado-vežemo, da svečani dani izložbeni, kada se je dne 13. i 14. kolovoza o. g. i tu obdržavao pčelarski slet slavenskih pčelara, to je najbolji dokaz, kako je posjetiocima i nepčelarima priređeno mnogo ugodnih časova zabave i pouke, pa će i ova kromjerička izložba, naročito pčelarski njezin odsjek, ostati svakome posjetiocu nezaboravan. — Cijela je izložba bila u ogromnom divnom perivoju nadbiskupskom, koji svojim oblikom posjetioca podsjeća na carski perivoj u bečkom Schönbrunu. Stoga je i bilo lako Kromjeričcima prirediti izložbu.

(Nastavak slijedi.)

Upliv pčelarske škole na razvoj pčelarstva.

(Predavanje Gjüre pl. Ilića na VII. zasjedanju kongresa hrv. i srp. pčelara održavanom u Vinkovcima na dan 17. rujna 1908.)

Ovo je bio naslov referatu, što ga je Osvald Muck, predsjednik središnjega pčelarskoga društva za Austriju u Beču, podnio bio VIII. međunarodnom gospodarskom kongresu, koji je na dane od 21. do 25. svibnja 1907. održavan u Beču. Kako su zaključci ovoga međunarodnoga kongresa od općenite važnosti i vrijednosti za sve narode, to držim, da je ne samo shodno, nego i neophodno potrebno, da se na zaključke i naš kongres hrvatskih i srpskih pčelara obazre i da ih prihvati.

O pčelarstvu raspravljena su na rečenom kongresu samo dva referata i to prvi, koji sam uzeo za ovo moje predavanje, a drugi se ticao uspoređenja njemačkoga i američkoga uzgoja matica.

Buduć mi zbog pomanjkanja vremena nije moguće, da oba referata pred naš kongres iznesem, ma da su oba jednako zanimiva, to sam odabrao samo prvi, jer mi se za naše pčelarske prilike čini važnijim, a bude li moguće iznijeti ću drugi referat pred naš kongres buduće godine.

Mukov referat glasi u prevodu ovako:

Svako znanje i umjeće mora se učiti, ako ono ima biti općenitim dobrom naroda. Ovo vrijedi poglavito za pčelarstvo, koje danas u većini kulturnih država može samo onda imati dovoljna uspjeha, ako se pri praktičnom pčelarenju u osobiti obzir uzmu naravoslovlje pčelinjeg naroda i neprestana tehnička usavršenja. Prije više stotina godina, kad pučanstvo kulturnih država još nije bilo toliko kao danas, pa kad se polja i vrtovi još nisu na takav način izrabljivala kao danas, bilo je lako iz pčelarstva izvući znatne prihode. Šume, ovo najpouzdanije medovito vrelo, prostirale se na ogromnim površinama oko pojedinih sela i mjesta; polja ostadoše nakon jedva dvogodišnjeg obrađivanja opet barem jednu godinu na ugaru, te pružahu pčeli izdašnu pašu. Kako zemlja nije imala velike vrijednosti, ostavljene su i široke međe, a da ih nitko ni dirao nije, tako isto ostadoše netaknuti mnogi obronci i lošija tla, što sve za pčelu bijaše pravi raj.

Kolika je to razlika prema danas. Kemija i fizika pružaju gospodarstvu sredstva, da može skupu sada zemlju i bez ugara godinu za godinom posijati kulturnim biljem, koje na žalost pčelara nije medovito; razne gradnje stanova tvornica, željeznica itd. koje sve veći i veći prostor zapremaju, ruše nemilosrdno nebrojene lipe, bagremove, javorove itd., otimlju sve više prostora medo-

vitom bilju, što ga je narav stvorila, tako da se pčelarenjem na stari način u pravilu samo srednje ili loše medne godine postizavati mogu. K tomu dolazi još i ogromna konkurencija, koja je među i vosku nastala jeftinim šećerom i vošćanim surogatima (ceresin, parafin itd.) Tu je dakle lahko razumljivo, da je pčelarstvo moralo krenuti drugim putem, nego li nekad, a ti putevi vode, kako je uvodno spomenuto, k naravoslovlju pčele i u modernu pčelarsku radionicu, dakle k znanju i umjeću. U kratko rečeno, iznašačice i pronalasci novoga vijeka, moraju se i u pčelarstvu uvažiti.

Prije više decenija počelo se u Austriji po pojedinim t. zv. »putujućim učiteljima za pčelarstvo« širiti znanje o pčelinjem životu i pokazivati rad oko pčelarenja sa pomičnim saćem i sa raznim pčelarskim oruđem. U brzo se ali pokazala velika zaprjeka u tom, što je manjkalo sposobnih učitelja za pčelarstvo, koju je zaprjeku već prije 100 godina opetovano naglašivao i odstraniti nastojavao glasoviti austrijski veliki pčelar barun v. Ehrenfels; nu osim toga manjkalo je i takovih uzornih zavoda, na kojima bi pouke željnim pčelarima mogućnost pružena bila, da se upute u tajne pčelinjeg naroda, pa da im se predoči napredak u razumnom (racionalnom) pčelarenju. Ovomu, još i danas uvijek postojećem manjku, imalo bi se na najuspješniji način predustriti uvedenjem t. zv. pčelarskih škola.

Pčelarska škola ima biti učilište, sa posebnom školskom zgradom u svrhu podučavanja, providena sa svim potrebnim učevnim sredstvima, te spojena sa velikim pčelinjakom u neposrednoj blizini, na kom bi bilo živog naroda raznih pasmina u raznim običajnim stalnim i pomoćnim ulištima. U takovom zavodu morala bi se nadalje nalaziti pčelarska knjižnica, pčelarski muzeum, zatim t. zv. postaja za apistička opažanja, postaja za apističke pokuse i za izricanje strukovnih mnijenja, napokon jedan vrt za gojdbu raznih medonosnih bilina. Unutarnje uređenje učilišta treba da uredbi školskoj odgovara, kao što uopće cijeli zavod treba da pokazuje značaj »škole«. Upravitelj takove škole treba da je svestrano iskusan, koji se je nizom mnogih godina sam sa izvrsnim uspjehom bavio pčelarstvom, on mora sigurno da vlada sa čitavom teorijom i praksom pčelarskom, te posjedovati osobitu vještinu u podučavanju. Njemu podređeni pčelarski vještaci (Imkermeister), koji sve radnje na pčelinjaku i u radionici izvršivati imadu, moraju također, da su zadaći svojoj potpuno dorasli. (Nastavak slijedi.)

Razne vijesti.

Odlikovanje. Povodom obdržavanja 25.-godišnje skupštine česko-slavenskih pčelara, držane kod velike jubilarne pčelarske izložbe u Pragu dne 7. kolovoza 1908., izabrala je mnogobrojno posjećena glavna skupština centralnog zemaljskog pčelarskog društva za kraljevinu Česku uz silno oduševljenje našega vrijednoga člana i ravnatelja realne gimnazije u Vukovaru Eugena Kamenara, predsjednika pčelarskoga društva vukovarskoga i blagajnika zemalj. kongresa hrvatskih i srpskih pčelara u Hrvatskoj i Slavoniji, svojim počasnim članom za velike zasluge oko unapređenja i širenja racionalnog pčelarstva i pčelarske uzajamnosti među česko — i jugoslavenskim pčelarima. Eugen Kamenar zastupao je kod iste velike jubilarne skupštine česko-slavenskih pčelara u Pragu i naše hrvatsko-slavonsko zem. pčelarsko društvo, te je tom prilikom držao na izričnu zamolbu upravnog i izložbenog odbora českog zem. pčelarskog društva na hrvatskom jeziku predavanje pod naslovom: „Kako će si pčelar osigurati dobit od pčelarstva. Način i povijest hrvatskog pčelarstva.“ — Isto je predavanje saslušano od mnogobrojno posjećenog pčelarskog sleta sa velikom pazljivošću i dopadnošću, a iza toga je odmah zamoljen osobito odlikovani predavač, da svoje predavanje prevede na česki i da se isto štampa u „Českom Včelaržu“ — Ovih dana primio je odlikovani veoma ukusno izrađenu i lijepu diplomu. Čestitamo!

Pčelarstvo u Hrvatskoj. Pod ovim naslovom donio je džepni kalendar česko-slavenskih pčelara za god. 1909, koji izlazi već 16. godinu pod vještom redakcijom vrsnoga pčelara, vlasnika pčelar. trgovine i urednika českog pčelarskog lista „Praktički savjetnik pčelara“ [Praktický rádce včelaru] Vacslava Švarca u Koleču u Českoj, lijepi članak o pčelarstvu u Hrvatskoj i Slavoniji. Među inim napominje se tu način i napredak našeg pčelarenja, koje se je zapravo počelo bolje razvijati istom od ustrojenja hrvatsko-slavonskoga pčelar. društva u Osijeku od god. 1877., a pogotovo, kada je pod vrsnim uredovanjem tajnika istoga društva Bogdana Penjića počeo izlaziti prvi pčelar. list „Slavonska pčela“ (g. 1881.), koji je prve 2 godine izlazio na hrvatskom i njemačkom jeziku, a kasnije samo na hrvatskom sa naslovom „Hrvatska pčela.“ Od košnica, da je u Hrvatskoj najviše raširena „uzor—džirzonka“ Penjićeva, koja je uzeta i za društvenu košnicu, dočim je u istočnoj Slavoniji, osobito u Srijemu, više raširena amerikanka sistema prof. Živanovića, koli na t. zv. „toplu građu“ t. j. sa letom s prednje uže strane, toli i sistem na „hladnu građu“ t. j.

sa letom na dugačkoj, postranoj strani, dok se mjestimice u srednjem Srijemu rabi i košnica „gutalovka“ (župnika i dekana Mate Gutala), zgodna radi dobrog uzimljenja; u hrvatskom Primorju rado rabe amerikanku Milutina Barača, vrsnoga pčelara na Rijeci. — Nadalje se spominju još naša 3 pčelar. društva: u Zagrebu, Vukovaru i srpska pčelar. zadruga u Rumi. Ustrojenje zemalj. kongresa hrvat. i srp. pčelara, koji ubraja za članove pčelare osim iz cijele Hrvatske i Slavonije još i iz Bosne, Dalmacije i Srbije, te da isti drži svoja godišnja kongresova zasjedanja svake godine u inom mjestu. Bivša pčelar. izložba u Vukovaru god. 1901. Napominje se tu i pčelarenje pomoću prevažanja pčelaca na bolju pašu prema narodnoj poslovi: „na osovini med rodi!“ Ovaj je način pčelarenja u Českoj dosta nepoznat. Ovaj se članak završuje, da se pčelarstvo kao obligatan učevni predmet predaje na srp. pravoslavnoj bogosloviji u Srijem. Karlovcima i donekle na tri naše zemalj. učiteljske škole. — U istom pčelar. kalendaru su još ovi zanimiviji članci iz pčelarstva: Zašto pčelarimo? Denaturirani slador. Hladno ili toplo uzimljivanje pčelaca? Obilje saće — izdašna glavica za pčelar. ekonomiju. Napajanje sa toplom vodom. Uzgoj matica. Najbolji sistemi košnica kod raznih naroda, naročito rabljenih u českim zemljama. Medena peciva i pića. Skrižaljka o veličini raznih košnica i okvira. Biografija nekih znamenitijih českih pčelara (kao nastavak od prošlogodišnjih sličnih kalendara). Pčelarstvo u Českoj, Moravskoj i Šleskoj (sa opisom uprava svih pčelarskih društava, od kojih otpada na Česku osim zemalj. centralnog pčel. društva u Pragu još provincijalnih 197, na Moravsku osim zemalj. centrale u Brnu još 70 provincijalnih, a na Šlesku osim također zem. pčelar. centrale još 5 društava u provinciji) u Galiciji, Crnoj gori, Njemačkoj, Franceskoj, Rusiji i u Australiji. Popis slavenskih pčelar. časopisa i znamenitijih njemačkih austrijskih. — Dakle ovaj je kalendar veoma zanimiv za svakoga českoga pčelara a uz to je uriješten sa zgodnim slikama, stoji 1 K. 10 fil. Dobiva se i kod vlasnika V. Švarca i u knjižari J. Springer u Pragu, Jilska ul. 24.

Pčelarski pododbor hrv. slav. gospodarskog društva kao središnje zadruge u Zagrebu držao je dne 4. prosinca 1908. svoju sjednicu. O radu pododborovu izvjestio je izvjestitelj gosp. Kvirin Broz slijedeće: Tečajem godine priredio je pododbor praktična predavanja iz pčelarstva u 40 mjesta, u gdje kojim mjestima i po više puta. Predavanja su bila posjećena vrlo dobro. Da su predavanja od koristi, dokazom su ne samo mnogo-

brojne narudžbe za košnice i pčelarsko oruđe iz onih mjesta, gdje su prošlih godina držana predavanja, već su iz takvih mjesta stigle mnoge ponude, da im se nađe kupac za med. Na taj je način prodao pčelarski pododbor domaćim trgovcima preko 29 metarskih centi meda. Susretljivošću trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu saznao je pododbor inozemne tvrtke, koje se bave kupovanjem meda, pa se nada pododbor, da će u buduću i više i uz povoljnije cijene moći unovčiti pčelarima med. Od potpore, koju dobiva pododbor od hrv.-slav. gospodarskog društva, kao središnje zadruge u Zagrebu, razdijeljeno je besplatno gospodarskim društvima, školama i pojedinim pčelarima, košnica i raznog pčelarskog oruđa u vrijednosti od 679 kruna i 50 filira. Velika zasluga za uspješno djelovanje pododbora imade predsjednik velemožni g. Ljudevit pl. Raizner, kr. vijećnik banskog stola, koji ulaže sve, da se pčelarstvo, ta u nas jošte dosta zapuštena grana gospodarstva, što više pridigne.

Društvena pčelar. svečanost kod moravskih pčelara. Prošle godine obdržavalo je naše pobratimsko zem. centralno česko pčelarsko društvo za markgrofoviju Moravsku u Brnu dvije značajne svečanosti. Dne 5. rujna o. g. proslavilo je dopodne vladarski jubilej Njegova Veličanstva, kralja Franje Josipa I., a popodne proslavilo je uspomenu svoga utemeljitelja i začetnika moravskog pčelarstva Dra. Fr. Živanskoga. Svečanost prva obavljena je u sjajno nakićenoj dvorani c. kr. poljodjelskog vijeća u prisuću brojnih zastupnika oblasti i mnogih pčelara. Svečani je govor držao predsjednik zem. pčel. društva gosp. A. Schlesinger, istaknuvši u svojoj lijepoj besedi zasluge i vrline našega kralja za vrijeme njegove duge slavne vladavine i kao osobitog promicatelja pčelarstva. Iza toga otposlana je zahvalna homogijalna brzopjavna čestitka kabinetskoj pisarni Njegova Veličanstva. Popodne sastali su se ponovno mnogobrojni učesnici i sa bratom znamenitog prvoga moravskoga pčelara Živanskoga, ravnatelja Živanskog u društvenom vrtu pred novim lijepim društvenim pčelinjakom, gdje je na visokom podstavcu bilo platnom pokriveno poprsje glasovitog českok pčelara Dra. Živanskoga, inače vrhovnog pukovnijskoga liječnika (rođ. 2. ožujaka 1817. † 21. listopada 1873.) On je bio prvim tajnikom i blagajnikom zem. českok pčel. centr. moravskog društva. Njegovim izborom počimlje u cjelokupnom pčelarstvu u Moravskoj t. zv. zlatno doba Živanskoga. On je u društvu pieradio pravila odborskog rada, pčelar. predavanjima i člancima širio pčelarstvo, udešavao putujuće pčel. skupove i izložbe, koje su našle odziva i u tuđem svijetu,

obogatio je društvenu pčelarsku knjižnicu i zbirku raznih pčelarskih predmeta, držao je na visokim školama vanredno dobro posjećena pčelarska predavanja. Već god. 1862. polagao se je i ispit iz pčelarstva na tehnicu i tu je ispitač Živanski. Uveo je i zajedničku društvenu mjeru na okvire društvenih košnica. Bio je Živansky i točan kod izrađivanja točnih i ukusnih košnica, u koju je svrhu imao u svojoj kući posebnu radionicu sa 5 stolara, koji su same košnice pravili Bio je utemeljiteljem društvenog organa i uzor-pčelinjaka. Sve ovo istaknuo je društveni tajnik. Na to je cijeli skup pčelara uskliknuo „slava mu“. Prisutan brat velezaslužnog pokojnika, ravnatelj Živansky, duboko tronut, zahvali se na ovoj iskazanoj počasti njegovome bratu, i time bude ova krasna svečanost završena. Za vrijeme govora spuštenu je platnena koprena sa lijepo izrađenoga spomenika, koji nosi naslov: Dr. Fr. Živansky, otac Moravskoga pčelarstva uz datum rođenja i smrti njegove. („Moravska Včela“ br. 10. od 1908.) E. K - r.

POZOR!

Tko si želi nabaviti rojeva, neka se obrati, barem do konca ožujka, na uredništvo „Hrvatske Pčele“ u Osijek III. Jedan lijepi roj prvenac stajati će ovdje 8—10 K. Rojevi se rasašilju u posebnim škrinjcima, a jedna se takova škrinjsa sa 2—3 okvira saračunava sa K 1.60. Kod narudžbe neka se točno nasnaži sadnja željesnička postaja i sadnja pošta. Za svaki naručeni roj treba unapred poslati barem 4 krune. Da će roj prispijeti živ i zdrav do sadnje pošte, preuzima garanciju uredništvo „Hrv. Pčele“. Kako narudžbe budu stizale, istim redom će se i rojevi rasašiljati i to počam od mjeseca svibnja t. g.

Umjetno saće!

Priznata tvrtka

A. I. WAGNER WIEN XII.4

rasašilje uz garanciju od čistog pčelinjega voska:

žuto umjetno saće, kilogram po . . . 4 K.

a od bijeljenoga voska kilogram po . . . 5 K.

Embalaza se ne saračunava.

Prednosti toga saća: pčela ga rado i odmah izgradi, a tvrtka garantira sa 1000 kruna, da se to saće ni najmanje ne rasteže.

Našim pretplatnicima!

Sve naše pretplatnike, a osobito općinska poglavarstva molimo lijepo, da podmire što skorije pretplatu sa tekuću godinu. Sve predstojnike pučkih škola, kojima šaljemo „Hrvatsku Pčelu“, umoljavamo, da usnastoje, kako bi općinska poglavarstva što prije uplatila pretplatu, jer nam neuredno uplaćivanje pretplata sadaje mnogo neprilika. Podjedno umoljavamo i sve naše dušnike od prošlih godina, da svoj dug namire, pa da tako i mi usmognemo udovoljiti svojim dužnostima.

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelln ltd. ltd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranā). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 fil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 3.

U OSIJEKU, za mjesec ožujak 1909.

Tečaj XXIX.

Josip Keberle,

kanonik starodrevnog kolegijalnog, kaptola višegradskog, kneževsko-nadbiskupski bilježnik, vikar, konzistorijalni savjetnik, posljednik zlatnoga krsta za zasluge sa krunom, župnik u Pristoupimu, predsjednik i počasni član centralnog zemaljskoga pčelarskoga društva za kraljevinu Česku i redaktor »Českog Pčelara«. (Slike 4. i 5.)

Već u više navrata spomenula je i naša »Hrvatska Pčela« ime velezaslužnoga i oduševljenoga českoga pčelara Jos. Keberlea, koji evo slavi na Josipovo svoj lijepi imendan u muževnoj dobi od 61 godine, dočim je lanijske godine 17. svibnja proslavio rijetku slavu — 25 godišnjicu svoga zaslužnoga uredničkog rada. Upoznati ćemo samo ukratko i naše vrijedne pčelare, kako je baš naš vrli prijatelj i česki pčelar visoko prečastni gospodin kanonik Josip Keberle tečajem 25 godina svoga zaslužnog redaktorskog rada visoko podigao česko pčelarstvo, tako da se isto slobodno takmi i sa nje-

Slika 4.

mačko - švicarsko - američkim, koji slove od davnina kao prvaci u svjetskom pčelarstvu. Od g. 1876. piše Keberle u »Česki Včelar« kao već prokušani pčelar zanimive i poučne članke. On je bio sa českim prvacima — pčelarima (Bucharom i Mikulašom) prvi redatelj za I. slet českih pčelara i za I. česku pčelarsku izložbu, priređenu uz gospodarsku od 8. do 10. rujna 1877. u Bubenču (predgrađu Praga). U XXIV. skupštini austro-ugarskih i njemačkih pčelara držanoj godine 1879. u Pragu, bijaše, onda još kapelan, Josip Keberle biran u I. odbor (za pčel. predavanje) i kao perovođa te velike skupštine napisao je za nju kao svečani

spis: «Povijest českoga pčelarstva», a ujedno izlaže iz svoga uzor-pčelinjaka motrionicu (košnicu) sa ciparskom pčelom uz medene likere i raznoliki med. Nagrađen je zato naravno medaljom i diplomom. Već god. 1881. na sletu českih pčelara oduševljeno drži predavanje: «Svrha i dužnost pčelarskog udruženja» kao poziv na opću, zajedničku društvenu organizaciju. Na to je iste godine izabran predsjednikom pčelarskog društva u Uhřetovu (nedaleko Praga), gdje je onda bio još kapelanom, koje je mjesto postalo onda pčelarskom Mekom, jer se odovud vojevalo u sav pčelarski svijet. Dne 17. svibnja g. 1883. bude po odboru centralnog zemaljskog českog pčelarskog društva izabran redaktorom jednoga od uopće najvećih svijet-skih pčelarskih listova i to „Česky Včelar“.

Od onog doba vodi on zdušno i oduševljeno redakciju ovoga velikog pčelarskog časopisa, koji se danas već štampa u 10.000 primjeraka.

Spomenimo samo letimice nekoliko njegovih zanimljivijih rasprava i to: »Prilog za uspješno uzimljenje pčela« (g. 1883.), »Statistika pčelarskih odnošaja Austro-Ugarske« (g. 1884.), »Apis dorsata« (g. 1884.), »Pčelarstvo na zemaljskoj izložbi u Budimpešti« (1885.), »Pčele u ratnoj službi« (g. 1886.), »Pčelarski poslovi tečajem godine« (g. 1887.), »Novo umjetno saće«, »Pčelarstvo kod Rimljana« (g. 1888.), »Pčelinja flora [cvjetana]« (g. 1889.), »Mravci na pčelinjaku«, »Pčelarstvo u Kaliforniji i voćni slador« (g. 1889.), »Hranidbeni sok pčele«, »Jubilarna izložba u Pragu« (1891.), »Postanak meda« (g. 1892.), »Med i medica«, »Nove biljke za pčele« (g. 1893.), »Putujući učitelji za pčelarstvo« (g. 1894.), »Normalna mjera košnica« (g. 1894. i 1895.), »Osiguranje pčelaca« (g. 1900.), »Žalac pčele« (g. 1901.), »Pčelarski posao za svaki mjesec« (g. 1902.), »Kako valja urediti pčelarska društva« (g. 1903.), »Nova iskustva o truleži pčelinjeg legla« (g. 1904.), »† Dr. Ivan Dzierzon« (g. 1906.), »Uporaba meda u kućanstvu« (g. 1907.) i mnoge druge.

Osim toga napisao je čitavi niz manjih pčelarskih savjeta i naputaka. Kao uzor njegove marljivosti služe i točni stručni opisi skupština austro-ugarskih i njemačkih pčelara, uvrštenih u godišnjacima 1876.—1899. »Českoga Včelara«.

Kanonik Kebrle dopijeva pokraj svojih ogromnih svećeničkih dužnosti, kada mora često zamijeniti ili barem kod svećeničkih čina pratiti svoga biskupa, da osobno boravi gotovo kod svih sletova njemačko i austro-ugarskih pčelara, gdje je skoro uvijek bio začasnim predsjednikom. Evo i kod naših godišnjih kongresa hrv. i srp. pčelara bio je on već nekoliko puta osobno prisutan. Putuje često i u skupštine mnogih českih pokrajinskih pčelarskih društava. On je u svrhu

upoznavanja obljubljenoga pčelarstva putovao veći dio Evrope, osobito Njemačku, Švicarsku, Francusku, Italiju, a bio je i u sv. zemlji u Jeruzolinu. Kebrle nije samo izučeni pčelar perom, već i dugogodišnjim iskustvima pokušanim na svo-
me vlastitom

Slika 5.

uzor-pčelinjaku, koji je pisac ovih redaka imao prilike vidjeti i uvjeriti se najbolje, što može učiniti ustrajna agilnost i odlučna volja jednoga čovjeka.

Upoznajemo naše pčelare još i sa zanimivim pčelinjakom našega velikoga českoga prijatelja preč. gosp. Josipa Kebrlea. (Slika 5.) Pčelinjak taj se sastoji od 20 košnica — stubljika, normalnih košnica zemalj. central. pčelarskog društva za kraljevinu Česku, a može se posvema zatvoriti. Kebrle pčelari u svemu sa 26 pčelaca, jer ne može više sam svladati, a pomoćnika ne može da dobije i zato svaki pčelarski posao obavlja sam. Ovaj je znameniti pčelar probao pčelariti u raznim sustavima

košnica. n. pr. i sa košnicom kapucin^{*)}, ne nije se osvjedočio o tim »silnim« probitcima, što ih izumitelji toliko uzvisuju i do neba hvale. Keberlove su košnice sa vanrednom točnošću u društvenoj tvornici (Uhrinovesi) mjesta njegova prijašnjeg župnikovanja, koja je tvornica baš pod njegovim nadzorom izradila već više hiljada samo ovakovih vrsti košnica. Šteta je samo, što kanonik Keberle pčelari u kraju sa veoma slabom pašom, jer se ondje sadi u velikoj mjeri šećerna repa (Zuckerrübe, Beta vulgaris). Glavna mu je pčelinja paša s proljeća od voćaka, ponajviše od trešanja, onda od bijele djeteline, ako su medonosne. Šuma nema, zato mu je med izvrstan, s proljeća posve bijel, kasnije smeđi. Izdašne paše ne bivaju, nu Keberle dobiva godišnje ipak 2¹/₂ centa meda uz više naravnih rojeva. Najviše meda dobio je jedne godine iza mnogo-godišnjeg pčelarenja u istom kraju 4¹/₂ centa od svojih 28 pčelaca. Lijepih rojeva 2—3 kilograma teških dobiva dosta, lanjska godina bila

mu je na rojeve dosta loša. Umjetno si saće kanonik sam izrađuje na Ričevoj preši, a isto tako slamnata pokrivala (česki; rohožky) za vanjsko uzimljenje svojih košnica. Pričuvne matice sam uzgaja u posebnim odijeljenim medištima, koja imadu svako svoje posebno lijetu.

Povodom imendana dičnoga ovoga českoga pčelarskoga prvaka želimo i mi njegovi jugoslavenski štovatelji čelik-zdravlje i još dugi život na uhar českoga pčelarstva, komu je posvetio sve svoje sile. Ravna i utrta je već danas staza, kojom stupa napredno pčelarstvo u prostranim českim zemljama, a nema českoslavenskoga pčelara, koji nebi u svako doba srdačno i oduševljeno uskliknuo svomu dičnomu uredniku »Českeho Včelare«: »Na zdar!« I mi se tomu sasvim pridružujemo uz odani, uzajamni bratski pozdrav:

»Živio prečasní gosp. kanonik Josip Keberle!
Živio uzor-včelmistr českoslavenskih pčelara!«**)

Vukovar, u veljači 1909.

Eugen Kamenar.

Mjesec travanj.

Ustrajnu i ciču zimu imadosmo ove godine sve do prvih dana ožujka. Priličan snijeg, koji je još pod konac veljače napadao, ne stalo ga najedanput, a blaga proljetna kišica natopila nam polja i livade. Ne pamtim godine, u kojoj su se pčelice naše tako dugo odmarale, kao baš ove prošle zime. Pravo zimsko drijemanje potrajalo je kod naših pčelica potpuna četiri mjeseca. Tko je svoje pčelce dobro uzimio, taj se je osvjedočio, da su pčelci, unatoč dugoga zimskoga drijemeža, dočekali zdravi i veseli proljetno sunce. Još prvih dana ožujka vladala je grobna tišina pred našim pčelinjacima, a sada naše miljenice rojimice upravo izlijetaju, natjecajući se u unašanje cvjetnoga praška (peludi).

Tko još dospio nije, da svoje pčelce pregleda i smeće, koje se je na podu košnice preko zime nakupilo, počisti, neka to odmah učini. Leglo je sada već prilično razgranjeno, dapače i mladih pčela već ima, zato ne otvaraj košnice, ako nije lijepo i toplo vrijeme, jer se leglo lahko može prehladiti i nastati trulež legla.

Sve poslove obavljaj oko pol dana, kada je najtoplije.

Da nije bilo toli dugotrajne zime, uslijed čega je i vegetacija zadržana, bilo bi već sada zreloga trutovskoga legla, ali ovako će ga biti tek polovicom ili koncem travnja. Čim opaziš zaleženih trutovskih stanica, znaj da se taj pčelac pripravlja za rojenje, pa želiš li dobiti ranijih rojeva, pruži pčelcu svaki dan nešto mlake medice. Tim ćeš nadražiti maticu na obilnije leženje i dočekati ranije rojeve. Gdje se repica (olaj) u veliko sije, padaju prvi rojevi već pod konac travnja, ali ove godine moramo se zadovoljiti, ako otpočne rojenje mjeseca svibnja.

Vrijeme u mjesecu travnju znade biti jako promjenljivo: sad lijepo i toplo, sad kišovito, a sad opet vjetrovito i hladno. Prema takovu promjenljivu vremenu mora i svaki pčelar udesiti svoje poslovanje oko pčelaca. Zaredaju li hladni i kišoviti dani, pa takovo vrijeme dulje vremena podrži, može više pčelaca stradati, nego li kroz cijelu zimu. Zato prvoga lijepoga dana dobro i točno pregledaj svoje pčelce, pa nađeš li kojeg, da

*) Košnicu kapucin opisao sam i sa slikom u »Hrvatskoj Pčeli« broj 3. od god. 1899. str. 18.

**) Najnoviju ovu sliku našega dičnoga českoga pčelarskoga prvaka posudio mi je visoko poštovani prijatelj, veleučeni gosp. prof. Jovan Živanović, urednik »Srpskoga Pčelara« u Srijemskim Karlovcima, na čem mu od srca hvalim. E. K.—r.

je slab na medu, a ti mu daj meda, nemaš li pako meda, dodaj mu, ali samo u što većim porcijama, rastopljenoga bijeloga šećera. Nutrjni prostor u džirzonkama, odnosno plodište, u kom je pčelac prezimio, sauzi prema množini pčela. Leta na džirzonkama nemoj još povećavati, dok ne dođe glavna paša. Isto tako ne skidaj kaptara sa košnica, niti ne odstranjuj slamatih pokrovaca ili mahovinu iz džirzonaka, pa ma i toplo vrijeme nastalo, jer su noći još uvijek hladne, a pčelac, uslijed razgranjenoga legla, sada baš potrebuje najviše topline.

Sve pčelare, košničare, koji obično proljećem podrezivaju svoje košnice, napose upozorujem, da u tom podrezivanju ne pretjeravaju. Košnice treba s proljeća što manje podrezivati i to samo, ako je potrebno.

Gdje u košnici opaziš previše trutovskih stanica, ti ih podreži slobodno, samo ne diraj u radičičke stanice, osim ako su ove preko zime poplijesnile, ili su prestale. Ovo podrezivanje ne obavljaj za ružnoga i hladnoga vremena, jer je baš ovoga mjeseca toplina jedan od glavnih faktora pri razvoju i množenju svakoga pojedina pčelca.

Mjeseca travnja cvatu po vrtovima kajsija, breskva, ogrozd, ribiz, trešnja i uopće sve voćke, a na poljanama i uz ograde mrtva kopriva (*Lámium purpúreum*), maslačak (*Leontodon taráxacum*) i razno drugo poljsko cvijeće. U prijedelima, gdje se sije repica (*Brássica Napus*), divno ti se prikazuju zlatne poljane. Repica je prava blagodat za pčelare, jer ona svake godine obilno medi

i dugo cvjeta. Kada repica najbujnije cvate, može jedan jediti pčelac za jedan dan nanijeti 5—10 kilograma meda. Glavna paša sa repice nastaje obično druge polovice mjeseca travnja, a traje po 8—14. dana, akoprem ona i 3—4 tjedna cvate. Pašu sa repice može samo onaj pčelar valjano iscrpiti, koji ima jake pčelce u džirzonkama i dobro vrcalo, a tko toga nema, taj se ne može ni nazivati naprednim pčelarom.

Neki se početnici pčelari tuže, da ne mogu radi par džirzonaka, što ih imadu, odmah izdati 40—80 kruna za valjano vrcalo. To je zaista i premnogo i bio bi to preveliki trošak prema broju pčelaca, ali za to ima i takovih vrcala, kojima se može samo jedan po jedan okvirac izvrcati, pa takovo vrcalo ne stoji više od 10—12 kruna. Ako dakle početnik pčelar nema više od 2—3 pčelca u džirzonkama, isplatiti će mu se taj trošak već u samoj repici, jer se samo pomoću vrcala može za dobre paše sa repice dobiti meda u vrijednosti od 20 i više kruna od 2 jaka pčelca. Dok repica medi, možeš svaki drugi i treći dan vrcati, jer će jak pčelac sve okvirce, koje danas izvrcaš, pa ih opet prazne natrag u džirzonku staviš, za jedan ili dva dana opet medom napuniti.

Da ti med sa repice ne ukisne, pa da se dugo vremena kristalizovan sačuvati uzmogne, mora barem 48 sati u otvorenoj posudi na toplom mjestu (najbolje gdje u prisunju) stajati. Tako ishlape iz meda sve one suvišne vodene čestice, a med bude gušći i jače se kristalizuje.

Bogdan.

Neki važniji poslovi oko rojenja.

(Priopćuje: Ivan Kiš iz Koritne.)

Promišljao sam već više godina, otkada pčelarim pokretnim saćem, kako bi što bolje i naprednije izveo rojenje. Uspjeao sam sa više pokusa, pa sam odlučio priopćiti to i čitateljima naše „Hrvatske Pčele“ u nadi, da će ih to zanimati. Odmah na početku proljeća čim jarko sunce sine, a cvijeće se razvine, tamo sprvine mjeseca travnja, moramo se dobro upoznati svojim pčelama i proučiti narav pojedinih pčelaca, da znamo, koji je miroljubiv, koji opet veoma marljiv i napredan. Kad smo sve svoje pčelce, što kažu, u dušu upoznali, tada, prema volji, opredijelimo nekolicinu za rojenjake, a druge opet za medovnjake. Pčelce, koje smo opredijelili za rojenjake, možemo otpočeti hraniti mlakom medicom (mednom vodom) već polovicom travnja. Tim ćemo na-

dražiti maticu na obilnije leženje jajašaca, pa ćemo tako dobiti ranije rojeve. Upozoriti moram, da za taj posao moramo imati uvijek u pričuvi što više lijepoga praznoga saća za dodavanje u plodište. Isto tako spomenuti moram, da košnice, koje kanimo ostaviti za rojenje, ne smiju biti prevelike, a ako bi koja bila i prevelika, treba u njoj suziti plodište tako, da u njem ne bude više od dvadeset poluokviraca. (Tako je baš udešeno plodište uzor-džirzonke našega društva.) U plodištu košnice, koja je ostavljena za rojenje, mora biti dovoljno i trutovskoga legla, dočim u medovnjacima ne treba da bude baš ništa trutovskoga legla. Mnogi naši pčelari i ne misle na trutovsko leglo, pa vele neka se legu, gdje ih je volja, a ne znadu, da je baš trutovsko leglo veoma važan faktor kod množenja pčelaca. Samo od dobrih i marljivih pčelaca

treba množiti trutove, pa će i matice, oplodene od takovih trutova, biti valjane. Kao što kod drugih domaćih životinja ostavljamo za rasplod samo najljepše i najsavršenije blago, tako moramo činiti i kod pčela, ako želimo napredovati u pčelarstvu. Ima dosta pčelara, osobito košničara, koji dopuštaju, da im se sve košnice, bez iznimke, roje koliko hoće, ali zato i dobivaju rojeve sa kojekakvim maticama i takove slabiće, koji već prije uzimljenja propadaju od gladi ili ih metilj istjera. Takovim se pčelarima dakako ne isplati pčelarenje. Zato pčelarima najtoplije preporučam, da nastoje samo oko što ranijih i što jačih rojeva.

Ja ću ovdje navesti jedan vrlo zgodan način rojenja, koji sam prošle godine vrlo dobrim uspjehom pokušao. Ali prije svega moram spomenuti, da bez pričuvnih rojića nema uspjeha u pčelarstvu, jer kao što se veli: „bez alata nema zanata“, tako se bez pričuvnih rojića ne može pravo ni pčelariti, oni su baš najveći pomoćnici kod naprednog pčelarstva.

Pričuvnim rojevima polučujem ja, što hoću, pa za to ostavljam svake godine što više takovih pričuvnih rojića, a najbolje med njima i prezimljujem, pa ih tada na proljeće upotrebljavam u razne svrhe. Oni mi izgrađuju novo saće, kojim zamjenjujem staro saće i tako imam uvijek dosta lijepoga saća u pripravi, koje za glavne paše dodajem medovnjacima, da mi uzmognu tu pašu što bolje iscrpiti. I zrelo leglo od takovih pričuvnika oduzimam i dodajem rojevnjacima, koji mi uslijed toga daju ranije i jače rojeve. Zamjenjivanjem košnica mogu se također vrlo lijepi uspjesi postići.

Kad mi se iz koje košnice izroji prvenac, tada još isti dan tu košnicu postavim na mjesto kojeg drugog jakog pčelca, a onog dakako postavim na mjesto izrojenog pčelca. Izrojeni pčelac ojačati će na novom mjestu tako, da će za devet ili deset dana dati opet vrlo jak roj drugenac. Ovakovi jaki drugenci su najbolji za prisad, jer smo sigurni da imaju mladu maticu, koja budućega ljeta zlata vrijedi. Upozoriti moram, da se zamjenjivanje košnica mora izvađati uvijek za najvećega leta pčela, kada su najme pčele u najvećem poslu. Košnice,

koje se zamjenjuju, neka su si slične i jednake boje.

Zapamtiti valja, da od kasnih i slabih rojeva nema koristi, nego samo dangube i nepravilike; naprotiv pako od ranih i jakih rojeva možemo još iste godine, ako paša ugodi, lijepu količinu meda navrcati.

Događa se često, da pčelci, pošto su već matičnjake izvukli, pa ih dapače matica već i zalegla, uslijed nevremena odustanu od rojenja i sve matičnjake razore. U tom se slučaju rojenje zategne na dulje vremena, pa se i najjači pčelci kasnije roje. Da i tomu doskočim, pa da ipak dobijem što ranije rojeve pomažem si ovako: kad vidim, da je pčelac jak i štono vele krcat pčelom, a matičnjacima nema ni traga, ja uklonim maticu iz plodišta, pa ju na 3—5 okviraca sa nješto pčele smjestim gore u tako zvano medište, koje ima svoje posebno leto. Pčele u plodištu, čim opaze da im nema matice, poizvlače odmah od mladoga radiličkoga legla matičnjake. Kad matičnjake već dogotove, pripojim im opet njihovu maticu i to bez ikakve opasnosti, jer samo otvorim poklopac u daski, koja dijeli medište od plodišta. Taj se praktični rad vrlo lahko izvađa u osječkoj uzor-džirzonci, a može se izvesti i u svakoj drugoj džirzonci, samo treba više opreznosti. Ovim postupkom dođem do ranijih rojeva, jer se takav pčelac već za koji dan mora izrojiti.

Ima pčelara, koji si pomažu umjetnim rojevima, koji su također dobri, ali meni je naravan roj uvijek miliji. Ako se umjetnom roju dodadu okvirci sa početcima, on će graditi trutovske stanice, dočim naravni roj, dok ne izgradi 8—10 okviraca, gradi samo pravilne radiličke stanice, pa i to mnogo vrijedi.

Najtoplije dakle preporučam našim pčelarima, da nastoje dobiti što ranije i što jače rojeve, jer tko rano rani, taj dvije sreće grabi, a tko kasno ustaje, ništa ne ugrabi.

Sada završujem ovom raspravicom u nadi, da sam i tim nešto doprineo napretku našega pčelarstva, a drugom zgodom reći ću svoje o košnicama, koje izdaju najviše meda i kako bi mogli dobiveni med što bolje unovčiti.

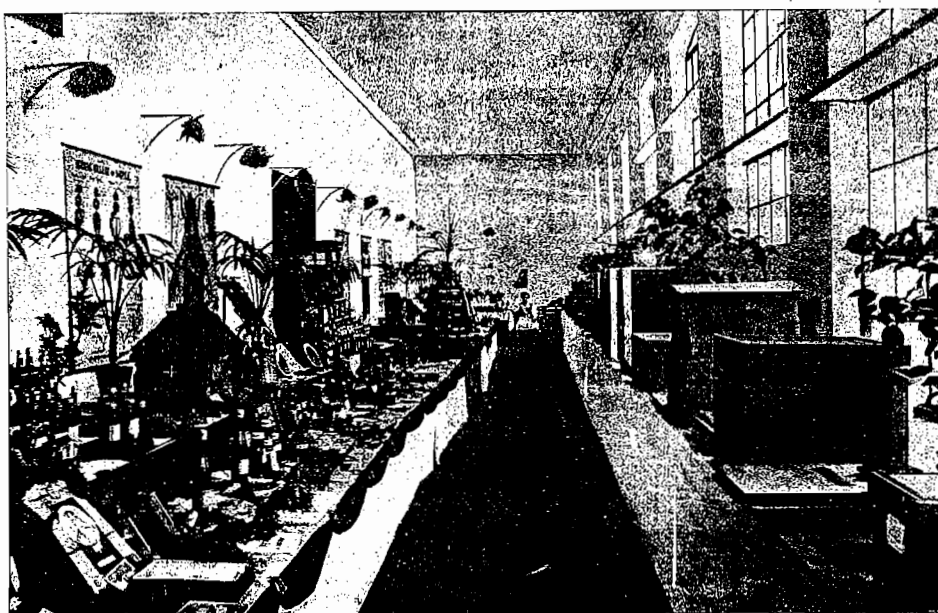
Posjeta pčelarskih izložba i sletova českoslavenskih pčelara u Pragu i Kromjeřižu god. 1908.

Referiše **Eugen Kamenar**, ravnatelj realne gimnazije u Vukovaru.

(Nastavak. Vidi sl. 6.)

Pčelarska je izložba bila u posebnoj zgradi u tom lijepom perivoju. Na izložbi opetovali su se prilično isti prekrasni izložci kao što je i u Pragu bilo. Među tima bili su medeni i vošćani proizvodi, te razno medeno pecivo u osobito lijepim oblicima. Cijela je pčelarska izložba bila praktički podijeljena, gotovo mnogo zgodnije i preglednije od praške i to na žive pčele, košnice, med i vosak sa proizvodima, literaturom, sjemenje i svježe

i novija izložena. Lijepe su bile zbirke sjemenja. Medonosne biljke, jedno- i višegodišnje (grmovi i stabla) bijahu zasađene oko izloženih živih pčelaca. Lijepo je bilo i njih za vidjeti, nije čudo, da su pčelari i tu »botanizirali«. Od voska bijahu lijepi otisci od glasovitih muževa: Iv. Husa, Žižke, prvoga utemeljitelja moravskoga pčelarstva Dr. Frant. Živanskoga, komu su dne 5. rujna 1908. pred pčelinjakom zemalj. moravskoga central. pčelarskoga društva podigli veliko poprsje kao

Slika 6.

(zasađene) medonosne biljke, neprijatelje pčela i pčelarsko oruđe. Živi su pčelci bili jaki i zdravi, ovdje je bila za strana pčelara novotarija: posve malene košnice — za oplemenjivanje matica poput nekakvih škatulja sa 2—3 malena okvira. Između košnica, bijaše posve jednostavna i jeftina ležeća, zatim tu bijahu košnice, što služe za razrašljanje pčelaca. Zanimiv bijaše školski pčelinjak sa 2 ležeće košnice, lako pristupačan odozgo, sa gibljivim medištima, krov se mogao podignuti. Ovaj pčelinjak služi za vježbanje đacima u pčelarstvu. Izložio ga je sam predsjednik izložbenog odbora Antun Grundman, građanski učitelj u Hulinu. Košnice su lijepo bile pristupne posjetiocima, te su ih i neprestance osobito pčelari pregledavali i obilazili. Među literaturom bila je i stara

spomenik. Među pićem najviše je izložio poznati poljski pčelar Ivan Marcinkov, c. kr. nadšumar iz Galicije i to razne vrsti likera: benediktinac, maraskinov, piperment, malinovi, jagodovi i ogrozdov od god. 1900. Nekoje gospođe pčelarice izložile su raznolike veoma ukusne medene kolačiće i narodne, raznovrsne paprenjake. Medica (t. zv. medovina) bila je i tu prilično zastupana. Sve je to bilo i ovdje najboljim dokazom, da česki pčelari nastoje što više svestrano i koristonosno izrabiti proizvode svojih pčela. Među medenim saćem lijepo su se iznimala slova od izrađenog saća »Franjo Josip I.«, zatim jedan sat od izbrojenih 25.000 stanica u težini od blizu 15 kg, izložen od učitelja Stahala. Isto se je vosak vidio u stotinu raznolikih oblika, po-

čamši od čeških lavova, zeceva, kokošiju i drugih oblika do velikih vošćanih pogača. Dok su medeni proizvodi bili izloženi na dugačkim stolovima u sredini veoma dugačke dvorane, dotle su sa strane dvorane bili razno-liko tipovi košnica i ulišta, u izradbi ovih su češki pčelari pravi majstori.

Prema tome bila je ova izložba zaista pravom pčelarskom izložbom, jer je i većina izložaka bila od pravih pčelara izložena, a ne od trgovaca. Ova je izložba bila u cjelini pregled djelatnosti agilnoga pčelar. društva u Kromjerižu, u koju se mogoše ugledati mnoga ina pčelar. društva. Kongres hrvatskih i srpskih pčelara zajedno sa pčelar. društvom u Vukovaru, na posebnu zamolbu prisudio je jednomu od najboljih izložitelja na ovoj izložbi nagradu od 25 kruna u zlatu. Ova je nagrada na predlog člana izložbene porote — pisca ovih redaka — predana osobito zaslužnomu izložitelju gosp. Antunu Grundmannu, građan. učitelju iz Hulina.

D) Skup slavenskih pčelara u Kromjerižu.

Dani 13. i 14. kolovoza određeni za skup pčelarskih delegata svih pčelar. društava, spadajućih na zemalj. centralno pčelarsko društvo moravsko i za slet slavenskih pčelara uopće.

Prvi se je držao 13. kolovoza za predsjedanja predsjednika zem. pčelarske centrale g. Schlesingera, državnog poreznog kontrolora, koji otvara skupštinu, opominje sve članove na zdušnu marljivost i rad, pozdravlja dobrodošlicom sve, osobito strane goste, zastupnika jugoslavenskih pčelara Eug. Kamenara iz Vukovara, zastupnika poljskih pčelara Iv. Marcinkova,

c. kr. nadšumarnika i šleske pčelare: Klepika, Halfara i Ružku. — Iza toga ocrtta društveni tajnik i redakteur lista »Moravska Včela« djelatnost svih pokrajinskih pčelar. društava. Koješta je kuduo, zatim je opomenuo, da se predavači, držeći svoja predavanja, moraju i izmijenjivati i neka ovi budu i od običnih pčelara a ne samo uvijek iz najinteligentnijih slojeva. Predavanje neka bude rađe razgovorno nego li učeno predavanje; preporuča što češći posjet pčelinjaka, svako društvo neka si odgoji po jednoga putujućega učitelja. U odbor neka se dadu birati samo onaki članovi, koji zaista i nešto rade, naročito za predsjednika poput pčela neka bude i tu: nova matka, nova djelatnost!

Iza njega je držao lijepi referat ravnaajući učitelj Mannsfeld »o pasminovom uzgoju kod pčela.« On je ujedno i upravitelj društvene pasminove postaje za oplodnju kod pčela. Progovorio je opširnije o amerikanskom uzgoju matica, kako ga je upoznao u tečaju glasovitoga pčelara Pratta u Beču. Na to je nadovezao pripremu medenog tijesta za prihranjivanje pčela, koje imadu premalene zalihe za zimu. Ovaj način prihranjivanja služi »za nuždu«. Nu istim se tijestom i »špekulativno« prihranjivaju pčele. Dakako, da je ovo mjesenje slatkog tijesta isti predavač i posve praktički pokazao: izmijesivši $\frac{1}{4}$ -kg ugrijanoga meda sa $\frac{3}{4}$ -kg tucanoga šećera i zgneo je sve poput tijesta na rezance. Ovakovo se tijesto poslije obavije pergamentovim papirom, koji se na više mjesta probuši. Takovo se tijesto metne u košnicu nad pčelinje gnijezdo između 2 okvira, pčele odmah zaposjednu ovu hranu i sišu je.

(Nastavak slijedi.)

Upliv pčelarske škole na razvoj pčelarstva.

(Predavanje Gjüre pl. Ilića na VII. zasjedanju kongresa hrv. i srp. pčelara obdržavanom u Vinkovcima na dan 17. rujna 1908.)

(Nastavak.)

Ovako uređena pčelarska škola može onda svrsi svojoj da odgovara, da širi i podiže pčelarstvo i to ako se točno drži sljedećih ustanova:

1. Uzorni pčelinjak, muzeum i pčelarska radionica u pčelarskoj školi stoje u stanovitte sate dnevno, odgovarajući dotičnoj godišnjoj dobi, otvoreni besplatno za pouku onima, koji su pouke željni; ovakom zornom obukom najlaglje se stiče znanje i vještina.

2. U pčelarskoj školi imadu se prema potrebi pučanstva obdržavati poučni tečajevi, tako na pr.

a) Tečajevi za početnike i nevježe (laike) u svrhu, da se u pčelarstvu upute.

b) Tečajevi za izobrazbu pčelarskih vještaka i pčelarskih učitelja (Bienenzuchtmeister i Bienenzuchtlehrer). Ovi tečajevi treba uvijek da su glavni cilj pčelarske škole, jer što više vještih »pčelarskih učitelja« u raznim krajevima zemlje djeluje, tim brže i sigurnije razviti će se pčelarstvo. Ovi učitelji pčelarstva treba da u sve djelove zemlje raznose znanje o posve osobitoj gospodarstvenoj vrijednosti pčelarstva i pouki o njegovom razumnom (racionalnom) izvršivanju.

U »pčelarskim vještacima« (Bienenmeister) pako imadu se pribaviti organi, koji su osposobljeni, da velike pčelinjake razumno rukovoditi znadu. Potreba na tako-

vim pčelarskim vještacima, kojima je pčelarstvo struka, od koje će živjeti, svakom se godinom sve više osjeća. Mnogi posjednici i drugi podignuli bi pčelinjake, da im takove sile, pčelari od zanata, na raspolaganju stoje.

e) Zatim razni posebni tečajevi, kako će povremenom stanju i potrebama odgovarati, kao n. pr. mikroskopski tečajevi za iskusne pčelare i pčelarske učitelje; ovi bi tečajevi imali doprinjeti tomu, da znanstvena nauka o pčeli bude praksom usavršena. Zatim tečajevi o truleži legla, da se ova zaraza suzbije, tečajevi za uzgoj matica, da se oplemene pčelinje pasmine. Tečajevi za pčelarenje u slamnatim košnicama, da se i seljaku koristi pčelarstva pristupnom učini, tečajevi za američansko pčelarenje, da se što više života u naš način pčelarenja uvede itd. Obdržavanje ovih tečajeva ne leži na jednom čovjeku samom, nego na raznim učiteljskim silama, koje su dotičnim strukama osobito dorasle.

3. Veće pčelarske skupštine mogu se u pčelarskim školama obdržavati; time se mnoga korisna pouka u domovini raznaša.

4. U pčelarskoj školi obdržavaju se ispiti za učitelje i vještace pčelarske. Ovakovi ispiti potiču na dublje prodiranje u tajne pčelinjega života i pčelarenja, pa time pčelarstvo osobito pomiču; uz to omogućuje stečena svjedodžba o osposobljenju učitelju pčelarstva ma i čedne samo uzgredne zasluge, a pčelarskom vještaku namještenje za život. Ovi ispiti imali bi se obdržavati uz državni nadzor.

5. Na pčelarskoj školi bilježe se dan na dan opažanja o uplivu godišnje dobe u svezi sa tehničkim i mjestnim okolnostima i sl., na uspijevanje pčela i na prihod od pčelarenja, t. j. ima se provoditi potpuna tako zvana postaja za motrenja.

6. Na pčelarskoj školi uređena je postaja za pokuse i za izricanje strukovnih mnijenja, na kojoj se motre, ispituju i prosuđuju pčelinje pasmine, iznašaća i pronalazci na polju pčelarstva itd.

7. Pčelarska škola bavi se uzgojem pčelinjih pasmina, te dijeli plemenite matice pčelarima u zemlji.

8. Pčelarska škola vrijedi u apističkim priporima pred sudom kao mjerodavni faktor.

Pčelarska škola ima biti državni zavod, ali bi u jednoj državi (zemlji) prethodno smjela postojati samo jedna državna pčelarska škola, da se predusretne rascjepkanju sredstava i učiteljskih sila. Ničim ne bi vrijednost i ugled pčelarske škole više gu-

biti mogla, nego osnutkom više državnih takovih zavoda. Ne treba da postoji „mnogo“, nego „dobro!“ I povjest nas to uči. Državna pčelarska škola, koju je Marija Terezija g. 1700, u Beču utemeljila, imala je podjelovanju prvoga upravitelja pčelarske škole „Jansche“ izvrsne uspjehe tako, da su u plemenitom nastojanju oko podignuća austrijskoga pčelarstva i u drugim mjestima, kao Wr.-Neustadt, Brno, Graz, Inomost itd. brzo uzastopce osnovane pčelarske škole, koje su ali uslijed nedovoljnog uređenja i uslijed pomanjkanja sposobne uprave i učiteljskih sila tako napadne neuspjehe pokazale, da zu g. 1784, skupa sa uzornim zavodom u Beču jednostavno ukinute, pak je opet preko 100 godina trebalo, dok se je nova potpuno uređena pčelarska škola u Austriji podignuti mogla (austrijska pčelarska škola u Beču, osnovana g. 1900. od središnjeg pčelarskog društva Austriji.)

Na tom mjestu želio bih da naglasim tu opomenu: Kad države pristupe uređenju pčelarskih škola, to svaka država neka samo jednu školu na umu drži, a tek iza kojih možda deset godina neka se uzme u obzir pitanje o osnivanju daljnjih takovih škola.

Za sada postoji jedna državna pčelarska škola u Ugarskoj u Gödöllö-u od g. 1902., koja je zavod sa velebnim uređenjem. (Nastavak slijedi.)

Oglasi.

Na ubavijest!

I ove će se godine razasijati rojevi počam od svibnja i onim redom, kako budu stizale narudžbe. Cijena će bit jednom roju (prvencu) 7, 8 do 10 kruna. Društveni članovi i pretplatnici „Hrv. Pčele“ imaju popust. Rojevi se razasijaju u posebnim škrinjacima, a za jednu takovu škrinju računati će se K 1. 40. Tko naruči roj, ima poslati unapred barem 3 K po roju. Za sigurnu dostavu roja garantira uredništvo „Hrv. Pčele“.

Umjetno saće!

Priznata tvrtka

A. I. WAGNER WIEN XII.4

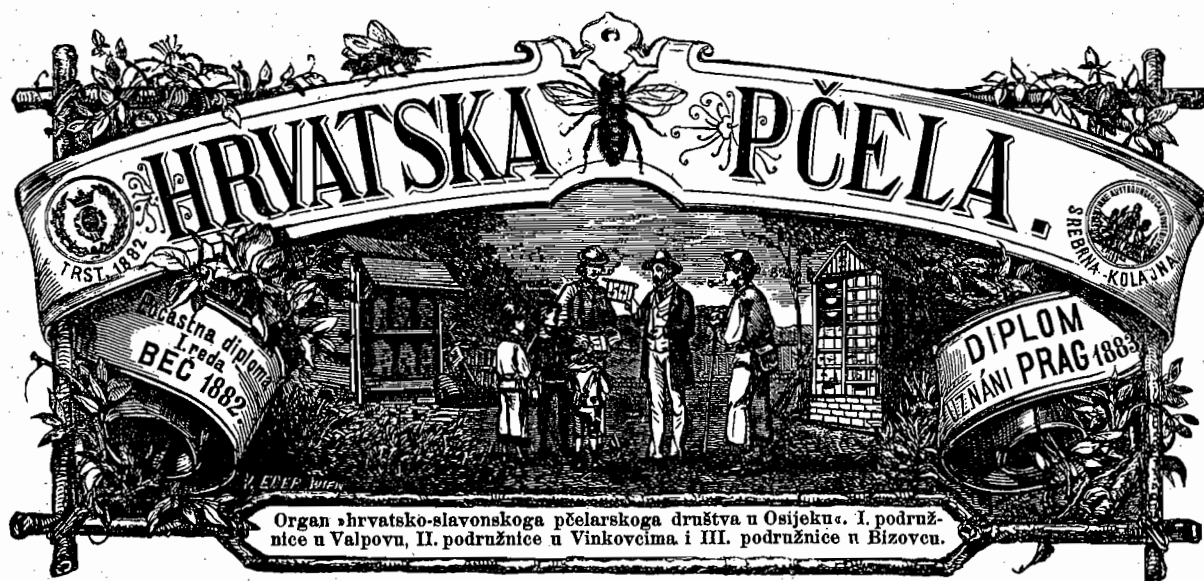
razasijlje uz garanciju od čistog pčelinjega voska:

žuto umjetno saće, kilogram po . . . 4 K.

a od bijeljenoga voska kilogram po . . . 5 K.

Embalaza se ne zaračunava.

Tko naruči kvantum, osobito za preprodaju, može dobiti znatan popust.

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelin lid. lid.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranā). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 sil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 4.

U OSIJEKU, za mjesec travanj 1909.

Tečaj XXIX.

Pčelar i mjesec svibanj.

Ovo par riječi, kojima želim upozoriti naše pčelare na važnije poslove u mjesecu svibnju, posvećujem ponajviše pčelarima početnicima. Mjeseca svibnja začima kod nas pravo uživanje po pčelare, jer je toga mjeseca najživahnije pred pčelinjakom; pčelci se svestrano roje, pa svojim milozvučnim zujem navještaju pčelaru novi život. Početnik pčelar, koji želi uspješno pčelariti i uživati u naprednom pčelarenju, učiniti će najbolje ako započne rojem.

Mnogi početnici, koji se odluče ovoga proljeća otpočeti pčelarenjem, obratiše se ovamo koje ustmeno, a koje opet pismeno i upitaše, kako će staviti roj u džirzonku, a kako opet prije toga prirediti nutarnjost džirzonke. Posve je naravno i nitko podvojiti ne će, da bi svaki početnik za četvrt sata praktičnoga izvađanja više naučio, nego ikojim, pa ma kako točnim

opisivanjem, ali kad nije inače moguće, ja ću nastojati, da na stavljena dva pitanja odgovorim što kraće i što razumljivije. Najprije dakle, kako se ima prirediti nutarnjost džirzonke.¹⁾ Džirzonku treba postaviti na svoje opredijeljeno mjesto, pa kao što se svaka obična košnica mora ispaliti i obično orahovim listom iznutra istrti, prije nego se u nju roj strese, kako treba i džirzonku iznutra ponajprije kakovim pčeli ugodnim mirisom natrti; najbolje metvicom (*Melissa officinalis*), a u pomanjkanju takove voskom ili orahovim listom. U donji odjel (plodište) stavi se, već prema tomu kakav je roj, 8 — 10 okviraca i to 4 — 5 u donji, a isto toliko u gornji red plodišta. Na sve okvirce, koji se stave u džirzonku, treba pričvrstiti početke, t. j. na unutarnjoj plohi gornje daščice (satonosa) svakoga okvirca mora se

¹⁾ Ovdje mislim društvenu uzor-džirzonku. Ta džirzonka (stubblika) ima tri reda okviraca, a u svakom redu po deset. Najgornji red okviraca odijeljen je nepomičnom daskom od donja dva reda okviraca, a nazivljemo ga medištem, dočim donji prostor sa dva reda okviraca nazivljemo plodištem. Medište ima svoje posebno leto.

uzduž po sredini povući voštani brid (Wachskante), ili tko toga ne razumije, neka priljepi uzduž gornje daščice komadić sata (site.) Najbolje je, a i najljepše, ako se okvirci provide uskim trakom umjetnoga sata, koji se može nabaviti kod svake pčelarske trgovine. Tim se označi pčeli pravac, kojim ima graditi, a u protivnom slučaju, kada se to ne bi učinilo, izgradila bi pčela sve preko i popreko, te bi jedan okvirac skopčala drugim tako, da kada bi povukao zadnji okvirac, morao bi sve na jedanput izvući, ili pako cijelu gradnju poremetiti. Ovdje mi je još samo primjetiti, da si svaki pčelar može umjetno saće, pomoću Rietscheove ručne preše, sam praviti, a to je veliki probitak u naprednom pčelarstvu.

Kada je dakle džirzonka, kako gore opisah, priređena, pripravi si kraj džirzonke klupčicu, ili kakovu drvenu stolicu, a na nju stavi jedan arak ljepenke (Pappendeckel). Najbolja je za taj posao ljepenka, što ju rabe farbari, jer je čvrsta i glatka.

Kada si sve to učinio, pa se i osvjedočio, da se je sav roj u košnici, u kojoj je donešen, smirio, tada uzmi tu košnicu sa rojem, te je prenesi do džirzonke i postavi posve mirno, da ne pobuniš pčele, na onu pripremljenu klupčicu ili stolicu. Još jednom pogledaj, da li je nutarnjost džirzonke valjano uređena, pa ako je sve u redu, pridigni košnicu na 4 — 5 dm u vis i udari njom ovisno o ljepenu. Roj, koji se je kao klupko uhvatio u glavi košnice, pasti će uslijed udarca na ljepenu. Sad ne oklevaj mnogo, nego stavi praznu košnicu na stranu, primi ljepenu s lijeva i desna, prenesi ju što možeš brže do otvora džirzonke i stresi svu pčelu u nutra. Ako je ljepenka glatka, to će se za čas, nadigneš li ju malo straga, a ozdol dlanom lupiš. spuzati sva pčela u džirzonku. Za veću sigurnost stavi ljepenu opet na stolicu, pa ćeš tako i onu pčelu, — koja je moguće zaostala, a među kojom bi se mogla i matica nalaziti, — spremiti na isti način u džirzonku. Odmah za tim turi prozor do zadnjih okvira, ali otvor ispod prozora, kao i vratašca ostavi još koji čas otvorenim, da se uzmognu i one pčele, koje su napolju zaostale, u džirzonci sakupiti. Kada se je pčela već prilično sakupila, zatvori otvor ispod prozora i priklopi vratašca; pčele, koje još vani oblijeću, unići će sprema na leto

Pošto je tako sve obavljeno, ostavi tu novu svoju družinu, neka radi što zna i može, jedino pregledaj drugi dan, da li se nije koji početak (na gornjoj daščici okvira priljepljeni umjetni ili naravni sat) otkinuo; u tom slučaju moraš dakako dotični sat i okvirac, sa kojega se je otkinuo, izvaditi i na novo priljepiti. Ovo se potonje vrlo rijetko događa.

Za dobre paše izgraditi će jak roj u nekoliko dana sve okvirci, pa kada je to učinjeno, dodaj mu još dva okvira, jedan gore, drugi dole. Želiš li, da bude roj napredan, pa što više okvira izgradi, ispuni sav okvirac, koji naknadno dodaješ, umjetnim satom. Okvirac, ispunjen umjetnim satom, koji naknadno dodaješ, umjetni uvijek između dva već izgrađena okvira, a ne posve natrag do prozora. Ovako postupajući, imati ćeš za kratko vrijeme lijep broj, samim radiličkim stanicama, izgrađenih okvira. Napredni pčelar mora uopće nastojati, da ukoliko moguće otkloni pčelu od građenja trutovskih stanica, a to će najlaglje i najjednostavnije postići samo umjetnim saćem.

Sada još nešto. Kako je općenito poznato, pčele ljube čistoću, zato im je prvi posao, čim se smire u novom stanu, sve dobro očistiti i izgladiti. Pčelar će dakle za dan dva naći na dnu džirzonke raznoga smeća, koje se mora i ne vadeć prozora (zato se i nalazi u našim uzor-džirzonkama onaj otvor ispod prozora) takozvanom kukom čistilicom (Putzkrücke) počistiti. Tko toga ne učini, zaleći će mu se u tom smeću metilj (trlac), koji može vremenom, kada preotme mah, cijelu gradnju razoriti i tako pčelca istjerati.

Konačno upozorujem starije i iskusnije pčelare na neka zlatna pravila naprednoga pčelarstva:

Tko hoće da se dobrom pašom okoristi i da ju što valjanije iscrpi, neka barem polovicu svojih napučenih džirzonaka opredijeli za medovnjake (Honigstock). Takav medovnjak mora biti:

1. Jak, t. j. valjano napučen, a ako nije, treba ga prije glavne paše zrelijim leglom iz drugih džirzonaka ojačati i špekulativno hraniti.

2. Ne smije se rojiti, nego se mora rojenje na sve moguće načine osujetiti.

3. Ako ima staru maticu, treba ju zamijeniti mladom ili pako posve odstraniti, jer stara matica naginje više na rojenje.

4. Dodaj mu same već izgrađene okvirce, a u pomanjkanju takovih, umjetno saće, samo da ima što manje graditi.

5. U plodištu mora biti što manje trutovskih stanica; pčelac, koji ima malo trutovskih stanica, ili da se jasnije izrazim, malo zaležene trutine, ne naginje toliko na rojenje.

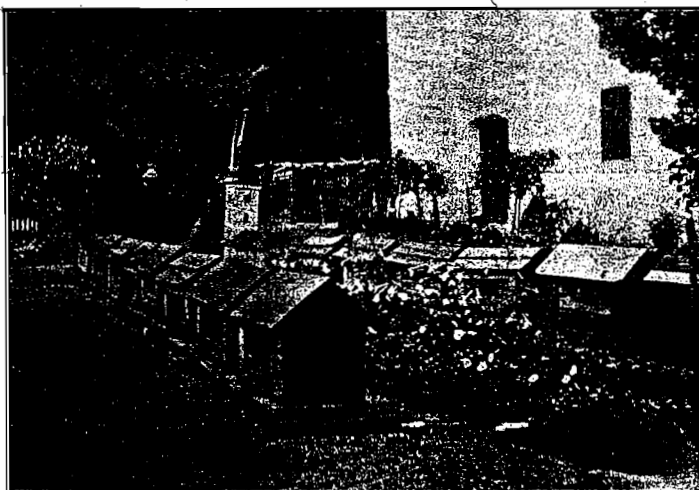
5. Kad nastane glavna paša, pripravi vrcalo, pak čim vidiš, da su stanice medom pune, izvrcaj iz njih med, a prazno saće opet natrag povrati. Podrži li paša dulje, pa k tomu još i vrijeme ugodi, možeš svaki drugi ili treći dan vrcati med.³⁾

Bogdan.

Pčelinjak manastira Jazka.

(Sa slikom)

Poznato je, da se u našoj divnoj šumovitoj Fruškoj gori stere cijeli niz prekrasnih fruš-kogorskih samostana, među kojima leži u čarolikoj prirodnoj kotlini, okruženoj samim šumama, ubava srpska narodna »zađužbina« manastir J a z a k sa lijepom crkvom u gotskom štilu. Crkvene više samostanske oblasti brižljivo nastoje, da se pčelarstvo što više širi u svim tim samostanima. Mjestimice nalaze se i lijepi, poučni pčelinjaci. Sa ovakim se jednim odlikuje baš jazački samostan. Ovaj se pčelinjak, čiju sliku predložujemo našim vrijednim čitaocima, sastoji od 38 košnica sustava prof. Jov. Živanovića. U svakoj je košnici Hanemanova rešetka, koja sječimice pada na

Slika 7.

leto, koje je na dugačkoj strani. Rešetka se rabi samo za slabe paše, a za glavne paše odstranjuje se ona posvema. Na slici se vidi još i ukusna crkvica i ona je iznutra košnica sa 15 okvira, koji se mogu i sa strane vaditi, ter je zato udešena kano lisnača Albertijeva sustava (Blätterstock). Ako se crkvici skine krov, onda je to opet amerikanka sustava Živanovića. U zvoniku iste košničine crkvice umetnuti su također okvirci i to 7 dužih od običnih okvira. Ova cijela košnica-crkva je lijepim ukrasom cijeloga pčelinjaka.

Među najmarljivije gospodare i pčelare između svih kaluđera spada bezuvjetno velč. g. otac Milutin Stojadinović, namesnik (zamjenik samostanskoga starješine) u samostanu Jazku. On je uvelike podignuo kroz 15 godina cijelo gospodarstvo ovog krasnog samostana jazačkog, te se upravo natjecao u silnom ekonomskom poslu sa svojim pčelicama. Prvi mu je učitelj bio i u

duhovnoj službi drug i susjed paroh jazački vlč. g. Vaso Latinkić, priznati pčelar i učenik prof. Jovana Živanovića. Lozinka o. Milutina je: »onome, ko zavole vrednu pčelu, i Bog pomaže«, a time on hrabri i tamošnje ratare, upućujući je u ovu korisnu poljoprivrednu granu. Pored njega širili su po svim manastirima pčelarstvo u svojstvu

putujućih učitelja još i priznati pčelari i protojereji: Ivan Maširević, gimnazijski kateketa i Marko Šaula, paroh rumski, preporučajući svim pčelarima što veću uporabu pčelarskih knjiga i časopisa.

Nu najmarljiviji širitelj pčelarstva ostao je ipak otac Milutin Stojadinović u Jazku, koji pored svojih teških poslova, koje obavlja kao vikar (ekonom) u samostanu, okružena mnogobrojnim usjevima i šumama, dopijeva, da i školskoj djeci i ratarima i svojim parohijanima drži pčelarska predavanja. On je svake godine

³⁾ Ovom sam raspravicom odgovorio na mnoga ovamo stavljena pitanja, a pripravan sam to i nadalje činiti u interesu hrvatskoga pčelarstva. Pisac.

biran i u odbor »srpske pčelar. zadruge u Rumi«, a kroz 2 godine obnašao je i čast odbornika u »zemalj. kongresu hrvat. i srp pčelara«. Za svoje uspješno širenje racionalnoga pčelarstva odlikovan je otac Milutin i po-hvalnicom od svoje pretpostavljene oblasti, od »arhidije-ceznog administrativnog odbora u Karlovcima« g. 1902.

I mi mu želimo svaki uspjeh i napredak, da može sa istom čvrstom voljom uz svoje odabrano geslo i dalje raditi i sa pčelom se što izdašnije okoristiti koli on, toli i njegova brojna, valjana duhovna pastva.

E. K—r.

Upliv pčelarske škole na razvoj pčelarstva.

(Predavanje Gjüre pl. Ilića na VII. zasjedanju kongresa hrv. srp. pčelara održavanom u Vinkovcima na dan 17. rujna 1908.)

(Svršetak.)

Po državi subvencionirane pčelarske škole postoje za sada u Austriji i Beču, i u Njemačkoj u Suderburgu (u Hanoveranskoj.)

Sad još nešto malo statistike o djelovanju austrijske pčelarske škole u Beču od g. 1900. do 1906.

1. Broj posjetnika iz svih staleža tu- i inozemstva ide u tisuće. Nedavno (g. 1907.) preminuvši starina pčelar dr. Dzierzon posjetio je školu dva puta i to g. 1900. i 1903., te se o njoj vrlo pohvalno izrazio.

2. Tečajevi održavani su:

a) Sedam glavnih učevnih tečajeva za izučenje pčelarskih vještaka i pčelarskih učitelja.

Za polazak ovih sedam glavnih tečaja stiglo je iz raznih krajeva 339 prijava, od kojih je 181 primljeno, i to prema slijedećoj skrižaljci:

	Svećenika	Učitelja	Činovnika	Doktora	Obrtnika	Tigovaca	Gospodara	Pčelara od zanata	Namještenika	Đaka	Kojiževnika	Privatnika	Ženakinja	Ukupno
Beč — — —	11	5	1	4	—	—	—	—	—	2	—	1	2	26
Dol. Austrija — — —	25	3	—	2	—	—	10	—	1	—	—	1	1	43
Gor. Austrija — — —	3	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5
Salcburška — — —	2	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4
Štajerska — — —	10	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	16
Koruška — — —	8	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	9
Tirol — — —	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Voralberg — — —	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Kranjska — — —	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Istrija — — —	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Dalmacija — — —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moravska — — —	11	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	17
Šleska — — —	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
Česka — — —	8	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	10
Bukovina — — —	1	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
Galicija — — —	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Inozemstvo — — —	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Ukupno — — —	122	14	1	11	1	17	4	1	2	1	3	3	181	

Uslijed zapriječenja ostalih učestvovalo je i svršilo tečajeve samo njih 120. Od ovih djeluju jur većina njih u čitavoj Austriji kao putujući učitelji pčelarstva, i to sa osobito povoljnim uspjesima.

b) Sedam uzgrednih tečajeva za početnike i nevježe (laike). Za ove tečajeve stigle su 242 prijave, a svršilo ih je 191; mnogi od njih posjeduju danas dobro njegovanih pčelinjaka.

c) Šest tečajeva o truleži legla sa 239 učestnika iz svih krajeva Austrije.

d) Tri mikroskopska tečaja sa 38 učestnika.

e) Zatim razne pojedine tečajeve, kao za učenike ces. kr. visoke gospodarske škole u Beču, za željezničare, te o amerikanskom pčelarenju.

3. Od god. 1900. ovamo održavano je u austrijskoj pčelarskoj školi niz većih pčelarskih skupština.

Samo se od sebe razumije, da je ovakovim djelovanjem ove austrijske pčelarske škole u Beču pruženo poticanje zamašnom podignuću domaćega pčelarstva. Stoga se na temelju ovih ovdje stečenih iskustva za rezoluciju preporučiti može:

VIII. međunarodni gospodarski kongres očituje:

1. Osnivanje i uzdržavanje t. zv. pčelarskih škola jedno je od glavnih sredstava za širenje i podizanje pčelarstva.

2. Takove pčelarske škole trebale bi i u svakoj državi (zemlji) da postoje i to bilo kao državni (zemaljski) zavodi, ili bar da stoje pod državnim nadzorom, te da uživaju najkrepčiju potporu.

3. Ustrojenje više pčelarskih škola u jednoj državi (zemlji) za sada se preporuča.

4. Na pčelarskoj školi imadu se pod državnim nadzorom godimice održavati t. zv. pčelarski ispiti.

5. Po državi (zemlji) uređena i podupirana pčelarska škola vrijedi u apističkim pitanjima kao najviša instancija.

Ovaj je referat VIII. međunarodni gospodarski kongres odobrio, te predloženu rezoluciju jednoglasno

prihvatio sa dodatkom predloženim po, za onaj dan, odabranom predsjedniku dotičnog kongresnog odsjeka, profesoru na hrv.-slav. zem. bakteriološkom zavodu u Križevcima, dru. Ferdinandu Kern-u, koji dodatak glasi: Sa pčelarskom školom imaju se spojiti zavod za istraživanje, te pokusni zavod za riješenje apističkih pitanja.

Ja držim, da referatu Muckovom ne imamo obzirom na pčelarske prilike u Hrvatskoj i Slavoniji ništa dodati, jer sve to vrijedi jednako i za nas, pa stoga predlažem slijedeći zaključak:

Kongres hrvatskih i srpskih pčelara u svojem VII. zasjedanju, obdržavanom u Vinkovcima na dan 17. rujna 1908. prihvaća jednodušno rezoluciju, stvorenu po VIII. međunarodnom gospodarskom kongresu u Beču godine 1907. u predmetu osnivanja pčelarskih škola, koju rezoluciju na uvaženje preporuča hrv.-slav.-dalm. zemaljskoj vladi sa željom, da bi se jedna pčelarska škola za Hrvatsku i Slavoniju što skoriye oživotvorila.

Posjet pčelarskih izložba i sletova českoslavenskih pčelara u Pragu i u Kromjeřižu god. 1908.

Referiše Eugen Kamenar, ravnatelj realne gimnazije u Vukovaru.

Svršetak.

Iza njega je predavao ravnajući učitelj Grmela »O postajama za motrenje pčela«, ujedno i kao upravitelj takovih postaja. Svrha je njihova riješiti razna prijeponsa pitanja i motriti zanimive pojave iz života pčela. Svaki pčelinjak trebao bi, da ima takovu motreću postaju. Moravska imade samo 16 takovih.

Iza njega je čuveni pčelarski meštar Ljud. Doležal predavao: »O prodaji meda.« Pitanje, koje je zacijelo i za nas važno. On veli, da najuspješnijim sredstvom bila bi reklama, da ne košta novaca. Predlaže: 1) veliku reklamu i svako društvo neka samo prodaje med; 2) Pčelarska centrala u Brnu neka otvori sajmište: prodaju meda i na malo i na veliko. Kandirani (ušećerani) med neka se prodaje u papirovim kesicama poput maslaca, tim će biti med jeftiniji, jer se ne mora u flašicama prodavati, koja čini med također skupljim; 3) Državni savez neka uredi trgovine na med po svim glavnim gradovima. Cijena 1 kg meda je za sada jednaka 2 kg maslaca, ustanovljuje se u veliko na K 1.60. Time je završena ova skupština moravskih pokrajinskih pčelarskih društvenih izaslanika, od kojih bijaše zastupano preko 30 pokrajinskih društava. Ne treba spomenuti, da su se svi pčelari na večer kod zajedničke večere vanredno dobro pozabavili, gdje je palo i više zanosnih zdravica, od kojih su najsrdajnije izrečene u počast stranih slavenskih pčelara.

E) Skup slavenskih pčelara u Kromjeřižu.

Sutradan, dne 14. kolovoza 1908. bio je veoma dobro posjećen sazvani skup slavenskih pčelara sa oko 300 raznih pčelara sa više gospođa — pčelarica. Bili su tu pčelari izaslanici iz Česke, Moravske, Šleske, Galicije,

Štajerske i iz Slavonije. Skupštini pribivali su naravno i izaslanici vrhovnih političkih oblasti, te zastupnik poljodjelskog vijeća za markgrofiiju Moravsku i zastupnik zemaljskog središnjeg učiteljskog društva te zastupnik kotarskog odbora za cestogradnju.

Skupštinu otvara predsjednik domaćega pčel. društva kromjeřiškoga g. Antun Grundmann, pozdravivši dobrodošlicom sve prisutne, ocrtao je sličan pčelar. slet prije 46 godina u ovome gradu, sjetivši se i onih onda zaslužnih pčelara, te im kliče »Slava«. Na to je otposlani homogijalni brzojav Njeg. Veličanstvu kralju. Iza toga pročitani su brzojavni i pismeni pozdravi, stigli na ovaj slaven. pčelar. slet, među ovima i pozdrav od hrv.-slav. kongresa hrv. i srpskih pčelara. Za začasnoga predsjednika ove svečane skupštine izabran bude jednoglasno i burno pozdravljen g. Eugen Kamenar, ravnatelj realne gimnazije vukovarske i pčelarski izaslanik iz Slavonije.

On se zahvaljuje na počasti, izriče pozdrav jugoslavenskih pčelara ujedno poziva sve bratske prisutne pčelare na ovogodišnje pčelar. kongresno zasjedanje hrv. i srp. pčelara. Na to je držao na naročitu zamolbu ovog izložbenog odbora pčelar. predavanje na hrvatskom jeziku o pčelarskim prilikama u Hrvatskoj i Slavoniji t. j. isto, što u Pragu.

Iza toga bilo je predavanje nadšumara i poljskog pčelara Jv. Marcinkova iz Nižne Mizunje u Galiciji na rusinskom jeziku. Vatreli pčelar izručuje također pozdrav poljskih i rusinskih pčelara, na to spominje, kako je baš svaka košnica dobra, samo ako je pčelinja paša izdašna, tu će pčele nanijeti med i u — kapu, jer sama košnica ne znoji med. Pripovijeda, kako se daje trutovska matica izliječiti premještanjem košnice i iz-

mjenom matice. Dugogodišnjim iskustvom ustanovljeno je u galiciji, da vrijeme u siječnju i veljači imade posljedicu na pčelinju pašu ljeti. Ako je siječanj topao a veljača studena, biti će bogata godina na med. Ako je obratno, onda je godina na med jalova. Tako je barem u galiciji, govori nešto i o uzgoju matica, grižu prouzrokuje neki bacil, koji se nalazi u medu, skupljenom na lišću drveća osobito igličastog n. pr. kod šumskog meda.

Iza njega uze predavati ravn. učitelj Halfar, izaslanik šleskih pčelara opširno o prilikama pčelarskim u Šleskoj, te veli da pčelarska centrala postoji i kod njih sa 8 pokrajinskih društava, sa 360 članova. Poljodjelsko zemalj. vijeće za Moravsku izdašno podupire njihove pčelare u moravskim enklavama. Proda na med je veoma dobra, jer se za 1 kg meda plaća 2 do 2.40 K, a med u saću po 3 i više. Pčelarsko znanje je doduše još skromno, nu zato se predavanje i tečajevi rado i obilno posjećuju. Pčele su domaće, kranjske i mješovite. Košnice: stari panjevi, njemačke, moravske i česke stubljike. Da je bolje paše i da je više razuma, pčelarstvo bi i ondje bolje napredovalo.

Priznati pčelar moravski i ravn. učitelj Mišo Brazdil referirao je o umjetnim rojevima po americkom pčelaru Aleksanderu. Njegovi su uvjeti: pčelarsko znanje, paša, povoljno vrijeme i jaki pčelci tečajem trajanja paše. Ko želi mnogo meda dobiti, neka smanjiva broj rojeva. Ograničivati rojeve, a praviti umjetne rojeve onda, ako je jako pčelstvo u velikoj košnici, za dobre paše i ako je matica oplodena.

Iza njega je držala zanimivo predavanje ispitana učiteljica iz pčelarstva gospodična Em. Netukovan. »O ženi u pčelarstvu«. Ona veli, da nikakvo sesosko gospodarstvo ne može biti bez žene, pa zašto da se onda kloni žena »poezije« gospodarstva t. j. pčelarstva? Vlastnica malenog vrta može se također opskrbiti za svoje kućanstvo i za svoju obitelj medom, koji će joj

biti i sporednom zaslužbom. Spomenula je zasluge žena na pčelarskom polju, kao n. pr. carica Marija Terezija, osobita zagovarateljica pčelarstva. Pokazala, šta sve mogu naobražene i oduševljene pčelarice učiniti za proširenje uspješnog pčelarenja. Pozvala je česke pčelarice, da se svojim radom i brojnim upisivanjem istaknu u pčelarskoj organizaciji. Ne preporuča ustrajati posebne pčelarske odbore, jer se pčelaricama ide na svaki način na ruku, te neka djelotvorno nastoje širiti pčelologjstvo. — Iza toga predlaže gospođica Jiričková, pčelarica, neka se uvede pčelarstvo na školama za kućanstvo i na ženskim preparandijama.

Predsjednik Schlesinger obećaje, da će pčelarska centrala taj predlog uvažiti i zagovarati na mjerodavnom mjestu. Time bude iscrpljen prilično obilan dnevni red ove skupštine, a nakon zahvale, izrečene od začasnog predsjednika E. Kamenara bude skupština završena. Poslije zajedničkog objeda pregledali su si pčelari nadbiskupski dvor i mljekarsku školu, a ujedno je porota, čiji jedan član bio je pisac ovih redaka, posvršavala svoj zadnji posao i proglasila nagrade za izložke.

Evo ovako šire dični českomoravski pčelari pčelarstvo među najšire slojeve pućanstva svoje prostrane domovine.

Ovom prilikom čast mi se je zahvaliti zemaljskom kongresu hrvat. i srp. pčelara u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji i pčelarskom društvu u Vukovaru za primjerene potpore, kojima mi je znatno omogućeno bilo poduzeti ovako lijepo i korisno naučno putovanje u svrhu usavršenja moga vidokruga na polju racionalnoga pčelarstva, a ujedno, da se českim pčelarima odužimo za osobite simpatije, što ih oni u toli izdašnoj mjeri prama nama goje. Hvala i njima na divnom dočeku, kojim su potpisanoga svugdje dočekali.

Eugen Kamenar,

ravnatelj realne gimnazije, predsjednik
pčelarskog društva vukovarskog.

Griža kod pčela.

(Po Dru. St. Hilbertu.)

vakome pčelaru poznato je, da one smeđe-žučkaste mrlje po stijenama košnice i okviriću potiču od bolesti, baš griže pčela. Kad se onečiste međusobno tako, da ne mogu micati ni krilima, pak mrtve od nečistoće leže po tisuće na dnu košnice.

Ove se godine pojavila griža u većoj mjeri no obično.

Dr. Stefan Hilbert razlaže nam svoja opažanja kako slijedi. On je pčelar u Szekszárdu (Ugarskoj), gdje su vinogradi u neposrednoj blizini grada, a jedan dio kuća je pače građen već i među vinogradima. On tvrdi, da je jedna trećina pače polovina uzimljenih pčelaca dobilo grižu, jer su u jeseni nanijele sokove grožđa i voća.

Trulež legla uništi samo pojedine pčelce, dok griža

može sve pčelce čitave zemlje reducirati na polovicu. (?) Oponašajući druge zemlje tražimo lijeka proti truležu, dok se za grižu slabo ili ništa ne mari.

Ako se pita, koja bolest nanaša više štete, tad nam je svakako odgovoriti, da u vrijeme loše i slabe jesenske paše počinu griža kud i kamo više štete no trulež legla. Jer griža uništjuje korist pčelarstva bar za dvije godine. (?)

Hilbert veli, da je ove godine iskusio, da pčele dobivaju grižu već u vrijeme loše jesenske paše. Najprije obole želudac i organi za hranidbu, već u jesen, a nužne posljedice po pčele slijede u prosincu i siječnju. Pošteđene ostaju samo one pčele, koje zu mlade, izlegle se tek u jeseni i kojih je želudac zdrav.

Ovo mi potvrđuje pokus, jer sam u jeseni pčelcima oduzeo čitavo leglo i spajao po tri zajedno. Moja namjera bijaše da koncentriram zimsko hranjenje i da pospješim zaklapanje punih stanica.

Pčelci, koji su uslijed toga ostali same izmučene radilice, već su uginuli početkom siječnja, dok oni pčelci, kojima sam ostavio leglo, uginulo ih je polovica i jedna trećina, ali su ipak doživjeli proljeće. Onim uzimljenim pčelcima, kojima sam oduzeo leglo, nije moglo ni jesensko ni zimsko hranjenje dobrim medom,

(Nastavit će se.)

premda su te pčele još 4. prosinca izlijetale i do onda mogle izrabiti tople jesenske dane. Već se koncem mjeseca pojavila griža, pčele nisu trošile nezaklopljen med, već strgaše poklopce sa zaklopljenoga saća.

Nadalje je Hilbert opazio, da pčele u košnicama sa tankim zidovima, koje više trpe zimu, mnogo prije uginu, nego one u toplijim košnicama, (dakle prije u džirzonkama no one u pletarama). A opazio je, da su oni pčelci više izdržali i doživjeli proljeće, koji se nisu rojili, i kojima se nije oduzimao med. Isto su tako ostali na životu oni pčelci, koji su bili u sred vinograda, od zime dobro očuvani, košnice trskom pokrivene. Nu to je i razumljivo, jer su ovi svi trošili zdravi proljetni med, dok su se drugi hranili opasnim jesenskim medom, dovoljno je manje hrane, ali čestite, jer je i manje izmetina, i manji povod griži.

Osobito čudno mu se vidi stanje triju pčelaca u pletarama, koji se pod običnim prilikama hraniše samo proljetnim medom, pak prema tome ne pokazivahu ni najmanjega znaka za grižu. Pčelci bijahu vanredno mirni. U mjesecu prosincu ne izlijetahu, niti u veljači se ne pokaza ni jedna pčela. Pet su mjeseci bile u miru, ne osjetiš potrebe izlijetanja, pak su ipak i sada potpuno zdravi, a na dnu je jedva naći po koju mrtvu pčelu.

Razne vijesti.

(Valjan predlog.) Javlja nam se iz Peteranca, da je g. Ignac Kolarek, kao član upravnoga odbora imovne općine gurgjevačke u sjednici obdržavanoj dne 15. ožujka t. g. predložio, da se pravoužitnicima iste imovne općine uz polovicu procjenbene cijene izda potrebno građevno drvo za gradnju pčelinjaka, dočim pučkim školama, koje nemaju pčelinjaka, a žele ga imati, da se građevno drvo izda posve besplatno, jer se pučki učitelji mogu ubrojiti među prve pionire naprednoga pčelarstva.

Ovaj je rodoljubni predlog po upravnom odboru usvojen u svoj cijelosti, a opravdano se je nadati, da će ga i visoka vlada potvrditi, jer bi se tim načinom vrlo mnogo doprinijelo k širenju naprednoga pčelarstva među tamošnjim narodom.

Nadajmo se, da predlog g. Kolareka ne će ostati osamljen, pa će se javiti i drugi rodoljubi, koji će takve i slične predloge u upravnim odborima iznašati.

(Uredn.)

(Pčelarski tečaj u Dalmaciji.) Namjerom da se raširi u pokrajini praktičko poznavanje o gojenju pčela, a po tom da se podupre razvitak ove gospodarske grane, koja bi mogla postati vrlo skromnog, ali ne beskorisnog probitka, osobito za malog posjednika, držat će se jedan teoretičko-praktični tečaj za gojenje pčela kod podružnice spljetske c. k. poljodijelske učione i kušaonice, na Glavici blizu Knina.

Isti tečaj, koji će trajati osam dana, početi će dne 14. lipnja 1909.

Teoretičko će se podučavanje, koje će biti popularno, izmjenjivati sa praktičkim dokazivanjem, tako da će si svaki težak moći prisvojiti sva potrebna poznavanja za korisno baviti se pčelarenjem, rabeći sav onaj alat, što je za to potrebit.

Teoretičko-praktičko poučavanje obuhvatat će:

1. Poznavanje o življenju pčela i o njihovom rojenju.
2. Uzgoj i plemena pčela, bolesti i neprijatelji istih te sredstva, kojima se predusretaju i svladaju.

3. Gradnju ulišta i raznih oprava, potrebitih za razumno pčelarenje.

4. Pčelarenje pomičnim i nepomičnim saćem.

5. Proizvađanje voska i meda.

6. Praktičke vježbe u raznim radnjama pčelarstva.

Da se olahkoti pohađanje ovog tečaja i manje imućnim osobama, ustanovljeno je 10 potpora i baš 5 od 30 i 5 od 15 kruna.

Pohađatelji imat će suviše besplatni stan u zavodu.

Onaj, koji želi biti pripušten ovom tečaju, morat će se prijaviti kod ravnateljstva c.k. poljodjelske učione i kušaonice u Spljetu najdulje do 15. svibnja 1909., a opaža se, da se ne će moći uzeti preko 20 pohađaoca.

Molbenice neka budu opskrbljene: svjedodžbom da je natjecatelju najmanje 18 godina i svjedodžbom dobrog i čudorednog ponašanja.

Prošnje za udijeljenje potpora moraju se dostaviti c. k. namjesništvu dalmatinskom putem ravnateljstva c. k. poljodjelske učione i kušaonice u Spljetu, potkrijepljene svjedodžbom o oskudici novčanih sredstava.

Prositelji, koji budu moći dokazati da se bave pčelarstvom, biti će uzeti u obzir, toli pri pristupu, toli pri udjelivanju potpora.

Zadar, dne 22. ožujka 1909.

Od c. k. namjesništva dalmatinskog.

Pozor pčelari !

Kongres hrv. i srp. pčelara u kraljevinama
Hrvatskoj i Slavoniji poziva ovim najučtivije svekolike
napredne pčelare i prijatelje pčelarstva, da se izvole
prijaviti, koji bi voljni bili, da preuzmu koje poučno
predavanje pčelarstva na ovogodišnjem VIII. kongresnom
zasijedanju, što će se dne 30. kolovoza 1909. prigodom
zemalj. pčelarske izložbe u Rumi (Srijemu) držati.

Umoljavamo, da se odnose prijave izvole priposlati upravnom odboru kongresnomu najdule od konca svibnja 1909. u Vukovar. Poziv na kongres i raspravni program razaslati će se svojedobno.

Ujedinio se najučtivije umoljavaju članovi kongresa, da zaostalu kao i ovogodišnju članarinu izvole priposlati kongresnomu blagajniku gosp. Eugenu Kamenaru, ravnatelju realne gimnazije u Vukovaru.

Iskaznice za jeftiniju pogodovnu vožnju na željeznici u Rumu i natrag stajati će 30 filira, te će se svakom članu za vremena za unaprijed priposlanu pristojbu i prijavu poslati.

Odbor kongresa hrv. i srp. pčelara.

Oglasii.

Umjetno saće!

Priznata tvrtka

A. I. WAGNER WIEN XII.4

razašilje uz garanciju od čistoga pčelinjega voska :

žuto umjetno saće, kilogram po . . . 4 K.

a od bijeljenoga voska kilogram po . . 5 K.

Embalaza se ne zaračunava.

 Tko naruči kvantum, osobito za preprodaju, može dobiti znatan popust.

Na ubavijest!

Potpisani ima još, koje u Brodu, koje u Petrovaradinu, košnica za prodaju, džirzon-sistema, amerikan, ležećih do 80 kom. uporabljivih još za 15 god. 1 kom. sa 10 okvira, dok je okvira na zalihi, stoji K 2—, bez okvira 80 fl., pouzećem (per Nachnahme) stavljeno na željeznicu, uz naprvo kapare, koliko komada, toliko kruna.

B r o d n. S., 14. travnja 1909.

Vj. Grginčević,
umir. učitelj, pčelar.

OGLAS.

*Stjepan Holik, rav. učitelj u Drenovcima
(Vinkovci) prodaje umjetno saće, koje sam pravi
od voska svojih pčela — dakle nepatvoreno.*

*Kupuje ili u zamjenu usima od pčelara vosak
i voštinu.*

Ovom je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastellin itd. itd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranā). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 fl. — Za inače tiskane oglase prema veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 5.

U OSIJEKU, za mjesec svibanj 1909.

Tečaj XXIX.

Rojenje kod pčela.

Nema većega uživanja za pravoga pčelara nego kad nastupi doba rojenja. Kao što se pčelarstvo uopće nazivlje poezijom gospodarstva, tako je samo rojenje poezija pčelarstva. Tom zlatnom dobom ovjenčan je kod nas mjesec svibanj, a u novije doba još više mjesec lipanj. Dok su naši ekonomi sijali repicu (olaj), dobivali smo prve rojeve već pod konac travnja, a u svibnju su se pčele upravo natjecale rojenjem, ali u novije doba, otkako se slabo ili nikako ne sije repica, pa se više brige posvećuje šećernoj repica drugim usjevima, nastaje kod nas rojenje kašnje. Da se naši pčelci kašnje razvijaju i za rojenje tek druge polovice svibnja dozrijevaju, uzrokom su također i duge

zime, pak hladni i upravo mrzli prvi svibanjski dani.

Kad nastane doba rojenja, treba da je uvijek netko pred pčelinjakom, jer se ne može baš sasvim sigurno znati, kada će se koji pčelac rojiti. Rojevi se puštaju obično između 9. ure pred podne i 3. ure popodne, ali bude katkada da se koji roj pusti već oko 8. ure ujutro i tek oko 5. ure pred večer. Nećeš li dakle, da ti se koji roj ne zaleti u šumu, ili u tuđu košnicu, a ti za doba rojenja pripazi na svoje pčelce od jutra do večeri. Kako sam već prije spomenuo, ne možemo baš posve sigurno označiti dan ili sat, kada će se koji pčelac rojiti, ali za to ipak ima nekih znakova, po kojima pčelar može dosta sigurno zaključiti, da će se koji pčelac što skorije rojiti.

Takovi približni znakovi rojenja jesu slijedeći:

1. Tik pred rojenjem uznemire se obično pčele, te kao poplašene obilaze oko leta i tumaraju iz vana po košnici; opaziš li dakle takav nemir kod kojeg jakog pčelca, znaj da će se u skoro izrojiti.

2. Kad se pojave trutovi, pa ako ovi i do podne izlijeću, nije roj daleko.

3. Kod kojeg pčelca jako nasijedaju pčele pred letom, pa ako to biva u klupku, koje se svakim danom povećaje, to će se taj pčelac tim sigurnije rojiti.

4. Kada pčele nasijedaju i hvataju se u klupko pred letom košnice, a one pčele, koje se vraćaju spolja natovarene cvijetnim praškom, ne ulaze u ulište, nego se također uhvate u klupko pred letom, tada će se taj pčelac sigurno u skoro rojiti.

5. Iza roja prvenca slijedi obično 9. dan roj drugenac, a iza ovoga već treći dan roj trećinac.

6. Poslije kiše, ako nastane sparno vrijeme, najrađe se roje pčelci. Naprotiv opet za vjetrovitoga vremena roje se oni vrlo rijetko. Općenito možemo reći, da se svaki pčelac roji, kada dozrije za rojenje, a vrijeme ga u tom ne priječi. Ima doduše slučajeva, kada se pčelci roje i od gladi, ili ih istjera metilj, ali to su tada takozvani rojevi gladuši ili petljanci, koji ništa ne vrijede. Pčelac zapravo dozrije za rojenje, kada se narod tako razmnoža, da mu je već ulište (nutarnji prostor košnice) premaleno, odnosno da nema u njemu dovoljno prostora, da mu se uzmogne razvijati djelatni nagon. U tom slučaju je prisiljen pčelac, da se podijeli, te stanoviti broj pčela napušta svoju domaju, pak si sa maticom potraži novi dom. Nagon za rojenjem očituje pčelac tim, što gradi trutovske stanice, pa kada je izlegao već dovoljan broj trutova, nastavlja matičnjake. Opaziš li da su matičnjaci zaleženi, a među njima već i skoro posve zrelih imade, znaj da se taj pčelac mora rojiti. Prvi roj izvede stara prezimljena matica i zove se roj prvenac; za rojem prvencem, obično deveti dan, izlazi roj drugenac, s kojim obično polazi više mladih neoplođenih matica. Treći dan poslije drugenca može izići takozvani roj trećinac isto kao i drugenac sa više mladih neoplođenih matica. Poslije trećinca može još izići i četvrti pa i peti roj odmah slijedeći dan, ali to već nisu rojevi, nego štono se kaže, šaka pčela. Prema svemu dosada rečenom vidimo, da su prava predstraža rojenja baš trutovi. Dok u kojem pčelcu nema dovoljno

posve razvijenih trutova, ne će se takav pčelac ni rojiti.

Pčelci sa starijom dvo- ili trogodišnjom maticom roje se rađe, od onih sa mladom maticom. Opaziš li kod kojeg pčelca već zatvorene matičnjake, a on se ipak ne roji, ma i lijep dan bio, daj mu pred podne oko pol litre mlake medice, pa će se sigurno rojiti još i prije nego tu medicu potroši. Kad se koji roj na grančici smiri, pa osobito ako je na suncu, treba ga odmah stresti u košnicu. Ako se roj ostavi dulje vremena na grančici, pa ako još k tomu i sunce nanj upire, može se on vrlo lako pobuniti i pustiti u daljinu, a tada ga ne stiže više.

Roju ne valja davati izgrađenih okviraca, nego same prazne, sa počecima providene okvirce. Svaki roj instinktivno rado gradi, pa ako nema gdje graditi, on se ulijeni i zaostaje u napredovanju. Izade li roj za nevremena, pa takovo nevreme potraje par dana, to će roj znatno zaostati, a može i stradati, ako mu se ne pomogne. U tom slučaju treba roju dati meda, ali svakako rastanjenog sa malo mlake vode ($\frac{2}{3}$ meda sa $\frac{1}{3}$ vode). Ovako će roj, unatoč nevremenu, ipak lijepo graditi i napredovati. Ako rojevi ne dođu u pašu, treba snjima isto tako postupati. Kasnijim rojevima, ako hoćemo, da se do jeseni valjano ojačaju, moramo u što većim porcijama češće dodavati hrane. Tko nema meda, može takove rojeve prihranjivati rastopljenim bijelim šećerom. Samo u krajevima sa obilnom jesenskom pašom (gdje se sije heljda) mogu i kasniji rojevi do uzimljenja ojačati tako, da uzmognu valjano prezimiti.

Za prisad su najbolji jaki rojevi drugenci, jer ti imadu mladu maticu, ali početniku savjetujem za to ipak da otpočne sa rojevima prvencima. Roj prvenac ima uvijek oplođenu maticu, dočim se matica kod roja drugenca tek oploditi mora, pa ako se ta oplođnja budi s kojih razloga izjalovi ili moguće matica na oplodnom izletu strada, mora i cijeli roj propasti. Iskusniji će si pčelar naravno i u tim slučajevima lako pomoći, ali početnik toga još ne zna, pa zato je uvijek zanj sigurnije, ako otpočne pčelariti sa rojevima prvencima.

Bogdan.

Pozna li pčela svoga gospodara?

(Po Gründigu napisao: Lj. Sorlini.)

Lmade ljudi, koji ne smiju ni blizu pčelca, pak su već ubodeni, a drugi bi mogli goloruki skidati rojeve, te nebi od uboda stradavali.

— Stare pčelarske knjige pišu i tvrde, da pčela raspoznaje svoga gospodara i ne će da navaljuje tako na njega, kao što na stranca. Danas će se mnogi pčelar ovoj tvrdnji nasmješiti i preći mučke preko toga, akoprem se dopušta, da se pčela može priviknuti na općenje s ljudima. Iskustvo nas uči, da je pčelac, pred kojim neprestano ljudi prolaze, manje sklon ubadanju, nego li pčelac iz košnica, koje su udaljene i osamljene od prometa. — Prve se priuče uklanjati se svakoj zapreki pred košnicom a posljednje se odmah uzrujavaju čim im što na put stane. Znamo nadalje i to da se pčelniji sluh i vid može priviknuti na pojedine umjerene ljudske kretnje i snjim spojeni štropot; no svaki umni pčelar ipak će nastojati da svoj posao oko pčelca obavlja što mirnije i tiše, jer je to prvi uvjet prijateljstvu i dobrom saobraćanju ljudstva sa pčelom.

Nadalje može iskusni pčelar uvidjeti, da pčelac sa pomičnim saćem, kojemu se mora ležište po više puta razložiti, postaje sve mirniji tako, kao da se na to već posvema priviknuo i ne će toli žestoko na pčelara navaljivati. Poradi toga treba da se početnik pčelar čuva kupovati takove pčelce, koji stoje na osami, te su im vlasnici možda takovil ljudi, kojima je samo pred očima, da što više sakupe meda i novca, a nije im do pčelca ni do lijepoga i mirnoga baratanja snjima. Ovakov pčelac rado navaljuje na početnika, što mnogomu oduzima volju za pčelarenje, te ga posve od te grane gospodarstva odvraća.

Kod svih tih istraživanja zaboravilo se na jedno i to, da se pčela može ne samo priučiti na opetovane kretnje i na štropot, nego da je u nje osobito fino razvijen njuh. Ovim osjetilom znade ona nefaljeno pogoditi u

njezin pčelac, raspoznaje svaku tuđu pčelu, a namirišat će već u velikoj daljini med i medonosno bilje, koje služi za hranu i za odgojivanje naraštaja svoga. Komu nije poznato, kako se pčela znade brzo naći tamo, gdje je n. pr. proliveno nešto meda ili se nalazi komad saća. Tudica će brzo njušiti onu košnicu, u kojoj nije sve u redu i koju može do volje oplijeniti. Iz toga možemo razabrati, da se pčela može priučiti na svakojaki miris pa recimo i na osobiti čovječji vonj. Pa kada već i struja uzduha otkriva divljači prisutnost čovjeka, koji ju proganja, zašto nebi miris i isparivanje čovječje odavalo pčeli, da se u njenoj blizini nalazi gospodar? To znamo iz iskustva, da je pčelac razdražen u vrijeme, kada se sa strujom uzduha pomiješa i vonj meda.

Pas, koji svojim tankim njuhom nađe između stotinu stopa, upravo onu svoga gospodara, pa ju slijedi, pokazuje nam očito, da svaki čovjek, a tako i svaki pčelac imade svoj posebni miris, po kojemu se jedan od drugoga razlikuje. Bez dvojbe bi se ljudi između sebe njuhom raspoznavali pa bilo i u najtamnijem prostoru, kada bi nam taj bio onako razvijen, recimo, kao kod psa.

Pčela raspoznaje svoga gospodara njuhom. Ona je razdražena, kada se pčelar približi košnici uznojen, ako miriši po medu ili neobičnim kojim drugim mirisom. Ako se približi recimo kao stranac, drukčije će biti raspoloženje pčelca, ako mu gospodar dođe po svakidanjem svomu običaju, da ga po stoti put pregleda.

Tko može pčelcu zamjeriti postane li uzrujan i razdražen, ako mu se približi neprijatelj u osobi nesmiljena i neza sitnoga pčelara t. zw. „Bienenschindera“?

Istina jest, da će pčela svoga gospodara raspoznati njuhom, no nije mu se ipak tako pokorila, kao što odano i pokorno pseto, koje udarce gospodareve brzo zaboravlja i naplaćuje ih to većom zahvalnošću i privrženosti.

Griža kod pčela.

(Po dru. St. Hilbertu)

(Svršetak.)

Osim griže zanimalo je Hilberta i pitanje, kako je s izmetinama pčela u zimi. Još je naime otvoreno pitanje, da li u zimi pčele izmeću u košnicama, ili neprobavljene ostatke zadrže u želudcu, dok ih kod izlijetanja onda ne isturaju napolje.

Velika većina pčelara, osim Schönfelda, misle, da se pčele samo u bolesnom stanju za griže ispražnjuju unutar košnice. Hilbert zajedno sa Schönfeldom drži, da se pčele u svako doba (osim za ljetne paše) blate u košnici.

Gotovo je prirodna nemogućnost, da neko živo biće,

koje prima u se svaki dan hrane, ne bi bilo prinuđeno da se i izmeće. Evo dokaza, koji govore za izmetanje u samoj košnici

Hilbert je u travnju i svibnju prošloga proljeća hranio svoje pčele u hladno doba — mlijekom i opazio je na zdjelici pod leglom, žućkaste pjegice. Okusa su bile gorkoga kao berme. Ove male žućkaste ljage s neopredijeljenim opsegom, nisu ništa drugo, no sitne meke izmetine mladih pčela.

Mjeseca studenoga ove duge prošle jeseni, skupio je fino zrnati ostatak i sasuo u čašu vode. Ove su se izmetine nakon 1—2 dana rastopile u vodi i na dno čaše staložile. Voda se obojaisala žuto, čestice voska ostadoše na površini vode. Poseban miris i gorki okus vode svjedoče, da su taj sitniš i ostatak otopljeni ekskrementi pčela. Možda bi mogli to biti i otpaci peluda. Neke vrsti peluda su doduše također intenzivno gorkoga okusa. To bi trebalo svakako izvesti na čistac. Da dokazuje blačenje u košnici navodi Hilbert druge okolnosti.

U ljetu za vrijeme rojenja uhvatimo li roj u čistu praznu košaru, zavezemo je i stavimo je 24 sata u tamni podrum. Nakon toga vremena moći ćemo se osvjedočiti, da ima na dnu košare mnogo stotina malih zrnaca. Katkada je naći tih otpadaka već nakon 15 minuta iza kako smo uhvatili roj.

I ta opstojnost dokazuje, da pčele između u košnici, što na dnu košnice zimski otpaci, koji nastaju glodanjem zaklopaca na medenom saću; iskuhavanjem daju vrlo malo voska, premda bi po težini morala biti polovica voska. Dakle zimski sitniš sastoji se pretežnim dijelom iz suhih zdravih izmetina pčelinjih. To dokazuje i jednaka veličina, oblik i jednaka boja zrnaca.

Kod prvoga ljeta na čišćenje u proljeću, opaža se, da ne između sve pčele tekuću žutu ili smeđu masu. Ima pčelaca, koje ne pokazuju ni traga tome, za čišćenje ne pokazuju nikakove volje, ma da zima zna potrajati i do polovice travnja, one uza sve to ostaju zdravima. Na grižu oboljele pčele izlijeću već u mjesecu siječnju i veljači kod 5—6° R u prirodu, ako samo mogu.

Prema rečenome je prvi pčelac zdrav, pčele imadu

dobar med, zdravu zimsku hranu, u zimi, osobito za hladnijega vremena, ne izlijeću, ne teže da se izčiste, ma da ih čišćenje i zgodno vrijeme mami i privlači.

Dr. Hilbert svjetuje, da se sa pčelcima, koji boluju na grižu postupa ovako: Bolesne pčelce neka se stavi već u siječnju u čisti, suhi i tamni podrum, pak neka se svakih 5—8 dana hrane mlakim, zdravim proljetnim medom.

Mrtve pčele valja ukloniti, da ne okuže zrak. Dosegne li temperatura zraka u hladu 5—6° R i ako nema vjetra, neka se grizati pčelci postave na mjesto okrenuto prema jugu, samo ne smije biti promaje, pred dasku na koju sija sunce, da izlijetaju. Inače mora biti košnica dobro pokrivena i topla. Dno košnice valja uvijek prekriti čistim papirom.

Opazimo li već u jesen, da pčele unose nezdravi med i možemo li unaprijed naslućivati, da će nastupiti griža, pak ni najbolji rojevi ne će moći prezimiti, dobro je, da već polovicom rujna izvadimo saće s leglom, pak onda s ovim i sa nešto izleženih pčela skupa sa maticom odgojimo novu pčelinju koloniju, koju ćemo sa 2—5 zaklopljena medena sata i nešto peludi — uzimati. Izmi-ljeće leglo treba u mjesecu listopada da izlijeta na čišćenje; ovakovim izlegnutim pčelama valja davati samo zdravoga meda. Sve stare pčele valja u listopadu ukloniti, jednostavno sumporisanjem. Saće, med, eventualno i izgrađeni okvirci sprema se za rojeve dojdjuće godine. Imati ćemo više koristi, a manje truda sa tri ovako stvorena pčelca već da ostavimo 15 kakovi jesu. Med, prazno saće i zidovi košnice sumporisana pčelca, ostaju čisti za daljnu porabu.

Ova prošla, dugotrajna zima — iza neobično sušnoga prošloga ljeta — čini se, bit će za naše pčele sudbonosna. Svi vanjski znaci daju naslućivati da će polovica — ako ne i dvije trećine pčelaca — oboliti od griže. Tako bar misli pčelar-učitelj Mijo Franzen u Zsombolyi (20. II. 1909.), koji se već 30 godina bavi pčelarstvom.

Dobro će biti ako što više naših pčelara jave uredništvu, kako su njihove pčele prokuburile ovu tešku zimu.

De Gora.

Umjetni rojevi.

ma dosta pčelara, a osobito među činovnicima, koji nemaju nikog, da bi pripazio na pčelce za vrijeme rojenja, a sami toga također ne mogu činiti, jer ih veže služba, pa su zato u sto nepritika radi svojih pčelaca, kad na-

dođe vrijeme rojenja. Ovakovi si pčelari moraju pomoći umjetnim rojenjem, jer se pravljenjem umjetnih rojeva zapriječi naravno rojenje, pa se nemamo bojati, da će nam koji roj uteći.

Umjetni se rojevi prave na više načina, ali ja ću

ovdje, i to na izričnu želju nekih početnika, opet opisat jedan način, koji smatram najprobavljivijim, a i najsigurnijim, pa upravo taj način najtoplije preporučam početnicima. Za pravljenje umjetnoga roja upotrebim dvije potpuno izgrađene, medom i pčelom pune džirzonke. Da me svaki početnik što bolje shvati, označiti ću jednog pčelca slovom A., a drugog slovom B. Praznu džirzonku, u koju kanim smjestiti umjetni roj, označiti ću slovom C.

Najprije povadim oprezno sve okvirce iz džirzonke A, pregledam dobro svaki, da li nije gdje god matice i povješam jednog za drugim u okvirnjaču. Nađem li na kojem okvircu maticu, to taj okvirac sa svom pčelom, koja je na njem, objesim gdje god na poseb u zatvorenom mjestu. Pošto sam već našao maticu, ne pregledavam daljne okvirce, nego ih sve po redu brže bolje pomješam u okvirnjaču. Zadnji okvirac t. j. prvi do leta ne vadim; za ovim sada stavim onaj, na kojem sam našao maticu, zatim 8—9 izgrađenih, ali praznih okvira. Ne imam li toliko izgrađenih okvira u zalihi, a ja stavim okvirce providene počecima. Na to uzmem opet one okvirce s pčelom iz okvirnjače i zgrnem s jednoga za drugim svu pčelu u A. Okvirce ove skupa sa pčelom, ako bi koja na njima zaostala, stavim u praznu džirzonku C, koja mora već biti na opredijeljenom za to mjestu pripravljena. Ako nisam našao matice, vadeć okvirce iz A, onda moram sa svakoga okvira i to vrlo oprezno svu pčelu do jedne smesti natrag u A, da nebi došla kakogod matica sa okvircima u praznu džirzonku C. Pošto sam tako sve okvirce smjestio u praznu džirzonku C, a pčelu zgrnuo u A, zatvorim ovu potonju džirzonku i ostavim posvema u miru. Sada pređem džirzonci B i prenesem ju na drugo malo odaljeno mjesto, a na njeno mjesto postavim džirzonku C. Sva pčela iz džirzonke B, vraćajući se s spolja, sakupiti će se u džirzonci C i za kratko vrijeme biti će okvirci u C puni pčele.

Ako li se opazi, da se gdje koje pčele navraćaju u susjedne džirzonke, to se ove moraju zakloniti, dok se

sva pčela ne skupi u džirzonci C. U ovoj novoj džirzonci se opažava svakim danom više pčele, jer je puna zrelog legla, te se dan na dan pčele legu. Dapače tako se ojača, da se obično za 14 dana roji. Ne želim li taj roj zadržati, izrežem sve matičnjake, te isti roj opet udarim natrag. Tko ovim načinom pravi umjetne rojeve ne će nikada stradati, nego će imati uvijek zdrave i jake pčelce u svom pčelinjaku. Jedino bi se moglo dogoditi, da koji od pčelaca ostane bez matice, ali tomu nije kriv način množenja, nego puki slučaj ili neopreznost pčelareva.

Najzgodnije doba za pravljenje umjetnoga roja jest između 11. ure do podne i 2. ure popodne, jer je tada najtoplije, a samo za toplih dana, kada pčele najviše izlijeću, može se umjetno množenje uspješno preduzeti.

Košničari mogu također praviti umjetne rojeve, koje zovemo »tjeranci«. Umjetni roj »tjeranac« pravi se ovako: Uzmi košnicu sa jakim pčelcem, okreni ju na glavu, a na nju postavi otvorom drugu praznu košnicu, pak po onoj punoj lupaj štapići odozdo prema gore tako dugo, dok ne pređe pčela sa maticom u onu praznu košnicu.

Tu košnicu sa pčelom prenesi odmah u pčelinjak i stavi na mjesto starice, iz koje si ju istjerao, a staricu stavi na mjesto druge koje jake košnice. Tog pčelca, što si ga glede mjesta zamijenio sa praznom staricom, postavi kamo na protivnu stranu pčelinjaka. Ovo je posve primitivan, ali vrlo praktičan i siguran način umjetnoga množenja pčelaca.

Pčela se može i bez lupanja pretjerati u praznu košnicu i to na ovaj način: Donja se košnica stavi u čabar, a svi se otvori postrance dobro zatvore. U čabar se polagano nalijeva voda tako, da pčele, osjetiv vlagu, bježe u gornju košnicu. Kakogod se diže voda u čabru, tako se i pčele dižu sve više u košnici, dok posve ne pređu u gornju košnicu.

B.

Pčelarska izložba.

od zaštitom Njegove Svetosti Preuzvišenog Gospodina Lukijana Bogdanovića, patrijarha srpskoga i Njeg. car. i kralj apoštol. Veličanstva pravoga tajnoga savjetnika, potporom Visoke kr. zem. vlade u Zagrebu i trgovišnoga poglavarstva u Rumi, a uz sudjelovanje bratskog hrvatskog pčelarskog društva u Zagrebu i Vukovaru priređuje „Srpska pčelarska zadruga“ pčelarsku

izložbu u Rumi od uključivo 29. kolovoza do 5. rujna o. g. po novom kalendaru.

Pozivlju se svi hrvatski i srpski pčelari, da na ovoj izložbi izvole učestvovati.

Izložba će biti podijeljena u VIII. grupa i to: I. med; II. vosak; III. produkti od meda (piće i kolači); IV. produkti od voska; V. pčelarski pribor; VI. žive pčele; VII. medovito bilje; VIII. literatura, učila i starine.

Uprava zadruga pobrinit će se za olakšicu na željeznici za posjetioce i za predmete, koji će se poslati na izložbu. Mjesta za izložene predmete daju se besplatno,

Nagrade će biti zlatna medalja, počasna diploma, diploma priznanica i novčane nagrade.

Za vrijeme izložbe i to 30. kolovoza, obdržavat će

se i kongres srpskih i hrvatskih pčelara, na kome će se raspravljati pitanja iz svih grana pčelarstva. Na izložbu se prijavilo više velikih trgovina s medom, koje će izaslati izaslanike radi kupovanja meda. Ovim je pružena svakom pčelaru prilika, da med proda odmah na izložbi.

Složno dakle na posao do sretna viđenja!

Razne vijesti.

Česko pčelarstvo (vidi slika br. 8) Koliko se je već pčelarstvo raširilo među prostiji česki narod, neka služi i ovaj česki pčelinjak ratara Dragutina Krivana u Lahovicama, kraj svjetskog gradića

Bilne. Isti je česki pčelar zauzet za sustav košnica po Gerstungu. Njegovi su pčelci smješteni u tri kolibice (paviljona) a pčelari na velikim okvircima, te je sa uspjehom dobivenog meda zadovoljan. Kod našega posjeta uživali smo, gledajući njegove obilne zalih meda.

Kako se štiti krov pojedince postavljenih košnica od nepogode vremena?

Ponajviše susrećemo, da su krovovi pojedince postavljenih košnica obiti sa krovnim papirom. Taj se papir od vremena do vremena na novo liči s teerom ili katranom, te onda čovjek misli, da je time učinio sve, što je bilo od potrebe. Nu neda se tajiti, da taj maz trajno baš najbolje ne pokriva, a da niti ne spominjemo upravo gadan, odvratni vonj, koji se češćim mazanjem uvijek opetuje. A i u košnicama, koje su nadkrite sa katranisanim papirom, obično je u ljetu jako vruće. Zato bismo mogli preporučiti savjet H. Schmidta, koga nam daje u „Bienenzeitung für Schleswig-Holstein“. On liči krovni papir sa mješavinom od vapna i cementa i tvrdi, da je taj maz trajao skoro tri godine, a da ga nije trebalo obnavljati. Takav maz odbija u vrućim ljetnim danima vrućinu, dočim se opet vlage ni

najmanje ne opaža. Postupak nije skup, te bi bilo vrijedno pokušati, osobito zato, što ta mješavina ne zaudara, pa se njome može u svako doba raditi.

M. pl. M.

Nastaju sušne godine. L' Apiculteur Belge piše: M. Camille Flammarion, znameniti poradi širenja astronomskih znanosti među puk, činio je zanimljiva istraživanja o statistici kiše, koja se protežu do konca 17. stoljeća. Ispitavši sve bilješke, koje je o tom predmetu našao, zaključuje on, da od 300 godina godišnja množina kiše, neprestano raste. Od 1669. do

Slika 8 Česki pčelinjak ratara Dragutina Krivana u Lahovicama.

1719. svake je godine palo skoro 49 cm. kiše, 1890. do 1906. 58 cm. Godišnje brojke pokazuju neki slijed vremena od pet do šestgodišnjih razmaka, ali ipak dosta neredovnih. Odtuda slijedi, da od pet do pet godina imamo izmjenično kišne i sušne godine. Godine 1896 imali smo maximum, 1901. minimum, te se čini, da smo prošle godine imali novi maximum. Ako su dakle pretpostavke Flammarionove točne, to će množina kiše biti sada sve manja, dok u godini 1911. ne dosegne minimum. Imamo se dakle nadati manje vlažnim ljetima. Ispunilo se Flammarionovo proročanstvo!

M. pl. M.

Temeljno načelo za početnike. „The British Bee Journal“ piše: Može li se iz četrdesetgodišnjega iskustva u pčelarstvu postaviti temeljno načelo za početnika, koje bi mu zajamčilo općeniti uspjeh? zapitan

je neki iskusni pčelar, te je poslije kratka razmišljanja odgovorio ovo: »Čuvajte se tuđega ženskoga elementa. Pčelari moraju prestati s uvažanjem tuđih matica, nego se moraju čvrsto držati engleske crne pčele. Ona je dobra radnica, uz prikladan postupak ne roji se tako lako, kao talijanska ili kranjska pčela, a prije svega, akoprem nije tako lijepa, kao ona na kontinentu, potječe od nordičke, proti zime otporne rase i odoljeva promjenljivoj britanskoj zimi bolje nego li prekomorsko žutkasto društvo.« Držim, da je tako svagdje. Što je koja rasa bolje aklimatizovana, to bolje odoljeva svim klimatičkim promjenama, i to je bolja za dotični kraj. Čemu onda uvađati tuđe rase, ako se istom moraju prilagođivati tvome podneblju i kraju, a kod kuće imaš vrst, koja je već u tvom kraju privikla na dobro i zlo!

M. pl. M.

Najveći pčelac na svijetu. Najveći pčelac svijetu biti će po svoj prilici onaj, koji se u jednoj pukotini pećine „Sierra Nevada“ u sjevernoj Kaliforniji nalazi. Ta pećina, koja je još od prastanovnika toga kraja: „Bee-Rock“ (Pčelarska pećina) prozvana, sačinjava okomiti dio obale jednoga maloga nuz-potočića od „Arroyo Alamo“, te je u visini od kakvih 40 metara veoma raspuknjena. U toj ogromnoj pukotini duboko unutra napučena je s nebrojenim masama divljih pčela, koje ovdje svoj med usklađuju. Množina meda u tim pukotinama je neizmjerena i neda se ni približno procijeniti, niti ustanoviti, jer je dubljina tih pukotina i špilja nepoznata, budući se u nje ne može prodrijeti. No već iz samoga neznatnoga odlomka ondašnjih sabirača meda, koji iz tih pukotina vade, proračunava se godišnje na više stotina kilograma.

Važnost i korist meda. Po najnovijim fiziološkim istraživanjima je med najhranivije sredstvo ne samo radi lake probavljivosti, već i radi svoje tečnosti i hranivosti. Kao što voda neposredno u krvne stanice prelazi i za sobom ne ostavlja nikakvih pogubnih tragova, poput čistoga ulja u opredijeljenoj količini od crijeva u „Emalison“ pretvara i tako prelazi u krv u tijelu se nagomila, tako i med prelazi bez ikakova traga za sobom ostavljajući neposredno u krv, te služi u svojoj kemičkoj pretvorbi za grijanje tijela i razvijanje životne snage, i tako je jedno od glavnih hraniva — koje poznajemo — med, premda sam po sebi za uzdržavanje nije dostatan. Pravi med, koji našem tijelu dajemo, vrlo je pospješujuće sredstvo, za podići tjelesnu snagu i jačanje tjelesnih sila. Putnici u Tirolskoj i Švicarkoj dobivaju za zajutrak meda s kruhom, te vele, da ih to upravo

osvježuje i jači više, nego li da s putrom namazani kruh jedu.

(Svaki pčelar morao bi imati svoj vlastiti pčelarski časopis.) Članovi velikog pčelarskog društva i to zemaljskog centralnog društva Českog obvezali su se, da će svi društveni organ, časopis „Česky Včelar“ držati, koji se štampa u 8500 primjeraka. Isti časopis za potkrepu toga navađa ovo uz slijedeći dodatak: Do kakvih posljedica vodi posuđivanje časopisa, neka služi ovaj događaj, što ga je objavio časopis „The American Bee Journal“. Pčelar, koji je bio odviše škrt ili štedljiv da si pretplati pčelarski časopis, pošalje svoga dječaka k susjedu, da mu ga posudi. U brzini spotakne se pri tome isti dječak o košnicu, punu pčela tako, da je za 10 časova otekao o razjarenih pčela kao neka bundeva. Otac, čuvši njegov plač, istrči iz kuće, da mu pomogne, rani se na plot, načinjen od bodljikave žice, što ga u hitrini nije primjetio i podere si sasvim hlače. Kroz otvorena vrata, što ih je otac ostavio, istrči krava u polje, koje je bilo zasađeno kukuruzom, napase se i parne. Mati, čuvši jaukanje, od straha, prevrne stepku za maslo (stroj za pravljenje masla), punu masla u košaricu, gdje su se mačići utopili u prolivenom vrhnju (kajmaku). U svom bjehu izgubi svoje umjetne zube. Malo djetesce, prepušteno u taj čas samo sebi, uniđe u razliveni kajmak, a iza toga otpuza u sobu i pokvari skupocjeni ćilim. Kada je u ovom metežu najstarija kći sa ranjenim ocem otrkala, da mu pomogne, otrgne se u taj čas pas sa lanca, protjera sa gnijezda 11 kokošaka, a telad istrkavši iz staje prožvače četiri fine košulje. — Evo zato se radije pretplati svaki sam na svoj pčelarski časopis! (Po „Česk. Včelaru“ br. 1 ex 1906.) E. K—r.

(Čudnovate biline) jesu kako o tome navađa poljski pčelarski list „Bartnik“ t. zv. jago da g o l e m a, koja potiče sa obale zlata u Africi. Iz lišća se proizvoda alkaloid, koji, ako se pojede, prouzrokuje o ustima neku slatkost poslije svih jela i pića i tih najgorkijih. Kao ustuk tome daje biljka „gymnena sylvestra“ alkaloid, koji nakon progutanja daje čovjeku kroz 48 sati osjet, da ne čuti nikakve slatkosti, niti mu je med, ni šećer sladak pa ne osjeća ni najsladših pića. E. K—r.

Oplodnja matica. O tome piše zanimivu bilješku moravski pčelarski književnik i naš stari pčelarski prijatelj Franjo A d a m e c, u „Moravskoj Včeli“ (broj 10. od godine 1908.) U Beču držao je ove godine u austrijskoj pčelarskoj školi u Prateru znameniti uzgojitelj pčelarskih matica Pratt predavanje, spomenuvši svoja opažanja kod matičnih izleta u svrhu oplodnje.

Pratt je, veli, češće opazio truta sparenoga sa maticom. Nu ovaj čin nije se katkada zbio temeljito, tako da je matica već iza jednoga sata ponovno izletila u istu svrhu iz košnice van. Tu se desilo, da su matice, sparene najprije sa crnim trutom, sparile se ponovno sa žutim trutom. Posljedica toga je bila, da su ove prve godine legle jajašca, iz kojih bi se izmislile žute radilice, druge pako godine bilo je već vidjeti mješovite pčele (ukrštene). Opazili su ovaj pojav i kod pčele talijanske ini motrioci, nu nijesu si ga znali protumačiti.

E. K — r.

Za ukroćenje pčela — sredstvo. Kolika je neprimlik za pčelara — nepušača, ako želi svoje pčelce pregledati, a ove su kao na prkos baš pakosne, iskusio je ne jedan takav pčelar, među ovima i pisac ovih redaka. U tu se svrhu po primjeru englesko — amerikanskom rabila krpa umočena u razređenoj karbolovoj kiselini. Nu ovo je dosta nezgodno sredstvo, što se neugodan vonj može lako prenijeti i u med, osim toga djeluje ono i jetko na kožu ruke. Čitamo u „Mor. Včeli“, gdje se preporuča novo sredstvo i to iz karbolove kiseline i Kamfora. Komad ledca karbolne kiseline metne se u flašicu, ovomu se doda dvaputa tako veliki komad kampfora, koji se odmah stuče na prašak. Zatim se polagano obje tvari pomiješaju, time se dobije vodena tekućina ugodnijeg mirisa, u kojoj prevlada miris Kampfora. Nekoliko kapljica na komad krpe je dovoljno za potpuno ukroćenje razjarenih pčela. — Valja oprobati!

E. K. — r.

Oglasi.

Krasnoga proljetnoga meda!

Članovi »hrv. slav. pčelarskoga društva« mogu dobiti vrlo lijepoga čistoga vrcanoga meda i to voćnoga i bagrenovca. Med je u posebnim staklenkama, a jedna takova staklenka meda stoji sa članove 80 filira, a sa nečlanove 1 Krunu. Poštom se ravašilje u posebnim limenim posudama (sadržaj 4 kgr.). Jedan kilogram stoji sa članove 1 krunu i 40 filira, a sa nečlanove 20 filira više. Sama se limena posuda saračunava po 1 krunu. Bagrenovac je vrlo ugodnoga ukusa i svijetlo žute boje, pa tko si toga meda nabaviti želi, neko se što prije obrati na uredništvo »Hrvatske Pčele« u Osijek III.

Hrv. slav. gosp. društvo kao središnja zadruga u Zagrebu

Poziv.

Redovita glavna skupština Hrv. slav. gospodarskog društva kao središnje zadruge u Zagrebu održavat će se u ponedjeljak i utorak dne 14 i 15. lipnja 1909. sa sljedećim programom:

I. Glavna skupština.

Sama skupština počinje dne 14. lipnja 1909. u 10 sati prije podne u društvenim prostorijama, te se na nju p. n. članovi po §§ 15. i 16. društvenih pravila ovime pozivlju.

Dnevni red skupštine:

1. Izvještaj upravnog i nadzornog odbora o društvenom radu u godini 1908.
2. Predložene razmjere s računom dobitka i gubitka za godinu 1908.
3. Zaključak skupštine o računu dobitka i gubitka za godinu 1908. po § 12. al. 1. pravila.
4. Podijeljenje apsolutorija upravnog i nadzornog odboru.
5. Izbor osmorice članova upravnog odbora po §§ 19. t. 1. te 23. al. 3. pravila.
6. Zaključak o ustanovljenju visine doprinosa članova po § 19. t. 4. pravila.
7. Razni prijedlozi gospodarskih društava kao zadruga ili izravnih članova po § 19. t. 5. pravila, te prijedlozi upravnog odbora, naročito:
  - a) prijedlog o prodaji društvenog pokušališta;
  - b) prijedlog o raspoložbi sa zapisom biskupa Pavla Guglera.

II. Stručna predavanja i sastanak gospodarskih društava kao zadruga.

Nakon dovršene glavne skupštine održavat će se isti dan u društvenim prostorijama:

1. više predavanje iz raznih grana gospodarstva, koja će se još naknadno objaviti.
  2. konferencija izaslanika gospodarskih društava kao zadruga o unaprijedjenju društvenog poslovanja.
- Na večer zajednički sastanak učesnika skupštine.

III. Naučni izlet.

Drugi dan t. j. 15. lipnja 1908. ujutro priređuje društvo naučni izlet na zemaljsko dobro u Božnjakovinu, gdje će se:

1. pogledati napredne uredbe ovoga zemaljskog dobra;
2. prirediti pokusne radnje sa strojevima i konkurencija istih, naročito kosilica, plugova, okapala, sijačica za kukuruz itd., te ine pokusne gospodarske radnje, o čem će još uslijediti pitanja objava. —

Preporuča se svim članovima i upravama vanjskih društava i podružnica, da nastoje na ovoj skupštini prikupiti što veći broj uglednih gospodara, naročito i seljaka — jerbo će ovaj dvodnevni sastanak najnaprednijih gospodara u Hrvatskoj biti prvi korak, da se interesi gospodarski u našoj domovini što jače osjete i istaknu.

Svi učesnici moći će dobiti za ovu skupštinu preko uprava svojih vanjskih društava potrebne izkaznice za pogodovnu vožnju na željeznici, ako se ondje za to do konca svibnja prijave (II razred uz kartu III. razreda, III razred uz 1/2 karte II. razreda.)

U Zagrebu, dne 10. svibnja 1909.

Za upravni odbor Hrv. slav. gospodarskog društva
kao središnje zadruge u Zagrebu.

Predsjednik:
Miroslav grof Kulmer.

Tajnik:
Dr. Franjo Polak.

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelln itd. itd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranā). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 fil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 6.

U OSIJEKU, za mjesec lipanj 1909.

Tečaj XXIX.

Dvije, tri praktične za početnike u naprednom pčelarstvu.

Želiš li imati koristi od pčelarstva,
Daj se najprije dobro podučiti, kako
se pčelari.
Bogdan.

Opravdano se danas već i kod nas općenito govori, kako je napredno pčelarstvo veoma unosna grana gospodarstva, dapače se o toj silnoj koristi, što ju pčelarstvo odbacuje, vrlo često i pretjeruje. Ali uz sve to što pčelarstvo može zaista biti vrlo unosno, ipak pojedinci ne mogu napred, što više oni pretrpe znatne štete i napokon tu zanimivu i unosnu granu gospodarstva posve napuste. Pa što je toinu krivo? Je li možda samo pčelarstvo tako varavo zanimanje? Ne, tomu je jedino krivo neznanje i ne-vještina samih pčelara. Tko si utvara, da će pčelarstvom za kratko vrijeme obogatiti, taj bi bio bolje učinio, da nije nikada ni otpočeo pčelariti, jer mu manjkaju zdrav sud i pravo znanje o pčelarstvu, pa ga zato ne će poštediti neočekivano

iznenađenje. Nigdje se tako ne osvećuje lakomost i gramženje za velikim dobitkom, kao baš kod pčelarstva. Tko pčeli samo oduzima, a škrtari dodavanjem; tko si niti najnužnijeg oruđa, knjige, novine itd. ne nabavi, taj nije za naprednog pčelara. Ali i onaj opet, koji previše troši, razne nepotrebne stvari nabavlja, također griješi; samo razumnom štednjom može vješti pčelar svoj cilj postići. Množina raznih, pa još k tomu bogato ilustrovanih cijenika zavađa mnoge pčelare na nepotrebne izdatke, pa ako k tomu još ni ne vode pravoga kućanstva, ne paze na čistoću i red, tada nije nikakvo čudo, ako takovi pčelari ne nalaze dobitka, nego naprotiv sve to više štete.

Vrlo često biva, da početnici u pčelarstvu žele odmah otpočeti što većim brojem pčelaca, pa teže samo za tim, da dobiju što više rojeva. Tako postizavaju oni doduše velik broj pčelaca, ali na žalost većinu slabića, koji im umjesto veselja i dobitka, zadavaju samo brige, nezadovoljstva i gubitak vremena, a vrlo često i mnogo uzaludnoga troška. Sa teoretičkim i praktičnim

znanjem nije kod takovih pčelara ništa bolje, jer im ne dostaje vremena za promatranje pčelinjega života, za proučavanje dobrih pčelarskih djela i novina, za posjećivanje pčelarskih predavanja i demonstracija. Početnik, želi li biti zaista pravim naprednim pčelarom, neka otpočne uvijek sa manjim brojem, ali dobrih i jakih pčelaca, pa će mu preostati dosta vremena, da si prisvoji nužno znanje i vještinu za napredno i unosno pčelarenje.

Mnogo se griješi i kod izbora džirzonaka (tu mislim uopće pčelinje stanove sa pokretnim saćem), jer se ne pazi mnogo kakova je džirzonka, da li je praktična, da li je u njoj razmak okviraca točan, koja je mjera okviraca itd., pa tako mnogi početnik kupi džirzonku, koja toga imena ne zaslužuje, jer ne vrijedi ni toliko, koliko obična pletara košnica. Naravno je dakle, da u takovim džirzonkama pčelci stradavaju, a pčelar ne samo što nema uspjeha, nego gubi volju i odsuđuje napredni način pčelarenja, pa tako trpi opći napredak u pčelarstvu.

Pčelarima seljačkog stališa, koji su zapremjeni raznim poljodjelskim i drugim poslovima, pa ne mogu mnogo vremena posvećivati pčelarstvu, ne bi savjetao, da se bave pčelarenjem

isključivo u džirzonkama (sa pokretnim saćem). Takav će pčelar bolje i sigurnije uspjeti, ako pčelari sa običnim košnicama (pletarama), a na ove postavlja nastavke sa pokretnim saćem. Ovako mješovito pčelarenje ne zahtijeva toliko znanja i sprema, a ipak pruža pčelaru prednosti racionalnoga pčelarstva.

Konačno moram upozoriti još na jednu okolnost. Žalosna je to pojava u nas, da mnogi pčelari ne mare za udruživanje, pa nisu članovi ni jedne pčelarske udruge. Isto tako ti pčelari ne čitaju niti „Hrvatske pčele“, to jedino ilustrirano hrvatsko pčelarsko glasilo, pa tako ni ne prate razvoj i napredak pčelarstva. Takovi pčelari misle, da su svu pčelarsku znanost proučili, kada koje njemačko pčelarsko djelo pročitaju, a ne znaju vajni, da ih baš takovo pčelarsko djelo može zavesti, jer su u nas posve drugi klimatski odnošaji, nego li u Njemačkoj. Zaključujući dakle ovom raspravicom, ne mogu dosta toplo preporučiti svim našim pčelarima, da se što više udružuju, a uz to da pomno prate razvoj i napredak domaćega pčelarstva, čitajući marljivo „Hrvatsku Pčelu“.

Bogdan.

Kako se postupa sa rojevima, kada se oni sami za rojenja spoje?

od većih pčelinjaka biva često da se po dva i tri roja već u zraku ili pako na jednoj grani spoje. Ovako spojene rojeve ne valja još isti dan stresti u opredijeljenu džirzonku, jer se obično opet izroje. Svaki naime roj ne će da napusti svoje matice, a u toj međusobnoj borbi izrodi se formalna revolucija, pa pošto se ne mogu tako lako složiti u jednoj matici, oni se opet izroje. U tom slučaju je najbolje, ako tako spojene rojeve postaviš sa košnicom, u koju si ih stresao, u kakovu hladnu pivnicu, ili kakovu hladnu mračnu sobu, da tamo ostanu preko noći. Drugi dan ih možeš tada stresti u opredijeljenu džirzonku, ili preko sa istom košnicom postaviti u pčelinjak. Preko noći se rojevi smire i slože u jednoj matici, dočim druge ubiju, pa tada se nije bojat, da će se opet izrojiti, samo ako je ulište, u kom su smješteni, čisto i valjano priređeno. Ova se opreznost preporuča i kod rojeva drugenaca i trećinaca, jer ovi rojevi imaju obično više mladih matice, pa kod njih obično dođe do žestoke izborne borbe, kad biraju maticu.

Želimo li međutim dva spojena roja opet podijeliti, što samo u inozemnim slučajevima mogu savjetovati, — jer jedan jaki roj uvijek vrijedi više, nego dva slaba, — tada postupajmo ovako:

Spojene rojeve, kad su se već skupili u košnici, stresimo malo dalje od pčelinjaka na veliku bijelu ponjavu, a ispraznjenu košnicu postavimo na jedan kraj ponjave. Sada brže bolje potražimo maticu, kad pčele jure prema košnici. Čim opaziš jednu maticu uhvati ju i zatvori odmah u pripravljen kavez. Sada podijeli svu pčelu u dvije košnice, ma druge matice i ne našao, pa postavi te košnice sa pčelom u nekoj udaljenosti jednu od druge. Naskoro će se u jednoj od tih košnica početi buniti pčela, a to je znak, da nema matice. Toj pčeli, koja se buni, t. j. koja nema matice, dodaj odmah onu zatvorenu maticu iz kaveza, pa će se odmah smiriti. Tako ćeš imati opet dva roja, ali za veću sigurnost, jednog od njih odmah odstrani na udaljenije mjesto, da se ne bi opet spojili.

B.

Grabež kod pčela.

Med u najnezgodnije doživljuje pčelareve možemo ubrojiti grabež kod pčela. Ta se pako pojavljuje samo, kad pčele nemaju nikakove paše, pa traže okolo, ne bi li gdje god pro našle kojeg slabijeg ili možda bezmatičnog pčelca, da se njegovom zalihom meda okoriste. U najviše slučajeva kriv je tomu obično sam pčelar, koji trpi u svom pčelinjaku slabe ili bezmatične pčelce. Čestoputa može tomu biti kriva i neopreznost pčelareva. Ako pčelar proljeva med u pčelinjaku, ili ostavlja medne okvirce, medne po-

jednog bezmatičnog ili slabog pčelca, bilo bi još dobro, jer ne bi bilo baš velike štete, ali je tomu upravo protivno. Ako pčela tuđica uspije, pak provali u jednu košnicu i orobi slabića, tada ona onako razdražena i mnogobrojna navali kao bijesna i na susjednog pčelca, koji također takovoj bijesnoj navali tuđica, pa bio još tako jak, obično podleže. Iza ovoga navale tuđice sve to jačom silom i na ostale pčelce i tako to ide sve dalje, dok svi pčelci u pčelinjaku ne padnu žrtvom grabeži.

Proti grabežu kod pčela upotrebljuju pčelari razna

Sl. 9. Gradska vijećnica u Blanskom (u Moravskoj).

sude, vrcalo poslije vrcanja meda u blizini pčelinjaka, dovesti će pčelu tuđicu, pa eto grabeža. Jakomu i zdravom pčelcu ne može pčela tuđica tako lako naškoditi, jer ju ovakav pčelac već kod prvoga pokušaja navale junački odbije tako, da se više ne usuđuje navaliti po drugiput. Bezmatičan pčelac naprotiv, taj se ne brani, pa ga pčele tuđice lako orobe, a kada im uspije kod takovog, navaljuju tada kao bijesne i na druge susjedne pčelce. I kod slabijih pčelaca uspije obično navala tuđica, jer se ne mogu dovoljno braniti, pa tako nastane grabež, koji može silne štete nanijeti pčelaru.

Kada bi se pčela tuđica zadovoljila tim, što orobi

sredstva, ali rijetko kada sigurnim uspjehom, ako se to odmah u početku ne opazi.

Opaziš li kod kojeg slabog pčelca tuđicu (upoznati ćeš ju po nesigurnom oblijetavanju oko leta, te po hrvanju između domaćih pčela i tuđica pred letom) a ti odmah suzi leto tako, da krozanj može samo jedna pčela prolaziti; nad letom omaži košnicu petroleumom ili karbolineumom, pak prisloni koso na leto komad stakla. Ovako ne mogu tuđice navaljivati strijelimice na leto, nego udare na staklo i oskliznu se dolje, ako to učiniš na početku navale, odbit će se tuđica, ali ako je tuđica već u velikom broju počela navaljivati, ne pomaže to

sredstvo. U ovom potonjem slučaju učini ovako: uzmi šaku suhe trave ili sijena, namoči u vodu i pričvrsti uz leto tako, da kroz tu mokru travu mogu prolaziti pčele.

Tuđica, prolazeć kroz mokru travu ili sijeno, ovlaži si krila, pa tako postane nesposobnom za borbu, a domaća se pčela tim laglje brani i prisili neprijatelja, da odustane od daljne navale. Ovo mi se sredstvo čini još najsigurnijim, jer sam njim u više slučajeva uspio.

Neki si pčelari u slučaju grabeži i ovako pomažu. Oni tuđicu, koja navaljuje, posipavaju brašnom i tada motre u koju se košnicu vraćaju. Pronađu li tako pčelca,

sa tvog pčelinjaka, ali ako tuđica potiče od kojeg susjednog pčelinjaka, toga provesti ne možeš. Od navale tuđica možeš spasiti pčelca i tako, ako ga odstraniš iz pčelinjaka i preneseš barem pol sata daleko u koji drugi pčelinjak, ali to nije svakom moguće.

Po svem dakle vidimo, da se je teško boriti protiv navali tuđica, zato je najbolje čuvati se svega, što bi moglo navabiti tuđicu. Da dakle budeš siguran od navale tuđica, ne drži u svom pčelinjaku slabih a još manje bezmatičnih pčelaca; kad hraniš pčelce, čini to uvijek pred večer, a već rano ujutro odstrani posude sa me-

Sl. 10. Dvor kneza Salma u Blanskom (Moravska).

čija je tuđica, oni kod toga pčelca posiplju saće drvenom piljevinom. Dotični pčelac sad zadobije posla u vlastitoj kući, jer mora čistiti saće od piljevine, pa tako zaposlen u vlastitom domu, zaboravi na preduzetu krađu i smiri se. Dakako, da je to moguće učiniti samo ako je tuđica

dom; ako se gdje kod pčelinjaka prolije koja kap meda, treba to odmah mokrom krpom odstraniti. Uopće ne drži u pčelinjaku ništa, niti praznoga saća, što bi moglo navabiti pčelu. Bolje je a i laglje uvijek svakoj bolesti predusresti, jer ju je, kada se pojavi, mnogo teže liječiti. B.

Važna biljka za pčelinju pašu.

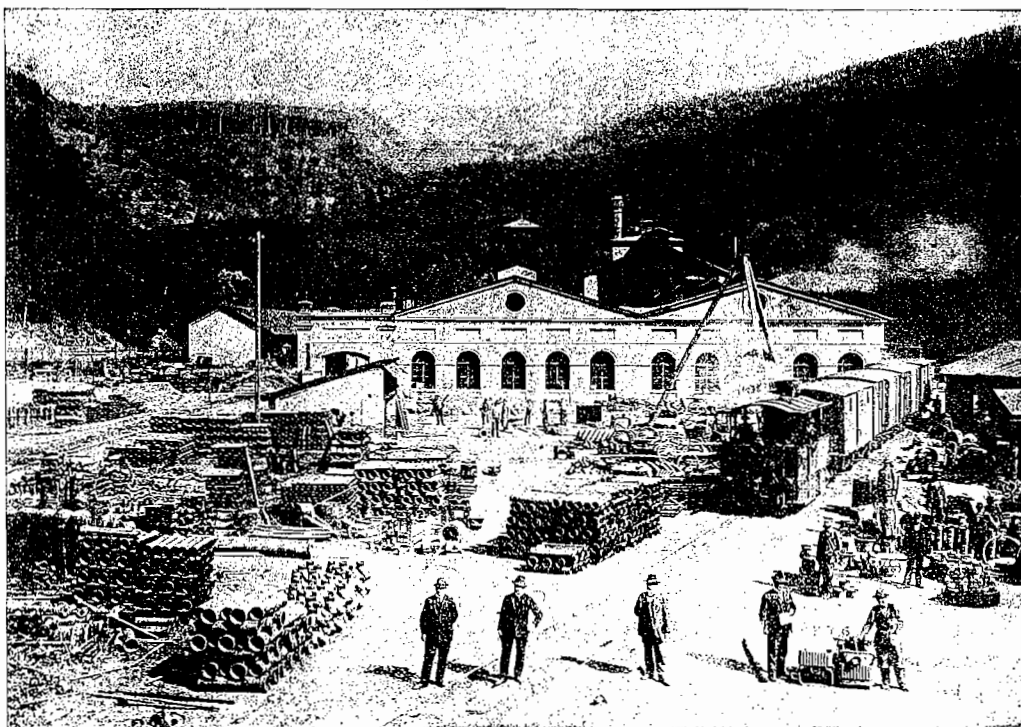

svuda uz staze i puteve, po tratinama, lazama, nasipima, uz zidove po ruševinama, poljima, i obalama i suhim ogumcima naći je — lisičinu prostu, (*Echium vulgare*, L. Natternkopf, blauer Heinrich). Raširena je sa svojih 30 vrsti

gotovo po čitavoj Evropi, osobito u zemljama oko Sredozemnoga mora (Italija), pak u čitavoj našoj domovini, rjeđe pojedince, već u velikoj množini. Ona se broji do duše među korove, ali srećom među takove, koji nijesu na štetu ni gospodarstvu, ni vrtlaru, ni šumaru. Biljka je dvo-

godišnja; cvate od mjeseca svibnja, pak sve do u jesen (rujan) gotovo neprekidno. Naraste u vis 30 cm. do 1 metar. Stabljika je uspravna, pak je, kao i čitava biljka, veoma kočinjava. Listovi su kopljasti, također vrlo čekinjavi, najdonji prizemni su listovi nešto stapačasti i u rozetu (ružicu) ujedineni. Ovršni su listovi linearno kopljasti. Mnogobrojni pokrajni ogranci stabljike su do uvrh gusto posuti cvjetovima, kojima je vjenčić spočetka crven, a poslije jasno modar kao nebo. Cvjetovi izlučuju obilno slatkoga nektara i to neprestance i svagdje pak i sasma osamljene biljke, koje su daleko lijetnoga

Divna providnost prirode je providila ovu bilinu tako mudrim uređajima, da ne ostaje zaboravljena i zapuštena u velikome kućanstvu prirode, već se sve to većma rasploduje i razmnaža. Lisičina spada među tako zvane «dihagoniste», to će reći takove rasline, kod kojih se pestić i prašnici istoga cvijeta razvijaju (dozriju) u različito doba. I to je razlog, da su cvjetovi mlađi purpurno crveno bojadisani, da bolje upadnu kukcima u oči i da ih polaze. Ako se taj stadij točno promatra naći je, da mednice obilno mede; pestić, kojemu je njuška gore duboko rascijepljena, je prema natrag savinut u vjenčiću

Sl. 11 Stari vlastelnski rudnik u dolini Arnoštovoj

polja pčela, ali ih one ipak nađu i posjete.

Široki otvoreni vjenčić je gotovo vodoravnoga položaja, što je vrlo zgodno, jer ne može rosa ni kiša prodrijeti u cvjetke. Ovu zaštitu još pogoduje i to, što je gornji dio vjenčića mnogo dulji od donjega, pak prekriva poput krova donji i tako još bolje zaštićuje unutarnje oplodne organe kao i nektar (medenjake). Pojedini cvjetovi sjede učvršćeni između 5 vršaka čaške, time kapi kiše, kao i rose, koje se sakupljaju na izvanjem dijelu cvjetova, ne mogu teći u same cvjetove, gdje bi razvodnjile slatki nektar, pak ne bi onda kukci (pčele) tako rado i željno polazili cvjetove, a za uzvrat ih naravski i opraša i oplode.

i još je posvema nezrio. Nasuprot prašnici su potpuno razvijeni i zreli tako da i najslabija trešnja ili kretnja, prouzročena gibanjem pčele (kukca), peludnice otvori i fina peludna zrnca ($0.010-0.014\text{m/m}$) se stresu na dlakave dijelove tijela pčele. Ovaj je pelud dakle bez ikakovoga djelovanja na pestić istoga cvijeta. Lisičina je sasma osigurana od samooplodnje, već nju upravo moraju kukci prenašanjem peluda iz jednoga cvijeta u drugi oprašiti i tako oploditi.

Malo po malo se mijenja svinuti položaj pestića. On se ispruži, a u isto se vrijeme i crvena boja vjenčićeva promijeni u krasnu modru, poput nebeskoga modrila svemira. Njuška je gore vrlo rascijepljena, sjajna i

vlažno-ljepiva. Ona je u pravome stadiju zrelosti za oplodnju. Izlučivanje mednica nije nipošto prestalo, već je i dalje obilno, pak kukci (pčele) i dalje marljivo obilaze i sve sad modre cvjetove. Ovom mudrom uredbom uzdržaje se marljivost i pažljivost pčela uvijek budnom, tako da one istodobno prenašaju sasma sigurno pelud mlađih purpurnih cvjetova na njuške starijih modrih cvjetova i tako je križanje sasma sigurno provedeno. Nu osim toga ima ta bilina još jedan čudan uređaj, po kojemu se upravo mora oprasiti pestić tuđim peludom.

Pestić, koji je u grimiznim cvijecima savinut prema natrag, obrašten je sav dugim, finim trepavastim dlačicama. Kukci, koji dolijeću od drugih cvjetova i goste se slatkim nektarom, upravo se moraju (radi osebnoga položaja oplodnih organa i osobitoga oblika vjenčića), dotaknuti onih trepetljikastih dlačica, pak sigurno ostane nekoliko zrnaca peluda snjihova dlakavoga tijela visjeti na tim dlačicama, što je lako eksperimentalno dokazati. Sad kad stane dozrijevati pestić, po malo se ispružuje, nu pri tome izvodi on spiralno gibanje, kod kojega dolazi u doticaj sa svojim dlačicama i lako se njuška namjeri na jedno peludno zrnce, a to je dovoljno, da se bilina oplodi, ma da u to vrijeme nije ni dolazio ni

jedan kukac u cvijet.

Na dnu čaške, koja ne opada, dozrije pučavac od četiri komada. Prije se ta biljka rabila i u ljekarstvu. U njoj ima alkaloida, koji u krvi djeluje slično kao »curare« (žestoki otrov, kojim Indijanci moće svoje strijelice).

Pa od kakove i koje je važnosti ta lisičina za racionalno pčelarstvo? Od veoma velike. Sva pusta i nekoristna mjesta, koja su za svaku kulturu neprikladna, mogu se lisičinom pretvoriti u cvatuće pčelinje pašnjake. Na valuću, kremenim badovima, kamenolomima, trese-tištima, pištalinama, ledinama i t. d. lako je ovu bilinu posijati, a ona se sama dalje zasijava. U tu svrhu sakupit ćemo sjeme divljih bilina, posijati na zgodnim mjestima, a odovud rasipavat na sva pusta mjesta. Da nam što sigurnije uspije, treba zemljište malo prokopati i sjeme okopati. Najbolje je sijati u jesen ili rano u proljeće.

I crvena lisičina (*Echium rubrum* i *italicum*), koje su jednogodišnje zeleni, dobra je za pčele, ali se goji samo u vrtovima kao uresna biljka.

Pčelar, koji će pokušati tom biljkom, ne će se kajati.

De Gora.

Dopis.

Stari Jankovci, 3. lipnja 1909.

(Sastanak pčelarskog kongresa.) Dne 28. svibnja održan je u Srijemskim Karlovcima sastanak odbora zemalj. kongresa hrv. i srp. pčelara u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, pod predsjedništvom g. potpredsjednika Marka Šaule u prisutnosti gg. Jovana Živanovića iz Karlovaca, Eugena Kamenara iz Vukovara, te Franje Stigelmajera iz St. Jankovaca, dočim su ostali odbornici dali svoje očitovanje pismeno za prihvrat stvorenih zaključaka. Tečaj sjednice bio je slijedeći:

1. Potpredsjednik g. Marko Šaula izvješćuje, da će svečano otvorenje II. zemaljske pčelarske izložbe u Rumi, koju priređuje tamošnja srp. pčelarska zadruga, biti dne 29. kolovoza 1909. te trajati do uključivo 5. rujna t. g. pa prema tomu predlaže, da se kongresno zasijedanje odredi za dan 30. kolovoza. 1909. — Prima se.

2. G. Eugen Kamenar kao kongresni blagajnik priopćuje, da je vis. kr. zemaljska vlada dopitala ovomu kongresu pčelara i za tekuću godinu godišnju subvenciju

od 500 K iz zemalj. sredstava. — Prima se sa zahvalnošću na znanje.

3. G. Eugen Kamenar izvješćuje, da je na ime ovoga kongresnoga odbora na sudjelovanje na ovogodišnjem našem kongresnom zasijedanju i na pčel. izložbi u Rumi pozvao zemalj. centralno pčelarsko društvo za markgrofoviju Moravsku, te ono za vojvodinu Šlesku. Pozvao ih je, da osokole svoje pčelare, da se prijave sa predavanjem kojim i na českom jeziku.

4. G. Eugen Kamenar priopćuje, da je stigao na ovaj kongres poziv od pčelara iz kraljevine Bugarske s upitom, da li bi ovaj kongres pripravan bio, da odašalje kojega svoga izaslanika na pčelarski kongres bugarskih pčelara, koji priređuju centralno pčelarsko društvo za kraljevinu Bugarsku sa pčelarskom izložbom u Sofiji, a koji će zasijedati od 1. — 8. rujna t. g. — Prima se na znanje tim, da će se o tom stvoriti zaključak na kongresnom zasijedanju u Rumi.

5. G. Eug. Kamenar izvješćuje, da je na ovaj kongres kao i na sva pčel. društva i zadruge u domo-

vini stigao poziv od česko-moravskih pčelara sa molbom, da bi naši pčelari sudjelovali na 26. skupštini česko-slovenskih pčelara, te na zemaljskoj izložbi u Blanskom kraj Brna na dane od 1. — 8. kolovoza 1909. Istomu pozivu prileže i prijavnice za možebitne izložitelje naših pčelara. — Prima se na znanje tim, da će taj poziv upravititi na naše domaće pčelare putem naših pčelarskih listova. (Vidi razne vijesti.)

6. Tajnik g. Fr. Stigelmajer priopćuje, da su za kongresno zasijedanje u Rumi predavanje najavila slijedeća gg.

a) Jovan Živanović iz Karlovaca: Kako stoji mo sa parthenogenezom u pčela?

b) Gjorgje Kolarović iz Vel. Radinaca: Zašto su u nas pčelinjaci često malovjek i zašto nam pčelarjenje ne donosi koristi, koju bi nam moglo donijeti?

c) Mato Vohalski iz Babske Novaka: Koja sredstva stoje pčelaru na raspolaganje, da poluči što bolji uspjeh u pčelarstvu?

d. Milan Martinović iz Bos. Krupe: O važnosti pčelarstva od njegova početka do današnjega doba s obzirom na ljekovitost pčelinjih proizvoda.

e) Kvirin Broz iz Zagreba: Pčelarstvo u Primorskom Krasu bivše Vojne Krajine.

f) Marko Šaula iz Rume: O zapačanju matica.

h) Blagoje Milanović, iz srp. Gradišta: «O istresanju meda» — Prima se na znanje i ravnanje.

7. G. Franjo Stigelmajer predlaže, da se uzdrži zaključak od prošle godine, te da se opredijeli jedna novčana nagrada od 20 K u zlatu, koja da se dopita jednomu izložitelju na pčel. izložbi u Rumi iz kruga pčelara — ratara. — Prima se jednoglasno.

8) G. Marko Šaula predlaže, da se g. Eug. Kamenaru povjeri, da ishodi certifikate za popustnu vožnju na kr. držav. željeznicama, a sastav predstavlja za dopust, te za putni trošak pučkim učiteljima, koji bi voljni bili prisustvovati na ovogodišnjem kongresnom zasijedanju kao i na pčel. izložbi u Rumi, da se povjeri kongresnom tajniku. — Prima se jednoglasno tim, da se zamoli 300 komada certifikata, od kojih će srpska pčelarska zadruha u Rumi preuzeti 200 komada, a ostatak kongres pčelara.

F. S.

Razne vijesti.

(Poziv na česku zemaljsku izložbu u Blanskom god. 1909) Izložbeni odbor zemaljske pčelarske izložbe u Blanskom u zajednici sa zemalj. pčelarskim društvom za markgrofoviju Moravsku pod pokroviteljstvom gradskog zastupstva grada Blanska nedaleko Brna u Moravskoj priređuje XXVI. skup československih pčelara i zemaljsku pčelarsku izložbu u Blanskom i to dne 1. do 8. kolovoza 1909. A kako ove česke pčelarske izložbe posjećuju kao vanredno zanimive i najglasovitiji i inih slavenskih pčelari, jer su iste vanredno poučne, bilo bi samo uputno, kada bi i koji od naših hrvatskih pčelara posjetio ovaj pčelarski slet i izložbu, jer iste daleko nadmašuju razne njemačke skupštine. Dne 4. kolovoza o. g. zasijeda skupština československih i inih slavenskih pčelara, dok su sutradan (5. kolovoza) razni izleti u prekrasnu okolicu na prirodne krasote (»moravsku Švicu«, bogatu i na podzemnim špiljama, koje gotovo da ne zaostaju za glasovitom postonjskom špiljom, jedino što su moravske špilje još za sada rasvijetljene većinom acetilenskim a ne sve električnim svjetlom). Dne 6. kolovoza je konferencija motrioca postaja, dok je 7. kolovoz određen za posjet izložbe od

raznih škola, a 8. kolovoza je zaključak izložbe i proglašenje odlikovanih izložitelja. Česki pčelari završuju svoj poziv riječima: »Molimo vas braćo, južnoslavenski pčelari, da obratite pažnju na československu pčelarsku ovu izložbu u Blanskom i u isto vrijeme molimo vas za što mnogobrojniji posjet i obaslanje ove izložbe sa vašim divnim pčelarskim proizvodima. Živili braćo Hrvati i s Bogom do viđenja dakle u Blanskom iznad Brna!«

E. K-r.

(Blansko i okolica.) (Vidi sl. 9. 10. i 11.) Blansko je grad u Moravskoj, gdje se ljetos obdržaje česka zemaljska izložba i XXVI. slet československih pčelara i to dne 1. do 8. kolovoza 1909. Ono je u ljetno doba izletnim gradićem mnogih hiljada stranaca, jer isto mjesto leži u divnoj moravskoj Švici. Nedaleko grada prostire se prekrasna dolina, koja je rečbi ispunjena brojnim tvornicama na željezne proizvode osobito raznolike vrsti peći, među njima i starinski rudnik kneza Salma. Cijelom dolinom protiče rijeka Punkva, iza toga dolazi se do glasovitih podzemnih špilja, gdje je u mjestu Sloupy i Kniesov muzej, bogat iskopanima starijima. S druge se strane prostire romantička dolina —

Adamova, kojom prolazi željeznička pruga, obilna na tunele, koja vodi prema Pragu. Dakako da će naši pčelari i posjetitelji ove izložbe imati rijetku priliku sve ove prekrasne prirodne znamenitosti vidjeti i nauživati ih se u obilju. Izložbeni katalog sadržavat će i popis izložbenih predmeta pčelarskih, koji će odmah razumjeti i nepčelari. — Prijave za stan i za predavanje neka se učine što prije. Bilo bi zaista poželjno, ako bi i naši pčelari ili koja od naših pčelarskih ili gospodarskih društava poslali na ovu znamenitu pčelarsku izložbu po kojega zastupnika i kada bi također poslali po neku kolekciju, ma i manju od naših pčelinjih proizvoda u Moravsku u Blansko i to najkasnije do 22. srpnja 1909. na adresu: vystavni odbor zemske včelarske vystavy (pan Fr. Zridkavesely, jednatel) Blansko (Morava). E. K—r.

Književnost.

Pčela i njezin uzgoj. (Včela a její chov.) napisao Mato Hlinecký, Kr. pošt. oficijal u Mjelniku (Češka) i jedan od glavnih českých pčelara. Cijena 2 K. 60 flira.

Naša braća Česi napreduju svakim danom upravo orijaskim korakom na svakom polju narodnog gospodarstva i industrije, pa tako i u pčelarstvu, ma da su im klimatički odnosi mnogo gorji i hladniji od naših u Hrvatskoj i Slavoniji. Evo najnovijih književnosnih pčelarskih njihovih izdanja od prošle godine 1908. Izvršni je pčelar Josip Kremen, predsjednik pčelarskog društva u Kutnojhoři i stručni učitelj istom nedavno napisao lijepo djelo pod naslovom «Moderno pčelarenje», praktička uputa kako će pčelar od svojih pčelaca polučiti što izdašniju korist.

Evo već pred nama nove knjige «Včela a její chov» koju lijepu pčelarsku knjigu preporučaju svi strukovni časopisi. Vrsni pčelar Matija Hlinecký opisuje tu sve, što je za početnika i naprednijega pčelara a i za nepčelara zanimivo i važno u cijeloj pčelarskoj struci. Ime piščevo je među českim pčelarima dobro poznato, jer je on osobiti promicatelj nacionalnog, pčelarenja sa košnicama — amerikankama najpodesnijeg sustava, sa kojima se dulje vremena nijesu mogli sprijateljiti ni najvrniji českí pčelari. Djelo ovo sadržaje 188 strana, a razdijeljeno je na 8 poglavlja osim posebnog zanimivog uvoda. Važnija su poglavlja: povijest pčelarstva, točan prirodopis i način života pčele. Opis mnogih, raznih zgodnih košnica, koje se kod pojedinih naroda rabe. Pčelarka praksa sa točnim opisom svih poslova oko pčele preko godine. Uzimljenje i iznimljenje pčelaca Pčelinji proizvodi i njezina uporaba. Poznavanje patvorenoga meda i voska. Važnost meda i voska u kući i u obrtu. Medica kao piće. Neprijatelji pčela. Pčelinja paša, medonosno bilje. Pčelarski zakoni u Českoj. Osiguravanje pčela i pčelinjaka. Molbe za subvencije i za predavanje, podastre od pčelarskih društava. Pčelarska statistika zemalja krune česke. — Lijepih 120 slika podaje cijelom djelu potpunu savršenost i nužno razjašnjenje.

Kako se vidi sadržaj cijele ove pčelarke knjižice je ohi-lan i zgodan osobito za onoga, koji pozna lijepi českí jezik. Uz pripomoć česko-hrvatsko-srpskog rječnika može ovu knjigu svatko čitati i razumjeti jer je razgovjetno pisana.

Čudimo se jedino, da se velevrijedan pčelarski pisac nije osvrnuo baš nijednom riječi u poglavlju literatura i na naše pčelarenje u Hrvatskoj i Slavoniji ili barem na hrvatsko-srpsku

pčelarsku literaturu, jer ne dvojimo baš ni malo, da mu o njoj nije ništa poznato. Čita o tome dosta u «Moravskoj Včeli» i u «Českom Včelaru». — Još nam je drago što je ondje uz rimsko, grčko, njemačko i česko—slavensko pčelarenje spomenuo barem ovu izreku: «Srpskim Džerzonom je poznati profesor u Srijemskim Karlovoima Jovan Živanović.»

E. Kamenar.

Oglasi.

Članovi »hrv. slav. pčelarskoga društva« mogu dobiti vrlo lijepoga čistoga vrcanoga meda i to bagrenovca i lipovca. Med je u posebnim staklenkama, a jedna takova staklenka meda (sadržaj 1½ kgr.) stoji sa članove 80 flira, a sa nečlanove 1 krunu. Poštom se razaslije u posebnim limenim posudama (sadržaj 4 kgr.). Jedna takova posuda meda, zajedno sa posudom stoji sa članove 6 kruna 60 flira, a sa nečlanove 7 kruna.

Tko si dakle toga meda nabaviti želi, neka se što prije obrati na uredništvo »Hrvatske Pčele« u Osijek III.

Oglas!

Benjamin Kamenar, učitelj i pčelar u Staroj Pazovi (Srijem),

Prodaje umjetno saće,

koje sam pravi od voska svojih pčela, dakle nepatvoreno.

☛ Kupuje od pčelara vosak i voštinu! ☛

Nekoliko

napućenih amerikanka

nuđaju se na prodaju uz vrlo povoljnu cijenu.

☛ Upitati se može u uredništvu «Hrv. Pčele.» ☛

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelin ltd. ltd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranā). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 šil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 7. i 8.

U OSIJEKU, za mjesec srpanj i kolovoz 1909.

Tečaj XXIX.

O medu.

Med imamo od pčela medarica, ali ga dobivamo na razne načine, već prema tomu, kako se pčelari da li pokretnim (mobilnim), ili stabilnim saćem.

Pod pčelarenjem mobilnim saćem razumjeva se onaj način pčelarenja, gdje se može saće iz košnice povaditi i opet natrag postaviti, a da se ništa ne trga i ne reže, dočim je to kod pčelarenja stabilnim saćem nemoguće. U običnim pletarama košnicama je sva voštana gradnja pričvršćena o stjenu košnice, pa je zato saće stabilno i ne može se po volji vaditi, dočim je u džirzonkama izgrađeno saće u okvircima, pa se svaki izgrađeni okvirac može po volji izvaditi i opet natrag postaviti.

Pčelar, koji pčelari pokretnim saćem, dakle u džirzonkama, može za svake glavne paše povaditi medom pune okvire, pa ih isprazniti i

opet prazne natrag postaviti, da ih pčele iznova napune medom. Tako se potiče pčela na što veću marljivost, a dohodak se znatno povećaje. Pčelar pako, koji pčelari stabilnim saćem, u običnim košnicama (pletarama), taj vadi nešto malo meda kod podrezivanja proljećem, a glavna mu je berba samo jedanput u godini, i to kod nas uvijek jeseni, a tada mora tušiti pčelce.

Kada se racionalno pčelari, može se reći, da jedna košnica pčela u srednjim dobrim godinama odbaci popriječno oko 10 kilograma meda. Med se oduzima od pčela u saću, a unovčuje se i konzumira zajedno sa saćem, ili se izvrca iz saća, ili pako se iscijedi iz saća, a najlošiji je takozvani muljani med, kada se naime sve medno saće zgnječi i kuhanjem odijeli med od voštine. Med ne treba oduzimati od pčela, dok nije dozrio, a zrio je onaj med, kada ga pčela u stanicama poklopi. Nezrio je med vođeniji i mnogo rijeđi od zreloga meda, pa i nije tako aromatičan. U praksi se obično oduzima med, kada ga je pčela već na dvije trećine u stanicama poklopila. Nezrio se med ne da dugo usćuvati, on lako pre-

de u vrijeenje i ako ga tada dobro ne prokuhaš, on će se pokvariti. I čistoća odlučuje vrlo mnogo o dobroći meda. Vrcalo, kao i posude, u koje se med stavlja, moraju biti uvijek čiste, dapače i prostorije, u kojima se radi, ne smiju biti zadušljive, nego čiste i prozračene. Uslijed nečistoće dobije med obično odurno kiselasti tek i lako se pokvari.

Med u saću zaprema uvelike američansko tržište, a u novije doba prodaje ga se tako dosta i u Njemačkoj. U Americi ga najviše prodaju u tako zvanim boksima (to su maleni široki drveni okvirci, sa dvije strane obloženi staklenim pločama), a u Njemačkoj i Austriji ga donasaju na tržište u staklenim boksima i zvonima, pa i u okvircima. Tko želi prodavati med u saću, ne smije za izgradnju saća rabiti umjetno saće. Napredni se pčelari danas najviše bave vrcanim medom. Vrcani se med dobiva pomoću vrcala (centrifugalna sprava). Medno se saće, pošto se stanice otklope, stavi u vrcalo i med se, uslijed sredobjezne sile, iz stanica izvra, a da se saće ne ošteti, nego se opet povra u džirzonku.

Vrcalo je izumio major Hruška, a pčelare je tim svojim izumom upoznao godine 1865. prigodom velike pčelarske skupštine u Brnu.

Vrcani se med dobiva hladan, pa zato i zadržati aromu; vrcani se med smatra prvom kvalitetom.

Kod vrcanja meda su dva glavna posla, prvi je posao otklopljivanje zaklopljenih mednih stanica, a drugi samo vrcanje, a k ovim poslovima se može dodati još i cijedenje meda kroz sitance.

Medne se stanice otklapaju posebnim nožem, i žem ili drljačom za otklapanje. Najbolje je oruđe za taj posao još i danas dobar i sa obje strane zaoštreni nož. Vrcanje ide vrlo lako, ako se med još za same paše ili odmah poslije paše izvra. Kada med ostane dulje vremena u stanicama, biva on sve to gušći i žilaviji, pa ga je već teže izvra. U tom slučaju treba medne okvirce, prije nego vrcamo, postaviti na kratko vrijeme kamo na toplo mjesto. Vrlo je teško vrcati heljdin med, koji ako se ne izvra odmah, postaje tako žilav, da se saće polomi, a još se izvra ne da. Pčelari tvrde, da se med, sakupljen sa cvijeta maslačka (*Taraxacum officinale*),

čim ostane u stanicama oko 14 dana, tako zgusne i ožilavi, da se ne može vrcati.

Velika prednost vrcala leži i u tom, da danas možemo med i sortirati, pa zato imamo meda voćnoga, sa repice, sa bagrema, lipovoga, ritskoga, sa čistaca itd., a to je od velike važnosti. Danas ne vrijedi više ona: „med je med“, jer sada već dobro poznajemo razliku između meda i meda. Vrcalo nas je naučilo, da se med sa raznoga cvijeta ne razlikuje samo po boji, nego osobito po teku, aromi i drugim prednostima. Vrcalo sastoji iz tri glavna dijela i to: a) centrifugalna korpa, u koju se stavljaju medni okvirci za vrcanje; b) kretalo (mekhanizam); c) limena posuda, u kojoj se sakuplja izvrcani med. Limena posuda treba da je dobro pokositrena, a još bolje ako je emailirana. Kad si pčelar nabavlja vrcalo, neka mnogo ne šteti; rađe izdati koju krunu više, pa si nabaviti što bolje i trajnije vrcalo.

Dok se nije znalo za vrcani med, zapremao je naša tržišta, uz med u saću, cijedeni med, a ponajviše takozvani muljani med. Cijedeni med (to je naime med, koji se sam iscijedi iz saća i tada još pročisti kroz sito) ne zaostaje glede kvalitete mnogo za vrcanim medom, dočim je muljani ili prešani med najlošiji glede kvalitete. Na hladno iscijedeni med bolji je i ljekovitiji od onoga, koji se cijedi grijanjem. O iscijedivanju meda iz mednoga saća veli barun Berlepsch u svom djelu „Die Biene und die Bienenzucht“ (izdanje od god. 1860.) od prilike ovo: Mnogi pčelari misle, da je med iz starijega dakle tamnijega saća također tamnije boje i manje tečan, dočim med iz mlađega, dakle svjetlijega saća, da je također svjetliji i mnogo tečniji i ugodniji. To su posve krivi nazori, jer med u stanicama ne mijenja ni boje ni arome. Med sakupljen n. pr. sa cvijeta bagremovog, pa bio on u posve crnom (starom) ili u posve novosagrađenom saću, biti će jedne boje i istoga teka, dok je u stanicama. Razlika u boji i aromi nastaje tek, kad se med iz stanica iscijedi, a to zavisi od načina, kako se naime med vadi. Najvažnije je dakle upoznati se takovim načinom cijedenja meda iz stanica, kod kojeg se najmanje mijenja boja i aromatičnost meda. Kod prešanja meda iz saća postupa se po Berlepschu ovako: Izabere se ono

medno saće, u kom nema kristalizovanoga meda, niti mnogo peludi, pa se stavi u prešu. Tko nema preše, mora se poslužiti rukama, a da med laglje izgnječi, mora saće izrezati na komadiće. Kad se ovako izgnječeni ili isprešan med ostavi u posudi dva dana na miru, podići će se svi voštani dijelovi i možebitna pelud na površinu, a ispod toga će se nalaziti med posve bistar i čist. I na ovaj način zadrži med istu boju i tek, kakav je bio u stanicama.

Ono medno saće, u kom ima kristalizovanoga meda i mnogo peludi, stavi se isječkano u lonac, koji ima dole pipak. Ovaj se lonac sa medom stavi u oveći kotao vode tako, da je sav lonac u vodi, a da voda ne može u lonac. Sada se kotao sa vodom i loncem u njemu postavi na vatru, pa kada voda uzavrije, mora se medno saće u loncu neprestano mješati. To se čini tako dugo, dok iz svega ne bude rijetka tekućina. Naravno da će se tu opaziti manji komadi starijeg saća, ali to ništa ne smeta. Čim se je med već posve prorodio, ima se lonac sa medom izdići iz kotla i ostaviti gdje god na strani jedno 24 sata. Kad se je gornja naslaga u loncu skrutila, probuši se rupa oko 2 cm u promjeru sve do meda i tada se čisti med na pipak lonca ispusti. I ovako dobiveni med ne mijenja se mnogo ni u boji, ni po tečnosti.

Bistrenje meda.

Kada se med iz košnica vadi, pa bilo na koji mu drago način, on nije nikada, ili barem vrlo rijetko posve bistar; u najviše slučajeva

zahtijeva i med posebnu manipulaciju, ako želimo da bude bistar i proziran. I za ovaj pčelarski rad ima raznih propisa, a i raznovrsnih aparata i pomagala. Kod pčelarskih trgovina mogu se dobiti za bistrenje meda posebni lonci, kao što je n. p. Gerstungov lonac za bistrenje meda i dr. Svi su ti lonci tako udešeni, da se med bistri vrućom vodenom kupkom, jer se voda ne smije ugrijati preko 50—60 stupnjeva C. Ja rabim za bistrenje meda jednostavni zemljani lonac, koji ima svoj poklopac, a na dnu okruglu rupu, koju možeš začepiti malim prstom. Taj lonac napunim medenom i stavim u veću posudu, koju sam već prije do polak napunio vodom. Sve to zajedno stavim na štednjak, pa kada se je voda ugrijala do 60° C. uklonim s vatre; kad se med ohladi, ocijedim ga na onu rupu u čaše ili druge posude. Čisti i kroz gusto sito procijeđeni vrcani med postane bistar i na suncu. Posuda sa takvim medom postavi se u prisunje kroz tri do četiri dana i med će biti posve čist i bistar.

Sa drvenom žlicom treba svaki dan pokušati sa površine voštane i peludačne dijelove, jer se ti, kao laglje tvari, sakupljaju na površini. Ovakav se med ne kristalizuje tako lako i ostaje dugo tekuć.

Da med bude još sjajniji, treba ga onako toplog, čim se izvadi iz vruće vodene kupke, postaviti u kakovu kištu, a posude s medom omotati kudjelijom, slamom, mahovinom, ili kojim drugim zločestim vodičem topline. Med tako polagano ohladi i tim bude bistriji, odnosno sjajniji.

Bogdan.

Svojstva meda.

Gustoća, boja, miris i tek.

Svježega meda ima rijetkoga, poput sirupa, a ima ga i gustog i jako žilavog. Kada tekući med dulje stoji, on se kristalizuje i postaje sve čvršći, a gdje koji tako otvrdne, da ga teškom mukom vadiš iz posude. Koliko je vremena potrebno, da se svježi med kristalizuje, to zavisi o odnosu grozdovog sladora prema voćnom sladoru, a i o drugim sastojinama u medu. Mnogo upliva na to i temperatura u prostorijama, gdje je med. Ako se med polagano ohlađuje, pretvara se on u zrnatu masu, a pri naglom ohlađenju biva obično, da se jedan dio pretvori

u polučvrstu masu, dočim drugi dio ostaje tekuć. U čvrstoj masi ima više grozdovog, a u tekućem dijelu više voćnoga sladora.

Kristalizacija se meda može pospješiti marljivim promješanjem, pa se tako postizava sitnozrna kristalizacija i med bude skoro poput stinute masti.

Čvrstoća meda zavisi također i o vrsti cvijeta, sa kojega je sakupljen nektar, zatim o vremenu za same paše, pa i o drugim do sada još malo proučavanim okolnostima. Mnogi sude dobrotu meda po njegovoj čvrstoći, pak misle da kristalizovan med ne može biti patvoren,

naprotiv opet tekući med, koji se dugo ne kristalizuje, sumnjiče, da je patvoren. Jedni i drugi su nazori krivi. Čvrstoća meda ne od'učuje tu ništa. Patvaranje meda škrobovim sladorom opaziti će vješto i iskusno oko odmah, pa bio taj med gušći ili rijedi.

U Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj uživa prvenstvo rijetko-tekući med, dočim u Danskoj i Americi daju prvenstvo kristalizovanom medu. Kod nas, gdje patvoreni med uopće ni ne dolazi na tržište, ima podjednaku prođu i jedan i drugi, samo se jedino čini razlika u boji, pa dok jedni traže samo što svjetliji med, drugi opet više uživaju u tamnoj boji meda.

Boja meda zavisi svakako o cvijetu, sa kojega pčela sakuplja nektar, odnosno o raznom eteričkom ulju, koje se u pojedinoj vrsti cvijeta nalazi. Boja zavisi donekle i o dobi godine, kao i o samom tlu, na kojem biljke uspijevaju. Proljetni je med obično svjetlije, a jesenji med većom stranom tamnije boje. Da li pako utječe na boju meda množina fosforne kiseline u njem, kako to tvrdi O. Hehner, to još nije dovoljno istraživano.

Neki pčelari tvrde, da je boja meda tim svjetlija, čim je položaj, na kom biljke uspijevaju, viši, pa štogod je med sa većih visočina sakupljen, tim više on gubi na svom teku. Općenito se može reći, da je cvijetni med svjetlije, a onaj šumski med i med sa iglastoga drveća tamnije boje, akoprem je katkada i taj med dosta svjetle boje, pa se samo po posebnom teku raspoznaje od cvijetnoga meda.

Priznati pčelar Tony Kellen („Luxemburgische Bienenzeitung“, 1898.) karakterizirao je boju i aromu pojedinih vrsti meda, kako slijedi: Lipov med (lipovac) je bistar kao voda, zelene, zelenosive ili zelenožute boje; arome je kao i lipov cvijet, kristalizacije je krute, a katkada poput snijega bijele, Bagremovac (med sa bagremovog cvijeta) je svjetlobijele do zelenkaste boje, ugodne je arome i teka, gust, a kristalizuje se kruto. Jabukovac (med sa jabukovog cvijeta) je svjetložute boje i aromatičan. Crijesnjevac (med sa cvijeta od trešnje) je zlatnožute boje, bistar i ugodne arome. Mađalovac (med sa cvijeta od divjega kestena) je rijedak i proziran, bez boje, a katkada žućkast. Kestenovac (med sa cvijeta od pravoga kestena) je naprotiv prljave, tamne boje a kristalizuje se u krupnim zrnima. Višnjevac (med sa višnjevog cvijeta) je svjetložut, a tek i aroma naliči gorkoj manduli, Grahorkovac (med sa cvijeta od grahorke [esparsete, onobrychis]) je zlatnožute boje, nježne arome i blagoga teka; kristalizuje se jako kruto, pa je tada skoro bijel.

U njem ima mnogo grozdovog sladora, a čini se, da je između ostalih medova najmanje sladak. Djetelinovac (med sa cvijeta od djeteline) je crveno-žute boje i ostaje dugo tekuć, dočim je med unešen sa cvijeta bijele djeteline (*Trifolium repens*) poput vode bistar ili svjetložut i dobrog teka. Repičin med (med sa cvijeta od repice, olaja), dok je još svjež, ima jak miris po cvijetu repice, a kasnije se taj miris posve izgubi. Dok je tekuć, je žute boje, ali se katkada već za 48 sati kristalizuje ili bolje poput masti stine, pak je tada bijele boje. U tom medu ima dosta ulja, pak se zato, kad je kristalizovan, maže na kruh, kao maslac.

Hajdinovac (med sa cvijeta od hajdine, *Polygonum Fagopyrum*) je med lošije vrsti; obično je tamno-žute ili tamnosmeđe boje. Tekla je oštrog i ponešto gorune. Lako prelazi u vrienje, pa ga zato na sjeveru vrlo rado rabe za priugotavljanje pića „Met“.

Vrijesovac (med sa cvijeta od vrijesa, *resulje*) je crvenkastožute boje, pak je među medovima najaromatičniji. On je gust, ali se teško kristalizuje. Med sa cvijeta od različka (*Centaurea Cyanus*) je tamne boje i naliči mnogo medu „hajdinovcu“. Austrijski pčelar A. Alphonsus u svom djelu od g. 1905. spominje prema flori u donjoj Austriji slijedeće vrsti meda:

Voćkovac (med sa cvijeta od raznih voćaka) je žućkastosmeđe boje i rijedak, a teka je vrlo ugodnoga. Repičin med je žute boje, vrlo aromatičan, kristalizuje se brzo, pa zato nije dobar za zimnu, jer ako pčele moraju na njem prezimiti, trpe od žeđi.

Javorovac (med sa cvijeta od javora) je svjetlo žute boje, aromatičan i vrlo tečan; uživa prvenstvo među vrstima meda.

Bagremovac je posve svjetložute, a katkada i zlatnožute boje; također vrlo ugodan med i ubraja se među prve vrsti. Med sa bijele djeteline je po boji posve sličan bagremovcu, pa je također i vrlo ugodan. Kristalizovan je poput kamena tvrd.

Grahorkovac je lijepo žute boje i karakterističnog teka; kada se kristalizuje naliči kravljom masti.

Lipovac je svjetlo do tamnozeleno boje, ugodnoga je mirisa i teka; kada se kristalizuje poprimi katkada sivu boju.

Kestenovac je smeđe boje i nije baš ugodnoga teka.

Mađalovac je svjetle boje i sličan bagremovcu.

Livadovac (med sa livadnoga cvijeća) je žute, a često i tamnosmeđe boje; teka je veoma ugodnoga.

Šumski med je tamne boje, a teka je ugodnoga.

Hajdinovac je crvenkasto do tamno smeđe boje i oštroga teka. Rabi se mnogo za priugotavljanje mednoga pića.

Vriješovac je svjetlocrvene boje i osobito ugodnoga teka. Austrijanci ga rado mješaju sa medom od bijele djeteline.

Čistac (med sa cvijeta od čistaca — *Stachis recta*) je poput vode svjetle boje i dosta rijedak. Taj se med u velike izvaža iz cijele Ugarske i istočne donje Austrije. Za pčelare u našem kitnjastom Stijemu jest paša sa čistaca najobilnija,

Alpinski med je najbolja vrst meda, što ga Austrija producira. Taj je med svjetlo do zlatnožute boje i osobito finoga teka.

P . . . . . Ć.

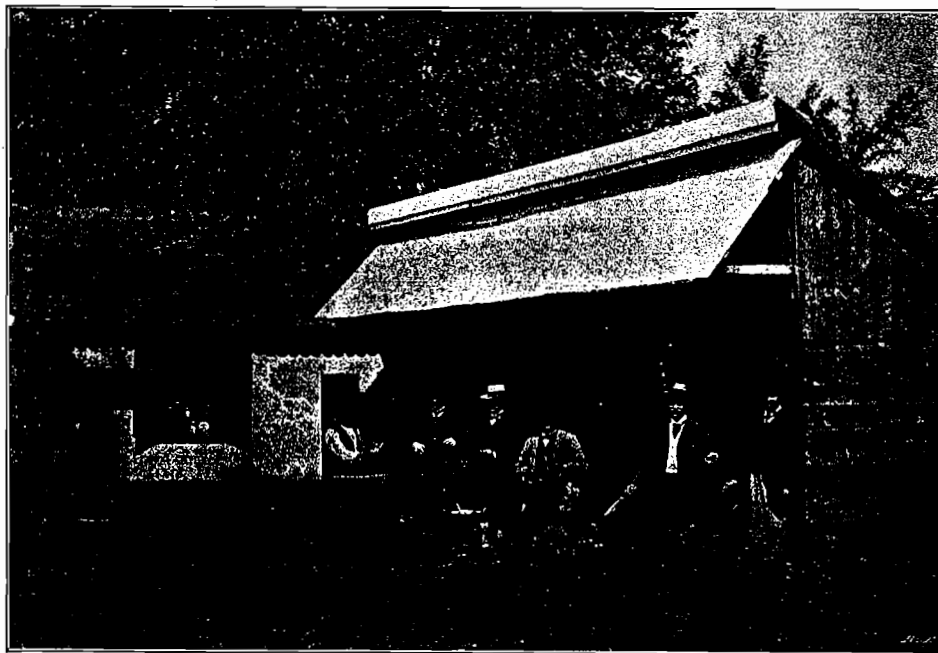
XVII. glavna skupština pčelarskog društva dne 20. prosinca 1908.

(Vidi sl. 12. — 13.)

Oko pol pet sati po podne održana je u dječjačkoj pučkoj školi u St. Vukovaru glavna skupština vukovarskog pčel. društva pod predsjedanjem društvenog potpredsjednika g. Eugena Kamenara u prisutnosti lijepoga broja društvenih članova. G. predsjedatelj pozdravlja srdačnom besjedom skupštinare, koji su se u tako lijepom broju odazvali pozivu upravnog odbora i moli skupštinare, da

u krugu svojih prijatelja skupljaju što više članova, ne bi li nam društvo što bolje napredovalo. Naš je narod isprva zauzet svom dušom za svako rodoljubivo poduzeće, ali na žalost kad počme društvo raditi, tada jenjava ono prvo oduševljenje i nastaje pravi nemar, a to se vidi i kod našega društva.

Spominje strane najznamenitije pčelare, kao naše slavenske; nabraja naše hrvatske i srpske pčelare (Penjića,

Sl. 12. Pčelinjak pčelarskog društva u Vukovaru

Živanovića, Broza, Barača, Kolarevića, Šaulu, pl. Kosa, Krstu Mršulju — Srbijanca i Vačkova — Bugarina i dr. Opisuje pčelarstvo od najstarijih vremena do danas, hvali hvalevrijedan rad česke braće u pogledu širenja racionalnog pčelarenja. Tumači opširnije svrhu ustrojenih

švicarsko njemačkih i českih pčelarskih postaja za rasplod i motrenje života plemenitih pčelinijih vrsta. Akoprem nije u Českoj klima podesna za pčelarenje, ipak je ondje pčelarstvo najrazvijenije. Česi imaju više pčelarskih listova, od kojih »Česky Včelar« ima 8600 pretplatnika. U tom

pogledu trebali bi oponašati našu sjevernu braću Čehe, ne bi li i našem narodu sinulo sunce bolje sreće i ljepše budućnosti. Česi osiguravaju svoje pčelce protiv požara i raznih nepogoda na što se kod nas i ne misli. Širimo stoga ideju racionalnoga pčelarenja među našim narodom, okupimo se svi oko našega društva, radimo i nadalje složnim silama, pa će nam rad sjajnim uspjehom biti okrunjen. U to vas ime pozdravljam srdačnom dobrodošlicom. (Burno Živio predsjedatelj!)

Za perovođu bi izabran g. učitelj i pčelar Josip Rečaji.

G. predsjedatelj javlja, da su skupštini stigli pozdravi od sljedećih osoba:

G. Ivan Sedeli, bivši zaslužni predsjednik, srdačno pozdravlja skupštinu i želi joj svaki napredak. G. Ljudevit pl. Reizner, predsjednik zagrebačkog pčelarskog pododбора šalje svoj pozdrav i moli g. Kamenara, da rečeni pododbor zastupa. Slavonsko gospodarsko društvo u Osijeku i Srpska pčel. zadruga u Rumi, žele skupštini koristan rad, moleć također g. predsjedatelja da ih zastupa. Česko pčelarsko društvo u Pragu i centralno pčelarsko društvo za markgrofiju Moravsku preko svojih članova, vrsnih i u opće najznamenitijih pčelara: Miše Brazdila, i župnika Franju Adameca, I. potpredsjednika zem. moravskog pčelar. društva, žele društvu svaki napredak, dočim učitelj Josip Gračan iz Ladjevca šalje skupštini svoj pozdrav s molbom, da ga se primi za člana. Svi su ovi pozdravi bili popraćeni oduševljenim »Živio«!

Zapisnik glavne skupštine od 1. prosinca 1907. bude pročitan i bez primjedbe ovjerovljen.

G. predsjedatelj podnaša skupštini svoj velkom pomnjom sastavljeni izvještaj o radu uprav. odbora. Slika veoma zanimivo razvoj pčelarenja, sjeća se toplim riječima nezaboravnog blagajnika pokojnoga Gjura Varge, koji je sve svoje sile upotrebljavao oko razvoja našega društva te ga izdašno i podupirao, kao i pok. odbornika Gjura Schwerera (Skupštinari ustaju sa sjedala i kliču: Slava im!). Opisuje polučeni uspjeh s pčelarskim predavanjima održanim u 10 općina.

Ova su predavanja držana prema intenciji vladine godišnje subvencije i to u Veri, Borovu, Jarmini Markušici, Antinu, Negoslavcima, Tompojevcima, Bršadinu, u Iloku i u Šarenggradu po učiteljima Er. Stigelmajeru i D. Uzelcu, dočim je ono zadnje držao Eug. Kamenar. Žiteljstvo se je baš prilično oduševilo za ta pčelarska predavanja, jer je svuda bilo prisutno barem oko 50—60 ljudi. Želiti je kada bi škole imale neki ma i maleni pčelinjak i kada bi naše upravne općine i ladanjska inteligencija posve-

tila nešto više mara za predavače i širitelje racionalnog pčelarstva, da se time što više okoristi siromašniji naš ratarski stalež.

Uspjeh na našem pčelinjaku (vidi sl. 12.—13.) bio je dosta slab radi nedostatne paše, jer se kod nas ne sade medonosne biljke; uz to je zima dugo trajala, a jesenska je paša bila opet slaba. Radi toga morali smo pčelce spajati, pa sad imamo 26 dobro napučenih pčelaca. Spominje izložbu, koju je htjela ove godine prirediti Srpska pčelarska zadruga u Rumi, za koju je naše društvo bilo spremilo krasnih izložaka, ali je ista radi zavladaale bolesti skrleta odgođena za god. 1909. Ove je izložke upravni odbor izložio na VII. godišnjem zasjedanju zemalj. kongresa hrvatskih i srpskih pčelara 17. rujna 1908. u Vinkovcima, gdje je bilo sakupljeno oko 200 pčelara i učesnika kongresovih iz cijele Hrvatske i Slavonije a i po nekoliko pčelara iz inozemstva (Čeha, Bosanaca i Srbijanaca). Za ovu je izložbicu ubralo društvo osobito priznanje; likeri od meda bili su za čas rasprodani. Naše je društvo u saobraćaju sa svim našim domaćim i mnogim inozemnim pčel. društvima, sto nam svakako na diku služiti može.

Društvo je izaslalo svoga dosadanjega potpredsjednika E. Kamenara, kao začasnog člana zemalj. centraln. pčelarskog društva za Moravsku na jubilarnu gospodarsko-pčelar. izložbu u Prag i u Kromjeriž (Kremsier) u Moravsku u kolovozu pr. g., jer je isti već zastupao i pčelarski kongres i hrv.-slavon. pčel. društvo u Osijeku. U Pragu se je uz to obdržavao i jubilarni 25. slet slavenskih pčelara. Tom je prilikom na izričnu zamolbu českog izložbenog odbora držao isti pčelar. izaslanik i pčelar, predavanje na hrvatskom jeziku u prisuću oko 6—700 pčelara pod naslovom: »Kako će si pčelar osigurati što veću korist od pčelarstva i nešto o načinu i povijesti pčelarenja kod hrv. i srp. pčelara«. Za svoje je predavanje ubrao predavač cijelu buru oduševljenja, a kod sutradan obdržavane glavne godiš. skupštine centr. zemalj. pčelarskog društva za kraljevinu Česku bio je jednoglasno izabran začasnim članom toga odličnog društva. Predavanje morao je prevesti i na česki jezik i bilo je štampano u najvećem českom pčel. listu »Česky Včelář«, koji izlazi u 8500 primjerka i za »Moravsku Včelu« koja izlazi u preko 4000 primjeraka. Isti izaslanik zastupao je društvo ovo i na obrtno-trgovačkoj izložbi sa pčelar. odjelom u Kromjerižu, gdje je bio i članom porote, a kod pčel. skupa slaven. pčelar. delegata i predsjednikom istoga.

Na glavnim skupštinama slavn. gospodarskog društva i na glavnoj skupštini hrv.-slavn. pčelar. društva u Osijeku, držanim dne 28. i 29. lipnja o. g. zastupano je društvo naše po svome potpredsjedniku E. Kamenaru, koji je također u ime pčelar. kongresa i ovoga društva prisustvovao i držao pčel. predavanje i na god. skupštini srpske pčelarske zadruge u Rumi 12. studenoga p. g.

Spominje poštovan rad odstupivšega društvenog predsjednika Ivana Sedellia, koji si je za društvo stekao neprolaznih zasluga, kroz 12¹/₂ godine, kao za sluge bivšega tajnika g. Stigelmajera stečene za razvoj društva. Društvena imovina iznosi 432 K 90 f., u štedionu uloženo 399 K 38 f., u priručnoj blagajni

23 K 55f, zajam od 228 K, koji će se od nove godine sa 6% otplaćivati. Inventar vrijedi: 2755 K 53f. Javlja nadalje, da je revizijski odbor, gg. Adam Soltoković, Feliks

Kirchbaum, Dragutin Türk i Gašpar Thaler pregledali društvenu blagajnu i na nj spadajuće spise i sve u potpunom redu prošli; s toga predlažu, da se voditelju računa g. E. Kamenaru u podijeli apsolutorij.

G. Ivan Berman predlaže, da se g. Kamenaru za njegov veoma zanimivi izvještaj o radu uprav. odbora i za vođenje društ. računa izrazi zapisnička zahvalnost. Uz burni „Živio“ usvaja skupština ovaj predlog.

Izbor predsjednika. G. Nikola Panić predlaže da se predsjedatelj g. Eugen Kamenar, koji je stekao

neprolaznih zasluga za naše pčel. društvo, izabere za predsjednika, koji se predlog uz oduševljeni „Živio“ prima. G. predsjednik zahvaljuje se na tom odlikovanju, te obećaje, da će i nadalje sve svoje sile ulagati oko procvata našega društva.

Odbor bude popunjen ovim članovima: Josip Rečaj, Ivan Berman, O. Celestin i Ivan Keglević, a za zamjenike gg. Antun Gottfried, Stjepan Karasević i Milan Brakus; za revizore budu izabrani ponovo gg. Adam Soltoković, Feliks Kirchbaum, Dragutin Türk i Gašpar Thaler, a za potpisatelje zapisnika gg. Nikola Panić i Stjepan Glavanić.

Na predsjednikov predlog, bude jednoglasno i uz oduševljeni „Živio“ izabran za počasnoga člana g. Fran-

tišek Adamec, potpredsjednik centralnog društva za markgrofiju Moravsku i župnik u Nikolčicama.

Društvo je i o. g. podijelilo svojim članovima u ime dividende po 2 kg najfinijeg stolnog meda.

Počem je tim iscrpljen sav dnevni red, zahvaljuje se predsjednik skupštinarima na složnom i ustrajnom radu, te zaključuje skupštinu.

Sl. 13. Paviljon vnkovarskog pčelarskog društva.

Skupštinari uskliknuše „Živio predsjednik“.

Poslije skupštine sastao se upravni odbor u sjednicu, te se konstituirao ovako: za potpredsjednika bude izabran Adolf Marković, za tajnika Josip Rečaj, a za blagajnika Ivan Berman. Nakon izbora uslijedila je predaja blagajne i na nju spadajućih spisa, koje je novi blagajnik u potpunom redu primio.

Trulež legla.

aši će se čitatelji jamačno još sjećati, da je o truležu legla već bilo govora u našoj „Hrvatskoj Pčeli“ i to prošle godine u broju 9 i 10. pod naslovom: „Prilog etiologiji truleži legla.“

Nu kako je to vrlo kobna bolest, koja nam može uništiti svu našu muku i trud oko racionalnoga pčelarenja, ne će biti izlišno, ako se još potanje upoznamo tim ljutim neprijateljem.

Pod truležom legla razumjevamo tri vrsti bolesti

pčela. Sve se poznaju po tome što oboli i naskoro uginu čitavo leglo. Uzrok svim tim vrstima bolesti jesu pre-si-čušna bića: — bakterije.

Nastup, tijek i konačni rezultat ovih triju vrsti bolesti je međusobno vrlo različit, prema tome, da li je ova ili koja druga vrst bakterija preotela mah. Ove tri različite bolesti jesu:

1. Kiseli trulež legla (kiselo leglo). To je bolest nepokrivenoga legla. Nju prouzrokuju bakterija-gljivica po imenu: *Streptococcus apis*. Ovaj prouzročitelj bolesti producira na zgodnome hranivu miris, koji naš podsjeća na kiselkasti kelj (Kleister). Ovih je bakterija naći u najvećoj množini u crijevnome kanalu uginulih pčelinjih larva (ličinaka). Oblika su kopljasta, 0,9 μ (mikron (grčko slovo) $= \frac{1}{1000} m$ $\mu = \frac{1}{1.000.000}$ milimetara) dugi i 0,7 μ široki. Žive na granici temperature od 12 do 45°C, ali najbolje (optimum) između 36—39°C. Mogu živjeti i na zraku, a mogu i u zatvorenome prostoru. Sasušeni zadrže svoju životnu snagu i nakon devet mjeseci. U ostacima uginulih ličinaka ne ostaju dugo na životu. Čini se, da ih unište kiseline, koje se kod rastvaranja pojavljuju.

2. Evropski trulež legla napada 3—4 dana stare ličinke i to u prvome redu one radilica, poslije trutova, ali i matičnjake. Uginule larve izgube svoj sjajno bijeli izgled, postanu sivkastožućkaste, poslije smeđe, pače gotovo i pocrne i pretvore se u bezliku masu, koja opet zaudara na kiselu kliju. Ta se materija lako sasuš, ali se ne steže u niti i konce. Svakako je karakterističan neugodni vonj kao po znoju ili na ukiseljeni kelj (tutkalo). U ovome je slučaju budioc vrlo infektivni bakterij, kojega prozvaše: *Bacillus alvei*. On je stapčastoga oblika sa zaokruženim krajevima, a ima mnogobrojne prostrane cilije (dlačice trepetljike). Ovaj bacil uspijeva kod temperature od 15—40°C, najbolje između 20—25°C, pri ovoj toplini lako producira spore (truske). Za svoj čitavi razvoj treba vrijeme od jedva $\frac{1}{4}$ sata. Umnožanje biva ili dijeljenjem ili pomoću trusaka. U povoljnim prilikama može jedan jedini *B. alvei* za 19 sati umnožiti se na 8—9 bilijona. 1 bilijun $= 1.000.000 \times 1.000.000 = 1.000.000.000.000$. Oduporna snaga ovih je bakterija vrlo velika. Vruća vodena para ubija ih tek iza $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ sata. U kipućoj vodi uginu tek nakon koja 3 sata, kako to dokazaše svojim pukusima Harrison i Massen. U među ih se našlo živih još i nakon 1 pače i 2 godine. 1% karbolna kisel. ubije ih nakon 19 minuta, a 3% već nakon 2 minute. Sasušene spore, mikroocce razviše se u buillonu i nakon godine dana (prema Whi-

ten), a zadrže svoju životnu energiju u suhim tvarima pače i poslije 20 godina. Spore izdrže zimu od ništa manje nego — 88° C, a vrućinu sve do + 110° C. Duljina je ovih bakterija, 3,5 μ , a širina 0,8 μ . Spore su eliptične i imaju promjer od 0,2—0,1 μ . Kako same bakterije, tako i spore, pače i čiste kulture su vrlo zarazne. Najprije napanu crijevni kanal larva, a nađeno ih je i u jajinjaku matice ovako zaraženoga pčelca.

3. Pravi trulež legla. To je bolest zaklopljenoga legla. Uništene ličinke su najprije sivkastožute, poslije smeđe poput pržene kave, pretvore se u bezliku masu, ova je ljepiva, oteže se u konce, teško pošuš, a i onda se priljepi uz saće. Ova je masa gadnoga vonja, slična na gnjilo tutkalo ili na znojne noge. Prouzročitelj ove bolesti je: *Bacillus brandenburgiensis* po Maassenu (a po Whiten: *Bacillus larvae*) Ovaj bacil ima oblik štapića duga 2,5—5 μ i 0,7—0,8 μ širok. Tvori spore, ima mnogo bičeva, koji se spliću u kečkice, a onda nijesu gibivi. Najbolje se razvija kod temperature između 37 do 39° C i lako tvori truske. Ove su truske manje nego one od *B. alvei*. One se razvijaju jednako dobro na zraku, kao i u zatvorenom prostoru. Pravo hranivo za nje su masna tjelešca ličinki, kamo dospiju iz crijevnoga kanala za vrijeme njihove preobrazbe. Isti bacili imaju veliku životnu snagu. U pregrijanoj pari uginu nakon 15 minuta. U ostacima uginulih larva našao ih je Maassen još nakon 22 godine sposobnima za život. Vrlo su zarazne, isto i spore kao i čiste kulture, koje još iza više godina još uvijek mogu inficirati.

Ove opisane tri vrsti baccila dolaze često i zajedno, onda se i kombiniraju symptomati bolesti. Bolesti, prouzročene svim tim vrstima bakterija, sve su uvijek opasne i ta opasnost raste navedenim redom. Najopasnija je treća vrst t. zv. prava trulež legla. Kad se ona pojavi, tad je posljedica neminovno razorna i prestaje tek onda, kad je sve košnice uništila. Katkada je tijekom razaranja spor, tako da može potrajati i preko 2—3 ljeta, a katkada je opet nagao. Ova bolest prouzrokuje najčešće veliku štetu zato, jer mnogi i mnogi pčelari ne poznaju neprijatelja, dakle samo njihovo neznanje krivo je eventualno njihovoj nesreći i golemoj šteti. Nu pčelar, koji ima na umu sve ovo, što smo do sada rekli o truležu legla, kao i ovo par redaka, koji slijede, lako će i sigurno prepoznati pojavu ove bolesti. U stanicama saća naći je u nepravilnoj izmjeni sad zdravo, a sad opet bolestno leglo. Pojedine stanice legla imaju nešto tamniji poklopac i taj je nešto malo uleknut, dok je nasu-

prot poklopac zdravoga legla iznad svake stanice kao svod slabo nadignut. Zaklopac bolesnoga legla je katkada u sredini probušen kao finom iglom. Smrad se osjeća, ako je samo nekoliko stanica oboljelo, inače nam struji iz ulišta onaj poznati ugodni miris po medu. Što bolest više napreduje, ostaje i više legla zaklopljena, a smrad se sve to jače osjeća. Sirote pčele kušaju same ventilirati svoju košnicu, tim se smrad već i podalje osjeti, imenito za kišovitoga vremena, jer se onda i bolest brže širi.

Upozna li pčelar za vremena nevolju, može i laglje i nježno širenje zapriječiti. Istina jest, da je onaj pčelar sretniji, čije je leglo potpuno zdravo, nego onaj, kojemu je uspjelo, da je obranio svoje pčele od te teške bolesti. Dužnost je svakoga pčelara, da čuva svoje košnice od truleži legla i da se uklanja svakoj zgodi, koja pogoduje nastupu ove bolesti. Za zarazu ima više prilika i zgoda, zato treba već preduvjete učiniti nemogućnim.

Najjednostavniji je način i pravilo: Postupaj s pčelama prirodno, pod tim se razumijeva ne sili nikada pčele na takove prilike i okolnosti koje se protive prirodi, dakle su neprirodne, usiljene. Bogati pčelar, čisto i uredno držan, u zgodnoj njima odgovarajućoj košnici, osobito u povoljnim krajevima, nadvladat će i sam zarazu, isto kao što i divlje pčele, kod kojih vrlo rijetko nastupa trulež legla. Zrak je u košnicama ovakovih pčela uvijek zasićen mravinjom kiselinom, a ova je izvrsno desinfekciono sredstvo.

Prva dužnost svakoga pčelara neka bude, da gleda popraviti pašu za svoje pčele, da obično ima valjane matice, koje može svagda pridodavati pojedinim rojevima.

Što se tiče samoga načina pčelarenja, neka pčelar oponaša svagda samu prirodu i kod rukovanja nek slijedi samo prirodne zasade. Uzimljenje neka bude što bolje, da nužno hranjenje u proljeće bude suvišno, a ako se već mora hraniti, upotrebljavaj samo čist i zdrav med, a ne uzavreli i nečisti. Uopće ne kupuj od nepoznatoga med za hranjenje svojih pčela. U skrajnoj je nuždi bolji čist slador, nego nečisti med. Ne sili pčelca u proljeće na prekomjerno leglo,

Omoti (krpe, slama, mahovina) neka ostanu u košnicama, sve dok ne nastupi stalno toplije vrijeme (kod nas travanj do prve polovice svibnja.) Ako leglo obumre, uslijed nedovoljne topline, valja ga iz saća ukloniti. I kod umjetnoga rojenja valja paziti da ne dobijemo slabiće. Kod kupovanja rojeva treba pčelar biti na oprezu; rabljene

košnice i pčelarsko oruđe kao i staro saće, najbolje je i ne kupiti. U blizini, kao i u samome pčelinjaku ne smije biti nečistoće, imenito ne smrdljive vode (gnojnice) ili životinjskih ostanaka (gnojište, đubar). Ose valja marljivo progoniti, da ne krađu pčele. Pazi brižno na svoje pčele, ali ih ne uznemiruj bez potrebe, osobito ne čeprkaj oko legla bez uzroka. Svaki pčelar neka prati i rad i napredak svoga susjeda pčelara, neka ne bude zavidan ili preuzetan. Nastupi li gdje god trulež legla, lako će se i prepriječiti, ako su susjedi prijatelji, a porast će nevolja, ako su u zavadi ili se ne brinu jedan za drugoga. Nastupi li u komšiluku trulež legla, tad valja pčelaru dvostrukom marljivšću i brigom nastojati oko svojih pčela. Daščice pred ulištem (odmaralice,) mogu se ovdje onda oprati formalinom ili jetkom rastopinom sode. Na tjedan jednoć uštrcati na ulište mravinje kiseline vrlo se preporuča. Slabijim pčelcima dobro je suziti ulište, a treba im oduzeti i nekoliko praznih okviraca. Tom prilikom neka pčelar istraži leglo, ne pokazuje li kakova znaka za trulež.

Pri tome poslu valja postupati oprezno. Za vrijeme rukovanja neka je desinfekciono sredstvo u zdjeli uvijek pri ruci. Kad smo svršili posao kod jedne košnice, treba i oruđe i ruke temeljito desinficirati prije nego otvorimo drugu košnicu i počmemo tamo operirati i raditi. Pričine li nam se neke košnice sumnjive, tada ih označimo i vršimo nad njima strogu kontrolu. Razumije se, da u to vrijeme ne ćemo izvađati niti umjetnoga rojenja, niti spajanja, pače i suvišni med vadit ćemo samo rano ujutro ili kasno uveče kad nema toliko sladakusaca u blizini. Osvjedoči li se pčelar, da mu je koji pčelar zbilja zaražen, neka zapriječi na svaki način daljnje širenje te bolesti, a u tom slučaju neka prijavi svome uredništvu, koje će mu rado dobrim savjetom pomoći. *)

Kod nas se, hvala Bogu, nije ta zarazna bolest baš često pojavljivala, ali drugi pčelari su već uvidjeli kakovu štetu može nanijeti ova zarazna bolest i da ne valja ostati prekrštenih ruku, već se ruku o ruku njoj svojski oduprijeti. Drugim riječima valja se izmjenično osigurati i organizirati uzajamno osiguranje. Na toj su se osnovi organizovali već švicarski, a isto tako i badenski pčelari.

Badenski su pčelari uredili svoje uzajamno osiguranje tako, da sumu prouzročene štete trojica pokrivaju.

*) XII. Zakonski članak od god 1894. (u Ugarskoj) naređuje, da se pčelar sa truležom legla ima s mjesta uništiti; iz toga slijedi da se predusretne kojekakovom šeptrljenju, čime se bolest samo još većma i brže dalje širi.

$\frac{1}{8}$ plaća onaj pčelar, koji je pretrpio štetu, drugu trećinu pokriva pčelarsko društvo okružja, zadnju trećinu plaća zemaljsko pčelarsko društvo, nu pod tim uvjetom, da godišnji prinos u tu svrhu ne smije prekoračiti 2000 maraka. Svaki je član dužan s mjesta prijaviti svaki slu-

čaj truleži legla, ma gdje i kod koga se on pojavio. Zašuti li ili ne prijavi li u pravo vrijeme, gubi svako pravo na odštetu. Svaki prijavljeni slučaj istraži komisija od triju članova, koja i određuje visinu štete.

De Gora.

O pčelarenju u Podgorju Velebita.

Napisao dr. Miroslav Hirc.

lanjske i ove godine imao sam prilike boraviti u litoralnoj strani Velebita u svrhu faunističkoga istraživanja i to u prvom redu, da proučavam faunu zanimive mediteranske regije, koja ima svoje posebno različito obilježje od faune u nutarnjosti naše domovine.

Samo se sobom razumije, da sam tom zgdom vidio i mnogo toga, što ne spada strogo u sferu mogega proučavanja, a šta je ipak moralo u meni uvelike pobuditi živo zanimanje.

Među takve pojave spada i pčelarenje u Podgorju Velebita, o kojem želim ovdje u kratko referirati, a to tim prije, što se kr. zem. vlada u novije doba stala zanimati za način i prilike pčelarenja u Hrv. Primorju. Možda će ovi neznatni podaci moći poslužiti kojem stručnjaku-pčelaru, kad se bude radilo o tom, da se i tamošnje primitivno pčelarenje postavi na solidnu racionalnu bazu jedne privredne grane narodnog gospodarstva, kako je to u drugim stranama naše domovine. Jer ne valja zaboraviti, da je pčelarenje uz malo stočarstvo (koza i ovca,) te ribarstvo u onim krajevima jedno od najpodjednijih vrela narodne privrede.

Glavni uvjet za razvoj racionalnog pčelarenja bez sumnje su blago podneblje i obilna paša, a ti uvjeti ne samo što u onim stranama ne manjkaju, nego su upravo takovi, da bolji biti ne mogu. Gdje raste vrijesak (*Calluna vulgaris*, *Haidekraut*) i kadulja (*Salvia officinalis*, *Salbei*), tamo pčela uspjevati mora.

Pčelarenje je rašireno u čitavom Podgorju Velebita od Senja do dalmatinske međe. Po svojoj metodi svagdje je ono isto, po svojim sredstvima i uporabi njihovoj skroz primitivno.

Košnice Podgoraca, a tako i susjednih Otočana (Rabljana i Pažana) prosta su drvena ulišta sa tri križaca. Križac čine dvije unakrst složene letvice, o koje pčele pričvršćuju saće. Ako se ne varam, to je t. zv. pčelarenje sa nepokretnim saćem.

Ja sam pčelarenje specijalno opažao u okolini Ja-

blanca, Stinice, Klade, Starigrada, na otoku Rabu i ostrvu sv. Grgura. Način pčelarenja je svagdje jednostavan.

Zimi su pčele u Podgorju ispod Velebita kod kuća vlasnikâ. U to doba, kako je poznato, miruju pčele. U kasnu jesen (studeni) zalijepe Podgorci slaba ulišta masom od balege i luga, dok jakim pčelcima ostave leta otvorena. Ovako pčele probave sve do ranoga proljeća.

Običaj je, da se na 25. ožujka otvore sve pčele i da se izmete ispod njih sva natruha i prašina. Podgorci kažu: »Omesti pčele na dvadeset i peti marča«. Početkom svibnja počnu se slabi pčelci iz Podgorja prevoziti na Rab, i sv. Grgur i to daleko na mjesta, koja su najbliža našoj obali. Pčelari iz okoline Jablanca i Stivice prevoze pčelce na Rab, a Kladani i Starigradani na nenapučenom ostrvu sv. Grgura (Školj sv. Grgura.)

Redovno se složi više pčelara, koji zajednički svoje pčele izlože na stanovitom u tu svrhu odabranom mjestu, po mogućnosti u zavjetrini i gdje je obilna paša. Oni odaberu i jednoga ili čak više čuvara, koji preko na otočju stalno borave i paze na pčele sve dok sezona traje. Tamo je prva i glavna paša kadulja, tu se i roje pčele. Na nekim mjestima imadu Podgorci i Otočani (Rabljeni) velike zadružne pčelinjake. Glavne pčelinjake vidio sam na Glavini otoka Raba u predjelu Šibaka s ovu stranu Barbatskoga kanala, pa na ostrvu sv. Gurgura, gdje Podgorci iz Klade i Starigrada te Otočani iz Lopara zajednički pčelare. Morama reći, da se ta pčelarska naselja u onim inače nenapuštenim, a krševitim krajevima svojim samotnim, pustinjačkim životom čovjeka osobito dojmlju. Osim nekih ptičjih vrsta i gušterica — a od potonjih upravo sve vrvi u blizini pčelaca — nemaju ondje pčele drugoga neprijatelja. Jedva sam ikada igdje u svom životu vidio toliko gušterica kao baš u Šibaci. Nije hiperbolično, ako kažem, da sam gotovo po njima gazio. Od ptica brane čuvari pčelce kamenjem, naročito praćom, dok gušterice ubijaju tankim šibama. Među ptičjim neprijateljima valja na prvom mjestu spomenuti crnoga kosa (*Merula merula*,

Schwarzdrossel) i crvenoga kosa stjenjaka (Monticola saxatilis, Steindrossel.)

Oko Petrova prevezu Podgorci svoje pčele kući. Slabi pčelci prenose se za tim u planinu (Velebit) na t. zv. podove. Na podovima, koji nisu drugo no zaravanci (terrasse,) a kakvih ima mnogo u sredini visočine od mora do vrha, glavnu pašu čini livadno cvijeće. Ovdje ostaju pčelci do polovine kolovoza, kad nastupa treća i zadnja perioda pčelarenja.

Polovinom kolovoza prenose se ulišta sa visine natrag u primorje uz obalu mora, jer tada tamo započinje najbolja paša, naime vrijesak ili kako Podgorci kažu vrijesak. Za ovo se vrijeme jaki pčelci i roje.

Koncem kolovoza počinje priganjanje pčela, gdje se iz dobrih ulišta prigone pčele u prazna ulišta, da uz moguću sebi za zimu pripremiti hrane. Ako je vrijeme povoljno, to jest, ako nije kišovito, prigonci jako dobro uspiju. Opskrbe se za zimu, te mogu na proljeće i rojeve daviti.

Podgorci razlikuju prigon i prigonak. Prema netom rečenom prigonu je jaki sud, odnosno pčelac, iz kojega se ima korist izvoditi (med i vosak); prigonak pak predložuje u čisto ulište prignate pčele.

Vješt pčelar mora paziti, ako ima jesenske paše, da za vremena prirene (potjera) pčele iz punoga ulišta u prazno tako, da iz prigona ima koristi i da prigonci opskrbe sebe zimskom hranom.

Jesenski prigonci u dobroj godini uhvate sa saćem i treći križ.

Postupak, kojim se pčele prigone, posve je primitivan. Na puno ulište postavi se prazno tako, da leto po-

čiva na letu, pošto se ulišta obaviju kakvim pokrivalom, da se zaštite od uboda, pčele se jednostavno prignaju.

Već sam spomenuo, da Otočani i Podgorci zadržno pčelare. Zato i Rabljani u jesensko doba prenose pčele pod Velebit kao što i Primorci (Podgorci) u proljetno doba prenose svoje na otok Rab (Sv. Grgur.) Razlika je jedina, što se primorske pčele na otoku Rabu u proljeće samo roje, dok otočani sa Raba u jesen prigone pčele po običaju naših Podgoraca, kod kojih i unovče med i vosak. Koncem listopada prevezu Rabljani svoje pčele iz Podgorja svojim kućama, da im za kadulju na proljeće budu već dolje, kao i primorske, koje se u istu svrhu onamo prevažaju.

Ima pčelara u Podgorju, koji posjeduju i preko stotinu ulišta i koji u jesensko doba dobiju za med i vosak i do 1000 kruna.

Čuvari pčela (obično dvojica) žive na otočju čisto nomadski. Neki sagrade sebi kolibe, ali većina stanuje pod vedrim nebom. Ovi potonji stoje za nevremena u pećinama (špiljama,) suhima od prirode. Njihova opskrba sastoji od krumpira, brašna, slanina, soli i ulja. Imaju i sprema za lovljenje riba, male povraze ili tunje i osti. Vodu traže po kamenicama. To su sad veće sad manje u živcu kamenu same od sebe postale nakapnice (cisterne), u koje se nakuplja kišnica. Da se voda ničim ne natrune i da ne može blago (ovce) do nje, pokrivaju kamenicu kamenim pločama. Blago opet ima svoje nakapnice. U slučaju, kad im se puno pčelaca roji, a nemaju dostatno ulišta, onda u večernje doba daju vatrom znakove, da ih iz Podgorja vide i da im prazna ulišta dovezu.

„Nar. Nov.“

Kako se čuva i razašilje med?

Med se dobro sačuvati može samo u posve čistim posudama. Te posude mogu biti zemljane, od lima, staklene, pa i drvene. Bile te posude međutim ma od čega, ali je glavno, da se dadu dobro i hermetički zatvoriti. Prostorije, u kojima se med čuva, moraju biti suhe, a zimi neka je u njima barem 2—10° R topline. Ako je med već kristalizovan, ne škodi mu, ako živa u termometru padne i ispod ničice.

Drvene posude moraju biti od suhog drveta i tako priređene, da ne dobije med od njih posebnu duhu. Ako drvena posuda nije posve točno sastavljena, procuriti će med prije nego voda i vino. Najbolje je drvo bukovo, ali se vrlo često upotrebljavaju i rastova burad. Mnogi,

da budu sigurniji, izmažu drvenu posudu iz nutra rastopljenim voskom.

Među limenim posudama su najbolje one, koje su napravljene od limenoga željeza, pa su dobro pokositrene. Takove su posude bolje od posuda iz tutije (Zinkblech). Kameno posude mora biti iz nutra dosta glatko i prema dnu sve užje, jer ako je obratnoga oblika, može lako popucati, kada se med naglo kristalizuje. Isto to vrijedi i za zemljane i staklene posude.

Za med su još najbolje dobro emailirane posude, ako se u njima med samo čuva, ali za transport nisu praktične, jer email pri transportu jako trpi.

Uopće posude, u kojima se med razašilje, moraju biti i na oko ukusne i praktične za otvaranje, jer već

sam oblik posude može donekle nadražiti konsumenta, da okusne sadržinu.

Staklenke za med, koje se danas dobivaju u raznim oblicima, najpraktičnije su one, koje se lako, a ipak hermetički zatvoriti mogu. Ako takove staklenke imaju metalni zaklopac, mora taj biti dobro zaniklovan ili od aluminijuma. Zaklopci od celluloida nisu dobri, jer od takovih dobiva med neugodnu duhu po kamforu. Štoga je veći otvor na staklenki, to je iz takove staklenke lakše vaditi med, pa zato takove staklenke imaju i bolju prođu. Ako se staklenke zatvaraju pergamentpapirom,

to se ovaj mora prije uporabe par časaka staviti u vruću vodu, a zatim ohladiti u čistoj hladnoj vodi. Kada se med razaslije u staklenkama, bilo poštom ili željeznicom, treba svaku staklenku napose omotati valovitim papirom, koji se za taj posao dobiva u trgovinama. Ovako omotane staklenke se pomeću u drveni sandučak tako, da svaka staklenka ima svoj pretinac.

Kvantum od 4-4 $\frac{1}{2}$ kg je vrlo shodno razaslijeti poštom u limenim posudama. Ako med nije kristalizovan, nego tekuć, treba zaklopac od limene posude zalotat.

Ne nazadujmo!

ve ide napred, sve se žuri, tko za modom, tko za praksom, tko za obojim, a pčelari koji s poetičkom granom gospodarstva rade, da ne napreduju! ? Rodi se Berlepš, Džirzon i. t. d. Izumiše nove i praktične košnice. Pišu se knjige o umnom pčelarenju i sve to zidanje lijepe zgrade neka se na jednom sruši, jer ima ljudi à la g. V. K., koji u »Pučkoj Prosvjeti« od lipnja hoće da plete kotac, kao što mu ga pleo otac. Tako na strani 88. u br. 6 rečenog lista stoji, da je g. K. općio sa nekim seljakom, kojemu su propale pčele u »kištrici« zbijenoj od dasaka (bez okvira) i da ne vadi meda, već kada mu pčele poginu. To mu vjerujemo. Da se ali iz džirzonke dobije i drugda meda, to mu je g. K. mogao kazati, kad već onaj, pismen čovjek toga nije znao.

Veli g. K. da je pčelarstvo rašireno ondje, gdje su se služili prostim koševima kao u Kranjskoj i lineburškoj ravnici u Njemačkoj. A zar on ne zna, da lineburžani uopće bolje gospodare, a usporedim zato i pčelarstvo naprednije, ma i u prostim košnicama. Veli g. K. da seljak nema vremena pčelariti sa džirzonkama. A gdje su bar nedjelje i blagdani, a koliko ima malih »svetačaca«, kad se dospije zaviriti u pčelinjak. Napokon zar je zbilja pčelarstvo kod nas nuzgredno? Slušao sam na vukovarskoj pčel. izložbi g. I. Novakovića, seljaka-pčelara, koji reče, da mu pčele bolje drže kuću no ino gospodarstvo. Ili zar da ide naš seljak na blagdane i nedjelje u birtiju? I nema li često svagdanjim danom vremena zaviriti u pčelinjak.

Ako je netko bio zle sreće pri početnom pčelarenju i s pokretnim saćem, zar je tako svatko. Mi bi g. K.—u i njegovom seljaku mogli izbrojiti mnogo više onih, koji su bili dobre sreće, a svatko, koji se je trsio

da do kraja prouči pčelarenje s pokretnim saćem, nije se pokajao. Početnik, razumjeva se — ne može lako zaviriti nosom u džirzonku, jer mu je ubod pčela teži od uboda noža. Nu da zato treba seljaka uspavljivati u nenapredovanju, pa ga ostaviti da pčelari u »kištrici« i slamari, to je više no nazadovanje. Treba znati da lineburžanin i sa prostim košnicama više posluje i umnije radi, no naši seljaci sa svojim pletarama.

Kad se seljak uputi u život i rad pčele (a to je najlakše s džirzonkom) da prema tomu ne bude njezin prvi neprijatelj, ne će ga g. K. moći zadržati, da ostane uz primitivno pčelarenje. Ne zadržavamo seljaka u lagodnosti, da samo u najsretnijem slučaju i to s jeseni dobije med u pločama, ili ako ima puno »koševa«, da to po staroj navadi sgnječi i proda prosti med po 50—60 filira po kilogramu, kada može vrcani med dvostruko skuplje unovčiti. Pitam g. K. kako će njegov seljak u prostoj košnici spasiti pčelca, ako ovaj postane bezmatičan? Kako li teško za zle godine obustavlja rojenje u prostoj košnici? Kojeg mu je pčelca lakše za zle godine prihraniti — u prostoj košnici ili džirzonki? I puno je tih dokaza za prisposobljavanje, nu — nek je seljak bar u pčelarstvu bez posla...!? Zato neka seljak ne pčelari s džirzonkom, dok se sasvim ne uputi, pa da će već »sam preći k pčelarenju s pokretnim saćem.« Ne uigni magare, dok trava... —

Da bi u zemlji trebalo pčelarskih škola za temeljito izobraženje u pčelarenju, s tim se slažem, nu dotle — jer je pčelarstvo i danas kod nas pastorče — molio bi g. K. da sa sličnim čime, kao što je pčelarenje u prostim »koševima« — poštedi inače lijepo uređivanu »Pučku Prosvjetu«.

B—c.

Mjeseci: kolovoz i rujan.

kolovoz je važan mjesec po naše pčelarstvo; ako je malo kiše ili dosta rose, pčele obilno med unose. U tom mjesecu matica već po- pušta u leženju jajašaca, pa i gradnja slabije napreduje, zato su sada prazni izgrađeni okvirci od velike vrijednosti. Ugodi li iole vrijeme, napuniti će pčele medom sve prazne stanice, pa tako što više praznoga saća, odnosno praznih izgrađenih okviraca, tim će biti više meda. Mjeseca kolovoza upotrebljuju pčelari vrlo uspješno i trutovsko saće, jer sada možeš takovo saće postaviti i usred plodišta, pa ga matica ne će zaleći, nego naprotiv, ima li paše, pčele će ga napuniti medom. Čim dospiješ, a ti nastoj da ovoga mjeseca izjednačiš sve svoje pčelce t. j. uzmi zrelo leglo od jačega i podaj slabijemu. Uopće nastoj, da je u svim džirzonkama jednak broj okviraca. Nastane li paša, pa vidiš, da se u zadnjem okviru do prozora cakli med, dodaj odmah po dva i četiri (već prema jakosti pčelca) prazna izgrađena okvirca, a nemaš li takovih, izvrcaj med iz zadnjih okviraca, pa ih ispraznjene opet stavi natrag, jer će samo tako moći pčele valjano iscrpiti pašu.

Ovaj je mjesec najzgodniji za izmjenjivanje starih i iznemoglih matica sa mladim oplodjenim maticama. Racionalni pčelar mora imati uvijek u pričuvi stanoviti broj mladih oplodjenih matica, pa sada je vrijeme, da te matice dodaš onim pčelcima, za koje znaš, da imaju staru i obnemoglu maticu.

Što se ne obavi mjeseca kolovoza, to se mora učiniti u rujnu, osobito što se tiče izjednačivanja pčelaca i dodavanja oplodjenih mladih matica, jer nije uvijek probitačno zatezati do listopada. Tako zvano jesensko pregledavanje ima se obaviti u rujnu, jer takovim pregledavanjem nastaju kod pčelaca mnoge pukotine, koje pčele još prije zime ljepivom zamažu. Ako dakle jesensko pregledavanje obaviš kasnije, dogodi se često, da pčele ne mogu nastavše pukotine zamazati, što im zimi jako smeta.

Pčelar košničar mora oprezno birati prisade, koje će ostaviti preko zime. Svaki prisad, da uzmogne zimi što sigurnije prezimiti, mora imati najmanje 6—10 kilograma meda.

Pčelar, koji pčelari sa pokretnim saćem u džirzonkama, može si lako pomoći. Ako koji pčelac nema dovoljno meda za prezimljenje, dodadu mu se, prema potrebi, jedan ili dva izgrađena i medom puna okvirca i to usred plodišta. Med, koji na ovaj način dodaješ neka

je u saću poklopljen, jer na nepoklopljenom medu vrlo lako oboli pčelac preko zime na griži. Koji pčelar nema na zalih mednoga saća u okvircima, mora hraniti tekućim medom, a u pomanjkanju toga čini dobru uslugu i rastopljeni bijeli šećer ili kandis-šećer. Kod ovog hranjenja moraš biti oprezan, jer najmanjom neoprežnošću možeš navabiti pčelu tuđicu, pa evo tada krađe, koja u ovo doba godine, gdje nema paše, nije neobična. Da ne navabiš pčelu tuđicu, dodaj med ili rastopljeni šećer uvijek pred večer, a ujutro ono što preostane u posudi izvadi. U uzor-džirzonkama, gdje se može hraniti ozgora, nema toliko pogibelji.

Na što se pako ima paziti kod uzimljanja pčelaca u džirzonkama? Ja radim ovako: Ponajprije ispraznim medište*), ako nije u njem posebni pčelac sa mladom oplodjenom maticom, i utrpam to medište čistom ispranom i suhom mahovinom. Plodište uredim opet ovako: rekoh već, da je svakomu pčelcu za prezimljenje nužno najmanje 6—10 kilograma meda, pa se toga i držim.

Moj poluokvirac, ako je posve izgrađen i medom ispunjen, ima popriješno 1½ kilograma meda, pa tako trebam za svakog pčelca 5—8 takovih okviraca. Sve pune okvirce stavim u gornju etažu plodišta, a isti broj, ali izgrađenih, te zaleženih ili praznih okviraca stavim u donju etažu, ispod onih mednih okviraca. Pri tom biram samo okvirce sa izgrađenim radiličkim stanicama, jer bi mi proljećem matica zaleгла premnogu trutova.

Kad je dakle plodište posve udešeno, dodam natrag gore i dole po jedan izgrađeni, ali posve prazni ili barem s vanjske strane prazni okvirac, a ako je jači pčelac i po dva takova okvirca, pa nanj pričvrstim slamnati zaklopac. Tko takovih zaklopaca nema, može zadnje okvirce poklopiti čvrstim papirom (ljepenkom), a prostor između papira i vratašaca utrpam, kao i medište, suhom mahovinom. Ovako uzimljeni pčelci, ako su samo zdravi, t. j. ako imaju dobru oplodjenu maticu, ne mogu stradati, pa ma ih na posve otvorenom mjestu ostavio preko cijele zime. Moram još upozoriti pčelare i na krađu, koju sam prije spomenuo, a koja se u ovo doba, kad paše ne ima, često pojavi. Da dakle ne privabiš pčele tuđice, ne trpi u blizini pčelinjaka na otvorenom mjestu meda, niti ikakvoga

*) Ja pčelaram u uzor-džirzonkama, a to su stublike, u kojima je medište posve odijeljeno nad plodištem. Ovo medište ima svoje posebno leto, zato ga i rabim često za odgojivanje mladih matica.

slatkiša, jer to privlači pčelu tuđicu i na krađu izazivlje. Ako vidiš, da ti je koji od pčelaca sirotić (bez matice), a ti mu odmah dodaj oplođenu maticu; nemaš li takove, pa je nigdje ni dobiti ne možeš, spoji tog sirotića prvim slabijim susjedom, jer će na ovakog sirotića najprije navaliti tuđica, te pokraj njega može i koji drugi pčelac stradati, ako mu za vremena ne pomogneš. Leto u ovo doba smanji, pa će ti se pčelac laglje obraniti moći od napadaja tuđica.

Već mjeseca kolovoza, a osobito mjeseca rujna posjećuju pčelinjake takozvani medari. To su večernje lepirice, koje prirodopisci nazivlju smrtohlavac ili mrtvačka glava (*Sphinx atropos*, ili *Acherontia Atropos*.)

Kad sunce zađe, a uhvati se mračak, evo ti nemiloga gosta medara, koji poput slijepoga miša velikom brzinom oblijeće pčelce, pa traži zgodu, kako bi se uvukao u ulište. Pčelac može biti ma kako jak, ako je samo leto dosta prostrano, medar će prodrijeti unutra. Ne mari on za silnu pčelu, koja nanj navaljuje; on i nju sobom vuče, a cilj mu je samo dočepati se i nasitati meda. Kada se dobro nasiti meda, ostavi svoju slatku riznicu, te ponese na sebi katkada čitavo klupče pčela u mrak. Dogodi se češće, da pčele ovakovog bezobraznog gosta i uduše, a to biva obično samo kod vrlo jakih pčelaca. Medari oblijeću pčelinjak ča do desete ure u noći, te tim veliku štetu nanašaju pčelcima, jer ne samo da odnesu mnogo meda, nego i pčele jako uznemiruju. Da odbiješ medare od svoga pčelinjaka, najbolje je, a i najsigurnije sredstvo smanjiti leta tako, da se on krozanj ne može provući.

Glavnije medonosne biljke, koje cvatu u kolovozu jesu ove:

Matičnjak ili pčelinja ljubica (*Melissa officinalis*). Ova je biljka velevažna po pčelarstvo, a cvjeta već u srpnju; ali se još dosta cvijeća nalazi još i u kolovozu. Lišće ugodno miriše, a taj miris pčele neobično privlači. Za vrijeme rojenja spuštaju se rojevi vrlo rado na takova mjesta, koja su natrta matičnjakom. Cvijet daje nektar od osobito ugodnoga mirisa. Kod nas raste divlji, ali ga mnogi radi mirisavog lišća i u vrtovima goje. Sjeme se matičnjaka sije kasno u jesen.

Heljda ili hajdina (*Polygonum Fagopyrum*) veoma je korisna gospodarska biljka. Pokosi li se u

zeleno, daje izvrsnu krmu za domaće blago, a zrno opet, kad dozrije, pa se samelje, daje čovjeku zdravo i hranivo jelo. U predjelima, gdje se mnogo sije, kao u gornjoj Hrvatskoj, Kranjskoj itd. neprocjenive je vrijednosti po pčelarstvo. Što je kod nas u ravnoj Slavoniji s proljeća repica, to je tamo pod jesen hajdina. U novije se vrijeme hajdina gdje gdje i po Slavoniji sije, ali ovdje akoprem bujno cvjeta, slabo ili nikako ne meda, zato i izdaje malo zrnovlja. Heljda cvate od kolovoza do listopada.

Kokotac ili ždraljica ljekovita. (*Melilotus officinalis*) raste samonikla po svojoj Slavoniji uz puteve, na poljima i livadama. Cvate od lipnja do rujna. Ova vrst djeteline veoma godi našim pčelicama, zato i jesu već stari pčelari njom natirali košnice, u koje su naumili smjestiti pčelce.

Tikvina (*Cucurbitaceae*). Sve su vrste tikvina korisne po pčelarstvo.

Bundeva ili buča (*Cucurbita Pepo*) daje mnogo nektara i peludi; isto tako: krastavac ili ugorak (*Cucumis sativus*), dinja ili pipun (*Cucumis Melo*) i lubenica (*Cucumis Citrullus*). Sve ove vrste tikvina daju, koja više koja manje, i meda i peludi, a cvjetaju od lipnja do rujna.

Prženica poljska (*Skabiósa arvensis*) ili kako ju narod u okolici osječkoj nazivlje praščak, raste vrlo bujno po strnjacima i meda jako. Cvate već i u kolovozu, pa do kasne jeseni. Raste skoro metar u visinu, a cvijeta je crvenkasto bijeloga, ljubičasto blijedoga, ili žutoga. Spada među sucvjetke ili glavočike (*Compositae*).

Mrazovac (*Cólchicum autumnále*) raste po livadama u svojolikoj Hrvatskoj i Slavoniji. Cvate u rujnu i listopadu, te je svojim krasnim cvijetom pravi ures dotičnih krajeva. Mjesto mrazovca raste u Dalmaciji baluška ili kačun (*Cólchicum variegatum*), u koje su cvijetci ružičasto crveni, a prepleteni grimizno crvenim žilicama.

Suncokret (*Heliánthus ánnuus*) raste do dva metra u visinu, a na vrhu stablike je ovelika glavica cvijeta. Suncokret je rodnom iz južne Amerike, a sada se kod nas nalazi posvud. Kod nas ga sade najviše kao uresno bilje. Suncokret cvate već u srpnju, ali u rujnu i listopadu pruža pčelama mnogo ljepila (*propolis*) za zamazivanje pukotina, nastavljih pri jesenskom pregledavanju.

Bogdan.

Razne vijesti.

(Pošumavska izložba i skup českih pčelara u Klatovima u Českoj.) Naša su česka braća neiscrpiva u pronalasku, kako će svoj narod što

bolje uputiti, da se u gospodarskom pogledu unapredi bilo to baš i u gospodarskoj grani, koja im često puta zbog klimatičkih odnošaja ne daje baš osobite koristi,

kao što je to n. pr. u pčelarstvu. Kamo sreće, da se i naš ratarski stalež toliko oduševljava, barem s polovice toliko, koliko to čine Česi, Njemci i Poljaci u austrijskoj polovici naše monarhije za pčelarstvo. Evo jedva je oglašena velika zemaljska pčelarska izložba uz XXVI. slet českoslavenskih pčelara u Blanskom u Moravskoj, što ju uz pripomoć i zemaljske vlade i gradskih općina priređuje u velikom razmjeru zemaljsko centralno društvo za markgrofoviju Moravsku sa mjesnim pčelarskim društvom za Blansko i okolicu od 1. do 8. kolovoza o. g., evo već napose českih pčelara, gdje u svojoj kraljevini Českoj i to u Klatovima, u divnom kraju českog pošumavskog gorja, prirediše već od 25. do 27. srpnja lokalnu pčelarsku izložbu sa pčelarskim predavanjima i tečajem o najvažnijim pčelarskim poslovima. Poslije izložbe dne 27. srpnja bijaše izlet u Šumavu na posjet divnih šumavskih jezera. Dakle u jednoj godini i opet prirediše Česi 2 pčelar. izložbe. Evo ovako dižu Česi, kao narod u svakoj grani unapređen, pčelarstvo, šireći ga svim mogućim načinom i sredstvom u sve slojeve marljivog pučanstva, dok pčelarstvo kod nas, ako se samo jedna godina izjalovi, gubi i zadnjega svoga pristašu i zato nije čudo, da smo na žalost i u pčelarstvu još uvijek u — povojima, pa da nema za nj oduševljenja kraj sveg trudnog nastojanja nekolicine naših odličnih i požrtvornih pčelara!

E. K—r

Zemalj. kongres hrvatskih i srpskih pčelara u Hrvatskoj i Slavoniji obdržaje, kao što je već poznato, dne 30. kolovoza 1909. svoje VIII. godišnje zasjedanje za trajanja II. zemaljske pčelarske izložbe u Rumi, koja se otvara dana 29. kolovoza, a zaključuje 5. rujna 1909. Povodom molbe, jer kongresne rasprave i pčelarske izložbe idu u prilog racionalnomu pčelarenju, obnašla je kr. zemaljska vlada odio za bogoštovlje i nastavu svojim otpisom od 21. srpnja 1909. br. 14902 preporučiti svim kr. županijskim oblastima i poglavarstvima gradova prvoga reda, da učiteljima, koji bi htjeli prisustvovati pomenutom kongresu i razgledati pčelarsku izložbu, podijele u tu svrhu dopust od 5 dana. — Podjedno vlada preporuča gradskim i općinskim zastupstvima, da se učiteljstvu, koje bi se za polazak u Rumu u pomenutu svrhu prijavilo, dopitaju dnevnicke i putni trošak. Kongresni će odbor ishodići pogodnost vožnje na kr. državnim željeznicama. Tko certifikat za pogodnu vožnju želi, neka se obrati na gosp. Eugena Kamenara ravnatelja realke u Vukovaru. Prijavi neka se priloži 30 fil. u markama. Za taj kongres su najavljena slijedeća predavanja:

1. Jovan Jovanović iz Karlovaca: Kako stojimo sa parthenogenezom u pčela?

2. Gjorgje Kolarović iz Vel. Radinaca: Zašto su u nas pčelinjaci često malovjek i zašto nam pčelarenje ne donosi koristi, koju bi nam moglo donijeti?

3. Marko Šaula iz Rume: O zapaćanju matica.

4. Kvirin Broz iz Zagreba: Pčelarstvo u Primorskom Krasu bivše vojne Krajine.

5. Blagoje Milanović iz Gradišta u Srbiji: Istresanje (vrcanje) meda.

6. Milan Martinović iz Bos. Kruppe: O važnosti pčelarstva od njegova početka do današnjega doba s obzirom na ljekovitost pčelarskih proizvoda.

7. Mato Vohalski iz Babske-Novaka: Koja sredstva stoje pčelaru na raspolaganje, da poluči što bolji uspjeh u pčelarstvu?

Raspravni red za ovaj pčelarski kongres ustanovljen je slijedeći:

1. Pozdrav predsjednikov.

2. Čitanje zapisnika VIII. kongresnog zasjedanja.

3. Izvještaj tajnikov.

4. Izvještaj blagajnikov.

5. Izbor dvaju ovjervitelja zapisnika ovog kongresnog zasjedanja.

6. Predlozi.

7. Izbor kongresnoga časništva.

8. Predavanja.

9. Posjet II. zem. pčelarske izložbe

Poziv na bugarsku pčelarsku izložbu i pčelarski skup u Sofiji god. 1909. Povodom 10-godišnjice svoga opstanka priređuje centralno pčelarsko društvo u Sofiji u kraljevini Bugarskoj od 28. kolovoza do 5. rujna 1909. (p. n. kalend.) jubilarnu pčelarsku izložbu uz pčelarski slet slavenskih pčelara dne 1. rujna. Na ovu svoju jubilarnu pčelarsku izložbu i slet poziva rečeno bugarsko društvo sve naše hrvatske i srpske pčelare što najučtivije na što obilnije učestvovanje, i ujedno moli, da mu se po mogućnosti pošalju i od nas izlošci pčelinjih i medenih proizvoda u koju svrhu prilažu nužnu iskaznicu (t. zv. „Deklaraciju“). Poziv je doduše poslan od zemalj. centralnog pčelarskog društva u Bugarskoj na urednika „Hrv. Pčele“ g. Bogdana Penjića i na predsjedništvo pčelarskog društva u Vukovaru (na g. Eugena Kamenara, ravnatelja realke i predsjednika vukovarskog pčelarskog društva) sa zamolbom, da vrijedi ovaj poziv za sve pčelare u Hrvatskoj i Slavoniji. A kako je pred dvije godine i to na VI kon-

gresnom pčelar. našem zasjedanju u Brodu n. S. bio njihov zastupnik M. K. Vačkov, učitelj i odbornik pčelarski zastupan, dapače nam je držao u lijepoj bugarštini i stručno pčelarsko predavanje, bilo bi samo uputno, ako bi smo koji od naših domaćih pčelara vratili taj mili posjet — sada u Sofiji. Upozorujemo stoga naše pčelare, koji bi imao volju, neka posjeti i obraduje svojom prisutnošću i ovu zanimivu pčelarsku izložbu — bugarsku u Sofiji, kamo možda poći sa našeg kongresnog zasjedanja hrvat. i srp. pčelara u Rumi i to dne 30. kolovoza 1909. popoldšnjim vlakom u 7 s. 50 č na večer preko Beograda—Caribroda, odakle vozeći se cijelu noć (brzovlakom i sa III. voznim razredom) stigne sutradan (31. kolovoza) u pol 12 sati dopodne u Sofiju. Povratak iz Sofije u pol 6 sati po podne od'az, vozi se cijelu noć i dolazi se u 5 sati u jutro Beograd, odakle za 1 ili 1 i pol sata polaze opet brzi i li osobni vlakovi u naše krajeve. Eventualni popust kod te vožnje u svrhu ove izložbe je u izgledu.

E. K—r.

Književnost.

Profesorski zbor kr. višeg gospodarskog učilišta u Križevcima hoće da doskoči u nas davnom osjećanom nedostatku mjesečnika, u kojem bi se pribrali znanstveni radovi domaćih gospodarskih stručnjaka, pratio razvitak naše i tuđe gospodarske literature, prikazivale stečevine gospodarske tehnike i raspravljala uopće sva pitanja, što ih iznose s jedne strane savremeno svjetsko gospodarsko napredovanje, a s druge strane naše osobite prilike. Zato je rečeni zbor odlučio izdavati »Gospodarsku smotru«, od koje je prvi svezak već razaslan. Kr. zemaljska vlada obećala je ovom poduzeću svaku moralnu i znatnu materijalnu pripomoć, a naši gospodarski stručnjaci dočekali su zanosno obavijest o izdavanju stručnog znanstvenog gospodarskog mjesečnika i obećali u velikom broju surađivati u »Gospodarskoj smotri«. U okvir »Gospodarske smotre« spadat će ne samo članci strogo gospodarsko znanstveni, već također i prikazi iz nacionalne ekonomije, prava, agrikulturne kemije i t. d. ukoliko su u savezu sa gospodarskim problemima. U obilnom »Listku« nastojat će uredništvo »Gospodarske smotre«, da čitalac bude upućen u svim aktuelnim gospodarskim pitanjima kao i o svim novim stručnim izdanjima. Potpisani odbor očekuje stoga, da će »Gospodarska smotra« u svim našim gospodarskim krugovima naći najljepši odziv, te će se moći razviti do takovog strukovnog lista, kakav već odavno imaju napredniji narodi. »Gospodarska smotra« izlazi početkom svakoga mjeseca na 32 strane velike osmine. Stoji na godinu dana 6 (šest) kruna, na pola i četvrt godine razmjerno. Pretplata šalje se upravi »Gospodarske smotre« u Križevcima.

U Križevcima, 1. srpnja 1909.

Odbor za izdavanje »Gospodarske smotre«.

Oglasi.

Članovi »hrv. slav pčelarskoga društva« mogu dobiti vrlo lijepoga čistoga vrcanoga meda i to bagrenovca i lipovca. Med je u posebnim staklenkama, a jedna takova staklenka meda (sadržaj $\frac{1}{2}$ kg) stoji sa članove 80 filira, a sa nečlanove 1 krunu. Poštom se razaslije u posebnim limenim posudama (sadržaj 4 kgr.). Jedna takova posuda meda, zajedno sa posudom, stoji sa članove 6 kruna 60 filira, a sa nečlanove 7 kruna.

Tko si dakle toga meda nabaviti želi, neka se što prije obrati na uredništvo »Hrvatske Pčele« u Osijek III.

Oglas!

Benjamin Kamenar, učitelj i pčelar u Staroj Pazovi (Srijem),

prodaje umjetno saće,

koje sam pravi od voska svojih pčela, dakle nepatvoreno.

☞ Kupuje od pčelara vosak i voštinu! ☜

Oglas!

Kranjska pčelarska zadruga u Ilirskoj Bistrici kupuje od svojih članova vrcani med, voščinu i čisti vosak. Članom može biti svaki pčelar u Austro-Ugarskoj. Članarinski prinos je 10 kruna godišnje, koji se može uplatiti i u obrocima.

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelin itd. itd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 strana). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 fil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, dolnji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 9.

U OSIJEKU, za mjesec rujan 1909.

Tečaj XXIX.

Omamljivanje pčelaca.

Omamljivanje pčelaca se najviše preduzima mjeseca rujna i listopada, a ima svoju vrlo praktičnu vrijednost kod spajanja slabijih pčelaca. Može se uspješno upotrijebiti može i kod takovih pčelaca, koje kanimo sa staroga svoga mjesta premjestiti na drugo obližnje mjesto. Pčela takvom omamljivanjem zaboravi na svoje staro mjesto pa se poput roja, priuči svom novom mjestu. Samo se pri tom mora oprezno raditi i preduzeti omamljivanje rano u jutro ili po kišovitom danu, kada su sve pčele u košnici. Tko takvim želi to preko dana učiniti, neka leto u ga pčelca, kojeg kan. omamliti, svakako noć prije zatvori rešetkom, da pčela ne može izlijetati. Poslije omamljivanja mora se košnica, u koju se stavi omamljena pčela, dobro prozračiti, a i leto iste treba re-

tkom zatvoriti, da ne mogu pčele oomamliti, čim se osvijesti, izlijetati, jer bi inače mnoga i mnoga pčelica mogla poginuti. Još je bolje i sigurnije prenijeti svu pčelu poslije omamljivanja u kakov hladni, ali suhi podrum, te tu ostaviti do slijedećega jutra. Ista će pčela drugi dan, kada ju polagano preneseš na njeno novo mjesto, započeti svoj rad obično veselom predigrom, što je svakako dobar znak, jer tada možeš biti siguran, da ne će ni jedna zaiutati u tuđu košnicu.

Velika je prednost kod omamljivanja pčelaca još i ta, da omamljenom pčelcu možeš u svako doba godine, bez ikakove pogibelji, dati po volji mladu maticu, ako dakako najprije ukloniš staru ili jalovu, trutovsku maticu. Neki dapače tvrde, da nije niti od potrebe uklanjati najprije stare matice, jer ju pčela i sama ubije, pak prigrli rađe neomamljenu, okrenutu i mladu maticu.

Od velike je prednosti omamljivanje također i kod pčela tuđica, osobito ako to nisu

pčele sa drugog pčelinjaka, jer svaka pčela, poslije omame, zaboravi na započetu krađu. Posjedujemo li pako okrađenog pčelca, na kojeg navaljuje tuđica, to je najbolje istog pčelca ukloniti sa svoga mjesta i staviti ga u podrum, a na njegovo mjesto treba postaviti praznu košnicu sa varavim letom. (Varavo se leto napravi, ako se iz nutar košnice pričvrsti na leto cijev poput lijevka. Ista cijev, bila ona od lima, ili ljepenke, neka je prema širini košnice 1—2 dm duga). Tuđica će pčela i na tu praznu košnicu navaliti, a unišav u nutra ne će pogoditi van, pa će se tako sva u košnici pohvatati. Pohvatanu tuđicu treba sada omamiti i poškropiti ju medicom, sa onim okrađenim pčelcem u podrumu spojiti. Slijedećega se dana može okrađeni pčelac opet na svoje mjesto postaviti, a pošto je sada upravo svojim neprijateljima znatno pojačan, ne će ga više napadati tuđica. Da se omamljene pčele tim sigurnije spoje sa onim okrađenim pčelcem, uzmi glavicu crvenoga luka, pak ju raspolovi; jednu polovicu stavi pod košnicu okrađenoga pčelca, a drugu polovicu stavi pod košnicu u koju se sakuplja tuđica, pa tako neka stoji preko noći. Sutradan možeš svu sakupljenu tuđicu omamiti, malo medicom poškropiti i sa onim okrađenim pčelcem posve bez brige spojiti.

Pčelari omamljuju pčelce na više načina i upotrebljuju za to razna sredstva. Ja ću ovdje priopćiti tri prokušana načina, kako se mogu pčelci omamiti:

1. Uzmi 5 grama salitrenog nišadora (Salpetersaures Ammoniak), a to ćeš dobiti u sva kojoj lijekarni, to dobro sribaj u prah, te pomješaj sa 7 grama također dobro sribanoga truloga drveta (najbolje je staro vrbovo drvo). Tako ćeš dobiti prašak, kojim se može najjači pčelac omamiti. Prašak se jednostavno stavi u kadilo (smoker), a nanj tinjajući komadić truda, ili truloga drveta, pa se dotle radi mješinom, dok se ne spazi na otvoru bijeli dim. Taj dim je znakom, da se je prašak zapalio. Kod običnih košnica nakadi se pčelac na leto, samo je dobro ponajprije staviti pod košnicu kakov podložak (najbolje ljepenku ili drugi kakav kruti papir). Kod džirzonaka t. j. kod košnica sa pokretnim saćem, bolje je, ako se pčelac nakadi ozgora, poviš satonosa najgornjih okviraca. Pčele se, rek-

bi, za čas omame i onesvijeste. Čim pčele prestanu zujati, prestani i ti kađenjem. Ako misliš namamljeni posao oko pčela u brzo izvesti, a ti odmah začmi, ako li pako misliš da će dotični posao dulje potrajati, ostavi nakađene pčele još 1—2 časa zatvorene u košnici. U prvom slučaju oživjeti će pčele za 10—30 časova, a u potonjem trajati će nešto dulje. Ako su smješane tvari, najme nišador i trulo drvo, posve čiste t. j. bez ikakove druge primjese, tada plin, koji se je, uslijed kađenja, u ulištu košnice razvio, nema nikakova mirisa i sastoji ponajviše iz vodene pare. Tako omamljene pčele ostanu zdrave, ne znoje se i čiste se, kao što to biva i kod drugih načina omamljivanja. Najglavnije je pri tom omamljivanju, da pčele zaborave na svoju staru košnicu, ako smo ju premjestili u novu, pa se više ne vraćaju na svoje staro mjesto. Ovaj način omamljivanja ne škodi pčelama. Salitre se nišador dađe sačuvati samo u dobro zatvorenoj staklenci, u protivnom slučaju navuče vlagu i razide se. Mjesto suhoga drveta bi se mogla i smrvljena treset (Torf) uspješno upotrijebiti, samo se ima dakako paziti, prema prije označenomu receptu, na kolikoću jedne i druge tvari. Tko se je već uvježbao, može tu smjesu i od oka, bez ikakove mjere, načiniti, samo mora paziti, da ne bude previše salitrenoga nišadora; bolje manje, nego previše. U potonjem slučaju, pa ako se jedno s drugim ne ispremješa valjano, čuje se pri kađenju neprestano pucketanje.

2. Drugi se način omamljivanja obavlja pomoću sumpornoga etira (Schwefeläther), koji se također dobiva u svakoj lijekarni. Uzmi komadić spužve, od prilike kao orah velik, pa ga tim etirom namoči; oko 50 grama, što kakovih 20 filira stoji, posve je dovoljno. Namočenu spužvu stavi pod košnicu i pokri ju kakovom rešetkom, pak odmah sve otvore na košnici zabuši, a to sve što brže obavi, jer se taj sumporni etir vrlo brzo rasplinjuje. Kada si sve tako učinio, čuti ćeš najprije sve jače i jače zujanje, a poslije opet sve slabije, dok već posve ne oslabi, a to je znak, da je pčela omamljena. Sada treba odmah košnicu obrnuti i prozračiti, a namočenu spužvu odstraniti. Omama traje 15—20 časaka, a omamljenoj je pčeli nužna i toplina, zato je

najbolje tako omamljenu pčelu poškropiti toplom medicom i pridržati ju malo, dok se posve ne osvijesti, na toplom mjestu.

3. Ja već više godina omamljujem pčelce salitrom i to ovako: U ljekarni kupim za 10 f salitra i to rastopim u malo vode. U rastopljenom salitru namočim bezne krpice tako, da se dobro napiju salitra, a tada te u salitru dobro namočene krpice postavim kamo na suho mjesto u hlad, da se valjano prosuše. Jednom se takovom krpicom, ako je 1 dm duga i 5 cm široka,

može svaki pčelac omamiti. Krpica se stavi pod košnicu, pa se zapali, a dim, koji se iz zapaljene krpice razvija, omami pčelu. Kad se pčelac omamljuje, treba prisloniti uho na košnicu. Sprvine pčele jako zuje, a kasnije sve slabije, dok ih najednom i ne čuješ, a tada moraš odmah nadignuti košnicu, da uzmogne svježi zrak do pčele. Pri tom poslu popadaju pčele na pod, pa da ne padnu na žareću krpicu, mora se ova nadkriti hanemanovom rešetkom ili probušenim lončićem.

Bogdan.

Uzimljivanje pčela u položenim košnicama.

(Napisao Ignjat Novaković, poljodjelac i pčelar.)

Uzimljujemo pčelce naše,
Čim ne stane za njih paše;
Samo najpre nek se gleda,
Dali ima dosta meda.

Pisac.

Najlakše se obavlja uzimljivanje pčela u položenim košnicama i to u onim, kojih je konstrukcija podesna za uzimljivanje. Ako su dakle položene košnice praktične konstrukcije, onda se uzimljivanje u njima obavlja bez po muke. Takove su položene košnice po mojoj konstrukciji, jer ne samo da se između prozora i stražnjih vrata lako i brzo utopljava, nego i na stražnjem zabatu od tavanca imaju vratašca, kroz koja se i pod krov mogu tople tvari lako potrpiti. Jednom riječi: položene su košnice po mojoj konstrukciji, kao sat udesne za uzimljivanje pčela itd.

Kaogod što su nužne praktične košnice za uzimljivanje, tako je isto uzimljivanje nužno za dobro prezimovanje pčela, a u čemu se to uzimljivanje sastoji, evo kako slijedi po mojem načinu.

Uzimljivanje pčela obavljam u početku mjeseca listopada, jer u to doba prestaje pčelinji rad, a prama tomu i rasplod njihovoga podmlatka. Za uzimljivanje rabim jake pčelce sa jednogodišnjim mladim maticama, pa ih uzimljujem na samom radiličkom saću, sa dovoljnom količinom dobrog meda. Pri zadnjoj reviziji odaberem svakomu pčelcu po 8—9 najsposobnijih okvira, pa ih do leta jedan za drugim poređam, a za njima i prozor pričvrstim. Ostale okvire ometem i odstranim odnosno preberem i u prazne škrinje za proljeće spremim i to na svakog pčelca po 4—5 kila meda, pa bilo to u više, ili u manje okvira. Prazne prostore — kako

između prozora i stražnjih vrata, tako i ispod krovića — ispunim žitnom pljevom i tim je uzimljenje pčela u položenim košnicama po mojoj konstrukciji dovršeno i osigurano. Ovaj posao preduzimam po svršetku revizije, t. j. kada su svi pčelci za utopljavanje, odnosno za metanje pljeve, priređeni.

Prezimljujuće okvire naredim u košnicama tako, da praznije saće, na kom pčele stanuju, bude u sredini, a med unaokolce u neposrednoj blizini, jer na takvom udesu pčele najbolje prezimljuju zimu. U to ime, u sredinu postavim 2—3 okvira, u kojima ima samo po jedna trećina meda ispod gornje letvice, a uz ove sa svake strane po 3, sve jedan od drugoga puniji, a krajnji najpuniji i onda od prilike udesim, da u svima okvirima bude do 8 kila meda, jedno zdrugim. Sedam do osam kila dobrog meda, dovoljno je preko zime i za najjače pčelce, a i prostor od 8—9 velikih okvira (koji su 23 $\frac{1}{2}$ cm široki i najmanje 30 cm visoki) najbolje priliči za prezimovanje pčela. Ni preveliki prostor, ni premnogo meda, ne godi pčelama u zimsko doba, jerbo i zbog jednog i drugog pčelama je više zima u cičoj zimi. Suvišni med još većma rashlađuje košnicu, nego li preveliki prostor, i onda od nutarnje zimske vlage prokisne med i postane nezdrav za hranu pčela. Zato, najbolje je pčelce uzimljivati na toliko meda, koliko im je dosta do prve proljetne revizije, a to je 5—8 kila.

Prezimljujuće okvire nije dobro mijenjati pri ređanju, jer bi se pupčaste strane meda posastajale jedna uz drugu, a to ne smije biti. Tim bi se mnoge pčele prignječile, a to je nečovječno i štetno, i onda pčele moraju oglođati sastavljene strane, da mogu između saća prolaziti. Pri tom glodanju iskvare poklopce na medu,

a poslije niti ga mogu poklopiti, niti je dobro da ostane nepoklopljen preko zime. Neki će reći: pa kako se onda može najposposobnije saće upotrijebiti za prezimovanje pčela, kad se okviri ne smiju mijenjati, odnosno prebirati i sparivati? Da pokažem da se to može i kako se može, uzimam za primjer jednog jakog i jednog srednjeg pčelca, i to koji posjeduju po 14 okvira. U jakom su pčelcu, recimo, samo 4 okvira u sredini oprazna, a oko njih 10 je punih, i to 4 od prednjeg, a 6 od stražnjeg kraja. U takvom slučaju od prednjeg kraja treba oduzeti 2 puna okvira, a od stražnjeg 3 i to krajnja, koji su najpuniji. Od najpraznijih iz sredine neka se oduzme samo jedan, ako društvo ne zauzima svih devet okvira, a ako zauzima, onda ne treba ni jedan. Sada neka se prituruju do leta jedan za drugim, pak će nam zimište pčela biti po propisu, a sokaci između saća ostati će nepromijenjeni, kao što su i bili. U srednjem je pčelcu opet 7 okvira punih, a 7 opraznih. Puni su, kao što sam reko, skrajeva, a prazniji u sredini. Ako je ovih 7 okvira u sredini tako prazno, da ni po pol kile meda nemaju, onda ćemo 5 oduzeti, a dva ćemo ostaviti, i to 1 uz prednje, a drugi uz stražnje pune okvire. Kada je ovih 5 oduzeto, onda od punih neka se oduzme samo 1 i to krajnji ma s koje strane. Sada neka se stražnja polovica prituri prednjoj, pak će nam zimište pčela biti i opet po propisu naređeno, a okviri će se samo na jednom mjestu drukčije doticati, nego što su prije bili. Tako se eto sa okvirima postupa kod uzimljivanja pčela, ali mijenjati ih u ovo doba, nepraktičan je posao. Ako je neki pčelac o uzimljivanju na medu tako slab, da mu se zimište mora sastaviti od tuđih (rezervnih) okvira, onda neka se takovi okviri najprije udese u drugoj praznoj škrinji, pa tada neka se dotičnom pčelcu dodaju i tako isto poređaju. Tako neka se postupa sa svakim pčelcem, kojemu se ne može zimište udesiti, kao što je na početku označeno. Pri uzimljivanju pčela mora se raditi tako, da se pčelci ne uzrujavaju bilo nespretnim baratanjem, ili zbog napadanja tuđica, jer pčele u oba slučaja progrizaju i kvare poklopce na medu. Tko ima vremena, a nema premnogo pčelaca, neka ovaj posao obavlja pred večer, kad se pčele smiruju, jer u to doba tuđice najmanje dosađuju*). Istina, da se tim uzimljivanje odugovlači, ali a i na to rađe pristajem, nego li da mi proklete tuđice dosađuju i pčelce uzrujavaju. Ni pčele nije

*J. Zajutra nije dobro raditi oko pčela u ovo doba, jerbo stvrdnuti maz (propolis) otežava otvaranje vještačkih košnica i pokretanje prozora i okvira.

dobro stresati sa oduzetih okvira, doklegod se pčelac ne uredi i ne zatvori, jer i to buni pčelca, kao i napadanje tuđica. Oduzeti okviri i pčele na njima neka se dotičnom pčelcu dodaju i tako isto poređaju. Tako neka se pomeću i pritvore**) u praznu i za taj posao pripravljenju škrinju, pa kad se dotični pčelac — kao što sam reko — uredi i zatvori, neka se stresu na zemlju pred leto njihove košnice. Ovo je najzgodnije činiti, kada položene košnice stoje pod vedrim nebom i kad su po stope visoko od zemlje, jer onda se podupre klipci sa zemlje pod leto, po kom se strešene pčele omašpinju i u košnicu dođu. Eto to je po mojem iskustvu sve, što je najpreče za uzimljivanje pčela u vještačkim košnicama položenoga sistema.

Ko ovakove uslove točno ne izvršuje, ili ne umije izvršivati, neka nikoga ne krivi za loše prezimovanje svojih pčelaca. Jedan jedini po najtočnijem propisu neispunjeni uslov može prezimovanje pčela ne samo lošim i prozeblim učiniti, nego li moglo bi se dogoditi, da bi se društvo upravo posmrzavalo i poginulo. Ja sam to u nizu godina doživio i to samo poradi toga, što nisam nekoje pčelce i ispod krova utoplio.

Braćo pčelari! Ne šalimo se sa uzimljivanjem pčela u vještačkim košnicama, ako smo radi, da nas zima ne iznevjeri i da nam se ne osveti. Da me ko ne osudi, moram primjetiti, da to ne biva uvijek, nego samo za duge i jake zime. Imade takovih zima, u kojima pčele i u vještačkim košnicama, bez ikvog utopljanja, sasna dobro prezime. Nu tko je rad, da mu pčele u vještačkim košnicama uvijek dobro prezime, neka se na to ne oslanja.

Sa svršetkom uzimljivanja svršen je i jednogodišnji pčelarski rad u pčelinjaku oko pčela. Sada i od sada najglavniji je posao čuvati pčelinjak od krađe i uzne-mirivanja uzimljenih pčelaca. Pčelama je najveća svetinja mir, osobito kad prestanu izlijetat i kad se one već jedared smire i smjeste za prezimovanje. Onda im ne godi ni da šta čuju, a kamo li, da ih se što dotakne i da ih buni.

* * *

Dodatak uzimljivanju. Imade pčelara, koji svoje pčelce ničim ne utopljavaju, nego ih ostave i preko zime onako isto, kako su i preko ljeta bili. Ovi dokazuju, da uzimljivanje — odnosno utopljanje — nije od nikve potrebe za pčele u zimsko doba. Ovo bi se od naše strane moglo odobriti samo u slučaju nužde, n.pr. kada se uzimljivanje iz nekih razloga ne bi moglo oba-

**) Samo navlaš da se pčele ne podave. — Pisac.

viti, a inače nikada. Najposlije nek radi, kako je kome drago, ali mi znamo, da se i najdivljačnija gamad u oči zime što dublje pozavlači, bilo u zemlju, ili u pukotine i crvotočine od drveća, a kako da nebi domaće životinje voljele i pasirale, da ih se utopli i zaštiti od zimske studeni. Ta i sama vatra u čičoj zimi bolje gori i veću snagu daje, recimo u kuhinji (mislim na ognjištu) nego li digod na mezevu. I tako mogao bi čitav niz primjera naređati, ali ne ćemo da trpamo i ono bez čega može biti, jer držimo da se i samo po sebi razumije, da je bolje i zgodnije, da se koliko toliko utopli,

nego li da ih baš onako ostavimo, kako su ljetovali. Ako bi se vremenom usavršavanje vještačkih košnica približilo dobroti u prezimovanju stare proste pletare (zvonolike) onda i kako tako, ali ovake, kakove mi do danas imamo, nijesu ni iz daleka same po sebi podesne za prezimovanje pčela.

Kao što se vidi, naše se iskustvo ne podudara sa gore spomenutim pčelarima i njihovom metodom glade prezimovanja pčela, ali ako njihova ideja prevlada, i mi im čestitamo, ma da pri svome ubrđenju ostajemo.

Medni liker.

U novije doba obratilo se je na uredništvo „Hrv. Pčele“ mnogo pčelara iz Hrvatske, Slavonije i Bosne — Hercegovine, a baš prije par dana i jedan učitelj i pčelar iz Istre, te zamoliše naputak, kako se priređuju medni liker. Mi se toj želji naših prijatelja vrlo rado odazivljemo, pak jer nam je nemoguće svakomu napose pisati, to ćemo ih ovim putem, koliko znamo i možemo, uputiti. Max Pauly, trgovac u Köslachu (Štajerska), bavio se je nekada uvelike priređivanjem raznih medenih likera, pa on po svom vlastitom iskustvu tvrdi, da su pri fabricaciji dobrih i finih likera najglavniji ovi uvjeti:

1. Rabiti se smije samo najfiniji, čisti, dvostruko rektificirani 95 procentni špirit.

2. Voda mora biti čista, a po mogućnosti što laglja. Bunarska voda ne valja, jer u njoj ima raznih drugih kojekakvih primjesa, a tako isto može se voda tekućica samo onda uzeti, ako je posve bistra; najbolja je zato voda kišnica.

3. Razne suštine (Essenz) moraju biti uvijek dobro i hermetički zatvorene, a ne smiju se nikada izvrći sunčanom svjetlu.

4. Med se mora najprije rastopiti u vodi (na 1 kilogram meda pol litre vode), zatim se polagano grije, dok

tekućina ne uzavrije. Za vrijenja se mora neprestano miješati i sva pjena sa površine odstraniti. O kvaliteti meda zavisi, da li će se tekućina ostaviti dulje ili kraće na vatri; dok nije tekućina posve čista (doklegod se naime pjena,) ne smije se skidati s vatre, a kada se to postigne, stavi se tekućina kamo na stranu, da ohladi. Ako se kod priređivanja likera

Sl. 14.

Pčelinjak S. Ivezića u Mošćanici, kod Sarajeva.

ne rabi čisti vrcani med, tada se mora vrela tekućina filtrirati. Tko nema šešira za filtriranje, ili posebne sprave za to, može si dati napraviti lijevku slično sitance, koje se napuni čistim pamukom (Watte), kroz koji se ima vrela tekućina procijediti.

5. Likeri se mogu i farbati, ali se za to moraju upotrebljavati samo neškodljiva sredstva, kao što su: šafran, persio, razni voćni sokovi itd.

6. Pri fabriciranju drži se slijedećega reda: Najprije pomješaj špirit sa dotičnom suštinom, a valjano promješano ostavi neka stoji na miru 12 sati, zatim dodaj toj smjesi onu hladnu medicu i opet dobro promješaj, a ako hoćeš sve ofarbati, sada dodaj toj smjesi farbu po volji.

7. Bude li uz svu opreznost liker ipak mutan, što se dogoditi može uslijed nečiste vode, kakova je obično bunarska, u kojoj ima salitra, vapna itd., onda je prženi i u prah stučeni alaun neškodljivo, a najsigurnije sredstvo, kojim se može liker za nekoliko sati posve očistiti, samo ga treba kasnije filtrirati.

8. Što se tiče kvalitete takvoga sa medom učinjenoga likera, to nas uvjerava Max Pauly iz vlastitoga iskustva, da je izvrstan, ako se priugotavlja točno po njegovim receptima. Čim više meda upotrebimo kod priređivanja likera, tim ćemo finiji liker dobiti, a što više špirita primješano, tim će jači biti liker. Liker biva sve boljim, što dulje stoji.

9. Ako tko želi napraviti liker od stanovitoga broja gradi, to je također lako postići evo ovako: Ja želim, recimo, napraviti 10 litara 35 procentnoga »Vanillelikera«, tada mora ukupni liker sadržavati 10×35 procenta, dakle 350; rabim li pako pri tom 95 procentni špirit, to moram uzeti samo toliko litara toga špirita, koliko se put 95 u 350 nalazi, a to je $3\frac{8}{19}$ litre.

Evo nekoliko recepta, udešenih za 10 litara likera:

10 litara kuminovače:

(Allaschkümmel-Liqueur.)

4 litre špirita, 7 dgr. suštine kuminove (Allaschkümmel-Essenz), 4 Kgr. meda, 2 litre vode.

10 litara likera od planinskoga bilja:

(Alpenkräuter-Liqueur.)

4.5 litre špirita; 7 dekagrama suštine od alpskoga bilja (Alpenkräuter-Essenz); 2 kilograma meda;

3.5 litre vode; 19 dkgr. zelenoga voćnoga soka.

10 litara benediktinskoga likera:

(Benedictiner-Liqueur.)

4.5 litre špirita; 5 dgr. benediktinske suštine (Benedictiner-Essenz);

2.5 kilograma meda; 3 litre vode; 10 dgr. svjetlo-žutoga voćnoga soka.

Ovaj se liker često u novinama preporučuje i uz visoku cijenu prodaje, a sastoji iz posve istih sastojina, kako je u ovom receptu naznačeno. Komu se dakle pruža prilika, da može takav liker prodati, taj će, ako ga uz polovicu postojeće cijene proda, još imati 50% dobiti, ako računa med K 1.20 po kilogramu.

10 litara višnjevače:

(Weichsel-Liqueur.)

3 litre špirita; 5 dkgr. suštine od višnjeve žeste (Weichselgeist-Essenz); 2.5 kilograma meda; 4.5 litre vode; 1 dkgr. sriješne kiseline (Weinsteinsäure) zajedno ukuhano sa medom; 1 dkgr. suštine od ljubice (Veilchenblüten-Essenz); 2 dkgr. sladorne boje (Zuckercouleur) u vreloj vodi rastopljene; 0.5 dkgr. »Persio« u špiritu rastopljena.

10 litara »Chartreuse«:

4 litre špirita; 10 dkgr. suštine od »Chartreusa« (Chartreuse-Essenz); 3 kilograma meda; 3 litre vode; 10 dkgr. zelenoga voćnoga soka.

10 litara gorčice:

(Englisch-Bitter.)

3 litre špirita; 5 dkgr. suštine od gorčice (Englischbitter-Essenz); 1 kilogram meda; 6 litara vode; 10 dkgr. zelenoga voćnoga soka.

Uredništvo

Kongres hrvatskih i srpskih pčelara.

U ponedjeljak, 30. kolovoza 1909. održao je kongres hrvatskih i srpskih pčelara u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji svoje VIII. zasjedanje u Rumi, koje se je obdržavalo za vrijeme trajanja uspjele II. zemaljske izložbe, priređene po srpskoj pčelarskoj zadruzi u Rumi, uz pripomoć pčelarskog društva u Vukovaru.

Velika dvorana srpske pučke škole bijaše dubkom puna, a među skupštinarima i mnogo gospođa. Pčelara bijaše ne samo iz Hrvatske i Slavonije već i mnogo Bosanaca.

U pol 10 sati otvori predsjednik g. Gjuro pl. Ilić kongresno zasjedanje srdačnim govorom, koji je oduševljenim »Živio« popraćen bio. Zahvalno spominje izdašnu potporu zemaljske vlade; s toga predlaže, da kongres brzojavno pozdravi preuzv. g. bana baruna Raucha (burno »Živio ban!«) Nj. Svetost Lukijana Bogdanovića, te kongresnog zaštitnika presvj. g. dra. Svetislava Šumanovića, što je odmah i učinjeno.

Tajnik g. Franjo Stigelmajer čita imenik izaslanika. Zemaljsku vladu zastupa profesor Kosta Ilić, bašić,

kr. žup. oblast u Vukovaru žup. tajnik g. Aleksander Benak, pčelarsko društvo u Vukovaru i Rumi cijelokupni njihovi odbori, pčel. pododbor u Zagrebu g. Kvirin Broz, a kao gosti iz Česke i Moravske kanonik Josip Keberle, Vojtjeh Novotny i Mišo Brazdil, a iz kraljevine Srbije: pčelar Blagoje Milovanović, dočim je dalmatinske pčelare zastupao prisutni župnik Dr. Špiro Perušina iz Kotora. Gosti pozdravljaju u českom jeziku u ime svoje i svojih društava kongresno zasijedanje lijepom besjedom, osjećajući se među svojom braćom, te žele kongresu svaki napredak. Svaki pojedini govornik bio je oduševljenim »Živio« i »Na zdar« popraćen.

Zapisnik VII. kongresnog zasijedanja bude pročitan i bez primjedbe ovjeren.

Za ovjerevitelje zapisnika budu izabrani gg. Milan Konjović i Kvirin Broz.

Izvještaj tajnika o radu uprav. odbora uzima se na znanje.

G. Eugen Kamenar, kongresni blagajnik, izvješćuje o stanju društvene blagajne. Tuži se, što kongres ima malo članova. Iz Hrvatske i Slavonije 65 članova a iz Bosne 9, pa i ovi slabo uplaćuju svoju članarinu. Primitak iznosi 1054 K 59 f. izdatak 466 K 14 f., ostaje u gotovini 588 K 45 f. — Skupština prima izvještaj na povoljno znanje, a blagajniku se podjeljuje apsolutorij.

G. predsjednik apelira na članove, te ih ujedno moli, da dužnici uplate što prije svoju zaostalu članarinu i da u krugu svojih prijatelja skupe kongresu što više članova radi podignuća pčelarstva u zemlji.

Sada se prešlo na predavanja. Prvi je predavač bio g. prof. Jovan Živanović »O partenogenesi kod pčela«. Znanstveno ovo predavanje je pozorno saslušano. Predavanje bilo je već štampano u posebnoj brošurici, te su ga posjetiocongresa mogli po 50 fil. kupiti, a mi ćemo u kasnijem kojem broju još na nj se svratiti. — Zanimivo je bilo predavanje paroha g. Gjorgja Kolarovića. U selu bio pčelar, koji imao lijepe pčele. Nisu htjele ići na cvijet, već su lizale šerpenje u kuhinji, dočim je učitelj imao vrijedne pčele i puno meda. Seljak prodade učitelju svoje lijepe pčele, a gle čuda, kako su iste pčele postale marljive kod njega. Seljak se čudi tome i vjeruje u čine. — Osobitu pozornost svratilo je na sebe predavanje g. Kvirina Broza. Pčelarenje u hrv. primorju. Riše živim bojama žalosne odnošaje tamošnjeg naroda. Kod kuće su nemoćni starci, babe, žene i djeca, ostali su u vojništvu ili u Americi. Narod je prinuđen, da se bavi pčelarstvom. Na planini raste žalfija, drač i vrisak. Košnica je sasvim prosta. Odrezan stup, iznutra izdubljen,

to ti je košnica. Iste se prenašaju na pašu, a nose ih mule, prem su za taj posao najzgodnije žene. Neke općine traže od pčelara, da plaćaju i pašarinu. Narod ne guši svoje pčele kada vadi med Položi punu uz praznu košnicu, te lupanjem ili dimom tjera pčelu u praznu košnicu. Ovo veoma zanimivo predavanje štampat će se u oba naša pčelarska lista — Isto tako su pozorno saslušana i predavanja Blagoja Milovanovića iz Srbije, Milana Martinovića iz Bosne, Mate Vohalskog iz Babske te Barača iz Rieke. Sva će ova predavanja izaći u Srbskoj i Hrvatskoj pčeli.

G. predsjednik zahvaljuje se na dosadašnjem povjerenju, odstupa sa cijelim odborom, te moli, da se u smislu društvenih pravila izabere novi odbor.

G. Antun Muha predlaže za predsjednika Marka Šaulu, protu i pčelara iz Rume, za potpredsjednika i blagajnika Eugena Kamenara, ravnat. realke vukovarske, za tajnika Franju Stigelmajera učitelja u St. Jankovcima a u odbor: Jovan Živanović, Gjuro Ilić, Gjorgje Kolarović, Hafi Mehmed Hodžić, gradonačelnik Bosan. Broda i pčelar Milutin Stojanović, manastirski namjesnik M. Vohalski i Kvirin Broz, pučki učitelji. Prima se uz oduševljenje »Živili«.

Tajnik čita prispjele brzojavke: Centralnog pčel. društva za kraljevinu Česku i pčelarske podružnice u Brčkoj.

G. Muha zahvaljuje se g. predsjedniku Iliću na mudrom vođenju skupštine i na trudu ulozenom oko unapređenja kongresa, ističe velike zasluge kot. predstojnika g. Novakovića oko širenja pčelarstva u rumskom kotaru, pozdravlja novog predsjednika i odlučnog pčelara g. Marka Šaulu, za kojega je unaprijed uvjeren, da će, slijedeć stopama bivšeg predsjednika, nastojati, kako bi kongres što bolje unapredio.

Počem je tim dnevni red iscrpljen, zaključio predsjednik VIII. zasijedanje, na što skupštinari uskliknuše »Živio predsjednik«.

Istoga dana popodne bijaše u počast českim gostima - pčelarima upriličen poučno - zabavni izlet u glasovite fruškogorske pravoslavne manastire i to u Ravanicu i u Jazak, gdje su ujedno brojni izletnici, kongresni članovi, pregledali lijepe manastirske pčelinjake i divili se prirodnim krasotama, koje okružuju u divnoj romantici ova ubava zavjetna i sveta mjesta. Isto večer još postavili su česki pčelari sa prisutnim dalmatinskim pčelarom vlč. g. Drom. Perušinom iz Kotora svoj put na bugarski pčelarski kongres i pčelar. izložbu u Sofiju, na koju su, kako je poznato, bili pozvani i hrvatski i srp. pčelari nu radi nezgodno određenog vremena držanja

tih pčelarskih sastanaka nijesu se mogli na žalost za sada odazvati, već će to nastojati učiniti do godine. Poželjno bi bilo, da nas braća bugarski pčelari za vremena pozovu i pruže neke pogodnosti i olakšice za ovakav razmjerno veliki put.

Svi su učesnici ovoga pčelar. kongresa bili u velike zadovoljni poučeni o svemu što se raspravljalo ovom kongresu, a to tim više, što se je ova skupština obdržavala u znaku sloge, uzajmne bratske ljubavi i uzajmnost pčelarske. Sitna je pčelica našim slavenskim pčelarima i ovdje bila uzorom, da spojivši se u jednu veliku pčelarsku obitelj uzrade svi pčelari zajednički za što bolje unapređenje kulturno — gospodarskog polja prema poznatoj lozinci našega premilostivoga vladara »spojenim

silama« (viribus unitis) a pčelarstva napose. U to ime, Bože pomози!

Pod konac bi još upozorili, da se naši pčelari i članovi pčel. kongresa za buduće IX. kongresno zasjedanje, koje će se do godine držati vjerojatno u Požegi, sprema na posve nova predavanja na poučno — znanstvenom temelju, ali ujedno neka su posve nova i zanimiva, ali što kraća i jezgrovitija, kako ne bi svojom bezrazložnom dužinom oduzimali previše i onako kratko odmjerjenog vremena na ovakim važnim pčelarskim raspravama, a to bi svakako moralo biti tim više, jer su ovaka pčel. predavanja određena za štampu, pa su i zato nagrađena od našega pčelarskog kongresa svako po 20 kruna.

Ruma, u rujnu 1909.

EK — r.

Razne vijesti

Pčelinjak S. Ivezića u Moščanici kod Sarajeva (u Bosnoj). — Koli lijepo napreduje pčelarstvo i u našoj susjednoj Bosnoj, neka služi tvo slika pčelinjaka bosanskog, koji evo i našim čitaocima naše mile »Hrvat. Pčele« predočujemo. — (vidi sliku 14)

Književnost.

Voćarstvo, napisao Ivan pl. Radić, profesor u Kr. višem gospodarskom učilištu u Križevcu. Ovo je nakon deset godina drugo izdanje »Voćarstva«, pak je to jedina naša oveća i potpuna voćarska knjiga, iz koji se može svaki prisvojiti lijepoga znanja oko uzgoja i njege voćaka. Knjiga je ta vrlo praktična i popularno pisana, a da svaki glavije upute u njoj i što laglje shvati, ukrasio ju je zaslužni pisac točnim i vjernim ilustracijama. Ovo drugo izdanje daleko nadmašuje prvo, jer su neki dijelovi nanovo prerađeni, a ima u njemu i posve novih odsjeka. Osobito je lijepo prerađen dio o ustrojima ili organima voćke, kao i uvo i cijepljenje voćaka. Velikom nedostatku prvoga izdanja doskočio je pisac ovim drugim izdanjem, prerađiv odsjek: »Bolesti voćaka«, kojemu je dodao zaista lijepe i vjerne slike, kojih nije bilo u prvom izdanju. Ovomu je izdanju još dodan i opis uzgoja masline, jagode, đuda, smokve i rogača (rožičica.) Mnogim našim, osobito mlađim učiteljima dobro će doći dodatak u tom djelu, gdje no pisac spominje uređenje školskih vrtova. Trim slikama predočuje g. Radić uređeni mali, srednji i ovedji školski vrt. Ovo svoje djelo zaključio je pisac zgodnim voćarskim koledarom, u kom su sve glavije radnje oko voćaka podijeljene na pojedine mjesece u podini. Gosp. Radiću svaka hvala, što je ovim izdanjem obogatio našu stručnu književnost, pak to njegovo »Voćarstvo« najtoplije preporučamo. Podjedno želimo, da Radićevo »Voćarstvo« doživi što skorije i treće izdanje, za koje bi trebalo prirediti specijalno hrvatski sortiment voća, a to će se lako postići samo sistematskim priređivanjem pokrajinskih izložbama voća. Cijena ove knjige mekano vezane jest K 4, tvrdo u cijelo plaćno K 5, poštarina 40 fil. po komadu ako se iznos unapred. doznači. Narudžbe prima nakladna knjižara Gust. Neuberg u Križevcu. Bogda.

Veleizdajnici. Sa ovim naslovom napisao je naš mnogogodišnji suradnik Zvonimir Pužar vrlo zanimivu pripovijest iz

života hrvatkoga naroda. Ovom pripovijesti prikazuje pisac pokušaje Mađžara, da sve više zadiru u naša prava, a sadržaj se poglavito kreće oko naših borba s Mađžarima. Nema dvojbe, da ovakovo štivo dolazi našem narodu baš u zgodan čas, jer će ga samo još bolje zagrijati za svetu i rođenu grud i oduševiti u otadžbeničkom radu. U toj se pripovijesti odsjeva vječna slika naših jača i tegoba, naših borba i pregaranja, naših mana i slabosti i prikazuje se posve vjerno onaj nesretni hrvatski jal. Na svim tim manama i nevaljama izbija ipak na površinu ono historički poznato požrtvovanje i kremenito domoljublje Hrvata, koje nas je i u najtežim časovima sačuvalo od propasti. Isto tako se lijepo ističe iskrna i bratska sloga Hrvata i Srba, bez koje si ne možemo ni zamisliti bolje budućnosti. Ovu lijepo opremljenu knjižicu preporučamo najtoplije i našim pčelarima, jer smo uvjereni, da će si tim pobudnim štivom zagrijati još više svoja srca za sve ono što je lijepo, plemenito, rodoljubno i značajno. Cijena je knjižice samo 40 filira, a može se dobiti kod samoga pisca i u knjižari I. Dujaka u Sisku. B. . . . n.

Oglas.

Članovi »hrv. slav. pčelarskoga društva« mogu dobiti vrlo lijepoga čistoga vrcanoga meda i to bagrenovca i lipovca. Med je u posebnim staklenkama, a jedna takova staklenka meda (sadržaj 1½ kg.) stoji sa članove 80 filira, a sa nečlanove 1 krunu. Poštom se razaslije u posebnim limenim posudama (sadržaj 4 kgr.). Jedna takova posuda meda, zajedno sa posudom, stoji sa članove 6 kruna 60 filira, a sa nečlanove 7 kruna.

Tko si dakle toga meda nabaviti želi, neka se što prije obrati na uredništvo »Hrvatske Pčele« u Osijek III.

Ovom je društvu pokroviteljom Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelln td. ltd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranā). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 fl. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, dolnji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. 10.

U OSIJEKU, za mjesec listopad 1909.

Tečaj XXIX.

POZIV!

Sva p. n. gg. članovi »hrvatsko-slavonskoga pčelarskoga društva« pozivaju se ovim u

XXVIII. glavnu skupštinu,

koja će se obdržavati dne 28. studenoga točno u 3 sata poslije podne u prostorijama donjogradske niže pučke škole u Osijeku.

Dnevni red:

1. Pozdrav predsjednika i otvorenje skupštine.
2. Izvještaj tajnika, kao urednika »Hrvatske pčele« o prihodu i rashodu društvenoga stručnoga glasila.
3. Izvještaj blagajnika o stanju društvene blagajne.
4. Izbor dvojice skupštinara za pregledanje društvenih računa u godini 1909. i 1910.
5. Proračun za godinu 1910.
6. Podijeljenje apsolutorija centralnoj upravi društva.
7. Izbor predsjednika, dvanaestorice odbornika i sedmorice odborskih zamjenika.
8. Eventualni predlozi skupštinara, koji se imadu barem 8 dana prije skupštine dostaviti centralnoj upravi.

Hrvatsko-slavonsko pčelarsko društvo u Osijeku.

Ivan Rabar,
predsjednik.

Bogdan Penjić,
tajnik.

Trulež legla.*)

ma tomu dosta godina nazad, kada se je ova bolest i na mojemu pčelinjaku uvriježila bila.

Onda sam pčelario isključivo u Živanovićevoj amerikanki i do nastupa truleža, a taj se je pojavio u ljetu godine 1898. sa lijepim uspjehom.

Pet punih godina borio sam se neumorno protiv ovoj bolesti i tekom ovoga vremena prokušao sam sva do onda preporučena sredstva i liječila, nu bez ikakovoga povoljnoga uspjeha.

Prokušao sam sve do tada publicirane načine liječenja pomoću umjetnoga odroživanja i gladovanja te hranjenja pčelaca u posvema novim još neupotrebljenim amerikankama i providenim sa posvema novimi okvirima, na koje sam priljepio samo tanku voštanu crticu na satonoši.

Prokušao sam liječenje sa phenolom, sa salicylnom kiselinom, sa mravinjom kiselinom, sa formalinom, sa naphthalinom, sa kanforom i napokon sa thymolom, nu sve badava, jer pčelci nisu se oporavljali već bolest je išla sve na gore i tečajem samo jedne godine bili su svi moji pčelci bolesni na truležu legla.

Radi toga sam odlučio bio sve ove moje bolestne pčelce uništiti, te iz dalekoga nove rojeve nabaviti i na početke umjetnoga saća također iz vanjštine dobavljeno.

To sam izveo u proljeću godine 1903. te si nabavio 18 lijepih rojeva od našega pčelarskoga društva u Osijeku i ustanio sve te rojeve u posvema nove i novo opremljene amerikanke, koje sam smjestio na moj prijašnji uslijed truleža uništenih pčelinjak.

Svi ovi rojevi napredovali su u toj godini do nastupa velike vrućine dosta dobro, nu kako je ista nastupila opazio sam zastoj u razvitku a točnom razgledbom ustanovio sam, da su i ovi pčelci oboljeli na istoj bolesti, naime na truležu legla.

Uslijed ove činjenice zaključivao sam da ponovna pojava ove bolesti ne može ležati u tom, da sam kakovom počinjenom neopreznošću prenio istu, nego da se uzrok te bolesti mora tražiti u onimi odnošaji, pod kojima su se ovi pčelci nalazili tečajem njihovoga prebivanja u dodijeljenom im stanu naime u amerikankama.

Sve na mojem pčelinjaku onda se nalazeće amerikanke imale su pokrov kao što i pod, načinjen od 4 cm

debelih dasaka, te su osim toga bile izvana dobro naličene smeđom uljenom bojom.

Držeći se gori istaknutoga uvjerenja, da su naime odnošaji, pod kojima se pčelac u svojem stanu nalazi, uzrok truležu i znajući da ovi odnošaji stoje u najužem savezu sa konstrukcijom toga stana, odlučio sam preurediti amerikanku tako, da ću moći u njoj regulirati toplinu kao što i vlagu tako, da bude moguće staviti obadvije u sklad sa dobom godišnjom kao što i sa mjenjajućom potrebom pčelca na obima.

U tu svrhu zamijenio sam 4 centimetra debeli pokrov amerikanke sa takovim od samo 6 milimetra debljine a pod 4 centimetra debeo sa takovim od 8 milimetra debljine, te sam osim toga naličio amerikanku izvana ne sa uljenom bojom već načinjenom iz čiste vode i ilovače.

U ovakovim amerikankama i opet na istom mojem starom dakle okuženom pčelinjaku razvijali su se već 1904. godine rojevi kao što i pčelci tako lijepo, kako nikada prije a o truležu nije bilo više nikakovoga traga.

Od onda pak do danas prošlo je dakle već 5 godina a svi moji pčelci, imadem ih sada 42, potpunoma su zdravi i tako jaki, da ne mogu biti bolji. A stanoviti broj ovih pčelaca metnuo sam predlani, lani i ljetos kao rojeve u one iste amerikanke u kojima je trulež svojevrmeno harala. Te amerikanke nisam prethodno niti desinficirao, već sam na njima samo promjenio debeli pokrov i debeli pod sa tankim te odstranio uljenu boju i nadomjestio ju sa vodenom. Osim toga sam svim ovim pčelcima davao umjetno saće ljevano iz voska, koji je dobiven iz onoga truležom osmrđenoga saća od onih svojevrmeno radi truleža uništenih pčelaca.

Ovim sam dakle eksperimentalno ustanovio, da trulež legla prouzrokuje nepogodni odnošaji, pod kojima mora da živi pčelac u onom ulištu, u kojega je pčelar strpao.

Ako je ovo ulište tako sagrađeno, da ne odgovara onim mjenjajućim se potrebama, koje život cijeloga pčelca tekom sunčane godine, dakle tekom jedne svoje životne periode zahtijeva, onda mora taj pčelac nastradati, a pošto je leglo najnježnije, najćutljivije i najslabije, nastrada ono i najprije.

Leglo dakle najprije pogine i mrtvo ostaje u stanicama, jer su i pčele zapaćene i za pravi rad nesposobne, te ga ne iznašaju napolje i tako postaju ona groblja u

*) Predavanje ovo držano je 30. kolovoza 1909. na zasjedanju kongresa hrvatskih i srpskih pčelara u Rumi.

saću, koja onako karakteristično zaudaraju i u kojima se onda bujno razvijaju i pomor legla povećavaju svi oni bacili, koje su bakteriolozi do sada našli, opisali i od kojih su već 7 dobrih vrsti opredijelili i koji slove kao jedini i pravi uzrok u govoru stojeće bolesti naime truležu legla.

Pravi uzrok ovomu pojavu, ovoj bolesti, naime truležu legla je po mojem iskustvu neprikladno ulište i na tu okolnost želio sam svratiti pozornost svih pčelara. Rieka, 16. kolovoza 1909.

M. Barač.

Koja sredstva stoje pčelaru na raspolaganje, da poluči što bolji uspjeh u pčelarstvu?*

Pčelarstvo je najidealnija gospodarska grana. Ono nam pruža dvostruki užitek: duševni i materijalni. Pčelarstvom se može baviti svaki dobro misleći čovjek, te ne ima stališa, komu bi ono služilo na sramotu. Ono nam pruža ugodne zabave i veselja u najljepše doba godine, te nas upoznaje sa čudnovatim životom kukaca i otkriva nam na malenom prostoru najveće tajne božanskog stvora. Ono pobuđuje pčelara na dublje proučavanje prirode, te mu napunjuje dušu strahopoštanjem prema svemogućstvu i sveznanju božjem. Ovo je duševni užitek od pčelarstva. — Prem je ovaj duševni užitek tako lijep, ipak je malo pčelara, koji bi se samo za ljubav duševnog užitka bavili pčelarstvom. Poznato je svakomu pčelaru od kolike su vrijednosti pčele pri oplodivanju bilja sabirući uz to najslađe cvijetne sokove, te ih donasaju u košnicu kao med, koji igra vrlo važnu ulogu kod zdravih i bolesnih. Osim toga proizvode one i vosak, koji je također u ljekarstvu i obrtu od velike važnosti. To je materijalni užitek od pčelarstva. —

Noviji način pčelarenja ili pčelarenje sa pokretnim saćem, ide za tim, da pčelar za svoj posao, brigu, trud, trošak, znanje i umijanje dobije i odgovarajuću protu-uslugu i da si dobitak od pčelarstva što više osigura. Svađanje pak iskustvo nas uči, da ovaj dobitak nije svake godine onakav, kakav bi mogao i trebao biti. Pčelarstvo je vezano u prvom redu na vrijeme, o kojem ponajviše ovisi i uspjeh u pčelarstvu. Proti oblacima, vjetrovima i drugim zračnim promjenama pčelar je posve nemoćan, te proti njima ne može ništa učiniti.

Nije ali uvijek vrijeme uzrokom neuspjehu u pčelarstvu, nego je tome kriv ponajviše sam pčelar. Njegova nemarnost i znatiželjnost, žurba i neznanje, udobnost i nevješćina, pohlepa i škrtost često su uzrokom, da njegov prihod i rashod na koncu pčelarske godine

u nepovoljnom razmjeru stoje ili drugačije rečeno, da njegovi pčelci nijesu ništa uradili. Riječi: „Pomozi si sam, pa ću ti i ja pomoći“, vrijede osobito za pčelara. A da li je ovaka pomoć, bez uštrba po pčelinje društvo, moguća? Mi odgovaramo da jest, samo ako pčelar ruku o ruku s prirodom koraca. Razumno, vješto i oprezno izveden posao oko pčela u pravo vrijeme ne samo, da ne će pčele unatražiti, nego će im to biti od velike pomoći, da njihovu marljivost i razvitak pospiješimo. Pa koja sredstva stoje pčelaru na raspolaganje, da radljivost i sposobnost pčela tako podigne, da mu one obilno trud nagrade?

Ponajprije mora da je glavna i prva briga pčelareva, da imade uvijek na svom pčelinjaku zdrave i sposobne pčelce, koji će u vrijeme dobre paše biti u stanju, istu valjano iscrpiti i što više meda u najkraćem vremenu sabrati. Ovo će polučiti, ako bude pazio na ova tri pravila: 1) da pazi na umnožavanje legla u pravo vrijeme; 2) da pčelce uzdrži u snazi i 3) da imade na pčelinjaku marljivu rasu pčela. —

1) Kao što ratar u vrijeme velikih gospodarskih poslova treba puno radnih sila, ako hoće pred nevremenom brže spremati svoj živež, tako isto mora i razuman pčelar nastojati, da u vrijeme dobre paše izade sa množinom pčela, da ju valjano i dobro iscrpi. Čim jači i snažniji pčelci, tim veći i dobitak od njih. U Engleskoj postavljaju po dva pčelca tako jedan nad drugim, da njihovu snagu podvostruče, pa kažu, da tako dobiju četverostruko više meda, nego što bi dobili od jednog pčelca. I u Americi se sabere silan med jedino sa jakim pčelcima. Pa može li i biti drugačije? Svaki je pčelar doista već iskusio, koliko mu vrijede jaki pčelci i u kakovom razmjeru oni unašaju med prema slabima. Da to pčelar prouči, nužno mu je prije svega znati, kakove su prilike glede paše u njegovoj okolici i

* Predavanje je ovo držano 30. kolovoza 1909. na VIII. zasjedanju kongresa hrvatskih i srpskih pčelara u Rumi.

prema to mu da širenje legla kod svojih pčelaca pospeši ili ograniči. U mnogim krajevima sa pokošenim livadama prolazi i glavna paša za pčele. Kod nas pada glavna paša ponajviše na mjesec svibanj i lipanj, te ova dva mjeseca obično opredjeljuju dobitak ili gubitak u pčelarstvu. Zato mora nastojati svaki pčelar, da sa što jačim pčelcima uđe u proljeće, a to će polučiti, ako u jeseni što više mladih pčela i legla uđe u zimu i ako se ovaki pčelci u proljeću što duže uzdrže jakim.

U krajevima sa jesenskom pašom, kao što je u jednom dijelu našeg Srijema, brine se narav i sama, da se ovom uvjetu udovolji. Tamo iza podulje ljetne pauze nastane sredinom mjeseca kolovoza obilna paša od čistaca te oživi pčelce na novi život, jer matica počne na novo širiti mlado leglo i množi pčelce tako, da uđu dovoljno jaki u zimu. Gdje narav to uskraćuje, tamo mora pčelarevo umjeće pomoći. To se polučuje špekulativnim prihranjivanjem u mjesecu kolovozu ili spajanje pčelaca u kasnu jesen. Ovo posljednje smatrao je Dr. Dzierzon za glavnu polugu uspješnog pčelarenja. Spajanjem pčelaca u jeseni imademo dvostruku korist. Prištedimo na zimskoj hrani i dobijemo jake i sposobne pčelce za proljeće. Neki su pčelari krivog mnijenja, da se spajanje pčelaca događa na račun veće zalihe meda te drže, da jedan pčelac spojen iz tri slabija, treba i tri puta toliko meda. U pravilu troši slabiji pčelac razmjerno puno više meda, nego li jaki. Za oštre zime treba više topline, a to se polučuje većim potroškom meda, dok jaki pčelci već svojom množinom pčela proizvode više topline.

2) Drugi uvjet, da se zimsko stanje pčelaca, što dulje neoslabljeno uzdrži, polučuje se dobrim prezimljenjem pčelaca. Ovo se smatra vrhuncem umjeća u pčelarstvu, akoprem nije ni tako teško izvedivo. Pčelar mora imati na umu, da i pčelama kao i ljudima treba u zimi tri glavna uvjeta kao što: krijeplka hrana, pristalo odijelo i topal stan.

Dobar čist med sadržaje pčelama nužne hranive čestice u pravom razmjeru, pa zato je osobito u drugo polovici zime, kada matica počne svoju djelatnost, najbolja hrana. U prvoj polovici zime, kada pčele više u besposlici žive, mogu se one zadovoljiti i mršavijom hranom kao n. pr. rastopljenim šećerom, pa im ta hrana može biti dapače i bolja od meda. I gospodari u zimi svoje domaće životinje pače i one za vožnju slabije hrane nego li u vrijeme kada one rade. Pčelama je dobro dati za zimu rastopljenog šećera već i za ljubav vode, koju ne

moгу zimi donášati, a koju ipak trebaju za priređivanje svoje hrane.

Zimsko odijelo jest pčelama saće. Ono se mora sastojati iz dobrog ne prestarog niti premladog saća, koje mora biti potpuno izgrađeno i u propisanim razmacima poređano. Prostor u košnici za zimovanje ne treba suviše stegnuti. Prostrane sobe za obitelj su zdravije, nego li malene, a veće staje za domaće životinje su probitačnije od malih. Tako će se i pčelac čutiti bolje u većem prostoru, nego li u posve stisnutom.

U pogledu stanova za pčele, ne ćemo o nijednoj vrsti košnica govoriti. Danas ima već silna množina košnica raznih sistema, ali još ni jedne košnice nije nitko pronašao, koja bi bila bez ikakve mane. Isto tako se ne ćemo upustiti u kritiku, da li su košnice sa većim ili manjim okvirima bolje, jer se i u tom pogledu mnijenja pčelara razilaze. — Glede zimovanja pčela mora pčelar još paziti, da one imaju u zimi potpun mir, jer svako uznemirivanje može im škoditi. Rano u proljeće treba sprečavati pčelama izlijetanje na pašu i po vodu, a i u kasnu jesen treba izbjegavati dodavanje meda. Nadalje treba na pod košnice u jeseni podmetnuti ljepenku, koja se može lako izvući i očistiti. Na taj će se način pčelama oko iznašanja mrtvih pčela i raznih mrvica puno posla prištediti.

Stara riječ: Da svaka pčela u proljeću vrijedi jedan filir, malo je pretjerana, ali ipak imade smisla. Stare se pčele ne smiju doduše mnogo u obzir uzimati, ali se zato mora misliti na mlado leglo, koje će se izleći rano u proljeće. Čim je više starih pčela u proljeću u košnici, koje unose med, prašak i vodu, tim će i matica brže širiti mlado leglo te će se pčelac prije ojačati. Stoga treba nastojati, da tih starih pčela što više dočeka proljeće i da ih što dulje uzdržimo, jer su one od neprocijenive koristi za ojačanje pčelca. U proljeću treba čuvati pčelce od noćne hladnoće dobrim utopljanjem košnica, a treba izbjegavati i često pregledavne i otvaranje košnica. Stvari, s kojima smo zamotali košnicu u zimi, treba da što dulje u proljeću ostanu.

Poziva li narav k obilnom stolu, tad treba da što više pčela izađe na pašu i tako trud pčelarev obilno nagrade. Ali ovo nije uvijek slučaj. Često se događa, da je koji pčelac suviše zabavljen sa domaćim poslovima, jer mora odviše otvorenog legla hraniti i grijati, ili usred najbolje paše ljenčariti, spremajući se na rojenje, koje znači uvijek razdjeljenje naroda i smanjenje radne snage. Racionalan pčelar mora nastojati ovo oboje spriječiti. U prvom slučaju uzeti će jedan dio otvorenog legla i

dodati ga pčelcima, koji će ga bez uštrba po svoju radljivost moći primiti, a oslabljenom pčelcu treba dodati zrelog legla. Rojenje se sprečava otvaranjem medišta, vrcanjem meda i ograničenjem legla. Ovo posljednje će se polučiti, ako se pred obilniju pašu obezmatiče košnice ili se matice zatvore na nekoliko dana u kavez. Ova dva načina mogla bi biti u prilog većem dobitku od pčelarstva, nu da li su uvijek izvediva, to je drugo pitanje? Na velikim pčelinjacima dosta je naporno traženje matice, a višeput ih je šteta ubijati, osobito kad su mlađe. Još je napornije hvatanje matice i zatvaranje u kavez. Tim se zatvaranjem matice može dobiti koji kilogram meda, ali se može napraviti još veća šteta, jer matica može lako u zatvoru oboliti i postati nesposobna za daljne leženje jaja. Mjesto zatvaranja matice preporučuju mnogi pčelari, da se upotrebljuje Hanemanova rešetka, kojom se odijeli plodište od medišta. Premda većina pčelara odsuđuje i ovu rešetku, ipak je ona svakako bolja, nego li je zatvaranje matice u kavez.

Suvišno leženje trutova može biti također na štetu dobrom uspjehu u pčelarstvu, akoprem se ne preporučuje, da se ono sasvim spriječi. Stanovita količina trutova nužna je, jer se pčelac bez njih ne osjeća ugodno. U jeseni treba povaditi okvire sa trutovskim saćem, a u proljeće kada su već zaleženi, ne treba ih tamaniti odrezujući im glave ili zaronjujući zaleženo saće u hladnu vodu, nego ih treba pustiti da se izlegu, a onda ih loviti i ubijati. I ovdje vrijedi ona, da se je lakše od pogriješke čuvati, nego li ju liječiti. Ovomu se može u današnje vrijeme pomoću umjetnog saća lako doskočiti. Dodavanjem cijelih ploča umjetnog saća spriječiti će se pčelama gradnja trutovskih stanica u većoj mjeri.

3) Napokon za uspješno pčelarenje treba nastojati, da imademo dobru i marljivu rasu pčela. Ovdje ne mislimo na posebnu rasu pčela, nego na pčele, koje se zbog svoje marljivosti i umnožavanja legla odlikuju. Višeput se trpe na pčelinjaku i lošiji pčelci sve u nadi da će se popraviti. Niti temeljita teorija, niti dugotrajna praksa ne mogu pčelara izliječiti od svih pogrešaka. Nepobitna je istina, da organske pogriješke ili prednosti, dobra i loša svojstva roditelja prelaze i na djecu i da je zdrav, marljiv i sposoban podmladak ovisan o zdravlju i krijepečini roditelja. Isto je tako poznato, da parenje životinja u bližem srodstvu dovodi do izrođenja i da na zdravlje i sposobnost podmlatka upliva. Isto

tako i neprestanim razmnožavanjem pčela na vlastitom, pčelinjaku, a dapače i u istom mjestu, može dovesti do izrođenja pčela, koje postanu manje sposobne. Ovo može biti tim gore, ako se parenje više put u srodstvu opetuje, pa se može dogoditi, da se matica posve izrodi te leže same trutove.

Da se pčelar očuva od izrođenja svojih pčelaca treba da od vremena do vremena obnavlja krv na svom pčelinjaku. Često je dovoljno, ako donesemo nekoliko tuđih matice iz odaljenijeg pčelinjaka, te ih pustimo, da odgajaju trutove, koji će se upotrijebiti za parenje drugih matice, dočim se u drugim košnicama trutovi posve unište. Sva dobra svojstva dobre matice preći će na trutove, a ovi će opet ista dobra svojstva prenijeti parenjem na mlade matice, pa zato treba i odgajanju trutova dovoljno pažnje obraćati. Pčelarima sa pokretnim saćem biti će ovo sve lako moguće, jer im košnice dopuštaju, da imaju svoje pčelce u potpunoj vlasti pa im je zato i moguće njihovu sposobnost podići i pospješiti. Osim toga je dobro, da pčelar imade uvijek na svom pčelinjaku u zalih mladih, zdravih i sposobnih matice, jer će tako i sposobnost svojih pčelaca moći najlakše podići i unaprijediti. Napokon treba da pčelar vodi račun o starosti svojih matice i da ne drži na pčelinjaku starije matice od dvije, a najviše tri godine. Starije matice treba odstraniti i s mladim zamijeniti.

Čovječiji um nastoji, da neprestanim istraživanjem i iskustvom prodre i u sakrivene tajne prirode, pa tako je u mnogim stvarima došao do novih otkrića. I pčelar je u stanju odgajanjem i križanjem dobra svojstva matice prenijeti i na drugog pčelca i tako njegovu sposobnost podići i unaprijediti. Zato treba odgajati matice samo od onih pčelaca, koji se odlikuju svojom marljivošću u sabiranju meda i umnožavanju legla. Na taj će način pčelar odgojiti na svom pčelinjaku kulturnu rasu pčela, koje će mu i u lošijim godinama donijeti koristi, a u dobrim godinama polučiti će vanredne uspjehe.

Radimo i nastojmo dakle oko naših pčelica ono, što nam je moguće i izvedivo, pa se onda možemo nadati i boljem uspjehu od pčelarstva, a ne ćemo se imati razloga tužiti na razne nedaće u pčelarstvu.

U Novaku, dne 9. kolovoza 1909.

Mato Vohalski

učitelj.

Dvije tri sa pčelarskog kongresa iz Rume.

(Piše Ignjat Novaković, poljodjelac i pčelar.)

Svršetkom dnevnog reda kongresnog zasijedanja u Rumi dne 30. kolovoza 1909. rekao je u svom govoru veleučeni g. ravnatelj i blagajnik pčelarskog kongresa Eugen Kamenar: „Ima li tko šta predložiti na ovom kongresu?“ Na to sam ja ustao i izgovorio evo ove riječi: „Slavni kongres! evo ja stavljam predlog, da se i u našoj domovini osnuje pčelarska zadruga, kao što je osnovana u Kranjskoj Ilirskoj Bistrici, (vidi oglas u 8. broju „Hrv. Pčele“ tek. god.) koja preкупљује pčelinje proizvode od svojih članova. Ja držim, da bi se sa ovim više unapredilo racionalno pčelarstvo, nego li sa svim drugim, što se je do danas činilo u to ime.

U takovu bi zadrugu stupili svi naši domaći pčelari, kao članovi i svaki bi joj rađe plaćao 10 kruna članarine, nego što da sada plaća 2 krune, jer bi bio siguran za unovčenje svojih pčelinjih proizvoda. U samoj našoj općini — rekoh — ima desetak i više početnika, te čim koji izvrca ma i najmanju količinu meda, nema gdje da ga unovči, nego ga takorekući porasipa, pa kroz to nestalni početnik gubi volju za pčelarstvom. „Ovaj moj govor bio je do polak predlog, a odpolak slijedio je više kao odgovor na govor veleučenog g. ravnatelja i blagajnika pčelarskog kongresa E. Kamenara, koji je cijelom kongresu dokazivao, da je ovaj predlog uopće po racionalno pčelarstvo skroz dobar, a zatim se izvinjavo, kako je to do sada bilo nemoguće ostvariti, jer tu — veli — treba kapitala i. t. d.

Iza govora g. E. Kamenara nastavio je o mom predlogu g. Bogdan Novaković, rumski kr. kotarski predstojnik i predsjednik rumske pčelarske izložbe, ali pošto se zažagoralo u prilog moga predloga, nisam dočuo šta je g. B. Novaković, u prvim riječima kazao, a prisvršetku govora rekao je kritičnim tonom, da bi moja dužnost bila, da iznađem i dokažem, na koji je način kranjska pčelarska zadruga u Ilirskoj Bistrici osnovana, a tako isto, na koji bi se način takova zadruga i u našoj domovini mogla ustrojiti. Na ovo sam ja primijetio, da su za proučavanje ovako ustrojenih zadruga kompetentniji naši pčelarski stručnjaci, koji su i u ostalom opću pčelarsku znanost proučavali i kod nas udomljavali, a ja još od moje strane dodajem: Što može biti u kranjskoj Ilirskoj Bistrici, zašto ne bi moglo biti i kod nas, kad je to jedna te ista država. I tako završujući ovu takorekuć naivnu polemiku, do druge i bolje zgode, velimo i ovo: Ako li naši pčelarski

kompetenti ostanu pri ovako negativnom odzivu, te da bi stoga ovaj prešni predlog bio glas vapijućeg u pustinji, nama ne preostaje drugo, nego da budemo članovi kranjske pčelarske zadruge u Ilirskoj Bistrici, ali to ne će služiti na časf i korist ni za našu domovinu, a za pčelarska društva — koja su i do sada jedva vegetirala — ni pogotovo. Žao nam je što ove retke sa ovakim izrazom moramo da završimo, ali još nam je žalije, ako se dobra stvar odbije i zabaci. Mi smo ovako slično pisanje predali u javnost već prije 8 godina, ali po današnjem izgledu to kao da nije važno za nas, nego za Kranjsku.

Pri svršetku naivnog polemiziranja sa gore spomenutom gospodom upita me jedan drugi gospon: „Koliko imate metara meda?“ Ja mu odvratih: Za sada nemam nikoliko, ali valjda će biti, a on mi pruži kartu sa njegovom slikom i adresom i tim je naš divan bio svršen. Kongres je u istom momentu zaključen i mi se počesmo spremati i razilaziti iz dvorane, u kojoj smo bili i tako ja ostado kao ponižen sa upitom pomenu-toga gospodina. Kako se taj — inače uvažen — gospon zove, ne ću da kažem, jer ne znam pravo je li on tim pitanjem htio da me iskušava, ili on zbilja kupuje med, samo ću dovršiti moj odgovor, koji u onom momentu nisam mogao da produljim.

Ove godine ne samo da ja nemam meda, nego nema ga ni mnogi, ali imo sam ga lane i preko-lane na 9—10 metara, valjda će i opet doći godina, pak će ga biti. Najposla ja nisam ni stavio gornji predlog baš radi moga meda, nego radi budućih pčelara, koji se danas pojavljuju na sve strane, kao pečurke u proljeće. Ja sam ove godine imo samo 2 metra meda i to je palo, što se veli, ko na vrelo gvožđe, jer na tako zločestim godinama ne samo da nema konkurencije, nego li još i konkurenti trguju tražeći i kupujući meda. Takova je mušterija — možda — i goreoznačeni gospon, koji traži meda sada, kada ga nema, a dok bude bilo, pa mu ga ponudimo, onda će se činiti i nevjest. I tako završujući i ovaj moj odgovor, još ću i ovo da kažem: Ako se meni spočitava, što u isti mah, kada sam stavio gornji predlog, ne imadoh i nekoliko metara meda na prodaju, onda bi se moglo spočitnuti i svima onim nepčelarima, koji su prisustvovali na pčelarskom kongresu i pohodili izložbu. Nu oni bi sjegurno kazali, da su prijatelji pčelarstva, a to za opštu stvar vrijedi, kao i da su pčelari.

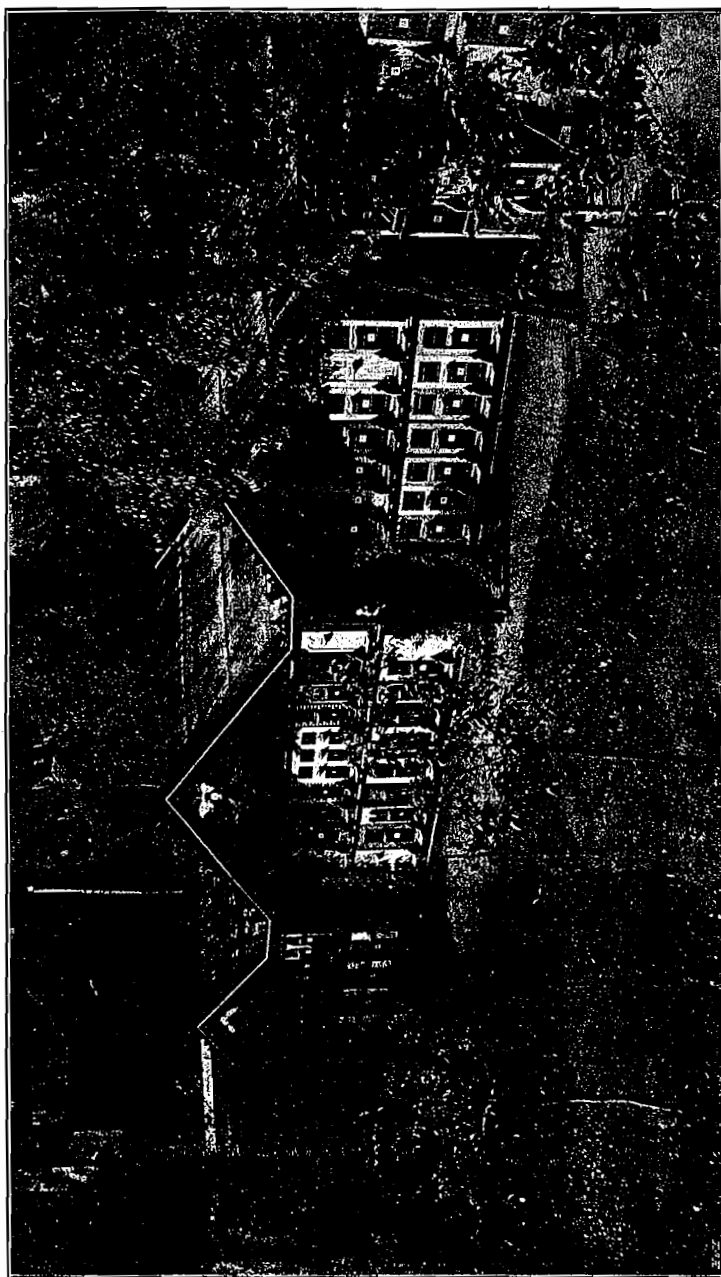
Pčelinjak Jos. Čížeka u Českoj. (K slici.) Predočujemo našim čitaocima najveći pčelinjak českih pčelara i to predsjednika pčelarskoga društva u Sušici (Schüttenhofen) u Českoj, Josipa Čížeka, ravnajućeg učitelja. Pčelinjak sastoji od 150 košnica raznih sustava, koji je bio osobito prije dvije godine za vrijeme zemaljske pčelarske izložbe (od 15 do 22. kolovoza 1907.) u Sušici za posjetnike i pčelare českoslavenske predmetom velikog hodočašćenja i čudovištem. U sredini nalaze se košnice i u »Hrv.

Pčeli« opisana »kapucin« — trojak« te košnice normalne českog sustava sa dvostrukim stijenama, u desnom krilu su normalne českog stubljike sa slamnatim stijenama, a na lijevom krilu košnice stubljike — dvojci sa uskovisokim okvirima. Imade tu i amerikanaka — dvojaka, koje se daju otvarati

na tri strane sa okvirima širokoniskim (o kojima se još neprestance i sada među oduševljenim českomoravskim pčelarima u velike boj bije, a o koristi

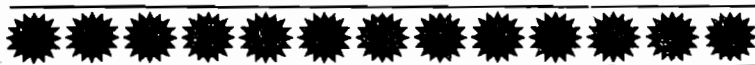
njihovoj držao je veliko zanimivo predavanje kod zadnje pčelarske izložbe u Blanskom 3. kolovoza 1909 poznati i nam moravski pčelarski prvak velečasni g. Fr. Adamec. Posjetioci ovog velikog pčelinjaka českog, imadu veomazgodnu priliku upoznati se sa košnicama najnovijih sustava, ter se ovako uputiti u uzorno i moderno racionalno pčelarenje, kojih u tako velikom razmjeru u Českoj ni nema, kojim se tu odlikuje ovaj poštovani i strastveni českog pčelar Jos. Čížek I mi mu želimo što ljepši uspjeh od njegova pčelarenja.

E. Kamenar.

Slika 15.

Pčelinjak Jos Čížeka u Českoj.

Razne vijesti.

Matica ubola. U zadnjem broju »Moravske Včele« (br. 10. ex 1909.) opisuje neki pčelar zanimivi događaj, koji mu se je ljetos na pčelinjaku desio, kada je hvatao maticu iz jednog svog roja — drugenca. Uхватivši lijepo maticu pruži je svomu pomoćniku, da je stavi u čašu. Najednom poviče pomoćnik, da ga je matica ubola. Pogledavši mu prst, bilo je za vidjeti neznatnu, crvenkastu piknicu. Žalac je manjkao. Pošto se obično veli, da matica bode svojim žalcem samo drugu maticu, kao svoju suparnicu, pomisli ovaj pčelar, da ga je možda neznatno ubola neka pčela, koja se je matici približila. Za tjedan dana kasnije opet je isti pčelar držao među prstima iz svoga roja maticu. Najednom oćuti ubod u sredini prsta pokazivača. Pogledavši, točnije ubodeno mjesto, primjeti, gdje matica oteže zadak, ostavljajući u prstu cijeli žalac sa mjehurićem otrova. Iza toga stavljena matica na papir veoma je teško puzala, okrećući neprestano zadak pod sebe. Drugi dan, da ga je opet ubola jedna matica, što ju je iz roja uhvatio. — Uredništvo ovog pčelarskog lista primjećuje na to, da je ovdje mogućnost uboda zato, što je maticu isti pčelar previše stisnuo.

E. K—r.

Zakon o truležu legla u Irskoj. Nedavno je u dalekoj sjevernoj zemlji Irskoj izdan zakon za utamajivanje truleža legla.

E. K—r.

Pčelarstvo u Alžiru. Pčelarski alžirski časopis »Nahhla« (arapska riječ za pčelu) počeo je nanovo izlaziti. Izdaje ga alžirsko pčelarsko društvo. Prof. Trabut na lječničkoj školi u Alžiru mu je redaktorom, a prva mjesta u društvu zastupaju najviši činovnici. Vlada svestrano potpomaže društvo. Glavnom je svrhom društva raširiti moderno pčelarenje kod Arapa i Kabila. Alžir je osobito prikladnim za pčelarenje kano i Kalifornija, dapače daje ovdje pčelarstvo još veći iznos nego li u Kaliforniji.

E. K—r.

Pčelarstvo u Holandiji. Poduzimavi holandski pčelari svojim medom bez carine neprestano draže njemačke pčelare. Najprije raspačavali su po Njemačkoj svoje slamnate košnice pune meda u saću sa šačicom meda bez djumruka (poreza). U Njemačkoj bi tih par živih pčela žurno uništili, medovo saće povadili i rasprodali. Kada su Njemci izdali novi carinarski zakon odredivši, koliko smiju težiti živi pčelci, dosjetili su se Holandezi novoj doskočici. Prevažaju jednostavno lake

pčelce na poznata velika vrijeskom porasla polja [vrijeso-višta] na granici Njemačke, a kada su pčelci napunili svoje košnice medom, rasprodaju Njemcima ovaj med opet bez carine — i gole izcijedene pčelce vuku natrag svojoj kući sa utrženim novcem. Dakako da se Njemci i na to srde, a rada bi im i ovo nekako zapriječiti. Čudnovato, da se ne okoriste ovim zgodnim primjerom svojih holandskih susjeda. (Po »Mor. Včeli« 1908./11.)

Suncokret kao lječiva biljka. Davno je već poznato, da suncokret (Sonnenblume, Helianthus annuus) spada među veoma korisne i lječive biline. Česki časopis zdravstveni: »Umjetnost življenja« piše o toj biljci u svom 7. br. ovo: »Uzgajajte prijatelji što više suncokret. Iz cvijetova vade pčele mnošinu posve dobrog meda i voska, od sjemenaka dobiva se ulje, koje je skupocjeno i traženo, rabi ga i slikar i sapunar. Brašno od sjemenaka je mnogo više hranivo nego li obično brašno. Od njegovih se stabljika dobivaju vlakanca svilenoga sjaja. Suncokret dobro uspeva u oranici, određenoj za sadenje krompira.« (Po »Češkom Včelaršu« br. 7. ex 09.)

Otporuka.

Čitajući zadnje redke »Naprednog Pčelara« broj 9. za rujan o. g. sada baš dobro znade pisac članka »Ne nazadujmo!« (u »Hrvatskoj Pčeli«) da V. K. König nije priučen sa ljudima uljudno općiti. S toga mu otporčuje dotični pisac rečenoga članka, da za »neotesanosti« njegove »konfusne« poruke baš nimalo ne mari.

B . . . c.

Ispravak. Krivnjom slagara uvukla se je u 9. broju »Hrv. Pčele« velika pogriješka, koju molimo ispraviti. Na strani 68. toga broja, u drugom stupcu, treći i četvrti red odozgo glasi ovako: »Oduzeti okviri i pčele na njima neka se dotičnom pčelcu dodaju i tako isto poručuju« — a to ne valja, nego ima glasiti ovako: »Oduzeti okviri i pčele na njima neka se pomeću i pritvore u praznu i za taj posao pripravljenju škrinju, pa kad se dotični pčelac — kao što sam reko — uredi i zatvori, neka se stresu na zemlju pred leto njihove košnice«

Ovomu je društvu pokroviteljem Preuzvišeni gospodin dr. Teodor grof PEJACSEVICH, vlastelin td. itd.

Uređuje: Bogdan Penjić.

Izlazi svakoga mjeseca na cijelom arku (8 stranâ). — Članovi društva dobivaju list besplatno. — Ako bi koji od nečlanova taj list želio, može ga dobiti za godišnju pretplatu od 6 kruna. — Oglasi se primaju, te se plaća za petit-pismeni redak 16 fil. — Za inače tiskane oglase prama veličini prostora. — Pretplata, članci, dopisi i razna pčelarska pitanja šalju se na Uredništvo Osijek, donji grad. Društveni član, ako se obveže, da će svake godine priposlati izvoran dopis od najmanje 3 tiskane strane u opsegu u društveno glasilo, može biti po odboru imenovan dopisujućim članom, a kao takav ne plaća godišnjega prinosa.

Br. II. I 12.

U OSIJEKU, za mjesec studeni i prosinac 1909.

Tečaj XXIX.

Pčelarska izložba u Rumi.

(Vidi sliku broj 16.)

U proslavu svoje prve desetgodišnjice opstanka, pr redila je „Srpska pčelarska zadruga u Rumi“ pčelarsku izložbu pod pokroviteljstvom patrijarha Lukijana Bogdanovića. Cijela je ta izložba bila smještena u krasnoj zgradi srpske pučke škole u Rumi. Sva školska zgrada i ulaz u izložbu učinio je već lijep utisak na sve posjetioce, a sama izložba bila je zaista majstorski prikazana. Izložci su bili podijeljeni u 8 grupa: 1. žive pčele i razni sistemi džirzonaka; 2. med; 3. vosak; 4. proizvodi od meda; 5. proizvodi od voska; 6. razno pčelarsko oruđe. 7. učila i starine i 8. književnost pčelarska. Žive pčele i razne košnice bile su smještene u prostranom školskom dvorištu. Čim je posjetioac stupio u izložbu, prikazala mu se je krasna panorama raznovrsnih košnica pletara, dubenica, džirzonaka, pa sve do košnica u obliku skupocjenih

crkava (od 200—400 kruna). Usred dvorišta bio je postavljen ukusan paviljon manastira Vrdnika, u kom je postelja, umivaonik, ormarić uz postelju i cijelo pokućstvo bilo ispunjeno pčelama. Pred tim paviljonom vidio si košnicu u vijernom obliku kaznioničke crkve u Mitrovici. Desno od nje košnica u obliku crkve Ravanice, zadužbine cara Lazara, a lijevo vrlo lijepa crkva prote Šaule. Da se predoči šputujuće pčelarstvo, prema poznatoj rečenici „na osovini med rodi“, smještena su bila malo dalje kola u obliku vagona sa 32 košnice, što je izložio napredni pčelar Jovan Bošković iz Grgurovaca. Bila su tu izložena i dva lijepa napućena i izgrađena posmatraonika za proučavanje načina života i rada kod pčele. Jedan je od tih posmatraonika izložio kr. nad-savjetnik Albinović iz Tuzle (Bosna), a drugi profesor Živanović iz Karlovaca. Sav je ovaj prostor, kako nam to i naša slika prikazuje, bio upravo načičkan raznovrsnim košnicama i džirzonkama raznoga sistema.

Kod vrata lijevo, pri ulazu u izložbu, izložilo je „Srpsko trgovačko društvo u Rumi“ grdosiju pletaru košnicu, u kojoj su se lako kretale tri djevojčice, posluživajući posjetioce medom i raznovrsnim pićem.

Kad si razgledao samo taj odjel u dvorištu i pri ulazu, mogao si se mirne duše i posve zadovoljan tim što si vidio, povratiti domu svomu, ali sada te tek upozoruju, da su i nutarnje prostorije škole kao i velika dvorana također natrpane raznim zanimivim i prekrasnim izlošcima. Prije nego si stupio u prostranu gimnastičku dvoranu, dočekale te u predsoblju ljepušaste i vesele djevojčice, prave vragoljanke, pa da se zagušiš od raznoga izvrsnoga mednoga pića i jestiva, kojim su te dvorile. Tu su se prodavala i razna pčelarska djela i vrlo lijepo izrađene i ukusne razglednice, a svaki si je posjetioac izložbe morao ovdje kupiti na uspomenu barem jednu iglu zlatnom pčelom.

Kad si unišao u prostranu i visoku dvoranu, onda si opazio na sred dvorane smještenu 3 metra visoku, okruglu, sa pet polica piramidu, koja je sva bila optočena modrim draperijama. Od zemlje, pa do gore bila je ta piramida u naokolo napunjena raznovrsnim pićem od meda. U naokolo te dvorane, uz zid, bila su namještena četiri velika stola, a na njima upravo nakrcano raznih proizvoda pčelinjih. Desno od piramide nad stolom i pod baldahinom bila je smještena slika Njeg. Veličanstva, našega kralja Franje Josipa I., a pod njom na najgornjoj polici tri velike voštane piramide (izložci prote Šaule i Gjorgja Kolarovića). U toj se je dvorani osobito isticao krasni žuti vosak ratara Pavla Nikolića iz Šuljma. I naš davni znanac i požrtvovni pčelar ravnatelj rafinerije petroleja na Rijeci, izložio je osim svoje košnice amerikanke i u toj dvorani dvije flaše voštine, parom topljene, kao što se obično radi, ali u njoj ima još 35% voska i topljene benzinom, u kojoj ne ostaje ništa voska. Na protivnoj strani od kraljeve slike smještena je slika pokrovitelja izložbe patrijarha Lukijana Bogdanovića, a pod njom, na gornjoj polici stola, umjetno izrađeni predmeti od voska: evangelijske mitre, putir, krst, dva čiraka i kandilo. Ove je predmete izložio slikar Fürst iz Rume. Ovdje je

osobito zanimiv bio izložak Miljkovićev iz Vršca: pletara košnica od voska, u kojoj su pčele izgradile saće i napunile medom.

Sredinom dvorane na dva dugačka stola bilo je izloženo raznovrsnoga i raznobojnoga krasnoga meda u vrlo ukusnim staklenkama. Tu je bilo meda iz svih krajeva Hrvatske i Slavonije, iz Istre, iz Česke i Moravske, a mnogo ga je bilo također iz Bosne. Prekrasan je bio med Miljkovićev iz Vršca, kao bistra izvor voda, za tim med Stojana Savića iz Like, Gjoke Kalića, prote Marka Šaule, mađarskoga učitelja Kosme iz Srijema, Baračev crni med, med Bermanov, Keglevićev, Rifferov, Karasovićev itd.

Osobitu je pozornost svratila na posjetioce skupina vukovarskog pčelarskog društva, koje je izložilo razne vrste likera, meda u lijepim bocama i u saću, boksese i dva veoma krasna zvona. Srpska pčelarska zadruga u Rumi izložila je bila također razne vrste meda i likera. Osobito mi se je sviđao stakleni ormar sprske pčelarske zadruge, u kom je zbirka meda i voska iz cijeloga svijeta. Kad si se već sit nagledao pčelarske izložbe, još ti ne dadoše mira; već te odvukoše u prvi sprat iste školske zgrade. Tu su bili u tri sobe izloženi čilimi, peškiri, zlatom vezene košulje, torbe itd. Tu je izložbu udesilo „Srpsko trgovačko društvo u Rumi.“ Kad si unišao u taj odjel, morao si i nehotice pomisliti, da si stupio u prave vilinske dvore. Ne znaš čemu bi se više divio, ili ukusnoj priredbi, ili prekrasnim predmetima.

Što je pčelarska izložba u Rumi postigla zaista uz zasluženi moralni uspjeh, također i lijep materijalni uspjeh, zasluga je to ponajviše domaćega prote Šaule i naprednih pučkih učitelja Milana Konjevića, Dušana Popovića, Gjorgja Kolarovića i Milutina Stojadinovića; živjeli! Da se i u „Hrvatskoj Pčeli“ sačuva trajna uspomena na ovu lijepo uspjelu pčelarsku izložbu i na proslavu prve desetgodišnjice opstanka „Srpske pčelarske zadruge u Rumi“, posvećujem ovo nekoliko iskrenih riječi, pa ma to bilo i post festum, tom željom, da se i u buduće svagda nađu na okupu, poput složne braće, Hrvati i Srbi, kao napredni hrvatski pčelari.

Bogdan.

Pčelarstvo u primorskom Krašu bivše Vojne Krajine.

(Piše Kvirin Broz.)

Poznato je iz novina, da me je u siječnju o. g. poslao Preuzvišeni gospodin ban u primorski Kraš bivše Vojne Krajine, da proučim tamošnje pčelarske prilike, pa da stavim Njegovoj Preuzvišenosti konkretne predloge, kako bi se u tamošnjim krajevima moglo podići pčelarstvo.

Prije tog časnog poziva bio sam u Primorju kakvih 6—7 puta. Imao sam dakle donekle pravo utvarati si, da ga poznam. Sada tek vidim, da sam se varao, kad sam mislio, da sam Primorje poznavao. Do ove godine ga nijesam poznavao, da ali sada mogu tvrditi, da ga

Putujući tim krajevima, stavio sam si zadaćom, što potanje proučiti ta pitanja :

I. Kakva je tamo pčelinja paša?

II. U kakvom je stanju tamo sadanje pčelarstvo?

III. Bi li se dalo što učiniti za podignuće pčelarstva u primorskom Krašu i kako da se to učini?

Najprije ću odgovoriti na prvo pitanje: Kakva je pčelinja paša u primorskom Krašu.

I. Kada čujemo riječ »Kraš« obično si mislimo pod tim sam krš, goli kamen. Barem nas naše zemljopisne knjige uče, da je primorski Kraš gola pustoš i

Slika 16. Pčelarska izložba u Rumi.

poznam; dapače mogu se ponositi, da ga poznam kao malo tko, jerbo sam ga velikom većinom pješice proputovao ove godine triputa. Glede pčelarstva znao sam, da se ovo goji u Vinodolu, ali o stanju pčelarstva u ostalom dijelu Primorja, koje nije tako pitomo kao Vinodol, već je samo Krš, priznajem iskreno, nijesam imao pojma. Sada imadem sasvim drugi pojam o pčelarskim prilikama o Primorju. Prije nego pređem na samu stvar, upozorujem cijenjene čitatelje, da se ovaj članak odnosi na pčelarske prilike u primorskom Krašu bivše Vojne Krajine, a taj počima kod Povelja, (koje je udaljeno od Novog 4 kilometra) pa sve tamo do dalmatinske međe.

opisuje nam ga tako, kao da tamo uopće nema skoro nikakve vegetacije. Tko to čita, a nije imao prilike vidjeti Primorje, mora to držati za čistu istinu. Tako nas uče naši zemljopisci i prirodopisci, a ti su valjda to sve rođenim očima vidjeli i prema tomu to i opisali. Moraš dakle to vjerovati, upravo tako kao što moraš vjerovati, da cigani ispiru zlato u Dravi kod sela Drnja. To sam učio ja još prije 38 godina u gimnaziji, isto su učila i moja djeca, a potpuno sam uvjeren, da će to učiti i moji unuci. Naša dapače »Čitanka« za IV. razred pučkih škola i opisuje, kako se ispiru to zlato pomoću nekakih zipka i volovskih koža. To pako moraš

vjerovati, jer tako pišu u školskim knjigama gospoda profesori. Ja doduše znadem, da sve to nije istina, jer sam stotinu puta vidio ispirati zlato u Dravi, ali ga nijesu ispirali cigani, već naši Hrvati iz Međumurja i to bez ikakvih zipka i volovskih koža.

Upravo je tako s našim Primorjem, koje nam prikazuju kao samu goljet i kamenu pustoš. Pa ipak nije tako. U Primorju je dosta bujna vegetacija; nijesu to naravno šume (premda i takovih imade kao n. pr. u Senjskoj Dragi) i gusto grmlje, već je to većinom nisko bilje, koje se iz malo veće daljine ne opaža, jer imade lišće, koje imade boju poput kamena. Tako n. pr. tko se je vozio parobrodom od Novoga diljem primorja, vidi sa parobroda tobože kamen, golcati kamen bez ikakve vegetacije; pa ipak nije tako: između kamenja raste u preobilnoj množini ili žalfija ili dušica, mjestimice na kilometre dugo, tako gusto, da tako rekući ni ne može ti noga na drugo stupiti, nego na žalfiju ili dušicu.

U Primorju su po pčelarstvo za pravo od važnosti samo tri biljke: drača, kuš*) (žalfija, kadulja, metlina, *Salvia officinalis*) i vrisak.

Drača jest grm, koji može narasti i do visine stabla. Prepun ga je velebit, dapače i u najpustijim stranama kao oko Jablanca, Karlobaga i Lukovoga Šugarja. U tim stranama uopće ne bi mogli držati pčela, da nema drača, jer je u proljeće jedina to biljka, koja daje pčelama meda i peludi. Draču oblijeću pčele i za najveće suše u velikoj množini, a sudeći po tom, što u prije pomenutim mjestima nema upravo nikakove biljke, koja bi davala meda, a ipak ljudi drže tamo jako mnogo pčela, zaključujem, da može drača davati i jako mnogo meda. Cvate počam već od svibnja pa do konca lipnja, a moguće i dalje. Uz more cvate ranije, u visinama kasnije. Dne 12. lipnja ove godine bilo je drača u najobilnijoj cvatnji u visini od 200 metara i dalje. Cvijet je grozdast u prvi čas sličan cvijetu žutikovine (*Sauerdorn*, *Berberis vulgaris*), a ima ga toliko, da upravo prekriva grm. Drača je za primorsko pčelarstvo u toliko od velike važnosti, što u predjelima, gdje u proljeće nema nikakove druge paše, nakupe pčele toliko meda, da se mogu pravilno razvijati, i da do glavne paše ojačaju, da mogu istu što izdašnije iscrpiti.

•Kuš*, u nas žalfija, kadulja, nazivaju u sjevernom Primorju i •metlina*. Kuš raste više uz more dočim ga više u Velebitu nema. Ne dolazi svagdje jednako. Kod Povilja imade ga tolika množina, da ne možeš nogom

*) Zadržao sam imena biljka, kako ih narod krsti, a u zaporci su znanstvena imena.

stati, a da ne staneš na nj. Pa ipak ga ne vidiš sa parobroda, dapače i oštro oko ga ne opaža u udaljenosti od kakovih 100 metara, pa se zato i čini predjel, da je sam sivi kamen, pusta krš. To i čini, da ljudi, putujući parobrodom diljem Primorja, zaključuju, da je ovo tako pusto i golo. Lišće naimie kuša isto je tako sive boje, kao i tamošnje kamenje, pa ga možeš razabrati tek iz neposredne blizine.

Kuša imade osim toga mnogo oko sv. Jakoba Krmpote, Senja, sv. Jurja i Prizne, a posve manjka u Kladi, Starigradu, Jablancu i okolišu Karlobaga. Daje mnogo i meda i cvjetnoga praha. Med je vrlo ljekovit, jasno žute boje, divnoga, ali ipak prejakoga mirisa. Kuš cvate od početka svibnja do polovice lipnja, pa i dalje, prema tomu, je li bliže ili dalje od mora.

Vrisak**), inače po našim vrtovima poznata •majčina dušica*, dolazi i uz more, ali i visoko gore. Svugdje ga ima neizmjerena upravo množina. Kilometre i kilometre daljine ne vidiš ništa drugo do vrisaka. Od Senja do Krivoga puta (850 metara nad morem) imade 15 kilometara, a uz put je samo selo Klarčevac, sa 3—5 kuća. Sav je taj prostor nenapučen, neobrađen, ali ne bez vegetacije; niže prema moru raste kuš sa vrisakom, a više gore na kilometre dugo su recimo •livade*, gdje raste samo vrisak i ništa drugo nego vrisak. Svagdje u Primorju raste vrisak u neizrecivoj množini. On cvate tako od početka kolovoza do konca rujna. Medu neizrecivo jako. Po pripovijedanju najvjerodostojnijih ljudi mislim, da nema u naz medonosnije biljke od vrisaka. Primorci su sretni i presretni, ako za vrijeme cvatnje vrisaka (od 1. kolovoza do 30. rujna, pada jedna, a ma samo jedna obilnija kiša, onda imadu meda dosta. •Gospodine*, rekoše mi ne jednom, »mi smo sretni, ako za vrijeme cvatnje vrisaka pada jedna obilna kiša. Dade li dragi Bog da padu dvije tri kiše, mi takorekući ne znamo kuda s medom. Da podjete u to vrijeme u planinu, onih hlaća ne bi više nosili. I obuća i hlaće do koljena u jednom su vam među*. To sam čuo i od pčelara i ne pčelara, od seljaka, trgovca, plovana i učitelja. Da je pako u istinu tako, dokazat ću malko niže.

2. U kakvom je stanju sada tamošnje pčelarstvo?

Ja ću odmah •Iz neba u rebra*, pa velim: 1. Nema kraja u našoj domovini, u kojem bi se toliko pčelario, kao u našem hrvatskom Primorju; 2. nema kraja u

**) To nije isto što •vrijes*, vrijesak (*Heidekraut*, *Erica vulgaris*).

našoj domovini, u kojem bi pčelarenje bilo skupčano s tolikim nepravilnostima i poteškoćama kao tamo.

Ad 1. Općenito je poznato, da je u Srijemu u nas najjače razvijeno pčelarstvo. I posve je razumljivo, da se tu moralo pčelarstvo jače razviti, nego li u kojem drugom dijelu naše domovine, s posve jednostavnih razloga, jer je tu obilnija pčelinja paša, nego li drugdje. U Srijemu imadete preobilje čistaca, koji mi u zapadnoj Hrvatskoj jedva i po imenu poznamo, imadete silesiju akacija, koja u nas takorekući ni ne medu.

Za Primorje se u nas malo ili skoro ništa znalo. Pa kako da tamo uspijevaju pčele, gdje je sam goli kamen. E, pa i ja sam tako mislio, ali sada znam kao malo koji pčelar, da je pčelarstvo u hrvatskom Primorju razvijenije nego igdje u našoj domovini. Dokazat ću to nepobitnim brojkama i dokazima.

Ja sam glede pčelarstva bio mjeseca siječnja u primorskom dijelu bivše Vojne Krajine, pa sam našao ne pojedine samo pčelare, već vrlo mnogo njih, koji su u to doba imali za »presad«, kako tamo vele, veliki broj pčela. Spominjem samo gdje koje: Ilija Pavelić iz Mrzlogdola 60 komada, Tomo Grubišić 75, Luka Miškulin 55, Pavao Miškulin 45, Marija Butković 80 komada, svi iz Jablanca, Mate Vukošić iz Gornje Klade 60 komada, (dobio prošle godine 8 q meda) Nikola Babić iz Dolnje Klade 48 komada, da ne spominjem mnoge i premnoge pčelare, koji su imali 10—30 pčelaca; manje pako od 10 pčelaca imade skoro svaka kuća.

A koliko po prilici meda može producirati primorski kraj bivše Vojne Krajine? Na to naravno nije moći točno odgovoriti, ali iznijeti ću ovdje neke točne i posve pouzdane podatke, na temelju kojih ćemo moći zaključiti, kako se velika množina meda dobiva u Primorju.

Iz Ledenica prodalo se godine 1908. oko 40 q; g. B. trgovac u Starigradu kupio je 40 q; a g. Turina u Jablancu 100 q; okoliš Karlobaga dao je preko 100 q; a iz Lukovoga Šugarja (kraj od Karlobaga do dalmatinske međe) dovažaju se pune barke meda.

Za bivše Vojne Krajine najviše se dobivalo meda u okolici Senja, a i sada su tu najjači pčelari, ponajpače u mjestancima sv. Ilija, Bunica, Sibinj i Cupina. U Senju bila je kuća, koja se još i danas zove »medacija«, gdje su bile sprave za čišćenje meda, topljenje voska itd. Tu medariju preuzeo je sada veletržac iz sv. J. gosp. V., koji kupi iz okoliša oko 500 q meda. Osim toga dolaze u Primorje agenti, raznih riječkih i tršćanskih trgovina, koji kupuju tamo med uz proviziju od 3 do 5%. Svu silu meda napokon troši žiteljstvo i kod kuće.

Vidimo dakle, da Primorje daje upravo razmjernu množinu meda, i to meda, komu nije ravan nikoji med u nas.

Tako dobār med morao bi se dobro i plaćati, ali žalibože tomu nije tako. Najskuplja cijena, koja se za med plaća, jest 56 filira po kilogramu. Prijašnjih godina plaćao se med po 30—40 filira, ali je pčelarstvo počelo očito nazadovati, kad su to trgovci vidjeli, počeli su dizati cijene medu, sa dizanjem cijena, dizalo se i pčelarstvo.

Sav primorski med velikom se većinom izvažava u inozemstvo. Najčišći se med iscjeđuje i prodaje u Francesku i Englesku pod imenom »grčki med«. Poznati pčelar, veleuč. g. kralj. savjetnik Milutin pl. Barač rekao mi je, da se taj med plaća u Franceskoj kilogram K 3.60. Ostali se med izvažava ponajviše u Njemačku, da ga primješavaju njihovom medu, da im bude aromatičniji i ukusniji.

Ad 2. Kad bi jedan Srijemac imao samo $\frac{1}{4}$ muke, troška i kojekakvih nepravilnosti s pčelama, kano što ih imade Primorac, uvjeren sam, da ne bi u Srijemu ni poznali pčela.

A kako to, da ih u Primorju toliko goji. Posve razumljivo. Nužda, skrajna nužda sili Primorca, da se bavi pčelarstvom. A kojom granom gospodarstva da se uopće i bavi? Vinovu lozu uništila filoksera, a regeneracija istih spojena je velikim trudom i troškom. G. Turina, trgovac u Jablancu dao je u siječnju o. g. rigolovati zemljište za vinograd. Najmarljiviji radnik mogao je toliko rigolovati zemlje na dan, koliko je trebalo da se posade tri loze!

Stočarstvo se ne da podići, jer nema paše; ni peradarstvo. Smokvu je uništila nekakva bolest, a i voćarstvo jedva da će uspjeti. Da proživi i da barem kako tako do novaca dođe, mora se primorac baviti pčelarstvom.

Rekao sam na početku tog predavanja, koje su biljke u Primorju važne za pčelarstvo. Najvažnija je dakako »vrisak«, koji cvate od 1. kolovoza do konca rujna. Sva briga primorskom pčelaru jest, da uzdrži pčele na životu do jeseni. Kad ocvate kuš (koncem svibnja) prestane i pčelinja paša (osim drače), pčele ostajući cijeli lipanj i srpanj bez hrane, ili bi uginule ili bi odviše oslabile s nestašice hrane, pa bi i najobilnija jesenska paša prošla bez ikakve znatnije koristi po pčelara. Primorski dakle pčelar mora nešto učiniti da uzdrži pčele u jakosti do glavne jesenske paše. To on postizava tako, da za stanke prenaša pčelce u povoljnije krajeve.

Primorske košnice ili okrugao lipov dub 70–90 cm visok, ili isto tako visoka stubljika, sabita od 4 jednostavne daske. Unutra u košnici su u razmaku od 10–15 cm postavljene unakrst poprijezni štapići (slično kao i u našim običnim pletarama). Ti unakrsni štapići čine, da bude saće kod prenašanja čvršće, pa da se ne polomi.

Pčelce prenašaju ili žene na leđima ili mule. Žena može odnesti po jednoga pčelca, a plaća joj je kruna tamo i isto toliko natrag. Mula (tamo vele tovar) nosi tamo i 3–4, a natrag 2–3 pčelca. Za mulu se plaća 2 cvancige tamo i isto toliko natrag. Prigodom prenašanja propadne mnogi pčelac, osobito ako je mlado saće; dogodi se često, da si po svoju planinu dođe medo, a i krađu se pčele, osim svega toga mora se dati nekakva odšteta i vlasniku zemljišta, na kojem su smješteni pčelci i koji ih pripaziva, rojeve sprema itd. Napokon dolazi i pašarina t. j. gdje koja općina ubire protupravno od svakog pčelca 20 filira pašarine.

»Gospodine«, reče mi jedan pčelar, kada bi ja platio 20 filira od svakoga pčelca, kojega prenesem u planinu, jošte kako tako! Ali kako mi se pčele tamo roje, moram ponijeti i prazne košnice, u koje će doći rojevi, pa i od ovih praznih košnica moram platiti od svake unaprijed po 20 filira. God. 1908. u nas slabo su se pčele rojile, pa sam platio od 48 panjeva pašarinu, u kojima nisu pčele niti bile.

Kada koncem svibnja ocvate kuš, prenašaju se pčele u planinu, katkada i po 6 sati daleko. Ledenice prenašaju u Veliku Kapelu; sva mjesta od sv. Jakova Krmpote do Senja preko u Kriviput; iz okolice Karlobaga u Oštarije ili Dabre, a iz Lukovoga Šugarja u Rastovu ispod Brušana. Početkom pako kolovoza, kada će vrisak početi cvasti, prenašaju pčele kući.

Svatko, tko je pročitao te retke, lako će si predstaviti, s kolikim troškom, neprilikama i poteškoćama je skopčano pčelarenje u Primorju. Ali to još nije ništa prema onomu, što čeka pčelara u jablanačkoj općini. Već sam na početku ovoga predavanja istaknuo, da tamo nema kuša ni za lijek. Tamo je samo jedna jedina paša i to vrisak. Pčelar mora dakle svoje pčelarenje tako udesiti, da mu pčelci dočekaju vrisak jaki. Nu oni nemaju osim drače nikakove medonosne biljke, a ipak moraju do vriska uzdržati pčele. Kako to oni postignu? Evo ovako: Koncem ožujka prevlažu oni svoje pčele mnogo kilometara daleko na otok Rab, i tu ostaju pčele do konca travnja. Tu imade u obilju bresaka, mandula, trešanja i višanja i pčele se dobro razvijaju. Pčele imadu svoga pazitelja, koji si uredi stan u kakvoj škulji

krša. Početkom svibnja prenašaju pčele na otoke Goli, sv. Grgur i Prvić, koji leže između Jablanca i Senja. Tu imade u obilju kuša i tu pčele ostaju do početka, katkada i sredine lipnja. Pazitelja treba kao i na otoku Rabu. Poslije toga ih prenašaju više sati daleko visoko u Velebit, poimence u Kuke, Alan, Lubenovac, Crni padež itd. i napokon kada počme u njih vrisak cvasti, onda opet s pčelama kući na vrisak. Kada promislimo da osim pakovanja pčela, eventualnog gubitka prigodom preseljenja i krađe imadu jošte i ove izdatke: 1. prevoznina na otok Rab; 2. uzdržavanje i nagrada na otoku Rabu; 3. prevoznina na otoke sv. Grgur, Prvić i Goli; 4. uzdržavanje i nagrada čuvaru na tim otocima; 5. prevoznina u Jablanac; 6. troškovi prenašanja u Velebit; 7. uzdržavanje i nagrada čuvaru u Velebitu; 8. troškovi prenašanja kući i napokon 9. da mogu unovčiti med najskuplji po 56 filira kilogram, nije li čudo, da se uopće tamošnje žiteljstvo bavi pčelarstvom? Pa ipak se bave. Nijesam li imao pravo, kada sam ustvrdio, da ih samo nužda, skrajna nužda tjera, da goje pčele!

Napokon ću posve u kratko opisati sam način pčelarenja u Primorju, a drugom ću se zgodom opširnije osvrnuti na to, kao i na tomu, na koji bi se način dalo pčelarstvo podići u tamošnjim krajevima.

Pčelarstvo nije tamo na niskom stupnju, kako bi mnogi mislio. Već to, da nigdje sumporom ne guše pčele, vrlo je povoljan znak.

Tamo se pčele roje i za cvatnje kuša i u Velebitu i u jesen kod kuće za cvatnje vrisaka. Glavna je paša vrisak. Padne li u to vrijeme kiša, to su za koji dan sve prazne stanice pune meda. Pčelari tada pčele »prekađuju« dimom u praznu košnicu, koja je opet za 8 do 14 dana puna meda. Med iz stare košnice skupa sa leglom stresu u bačve. U novoj košnici, u koju su pčele prekađene, jest med, budući spremljen u posve novo sagrađeno djevičansko saće, a s vrlo malo legla, tako lijep, kao najčišći vrcani med za povoljne godine mogu i po triputa prekađati pčelac. Naravno, da je prekađeni pčelac sve slabiji, jer gubi mnogo starih pčela, koje sve nadoknađuju sa isto tolikim brojem mlađih pčela. Tomu si tako pomognu, da spoje više prekađenih pčelaca ili da prekađenom pčelcu dodaju slabi roj.

Četrnajst dana prije, nego vrisak prestane cvasti, pusti se pčelcu, da nanese hranu za zimnu a matica da još dovoljno zapati legla.

Dodajem još samo to, da seljak u Primorju na rijetko pozna pčelinjak. On smijesti pčele iza zida, a na poklopac metne kakov kamen, da košnicu bura ne odnese i to je sve.

Šta nam mora biti poznato, da postignemo uspjeh u pčelarstvu?

(Predavanje Milana Martinovića, škol. upravitelja, na I. učiteljskoj skupštini okružja banjalučkog u Bos. Novom.)

Lstaknuti mi je ponajprije, da svaki onaj, koji hoće da se nazove imenom pčelara, mora imati sklonosti i ljubavi za ovo zanimanje, jer jedino odana sklonost i istinita ljubav prema ovoj poljoprivrednoj grani, u stanju je svladati sve zapreke i osigurati povoljan uspjeh na putu našega poduzeća. Ako pako otpočnemo pčelariti sa nekim nepouzdanjem, jedino iz športa, ili možda iz neke špekulacije, onda je svakako bolje, da se ovoga posla i ne prihvaćamo, pošto na taj način ne ćemo zaista postići željnoga uspjeha. Ako počnemo pčelariti iz ljubavi prema pčelarstvu, to nas sigurno prvi neuspjeh ne će od našega nauma odvratiti, kao što nas također ne će moći uplašiti ni nemili bolovi od pčelinjih žioaka. Ako se pako prihvaćamo pčelarstva iz koga drugog uzroka, onda svakako iza najmanjeg neuspjeha napuštamo naš pothvat, a za samo pčelarstvo dolazimo do pogrešnog zaključka, da je ovo jedna mala i sitna rabota, o kojoj nije vrijedno računa voditi. Da vas ne patim više ovim opširnim uvodom, prelazim na temu, na koju ću vam u najkraćim potezima po svojoj najboljoj volji, u koliko mi je to radi kratkoće vremena moguće, odgovoriti.

Prije nego počnemo pčelariti, prva nam je i najpreča dužnost, da se upoznamo sa florom svoga kraja. Na svaki način moraju nam biti poznate sve medonosne biljke: kad cvjetaju, koliko cvjetaju i uolikoj mjeri pružaju pčelama medljani sok i prašak?

Kad smo to sve temeljno proučili, valja nam pristupiti svestranom proučavanju teorije iz pčelarstva, jer samo na osnovu teorije možemo postići potrebitu praksu. Ako postignemo jedno i drugo, onda istom zaslužujemo, da se nazovemo imenom pravoga naprednoga pčelara. Ako na osnovu teorije sami sobom hoćemo, da postignemo potrebitu praksu, bit će nam rad skopčan sa velikim trudom i naporom, i to većim dijelom baš u prvom početku, kad treba da nas ovaj posao oduševi, naići ćemo na mnoge nepredvidive zapreke, a često puta pretrpit ćemo i osjetljivu štetu, koja baš može biti glavnim uzrokom, da prema pčelarstvu izgubimo ljubav i samo pčelarstvo kao beskorisno sasvim napustimo.

Da dakle postignuto teoretično znanje uzmognemo uspješno primjenjivati u praksi, savjetujemo se svaki put pri svim važnijim poslovima sa prokušanim naprednim pčelarom, ali pri tome čuvajmo se neznalica, takozvanih »nadripčelara«, koji nas na osnovu svojih pogrešnih uputa mogu zavesti na stranputicu.

Iz teorije moramo poznavati barem glavne osobine pčele. Moramo znati, da matica, radilice, trutovi, uz potrebito saće sačinjavaju pčelinju cjelinu. Osobito mora nam biti poznata partenogeneza, t. j., da je neoplođena matica, odnosno pčela radilica u stanju leći jaja, iz kojih se legu živi stvorovi mužjaci, zvani trutovi. Moramo znati, da je matica najplodnija u prve dvije godine svoga života; da dobijemo što bolju i što vrijedniju, kao i što miroljubiviju vrstu pčela, moramo odgajati matice od onih pčelaca, koji su najplemenitiji na našem pčelinjaku. Tako isto valja nam znati, da porod osnažimo ukrštavanjem uslijed izmjenjivanja matice i pčelaca sa udaljenih pčelinjaka. Treba nam biti poznato, da samo jaki i snažni pčelci donasaju u vrijeme glavne paše korist pčelaru.

Iz istog uzroka dužnost nam je, da prema paši udešavamo jakost naših pčelaca, držeći se one, da u vrijeme dobre paše vrijedi jedan dobar i jak pčelac više, nego li 10 i 20 slabija, koji su nam više na štetu nego na korist. U onim krajevima, gdje glavna paša pada u proljeće, moramo već u jesen, najdulje u mjesecu augustu postarati se, da nam pčelci uđu u zimu sa velikim brojem mladih pčela. U krajevima, gdje je jesenska paša dobra, razviti će se pčelci, ako imaju mlade i plodne matice, sami od sebe. Ako nam je pako jesenja paša slaba, onda svakako, kako spomenusmo, moramo već u mjesecu augustu naše pčele špekulativno prehranjivati, da na taj način izazovemo maticu na obilno nošenje jaja. Ako špekulativnom prehranjivanju nijesmo dovoljno vješti, ili ako nam to zadaje mnogo posla, uslijed većeg broja pčelaca, onda svakako bez predomišljanja, pojačavajmo u jesen naše pčele na taj način, ako po 2—3 pčelca spojimo zajedno. Ovako jaki i snažni pčelci, ako nastane dobra ili vrlo dobra paša, u stanju su u vremenu od nekoliko dana skupiti 10—20 kg meda.

Ako nam glavna paša pada u ljeto, onda ćemo tečajem proljeća uznastojati, da svoje pčele za ljetnu pašu pripremimo, kako će je moći što obilnije iscrpiti u našu korist. Ako je proljetna paša barem donekle povoljna, nije nužno, da pčele špekulativno prehranimo, jer će se one i same od sebe do ljetne paše razviti i osnažiti, samo pri tome moramo držati na umu, da slaba pčelca ne primamo na pčelinjaku. Svoje pčelce možemo ojačati i na taj način, ako u mjesecu travnju iz jačih pčelaca oduzmемо po koji okvir sa zatvorenim leglom, te ih dodamo slabijim pčelcima.

Kod oduzimanja i dodavanja zatvorena legla moramo paziti, da jakog pčelca na taj način suviše ne oslabimo, a opet slabijem pčelcu, da dodamo samo toliko legla, koliko ga pčele mogu pokriti.

Ako slabiću na nikoji drugi način ne možemo pomoći, to ćemo najbolje učiniti, ako pčelca spojimo sa susjednim pčelcem. Uopće, najglavnija nam je dužnost, da učinimo sve što nam je moguće, da pčelci glavnu pašu dočekaju kao napeta puška.

Ne smijemo dozvoliti, da se roje one pčele, koje smo odredili za sakupljanje meda, jer ako nam se pčelci izroje, to smo onda promašili cilj. Doduše imat ćemo veći broj pčela, ali meda ne. Ta i naš narod kaže: »Jaka neva veliko tijesto zakuha.«

Ako nam glavna paša pada u jesen, to opet nije potrebno pčele špekulativno prehranjivati, pošto će se one same sobom dovoljno razviti i jesensku pašu na našu korist upotrebiti. Razumjeva se samo po sebi, ako nam priroda ne izlazi dovoljno na susret, da moramo u pojedinim razdobljima za vrijeme, kad paša zastane, svojim pčelama priteći u pomoć. Upravo najglavnije pčelarevo pravilo imalo bi biti, da svaki put, bez obzira na dobu, svoje pčele hranom pomogne, ako je pčele u košnici nemaju, a izvan košnice naći ne mogu, a osobito onda to ne smijemo propustiti, kad su pčelama med i rđa za prehranjivanje legla neophodno potrebiti. Da svoje pčele ne dovedemo u očajno stanje gladi, ne smije pčelar biti lakom kod istresanja meda. Svaki put smijemo, pa makar to bilo i u dobi najbujnije paše, oduzeti pčelama samo polovinu nanešenog meda, a drugu polovicu moramo na svaki način ostaviti pčelama za nepredvidive slučajeve, koji mogu nastati u sred ljeta, može biti uslijed velikih kiša, vjetrova, suše ili drugih elementarnih nezgoda, koje za nekoliko minuta mogu u čitavoj okolini uništiti svu pašu.

Da polučimo povoljan uspjeh u pčelarstvu, ne smijemo oskudijevati sa umjetnim saćem, jer jedino izobiljem umjetnoga saća možemo postići povoljne, upravo neočekivane rezultate. Upotrebom umjetnog saća izlazimo našim pčelcima na susret, te ih na taj način upravo prisiljavamo, da sve vrijeme upotrebe jedino na skupljanje meda. Upotrebom umjetnoga saća stajemo na put prekomjernom razmnožavanju trutova, koji jedino uslijed neznanja ili nemarnosti pčelareve troše skoro sav med, što ga pčele velikim trudom i marom preko dana skupe. Osobito za vrijeme slabije paše, ova je šteta nenaknadiva, što nam je prouzroče trutovi, tako da nam pčelac uslijed pomanjkanja hrane uđe u zimu slab, te ako mu

još ne priteknemo dovoljnom količinom hrane, razumjeva se, da mora preko zime uginuti.

Počam od proljeća, kako nastanu lijepi i topli dani, pa sve do konca mjeseca augusta trebamo češće naše pčele pregledavati, kako ćemo im za vremena priteći u pomoć, gdje vidimo, da je naša pomoć potrebita. Kod pregledavanja čistimo pod i duvareve košnice, da na taj način održimo u košnici potrebitu čistoću i pčelice sačuvamo od metilja i drugih raznih nametnika i bolesti. Pri tom ipak nemojmo u našoj revnosti pretjerivati, da pčele svaki čas, kad to nije od potrebe, uznemirujemo, a košnice barkamo, jer pčela, u koje bilo doba godine, najvoli kad je što manje uznemirujemo i u radu prekidamo. Kad pčele pregledamo, činimo to svaki put najvećom mirnoćom, a ako je moguće bez kape i rukavica, jer ćemo se na taj način priviknuti na pčelinje žaoke, koje pravomu pčelaru ne donose skoro nikakvih bolova, a o oteklinama nema ni spomena, kad jednom prema pčelinjem otrovu naš organizam postane »imunizovan«.

Još za vrijeme ljetne paše moramo se postarati, da našim pčelama ostavimo dobre hrane za zimu i rano proljeće. Svi su pčelari današnjega doba toga mišljenja, da je najveće pčelarevo djelo, ako svoje pčelce valjano uzimi, pošto jedino od dobrog prezimljenja ovisi siguran uspjeh pčelara.

Ako paša najbliže okolice ne daje pčelama dovoljno nektara, onda je svakako u našem interesu, da pčele prevozimo na bolju pašu, te da na taj način ne samo sačuvamo naše pčele od propasti, nego i da sebi pribavimo neki siguran dohodak u medu i vosku.

Ne smijemo nikada otpočeti pčelariti velikim brojem košnica. Za početnika je dovoljno, ako otpočne sa 2—4 košnice. Najbolje mjerilo kod povećavanja pčelinjaka ima nam služiti postepeno postignuti uspjeh znanja i umjenja našega. Ipak kod umnožavanja moramo biti na čisto, kojim brojem pčelaca možemo sve poslove u pravo vrijeme obavljati uz ispunjavanje istih poslova. Dobro uređen pčelinjak nije onaj, koji ima, veliki broj košnica sa malim ili nikakvim dohotkom, nego onaj, od koga barem imamo koristi u toliko, da nam ne bude trud uzalud. Na osnovu mogega iskustva došao sam do osvjedočenja, da je nama učiteljima, uz druge naše mnogobrojne dužnosti, dovoljno 10—15 suda dobrih pčelaca.

Pčelar ne smije nikada zaboraviti, da jedan dobar pčelac više vrijedi, a osobito u plodnoj i dobroj godini, nego li stotine slabića; dobar pčelac i u lošijoj, pa i u sasvim slabojoj godini nanijeti će barem toliko, koliko

mu je za prezimljenje dovoljno, dočim sa slabim pčelcima mora pčelar i u najboljoj godini kuburiti, a u slabijoj godini moraju još prije zime ili preko zime propasti. Za mene je jedino dobar onaj pčelar, koji je do glavne paše pun vrijednih radilica sa mladom i plodnom maticom, a u nekim slučajevima i malim brojem trutova, zatvorenim i otvorenim leglom uz dovoljnu količinu izgrađenog saća, te koji je za vrijeme pogodne godine u stanju za nekoliko dana nanijeti 15—30 kgr. meda.

Ako koje godine uslijed slabe paše ne postignemo očekivani uspjeh, to nebi bilo ni opravdano, da prema pčelarstvu ohladimo, a još manje smijemo uslijed toga pčelarstvo napustiti. Ako uslijed nepovoljne godine pčelarstvo napuštamo, onda bi po tome imao i ratar sijanje i obrađivanje zemlje napustiti, od kojih uslijed nepogodna vremena nije u kojoj godini postigao uspjeha.

Za uspješno pčelarenje osobito je važno, da saslušamo i opet savjet iskustnog pčelara, koji će na osnovu svoga iskustva znati preporučiti, kojim sistemom košnica imamo otpočeti pčelariti. Moje je stanovište u tom pogledu, da su sve pomične košnice, ma koga sistema one bile, bolje nego li jednostavne pletare, ali ipak stojim na stanovištu, da je najudesnija i najpraktičnija ona košnica, kojom sve poslove, zasjecajuće u pčelarstvo, možemo najprije i najbrže svršavati, držeći se one: „vrijeme je novac.“ Uvjerjenje, da će pčelar u nekoj košnici skupiti više meda, nego u drugoj, koja se od nje razlikuje, jeste sasvim pogriješno i neopravdano. Ako priroda daje u izobilju medljanog soka, to budimo uvjereni, da će pčela po svom prirodnom nagonu, skupiti istu količinu meda, ma u kojoj vrsti košnice, duplje, badnja ona se nalazila t. j. ako su prethodno ispunjeni oni uslovi, koje sam ovdje istakao. Istina je, da svaki sistem košnice nije podesan za sve krajeve na prostranoj zemaljskoj krugli, pa su prema tome i pojedini znameniti pčelari udešavali i dotjerivali kušnicu prema prilikama i cvjetanju svoga mjesta i okoline.

Na osnovu moga višegodišnjega iskustva, proučavajući razne sisteme košnica, došao sam do uvjerenja, da je jedna od najboljih sistema položena košnica amerikanka i to kombinovana amerikanka pokojnog učitelja Banovića, a za siromašniji stalež, osobito za našega ratara, preporučujem jednu od najjeftinijih pomičnih košnica od petrolejskih sanduka.

Premda je naša Bosna ponosna, a donekle i dična Hercegovina, puna šuma, dolina i nepreglednih poljana, to ipak moramo sve svoje sile uložiti, da sačuvamo već

postojeću pašu pčelinju od daljnjeg uništavanja gdje nam se god prilika ukaže, treba da podignemo nanovo pčelinju pašu sađenjem medonosnog bilja.

U kratko rečeno, siguran uspjeh u pčelarstvu postići ćemo, ako raspoložemo potrebitim znanjem i umijećem po onoj narodnoj: »Bolje je umjeti, nego imati«, ili: »Ko umije, onom dvije.«

Pri zaključku ove moje radnje istaknuti je, da nas narodne učitelje prisiljava, da se pčelarstva prihvatimo, ne samo još uvijek naše od svijuh staleža najzapostavljene materijalno stanje, nego mora nas na to prisiljavati, kao narodne prosvjetitelje i ljubav prema našem narodu, kome imamo kako u drugome, tako isto i u ovome poslu, da prednjačimo našim uzornim radom. Naš je narod prema svima novotarijama, pa i prema naprednom načinu pčelarenja veliki konzervativac, te istom onda napušta svoj stari način rada i prihvaća novi napredni, kad se na osnovu vidljivih primjera potpuno uvjeri o povoljno postignutim uspjesima.

Pošto nam je poznato od najnovijeg doba, da će se i po najzabitnijim mjestima naše domovine otvarati škole, to bih i našim cijenjenim drugovima od svega srca preporučio, da se i oni prihvate pčelarstva, a osobito oni, koje ne veže kuća, porodica i porodične brige. Dakako onima, kojima je usud dodijelio, da žive po gradovima i šeherima, ne smijem ovakova šta preporučiti, jer bi to bila »uvreda«, da se jedna gradska dama još tako sitnim poslovima bavi, kod toliko briga radi udobnosti, koje joj pruža gradski život. Pčelarstvo, kao korisnu poljoprivrednu granu smijem jedino preporučiti onim našim poštovanim drugovima, kojima nije sreća donijela, da žive u tako udobnim mjestima. Dakle u mjestima, gdje nema zabave ni balova, gdje nema plac muzike, promenade i keja — u mjestima, gdje nam je izvan naše dužnosti sva zabava i uživanje ljepota prirode, koje u stanovitom dobu zaslađuje umilno pojanje ptica, a u zimskom dobu borme katkad i nemilo urlikanje kurjakova.

Uvjeravam sve poštovane drugove i drugarice, da će jedino u pčelarstvu najugodnije provesti svoje slobodne časove, pošto pčelarstvo kao grana ekonomije ne pruža nam samo materijalnu dobit, nego i sa idealnog gledišta, ono nam daje poleta, da u našem trnovitom putu života sve zgode i nezgode podnosimo strpljivo sa uvjerenjem, da će ipak jednom načelo pravde svladati sve zaprieke i otkloniti raznovrsne nepogode, koje nas u životu iz dana na dan prate neprestano.

K ovome uzmimo u obzir, da ćemo svojim radom

biti primjer svojoj okolini, čime ćemo steći ljubav i poštovanje svoga mjesta i okoline.

Svakako sveta je dužnost svijuh nas narodnih učitelja, da poučimo i naše učenike, barem u najglavnijim poslovima, što u pčelarstvo zasjecaju. Najljepši očigledni

primjer imati će naši mališani, promatrajući malu i vrijednu pčelicu, u radu s pčelom oplemenit ćemo im dušu, jer će u pčeli naći najveći uzor vrijednoće, reda, čistoće, ljubavi, snosljivosti i uzajamne sloge, a uz to ono će im pružati neocjenive koristi i naslade.

Kako ćemo med što bolje unovčiti.

(Piše Ivan Kiš iz Koritne.)

U zadnjem mom priopćenju u »Hrv. Pčeli« obećao sam, da ću svoju reći, kako bi i manji pčelari mogli ovaj dobiveni med što bolje unovčiti. Prigovara se sa mnogih strana, kako se ne može med prodati, nego se mora utaman rasipati, jer im nisu poznati veći trgovci, koji bi htjeli preuzimati med uz bolju cijenu. Ja velim, kad bi ti mali pčelari, koji nakupe godišnje 20–50 kilograma meda, i znali za veće trgovce, ne bi im to pomoglo, jer se veći trgovci ne će s njima ni upuštati u trgovinu radi par kila meda.

Veliki i mogućni pčelari prodaju svoj dobiveni med lako i za dobre novce, jer su u neprestanom savezu sa velikim trgovačkim kućama i bankama, ali mali pčelari moraju med prodavati židovima pošto pošto, ako ga ne kane potrošiti u svojoj kući. Zato mnogi takovi pčelari tvrde, da već nije vrijedno pčelariti.

Čujte samo dragi čitatelji »Hrv. Pčele« moj doživljaj u pčelarstvu: Ja sam prije par godina, ponukan »Hrvatskom Pčelom« otpočeo racionalno pčelariti. Kao obrtnik nisam mogao početi na veliko, jer sam tada imao baš dosta posla oko svoga obrta. Kasnije doseliše u moje selo još dva obrtnika mojega zanata i tako imadoh pri svom obrtu sve manje posla, ali i znatno manje zasluga. Uslijed toga sam odlučio proširiti svoje pčelarstvo, što sam i učinio. Skupio sam od svojih pčelaca oko 3 metrička centa meda, ali sad nastaje opet briga, kome ga prodati i kako sve to unovčiti. Za veće trgovačke kuće nisam znao, pa mi nije preostalo drugo, nego ga upravo bud zašto prodati židovu. Dobio sam 50–60 filira za kilogram, a i tu sam još kod svakoga metra prevaren za nekoliko kilograma, jer židov znade svoj kantar tako namjestiti. Jedanput sam kod kuće baš točno izmjerio med, a kod židova je bilo za 10 kilograma manje i to pri svakom metru toliko. Imao sam trista neprimlika. Kad sam jednom došao iz grada kući, otišao sam do svoga pčelinjaka i tamo gorko za-

plakao. Od obrta se živjeti ne da, a pčelinjak mi usprkos neumornoga rada mojih miljenica pčelica ipak slabo privrijeđuje. U to doba dobijem list od prijatelja iz Amerike, koji mi javlja, kako je tamo lijepa zarada. Meni nije trebalo mnogo i ja odlučih poći u Ameriku. Svega sam se lako riješio, ali od milih svojih pčelica rastao sam se teško. Pčelce nisam htjeo prodati, nego sam ih ostavio supruzi, da pazi na njih, dok se povratim iz Amerike. Na kolodvoru sam se upoznao sa glavarem postaje, a taj kad je čuo, da idem u Ameriku, stade me od toga odgovarati, ali sve badava, ja od svoje namjere nisam htjeo odustati. On mi među ostalim reče i to, da bi ja mogao i kod kuće bolje živjeti i više zasluga imati, samo kad bih se što bolje uputio u racionalno pčelarenje. Reče mi također, da se i on bavi pčelarenjem dosta na veliko, pa mu pčele lijepe novce privrijeđuju. Ja sam mu odgovorio, da sam i ja dosta upućen u racionalno pčelarenje i da sam ostavio kod kuće 12 pčelaca u džirzonkama, ali nisam našao pravoga računa, kad sam morao prodavati med bud zašto. Napokon mi glavari postaje reče, da bi mogao sav med vrlo dobro prodati ugarskom pčelarskom društvu u Budimpešti, samo bi morao tomu društvu pristupiti, kao član. Ja sam si naslov toga društva zabilježio, a u to je došao vlak i ja odoh i prispio sam sretno u Ameriku.

U Americi sam proputovao više gradova i svagdje se propitivao za pčelarstvo, a na nekima sam mjestima i pčelinjake pregledavao. Ondje se kud i kamo bave više pčelarstvom nego kod nas i to na veliko. Tamo se velika većina pčelara bavi putujućim pčelarstvom, pak prevažaju svoje pčelce s paše na pašu i to na posebnim malenim željeznicama, koje se tamo nalaze na sve strane. Tračnice takovih željeznica se mogu lako premjestiti i opet složiti, a to složni pčelari prema potrebi i čine. Ondje se u veliko trguje sa medom, a prodaje se vrcani med i u saću; ovaj potonji se najviše

prodaje u takozvanim boksima. Med se tamo dobro plaća i vrlo mnogo troši.

Englezi Amerikanci jako vole razne slatkiše, a osobito medenjake; tamo nema objeda, a da se ne bi servirali medenjaci. U kavanama se troši vrlo mnogo meda i to vrcani med u vrlo ukusnim staklenkama, a med u saću u takozvanim boksima,

Onđe se pčelari više udružuju, pa tako i laglje med prodadu. Udruženi će pčelari svoj med uvijek laglje i bolje prodati nego li pojedinac.

Stoga braćo mila ugledajmo se i mi u druge naprednije narode, pa se i mi što više udružujemo. Osnivajmo i mi pčelarske udruge, pa ma i u malom broju. Gdje je samo 5—10 pčelara, mogu se oni već udružiti i sav svoj med zajednički oglasiti i prodati. Vremenom bi se tada iz takovih malih udruga mogla osnovati jedna velika pčelarska udruga, koja bi tada sav med od manjih udruga preuzimala i tako naš izvrsni med u inozemstvo eksportirala. Složimo se dakle i udružujemo što više, pak nastojmo, da nas bude u što većem broju racionalnih pčelara. Proputovao sam sedam kraljevina,

a nigdje nisam našao ljepšega kraja za pčelarstvo, nego li je to baš u našoj miloj domovini.

Tu se šare ravne cvijetne poljane, tu su brda i doline, tu pašnjaci i voćnjaci, silni gajevi i šume, jednom riječi: Kud god okom, na sve strane vidiš pravu divotu: krasotu za pčelarstvo. Naša je domovina, kako to već od davna reče barun Ehrenfels, pravi eldorado za pčelarstvo.

Prije nego završim reći mi je još, da sam se nedavno povratio iz Amerike i ne mislim više nikada onamo. Pčelinjak sam proširio, pa svojih pčelaca do smrti ostaviti ne ću. Sada i med mnogo bolje prodajem; ovoga sam ljeta mnogo toga prodao u Zagreb i to po 100 kruna metr. centu. Preuzimao sam med i od svojih učenika, koji sam također dobro prodao. Da se razumijemo, moji su učenici dva seljaka, koji često dolaze k meni, a ja ih upućujem u racionalno pčelarstvo, pa sam sretan i presretan, kad vidim, kako lijepo napreduju. Završujući ovom svojom raspravicom, želim svim našim pčelarima sretne božićne blagdane i sretnu novu godinu.

Razne vijesti.

(Umirovljenje i odlikovanje.) Dozvolom Njeg. c. i kr. apoštol. Veličanstva, našega cara i kralja Franje Josipa I. umirovljen je Previšnjim rješenjem od 25. studenoga t. g. ravnatelj osječke velike gimnazije velem. gosp. Ivan Rabar, te mu je prigodom umirovljenja podijeljeno Previšnje priznanje. Tim umirovljenjem gubi grad Osijek u Ivanu Rabaru agilnog i veoma obljubljenog gradskog zastupnika, hrvatski narod gubi u njem velezaslužnog historičara i odlučnog pobornika i rodoljuba, a hrvat. slavonsko pčelarsko društvo svog milog i dragog predsjednika. Mi smo sa Ivanom Rabarom vrlo mnogo izgubili, ali zato čestitamo hrvatskom narodu u Istri, koji je u njem zadobio odličnog i značajnog rodoljuba, izvrsnog nastavnika, te vještog i priznatog reformatora. Svevišnji podijelio Ivanu Rabaru čeličnoga zdravlja, da uzmogne započeto djelo privesti u luku sreće, a na uhar bratskoga nam hrvatskoga naroda u Istri.

(XXVIII Glavna skupština hrvatsko-slavonskoga pčelarskoga društva u Osijeku.) Ova je skupština obdržavana 28. studenoga t. g., a prisustvovali su joj uz lijepi broj domaćih članova i vanjski članovi Vukovarsko pčelarsko društvo i kongres hrv. i srp. pčelara zastupao je ravnatelj vukovarske realne gim-

nazije gosp. Eugen Kamenar. Pošto se je dosadanj veoma zaslužni društveni predsjednik velem. gosp. Ivan Rabar preselio u Opatiju i uslijed toga se na predsjedničkoj časti zahvalio, izabran je predsjednikom hrv. slav. pčelarskog društva u Osijeku kr. podžupan županije virovitičke velem. gosp. Stjepan Kenfelj. Ovaj je izbor pozdravila skupština gromkim „Živio!“ U istoj su skupštini na obrazloženi predlog društvenoga tajnika izabrana dva počastna člana i to: dosadnji velezaslužni predsjednik Ivan Rabar i naš stari znanac i prijatelj Vojtěch Novotný iz Praga (Česka). Prigodom regionalne gospodarske izložbe u Osijeku god. 1889. bio je Vojtech Novotný predsjednikom porote za pčelarski odjel izložbe, a osobitih si je zasluga stekao oko zbliženja hrvatskih i českih pčelara. Obojici društvenim začastnim članovima predati će se umjetno izrađene diplome, a mi im na tom zasluženom odlikovanju najsrdačnije čestitamo.

(Pčelarska odlikovanja.) Javljaju nam: Na II. zemaljskoj izložbi u Rumi, priređenoj po srpskoj pčelarskoj zadruzi u Rumi koncem kolovoza 1909. odlikovani su prvom odlikom t. j. počastnom diplomom među rijetkima za unapređivanje racionalnog pčelarstva i književni pčelarski rad gosp. Eugen Ka-

menar, ravnatelj realne gimnazije vukovarske i predsjednik pčelarskoga društva u Vukovaru. Ovo odlikovanje ovlašćuje primiti i zlatnu medalju, što ju je izložbeni odbor dao kovati. Istom je nagradom odlikovano i pčelarsko društvo u Vukovaru za izložene prekrasne pčelarske predmete sa svoga pčelinjaka. — Nadalje su odlikovani II. nagradom i to zlatnom medaljom i gosp. Ivan Berman, blagajnik vukovarskog pčelarskog društva, IV. nagradom t. j. priznanicom naši vukovarski pčelari i građani gg. Jakob Riffer, Stjepan Karasović i Ivan Keglević.

(Hrvatskim pčelarima na znanje.) Kako nam javljaju iz Budimpešte, tamošnja zemaljska banka (dioničarsko društvo) preuzimlje svaki kvantum vrcanog meda uz gotov novac. Tko dakle ima vrcanoga meda na prodaju, neka pošalje na istu banku za muštru oko 1 kg i neka označi cijenu. Kod preuzimanja meda platiti će se i taj 1 kg, koji je poslan za muštru. Na zahtjev šalje ta banka našim članovima i posebne posude za transport meda. Točna adresa ove banke: Országos Gazdasági Bank (Részvénytársaság) Budapest V. (Füred utca 10.)

(Pozor pčelari!) Tko ima veći kvantum meda na prodaju neka se obrati na otpremničko i komisiono društvo »Balkan« d. s. o. j. u Trst (Riva Grumula 14.) ali ujedno neka pošalje uzorak i označi cijenu. Uredništvo.

Zahvala.

Slavnom

zemaljskom središnjem hrvatsko-slavonskom
pčelarskom društvu

u Osijeku.

Niže potpisani slobodan je da se najsrdačnije zahvali slavnom predsjedništvu i ostaloj gospodi članovima na jednoglasnom izboru svih prisutnih za počasnog člana. Već je tomu preko 26 godina, otkako se upoznasmo, a obećajem Vam, da ću i nadalje gojiti ne samo slavensku uzajamnost, nego i pčelarsku, koja nas međusobno veže. Zahvaljujem na pripisanim čestitkama, u prvom redu tajniku gosp. Bogdanu Penjiću, blagajniku gosp. Sudareviću i župniku gosp. Josipu Firingeru, gimnazijskom ravnatelju gosp. Eugenu Kamenaru, gosp.

Jurju Iliću pl. Mainsfeldskom i svoj ostaloj potpisanoj gospodi, koji me time veoma iznenadiše.

Neka Vam to naplati »Bog i Hrvati!«

Vaš uvijek Vam iskreni prijatelj i štovatelj

Vojtěch Novotný.

začastni član zemaljskog središnjeg hrvatsko-slavonskog pčelarskog društva.

U Pragu 2. prosinca 1909.

Od uredništva:

Ovim brojem završujemo XXIX. godište »Hrvatske Pčele«, pa ako i ne vidimo slatkih kula, kako smo si to prije 29 godina pomišljali, osjećamo ipak neko osobito čustvo zadovoljstva, što smo tako dugo u našem mukotrpnom radu ustrajali. Danas možemo ustvrditi, da smo jedan trnoviti put, koji vodi blagostanju našega naroda, prilično utrli. Veseli nas osobito, da se sada svakim danom, sve to više pojavljuje interes za naprednim pčelarenjem i u našem seljačkom stališu. Racionalno pčelarstvo prodiere u narod, a da ono mora postati i narodnim dobrom, učvršćuje nas u tom naše vrlo pučko učiteljstvo, koje je odlučno stupilo u akciju, te svaki naš rad poštovno i svojski podupire.

Svim našim suradnicima izričemo najsrdačniju hvalu, pak ih ujedno molimo, da nas i nadalje potpomažu. »Hrvatska Pčela« neka nam bude duševnim centrom, oko kojega se svi hrvatski pčelari sakupljati moramo, pa svaki od nas, sve što zna, da bi moglo pripomoći širenju i napredovanju racionalnoga pčelarstva, neka to braći svojoj u »Hrvatskoj Pčeli« pritopti; ona neka nam bude stjecištem naših želja i snaga naše kulture. Živom nadom u što bolju i ljepšu budućnost, želimo svim pčelarima i našim prijateljima, da što sretnije i zadovoljnije provedu božićne blagdane, pa u tom zadovoljstvu živi i zdravi dočekali novo ljeto, u kom ćemo, ako Bog da i sreća junačka, još većim iskustvom svoj rad nastaviti, držeći se uvijek naše lozinke: »Složno napred, pa Bog pomosi!«